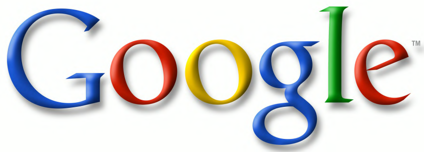
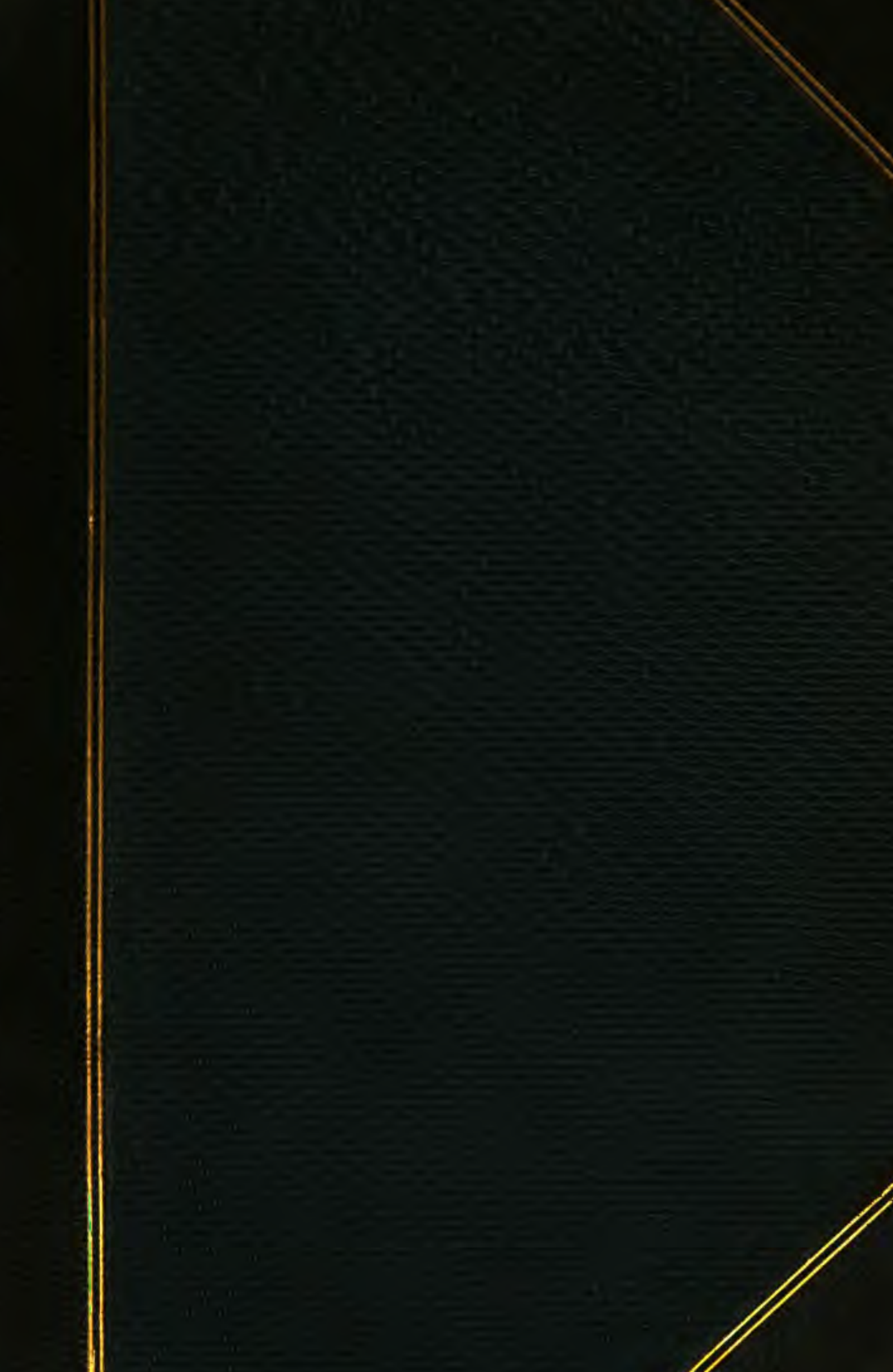

HARVARD COLLEGE LIBRARY

DANTE ALIGHIERIS

GUDOMLIGA KOMEDI.

ÖFVERSATT

AF

NILS LOVÉN.

TREDJE DELEN:

PARADISET.

LUND,
TRYCKT PÅ BOKHANDLAREN C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG,
UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1857.

Inledning.

PARADISET.

Sedan Dante, vandrande i Virgilii sällskap uppför alla Skärseldsbergets terassformigt öfver hvarandra liggande kretsar, upphunnit det på bergets topp belägna jordiska Paradiset och der blifvit tvagen i Lethes och Eunoës vatten, känner han sig renad och beredd att uppstiga till de saligas boningar, det himmelska Paradiset. Virgilius, verldsvishetens symbol, åt hvilken Beatrix först gifvit uppdraget (Helv. S. 2) att taga vård om Dante, har redan lemnat honom, och Beatrix, symbolen af den vishet, som Gud nedlagt i sitt ord, har sjelf öfvertagit hans ledning, för att från stjerna till stjerna föra honom upp till salighetens hemvist och till åskådandet af Gud. Folktron förlade det himmelska Paradiset ofvan stjernorna i Empyréen. Dante gör det äfven; men då den herrskande föreställningen om alla de saligas samvaro hos Gud i denna den högsta himmel var hinderlig för den episka framställning och den successiva utveckling, som diktens plan fordrade, tog han sin tillflykt till ett konstgrepp och förlade sin vandringsbana genom de så kallade nio himlarne. På sådant sätt vann han fritt spelrum för sitt poetiska och didaktiska ändamål. Han antog nio slag af salige och försatte dessa salige i olika himlar, så att hvarje särskilt slag hade sin särskilda himmel. Derigenom vann han åt sig en rörelse i rummet, ett framåtskridande på sin vandringsbana, och åt den ideelaste delen af sin dikt en klarare och högre åskådlighet.

I sin astronomi följer Dante det Ptolemeiska systemet. Enligt detta är jorden verldsalltets fasta, orörliga medelpunkt, som omgifves af en lufthimmel, hvilken likväl ej bildar någon fast sfer. Öfver denna stiger elden, som ett lättare element, och omgifver densamma. Sedan vidtaga planeternas himlar; hvilka, som concentriska cirklar, svänga kring verldsalltets medelpunkt. Den första af dessa sferer eller af dessa genom-

sigtiga himlahvalf, är *månens* sfer; öfver denna hvälfver sig *Mercurii* himmel; deröfver kringsvänger *Venus* med sin himlasfer; öfver denna glänser *Solens* himmel; sedan vidtager *Mars* med sin himlarund; deröfver lyser *Jupiters* himmel; sedan *Saturni;* och ändtligen *Fixstjernornas* mångbelysta sfer. I alla dessa himlahvalf anses stjernorna fastsittande och kringhvälfvande sig hvar och en med sin himmel. Planeterna hafva dock mindre cirklar, Epicycli, inom hvilka de röra sig. Öfver dessa åtta hvalf rörer sig, enligt den Astrologiska tron, Christallhimmelen, *Primum Mobile*, öfver hvilken Eldhimmelen, *Empyréen*, hvilar orörlig. Alla himlarnes rörelser utgå medelbarligen från den nionde sferen, *Primum Mobile* [1]). Denna är den kungamantel, som omgifver verldsalltet [2]). Denna himmel, på hvilken Guds ande [3]) omedelbarligen verkar, är verldsalltets gräns, der den kretsformiga rörelsen börjar; den är naturens yttersta gräns för tid och rum; i den har tiden sin rot [4]). Empyreum omsluter Primum Mobile, liksom denna omsluter de andra åtta sfererna [5]). Primum Mobile är den största af alla kroppar och den snabbaste af alla sfererna [6]). Empyréen deremot är utanom rummet, är ingen kropp. Den är en krets af (intellectuelt) ljus och kärlek [7]); i den verkar urförnuftet, urrörelsens kraft, under det att alla secundära krafters verksamhet, i motsats till den primitiva, skaparens kraft, börjas i Primum Mobile [8]).

Primum Mobile rör sig inom Empyréen, Guds och de saliges hemvist, med en outsäglig snabbhet, emedan den jagas så af den glödande trängtan [9]), som hvarje del af densamma

---

[1]) Par. S. 8. v. 27.
[2]) Par. S. 23 v. 112.
[3]) Par. S. 23 v. 114 & 115.
[4]) Par. S. 27 v. 118.
[5]) Ibm. v. 112 & 113.
[6]) Par. S. 30 v. 38; S. 27 v. 99.
[7]) Par. S. 27 v. 112.
[8]) Ibm. v. 106—108.
[9]) Par. S. 1 v. 76.

har, att förena sig med hvarje del af den evigt hvilande, fridfulla (*queto & pacifico*) Empyréen. Från den ifrån Gud utgående, i Primum Mobile inströmmande, rörelsekraften härflyta alla rörelser i verldsalltet [10]). Men sferernas rörelser bestämmas dock icke af denna kraft omedelbarligen, utan den meddelas först till intelligenserna, deras saliga ledare [11]). Dessa intelligenser eller Englar äro icke omedelbarligen närvarande i någon planet, utan fullgöra sitt åliggande, att leda dessas rörelser, med tanken och viljan och medelst inverkan på den i planeten inneboende själen. Hela detta åskådningssätt har icke uppgått först i Dantes själ. Det var herrskande på hans tid, och då det är nödigt att närmare känna det, för att bättre förstå Dantes Paradis, vill jag här införa en uppsats i detta ämne, lånad af Philalethes.

Kosmologie och **Kosmogenie**

enligt Skolastikernas åsigter på Dantes tid.

Skolastikernas system i detta hänseende hvilade närmast på Aristoteliska grundsatser. Då dessa likväl till större delen öfverfördes af Araberne, hade de blifvit på vägen uppblandade med mångfaldiga Platonska och nyplatonska idéer. En särdeles vigtig roll spelar här en bok, som tillskrifves nyplatonikern *Prochus* (f. år 412 e. Chr.) "*de causis*" (om orsakerna), äfven *elevatio theologica* kallad, — hvilken medeltiden ägde endast i Arabisk öfversättning. Åt förklarandet af denna bok egnade *Albertus Magnus* hufvudsakligast sin afhandling "*de causa & processu universitatis*," och *Thomas ab Aqvino* skref öfver samma bok en egen "*expositio*," i hvilken han på flera ställen visar, i hvad mån författarens åsigt är förenlig med christendomens läror eller icke. Detta modifierande af

[10]) Par. S. 2 v. 112—122.
[11]) Par. S. 8 v. 37.

systemet efter christliga ideer är det karakteristiska i Skolastikernas åsigter i detta hänseende, som de särdeles skönt och fritt finnas utvecklade i Thomas ab Aqvino's "*Summa Theologiæ* pars 1," hvarvid äfven bör ihogkommas, att den märkvärdiga boken "*de coelesti monarchia*," hvilken *Dionysius Areopagita* tros hafva skrifvit rörande läran om intelligenserna och Englarne, hade ett stort inflytande.

Följande uppsats har till uppgift, att följa det kosmologiska och kosmogeniska systemet åt dessa trenne trappsteg, från *Aristoteles* och *Proclus* ända till *Thomas ab Aqvino.*

Aristoteles uppfattar alla förändringar i den synliga verlden såsom rörelser (*κινησεις*) och indelar dessa rörelserna efter de fyra bekanta kategorierna i rörelse med afseende på *hvad* (Skolastikernas *Quiditet*), på *huru*, på *huru mycket* och på *hvarest.* Den första är födelsen och förstöringen (*γενεσις και φθορα*, *generatio et corruptio*), den andra förändringen (*αλλοιωσις*, *alteratio*), den tredje växandet och aftagandet (*αὐξησις και φθισις*, *augmentum et detrimentum*), den fjerde localrörelsen (*φορα*, *latio*). Arist. phys. auscultat. Lib. 3. cap. 1.

Denna sistnämnde rörelse, vid hvilken vi först måste fästa vår uppmärksamhet, är antingen *naturlig* eller *våldsam.* Den naturliga rörelsen har hvarje kropp i kraft af sin inre natur; den våldsamma blifver honom gifven af en anstöt utifrån. Hvarje enkel kropp har en enkel naturlig rörelse. Men nu gifves det endast tvenne enkla rörelser, den raka och den runda; den förra sönderfaller åter i de motsatta rörelserna uppåt och nedåt eller från medelpunkten och till medelpunkten. Dessa tvenne slag af den raka rörelsen äro de fyra elementerna egna, så att elden och luften har en rörelse uppåt (den förra har den absolut, den senare med hänseende till de lägre elementerna), och vattnet och jorden hafva rörelse nedåt.

Hvilken har nu den runda rörelsen? En sådan måste finnas. Men den skall också icke vara underkastad födelse och förstöring, ty hvarje dylik förändring går från en motsats till en annan: men då cirkelrörelsen ej har någon mot-

sats, så har ock den kroppen, hvilken den tillkommer, det icke heller. Äfven så litet kan den växa och aftaga, ty hvarje växande är en tillkomst af beslägtadt stoff, som upplöser sig i det beslägtade stoffet. Men hos det, som ej är födt, kan det icke vara tal om något stoff. Äfven en förändring är hos det ej tänkbar, ty hvarje förändring är förenad med tillväxt eller aftagande. Denna kropp, som kallas Æther, tillerkänna alla folk enstämmigt den högsta platsen; vi hafva att söka den i himlen, med hvilken aldrig någon förändring tilldragit sig. Himmeln är följakteligen den enda eviga, oändliga kropp, icke född och icke förstörbar, af alla rörelser underkastad endast den oföränderliga, oupphörliga, lätta cirkelrörelsen. Dess form är klotformen eller den består snarare af åtskilliga concentriska ihåliga klot, i hvilka då åter befinna sig concentriskt de tre lättare elementernas kretsar och i medelpunkten den klotformiga jorden. Stjernorna äro liksom fästade (ἐνδεδεμένα) i himlasfererna. De hafva ingen egen rörelse, utan föras fram med himlasferens rörelse. De äro af ætheriskt stoff, icke af eldämne, och när de brinna och tända, härrör det blott af rörelsen, då hastig rörelse och gnidning frambringa värma. Den öfversta af dessa kretsar innehåller en mängd stjernor, men har blott *en* rörelse; af de andra har hvarje blott *en* stjerna, men mångfaldiga rörelser, och det desto mångfaldigare, ju närmare de stå den högsta kretsen.

I stället för att endast lokalrörelsen herrskar i himlakretsarne, finna vi i de lägre kretsarne, i elementerna och deras mångfaldiga blandningar, de öfriga tre slagen af rörelse, isynnerhet frambringandet och förstöringen, i oupphörlig omvexling. Men denna senare rörelsen är icke den ursprungliga, utan det är snarare localrörelsen i de eviga himlakropparne, som förorsakar den. Vore likväl denna rörelse blott *en*, så skulle äfven blott ett evigt frambringande och ett evigt förstörande vara möjlige. Men den är en flerfaldig. Det helas rörelse från öster till vester är orsaken till verldens oföränderlighet (συνέχεια); Eclipticans rörelse deremot medelst sin

ställning är orsaken till frambringandets och förstöringens likformiga periodiska återvändande.

Men hvarje rörelse — äfven den naturliga — måste härröra från någon, som vållar den (*motor*, beweger), och ville man antaga, att denna *Motor* [12]) städse sjelf måste vara satt i rörelse, komme man på en oändelig rad af motorer, hvilket icke är förnuftsenligt. Man måste således antaga *en* motor, som ej sjelf kan sättas i rörelse, som, sjelf odelbar och evig, frambringar en evig rörelse utan begynnelse och slut.

Man ser, att enligt detta på en enkel naturåskådning hvilande system uppfattas den högsta orsaken (Gud) blott såsom den eviga oföränderliga grunden för all förändring i verlden, såsom *primus motor*, icke såsom grunden för verldens uppkomst.

Annorledes måste redan Nyplatonikernas system gestalta sig, hvilket väl ännu icke höjt sig ända till begreppet af skapelse, men likväl betraktade verlden såsom ett utflöde från den första orsaken. De måste härvid strax stöta på den svårigheten, huru det är möjligt, att en mångfaldighet af ting kan utgå från en enkel orsak, och sågo sig fördenskull nödsakade, att utom den ena *causa prima* äfven antaga flera *causæ primariæ*.

Enligt detta system, sådant vi finna det utveckladt i de nyss omtalta skrifterna af *Albertus Magnus* och *Thomas ab Aqvino* såsom Peripatetikernas (egentligen Nyplatonikernas) och med hänseende till *Procli* system, finnes det tre dylika *causæ primariæ*, nemligen:

1 den första orsaken, (*causa prima*, *primum*),

2 intelligensen (*intelligentia*),

3 den ädla själen (*anima nobilis*). [13])

[12]) *Motor*, den som sätter något i rörelse. Då vi i Svenskan ej hafva något ord, som motsvarar Latinarns *Motor*, Tyskens Beweger, har jag, för att ej hvarje gång detta ord förekommer begagna mig af en omskrifning, behållit ordet motor, som om det vore Svenskt.

[13]) Om intelligens och själ talas i sing., fast flera intelligenser och animæ nobiles antagas.

Härtill kommer äfven på visst sätt himmeln (*coelum*), som ock, så vidt som alla förändringar i elementarverlden frambringas af den, blifver kallad *natura*.

Dessa 4 ting eller klasser af ting hafva följande egenskaper gemensamma med hvarandra:

1 de äro enkla och odelbara.

2 bestå icke af stoff och form.

3 kunna icke frambringas eller förstöras (*sunt ingenerabilia & incorruptibilia*).

4 de låta icke indela sig efter genus och species, emedan hvarje särskilt individuum omfattar hela detsammas möjlighet och bildar derföre för sig sjelft ett species. (Albertus Magnus de causis & processu universitatis. Lib. 2. Tract. 4 cap. 3 sq.)

Den *första orsaken* (*prima causa*) skiljer sig från de andra *causis primariis* derigenom, att den icke på en gång är orsak och förorsakad, att derföre äfven dess vara (*esse*) sammanfaller med det, som den är (*id quod est*), att i den blott verklighet, ingen möjlighet af något slag är förhanden, att den slutligen är före evigheten (*ante æternitatem*).

Från den har allt det öfriga utströmmat; men orsaken till detta utströmmande ligger icke utanför den första orsaken (*prima causa*), utan ligger i dess oändliga meddelsamhet (*communicabilitas*), förmedelst hvilken den är städse i verksamhet (*actu*) och städse flödar öfver ur sin fullkomlighets fullhet. (Albert. Magnus, l. 1. cap. 4).

Genom detta utströmmandet af Gudomligt ljus från den första orsaken uppkomma nu först intelligenserna, hvilka skola uppfattas icke såsom blotta i det Gudomliga förnuftet bestående ideer, utan såsom verkliga från det skiljda personer (ὑποστάσεις). Men hos dessa skiljer sig redan *vara't* (*esse*) från det, som de äro. Hafva de än icke något egentligt stoff (*hyle*), så hafva de dock något stoffartadt (*hyleachim*), något af möjlighet, då de nemligen hafva uppkommit ur intet. De hafva

derföre icke uppkommit *ante*, utan *cum æternitate*, tillika med evigheten.

Men ur *ett* kan åter i sig endast *ett* uppkomma; derföre uppkommer då ur den första orsaken närmast det första förorsakade (*primum causatum*), den första intelligensen, som skiljer sig blott genom det anförda från *prima causa*.

Denna första intelligens träder nu strax i ett trefaldigt förhållande: till den första orsaken, till sig sjelf, såvida den känner sitt väsende (*id quod est*), och ändtligen till sig sjelf, så vida den vet, att den har uppkommit ur intet.

Ur det andra af dessa förhållanden framgår den första *anima nobilis* eller himlasjäl, som sätter i rörelse den första himmelen, det först rörda (primum mobile), hvars stoff utgår åter ur det tredje förhållandet. Då likväl det Gudomliga ljuset öfverflödande utgjuter sig i den första intelligensen, uppkommer ur sådant öfverflöd den andra intelligensen, som på samma sätt förhjelper den andra himlasjälen och den andra himmeln till tillvaro, och så vidare alla himlarne igenom.

Detta måste likväl icke så förstås, som om den första orsaken betjente sig af intelligensen som medel, för att frambringa de andra tingen, snarare utgå alla ting, hvad vara't (*esse*) angår, omedelbarligen från den första orsaken, och denna verkar äfven starkare på dem än alla sekundära orsaker. Intelligenserna hafva äfven en fortvarande verksamhet på de öfriga tingen och frambringa genom himlasjälen himmelns rörelse; de sjelfva äro dock orörliga och förbundna med ingen rörelse (*nec moventur nec sunt cum motu*). De verka snarare endast på *anima nobilis*, liksom det önskade inverkar på den önskande eller som konsten inverkar på konstnärens själ. Från den förste intelligensen utgår på detta sätt den allmänna rörelsen från öster till vester (aplanes), från de öfriga intelligenserna de lägre himlarnes mångfaldiga rörelser.

Intelligenserna känna de högre tingen genom det Gudomliga ljusets inströmmande; likväl är denna kännedom blott

ofullkomlig. De känna de lägre tingen, emedan de sjelfva äro deras orsaker, således *cognitione propter quid* och *quid est* icke *quia*. (Jfr. Skärs. S. 3 v. 37 och anm. dervid).

Men deras kännedom kommer icke från den kända saken, utan från den kännande (*non ex parte rei cognitæ, sed ex parte cognoscentis*).

Intelligensen af den första ordningen emottager Gudommens utströmmande omedelbarligen såsom Gudomlig. Den kallas derföre äfven *intelligentia divina*. Intelligenserna af de andra ordningarne emottaga den åter liksom medelbarligen som något intellectibelt, och kallas derföre *intelligentiæ tantum*.

Nedstiga vi nu till *animæ nobiles*, så är i hänseende till deras tillkomst, hvilken redan ofvanföre blifvit förklarad, ännu att besinna, att den blifver betecknad som skedd efter evigheten, men före tiden (*post æternitatem, sed ante tempus*), emedan nemligen desamma äro orsakerna till himlarörelsen, med hvilken just tiden begynner.

Med dessa ädla själar förhåller det sig på följande sätt. Själen är grunden och orsaken till lifvet i tingen, hvilka icke hafva något lif af sig sjelfva. Men det gifves åter tveggehanda själar, alltefter som de inandas detta lif i den ädla himlakroppen eller i elementarverldens kroppar. I senare fallet äro de orsakerna till rörelserna till vara't, liksom till alla öfriga rörelser, och dessa själar kallas *animæ ignobiles*, hvaremot *animæ nobiles*, som blott hafva att göra med den ofödbara och oförstörbara himlakroppen, icke kunna föranleda någon annan rörelse än lokalrörelsen, och då blott den cirkelformiga. Derför stå de äfven icke, som de lägre själarne, i ett innerligt samband af ömsesidig inverkan med de af dem irörelsesatta kropparne; de äro icke dessa kroppars akt, de blifva snarare räknade till de särskilda substanserna (*substantiæ separatæ*).

Allt, som medelst afsigt och lust (*per intentionem & appetitum*) sätter något annat i rörelse, sätter det i rörelse efter en åsyftad och önskad form. Denna form hämtar blott den

ädla själen (*anima nobilis*) genom inströmmandet (*per influentiam*) från intelligensen, under det att den oädla själen tager den medelst iakttagelse (*per apprehensionem*) från tingen. Denna form använder hon nu på himlakroppen, till hvilken hon har en medskapad dragning. Fastän hon derföre icke är dess *actus*, så har hon likväl ett visst förhållande till den, eller blifver, som skolan säger, determinerad af den. Om hon fördenskull än å ena sidan har något intellectuelt i sig, som blifver kalladt intelligensens skugga (*umbra intelligentiæ*), emedan hon annars icke kunde stå i det ofvan omtalta förhållandet till intelligensen, så är hon dock å andra sidan det första, som utbreder sig nedåt, väl icke i anseende till quantitet och dimension, men dock i anseende till hennes inverkans utsträckning (*secundum potestatis dimensionem*). Just för sitt längre afstånd från den första orsaken är hon äfven rörelsens princip. Hon sjelf blifver derföre, som ofvan sagts, förliknad vid konstnärens själ, i motsats till sjelfva konsten, och hennes inverkan på himlakretsarne vid själens inverkan på kroppens lemmar.

Näst de båda skildrade förhållanderna till intelligensen och till himlakroppen, hvilka äfven kallas den intellectuela och animaliska inverkningen (*operatio*), tillskrifves henne äfven en skapande inverkning: i det hon nemligen till sitt vara är ett utflöde från Gudomen utgjuter hon, att jag så må säga, öfver den rörliga kroppen, med hvilken hon är i förening, de former, hvilka förbereda det kroppsliga stoffet till emottagande af lif och rörelse.

Himlakroppen hör nu äfven, som ofvan blifvit sagdt, till *causis primariis*, fastän den är det första, som utsträcker sig i anseende till qvantitet och dimension. Talar man äfven om ett stoff eller en rörelse hos den, så sker detta likväl i annan mening, än då de omtalas hos elementar-kropparne. Detta stoff, som vi tillskrifva den, kunna vi icke tänka oss såsom skildt från den, icke tänka oss himmeln *in potentia*. Så är ock dess rörelse ej någon *potentia ubi* (möjlighet af ställe);

annars skulle det finnas ett ställe, ett *ubi*, der den funne hvila; en localrörelse är den blott tillfälligtvis, *per accidens*, med hänseende till jorden i medelpunkten. Himlakroppen hörer således till de af sig sjelfva bestående tingen, hvilka på en gång äro bildande orsak (*causa formans*) och förorsakad bild (*causatum formatum*), utan att det ena föregår eller efterföljer det andra. De äro fördenskull icke underkastade generation eller corruption; ty deras caussa formalis är oskiljelig från dem, den är sjelf deras väsen (*essentia*), de äro i sig sjelfva orsaken till deras bildning, och deras bildning är icke annat än deras förhållande till första orsaken.

Hvad ändtligen himlakroppens förhållande till tiden angår, så blifver den betecknad som uppkommen tillika med tiden (*cum tempore*), och det i hänseende till dess varaktighet, om den än i hänseende till orsakens ordning (*ordine caussæ*) är före den.

Stiga vi nu från dessa nödvändiga (*necessaria*), eviga, ofödda och oförstörbara tingens rike ned till de tillfälliga (*contingentia*), timliga, generation och corruption underkastade tingen, så stöta vi strax på helt andra förhållanden.

För de tillfälliga tingens tillkomst fordras en trefaldig orsak: 1) en *causa materialis* i blandningen af de olika motsatta elementerna, 2) en *causa formalis* i formerna, som utströmma från de ädla själarne, 3) en *causa efficiens* i himlakropparnes rörelse, hvilken tillför formen åt stoffet, och hvilkas mångfaldiga verksamhet redan ofvan blifvit förklarad i öfverensstämmelse med Aristotelis lära.

Ju fullkomligare elementarblandningen (*complexus*), ju högre och ädlare själen, ur hvilken formen utströmmar, ju mera motsvarande hvarandra bådas sammanträffande är, desto ädlare och varaktigare, med desto regelmässigare rörelse begåfvad blifver den deraf framgående produkten.

Många former försjunka så djupt i stoffet, att intelligensens ljus synes liksom fördunkladt i dem. De bilda då inga själar, utan blott naturformer (det organiska väsendets former).

Gradvis högre stiga sedan plantornas och djurens vegetativa och sensitiva själar. Men alla dessa former tillhöra dock förstörbara substanser. De äro väl icke sammansatta, så att de kunde upplösas i sina delar, men likväl bundna vid ett sammansatt (*delatæ in compositum*) och upphöra fördenskull med detsammas upplösning.

Annorlunda förhåller det sig likväl med den menskliga själen, hvilken, åtminstone till sin intellectiva del såsom ett omedelbart utflöde från *prima causa*, ej är någon kroppslig organs akt och derföre ej underkastad förstöring. Äfven menniskans vegativa och sensitiva själar äro endast i visst mått förstörbara (*corruptibiles secundum quid*). Till sitt vara och verkning (*secundum esse et operationem*) nemligen äro de förstörbara såsom en kroppslig organs akt, till sin princip och sin rot fortvara de i den rationela själen. (Jfr. Sk. S. 25 v. 79—84 och anm. dervid.)

Ett hufvudsakligt skiljomärke på tingen i elementarverlden är i synnerhet det, att de med sin verklighet icke uppfylla hela möjligheten, så att många individua utaf ett species uppstå, och den första principens outtömliga kraft framställer sig hos dem icke genom en engång för alla frambringad oföränderlig företeelse, utan genom ett oupphörligt frambringande och förstörande [14]).

Af detta system bibehöllo nu de christlige Skolastikerna så mycket, som enligt deras åsigt öfverensstämde med christendomen; de modificationer, hvilka härigenom blefvo nödvändiga, hulpo dem likväl öfver många svårigheter och förenklade hela systemet.

---

[14]) Denna framställning är, utom Procli bok, hufvudsakligen tagen ur Alberti Magni skrift *de causis & processu universitatis*, som sjelf förklarar det deri utvecklade systemet mindre för sitt eget än för Peripatetikernas. Huru mycket emedlertid, som deri tillhör Skolastikerna sjelfva och följakteligen det tredje stadium, vill jag icke afgöra. Något uppenbarligen christligt har jag tillåtit mig att utelemna.

Den första och vigtigaste modificationen ligger i öfvergifvandet af emanationstheorien och i uppställandet af idéen om verldens skapelse af intet genom en allsmäktig och allvis Guds fria vilja, hvilken äfven urstoffet, *materia prima*, tackar för sin tillvaro. Härmedelst är icke blott möjligheten gifven, att verlden och hennes rörelse har börjats, utan äfven den svårigheten undanröjd, att låta en mångfaldighet af ting utgå från *den Ene*. Gud skapade nemligen tingens mångfaldighet, för att tillfyllest meddela sin fullkomlighet, hvilket icke kunnat ske med *ett* ting. Denna fullkomlighet, som i Gud är *simpliciter et uniforme*, är i verlden *multipliciter et divisim;* hvarföre äfven verlden fullkomligare framställer Guds godhet, än något enskilt skapadt ting. Derföre är äfven tingens olikhet af Gud; ty Gud har väl gjort allt till det bästa, men icke till det bästa allenast, utan till det bästa i sammanhang med det hela.

Denna skapelse är åter äfven en omedelbar, ty blott det absoluta vara't kan förläna vara't (*esse*) och behöfver dertill inga medelorsaker. Men det följer deraf af sig sjelf, att hos de icke födda tingen icke blott vara't, utan äfven det, som de äro, är omedelbart af Gud, i det de allmänna idéer, hvars producter de äro, äfven äro förhanden blott i den Gudomliga essensen. Detta gäller äfven till och med om den kroppsliga verlden i hänseende till dess första skapelse, hvaremot omvexlingarne i densamma uppkomma medelst formbildning (*informatio*), nemligen af det utaf Gud skapade stoffet och den medskapade (*connata*) formen; och äfvenså kan Gud äfven nu inverka ännu omedelbart på desamma.

Men de icke födda tingen äro äfven blott på naturligt sätt oförstörbara; ty om än i sjelfva verket ingenting blifver förintadt, så beror det dock af Guds vilja att förstöra allt.

Intelligenserna blifva dels som allmänna idéer, hvilka äro förhanden i den Gudomliga essensen, uteslutna från det för sig bestående väsendet, dels hafva de sammansmält med de ädla själarne (*animæ nobiles*) i det christliga begreppet Englar,

hvilka derföre äfven omvexlande blifva kallade Intelligenser och Englar. Uttrycket himlasjäl undvikes deremot, då det strider emot de christliga Skolastikernas begrepp, att anse himlen som besjälad.

Om desamma gäller derföre i hufvudsaken allt, som blifvit sagdt om de förra båda klasserna, likväl med följande modificationer:

1) Till frambringandet af englar behöfdes icke denna konstiga ofvan framstälda Emanationslära; de blifva snarare uppfattade såsom frambragte till hela sin substans af Gud, *causa producens*. Detta frambringande tilldrog sig väl före den tid, som blef bestämd medelst himlarörelsernas tal, men likväl icke före den tid, som uppkommer genom verkningarnes följande på hvarandra. Tvistig är den frågan, om de blifvit skapade före kroppsverlden eller samtidigt med densamma. Thomas ab Aqvino är böjd för antagandet af sistnämnde mening.

2) Beträffande englarnes verksamhet frånkännes dem all skapande verksamhet. De tillföra snarare blott, förmedelst den rörelse, som de gifva himlakropparne, formen åt stoffet i elementarverlden.

3) Hvad Englarnes kunskapsförmåga angår, säger Thomas ab Aqvino, nära nog i full öfverensstämmelse med det ofvan utvecklade systemet, derom följande.

Tingen hade från evighet en præexistens i det Gudomliga Logos och utgjöto sig derifrån på tveggehanda sätt: först i englarnes förnuft, i hvilket de liksom intryckte sin afbild; sedan i sjelfva tingens natur, i hvilken de kommo till subsistens. På detta sätt erhöllo englarne kännedom om de immateriela och materiela tingen, om de allmänna och de enskilta.

Sig sjelfva känna de genom sitt eget väsen. Deras kunskap om Gud deremot, så vida de erhålla den genom sina naturliga krafter (*per sua naturalia*), liknar den, som vi erhålla genom en bild af ett föremål, som faller i vårt yttre sinne. Den är mera omedelbar, än den, som vi erhålla om

Gud af Hans väsens sinnebilder i de skapade varelserna, och likväl ingen kunskap om Gud genom Hans eget väsende: derföre blifver ock englarnes natur förliknad vid en spegel, i hvilken Gud afspeglar sig. Rörande deras kunskap om Gud medelst öfvernaturliga, dem meddelade krafter, blifver närmare taladt i Anm. till 30:de Sången v. 55—60.

De tillkommande tingen känna de i deras orsaker, och derföre endast det med säkerhet, som är en nödvändig följd af dessa orsaker; det, som vanligtvis följer deraf, kunna de känna endast genom gissningar; det, som sällan följer, känna de alldeles icke, så framt icke beggedera blifver särskilt uppenbaradt för dem. I synnerhet kunna de icke genom sina naturliga krafter, utan blott genom ordets öfvernaturliga meddelande, känna nådens hemligheter.

4) De bekanta tre Hierarchierna och nio englachörerna träda i stället för indelningen i *intellectus divini* och *intellectus tantum.*

Det har redan blifvit sagdt i betraktandet af den kroppsliga naturen, att de christna Skolastikerna betraktade äfven dess stoff såsom omedelbarligen skapadt af Gud. Frågan var blott, om detta stoff var skapadt som *materia informis*, utan all form, eller icke. Thomas ab Aqvino antager det senare, emedan skapelsens mål var ett verkligt ting, ett *ens actu*, hvilket icke kan tänkas utan form. Äfvenså litet hade ursprungligen blott *en* form blifvit i skapelsen gifven åt stoffet, ty annars skulle alla vidare förändringar ej vara några *generationes*, utan endast *alterationes.* Så vida man likväl förstår med *informitas* brist på skönhet och prydlighet, så må man kunna antaga en *materia informis*, om hvilken det heter: "*och jorden var öde och tom och mörker var på djupet.*"

Rörande existensen af ett särskilt himmelsstoff och dess egendomligheter, är Skolastikernas lära i öfverensstämmelse med det redan förut utvecklade systemet. Himmeln, som bildas af detta himmelsstoff, indela de likväl i *coelum lucidum* (Empyréen), *coelum diaphanum* (primum mobile), och *coelum*

partim diaphanum, partim lucidum actu, hvilken då sönderfaller i de åtta kretsarne.

Empyréen, de saligas hemvist, blifver ensam jemte *materia prima*, englarne och tiden, räknad bland de först skapade tingen. Dess ljus är fint (*subtile*) och icke så förtjockadt, att det utsänder strålar. På de andra himlarne verkar det så, som de högsta englarne, hvilka icke blifva sända, inverka på de medlersta och lägre.

Äfven elementarverlden har, som redan anmärkts, i sin ursprungliga gestalt utgått ur skaparens händer. Likväl delar skapandet sig i trenne på hvarandra följande akter: skapandet (*opus creationis*), som antydes med de orden: "i begynnelsen skapade Gud himmel och jord," åtskiljandet (*opus distinctionis*), åt hvilket de trenne första, och prydandet (*opus ornatus*), åt hvilket de trenne sista skapelsedagarne blifvit helgade.

Rörande uppkomsten af de särskilta tillfälliga tingen under tidernas lopp skiljer sig det christligt-skolastiska systemet från det förut varande deruti, att det icke låter *causa formalis* utströmma ur den ädla själen. I stället för detta antager det vissa frökrafter, *rationes seminales*, som ursprungligen och hufvudsakligen äro förhanden i det Gudomliga Ordet. Secundära finnas de då i elementerna såsom de allmänna orsaker, i hvilka de från början hade blifvit frambragta. Såsom speciela orsaker synas de ändtligen under tidernas lopp i de särskilta tingen, djuren, plantorna o. s. v. och särdeles i deras frö. På dessa enskilta ting inverka nu himlakropparne och frambringa på detta sätt de jordiska tingens mångfaldiga omvexling. Men dessa stjernornas verkningar äro icke alltid nödvändiga. Mycket uppkommer blott genom de åtskilliga orsakernas sammanträffande, hvilka samtliga äro stjernornas verkningar; men sjelfva deras sammanträffande är verkningen af en högre, den Gudomliga ledningen. Ännu mindre nödvändighet har stjernornas inverkan på de menskliga handlingarne; ty då menniskans förstånd och vilja icke

äro bundna vid de kroppsliga organerna, kunna stjernorna icke direkt inverka på dem. Deras inverkan är endast en tillfällig och indirekt, i det de kroppsliga organerna hafva en återverkan på anden. Detta inflytande är starkare på förståndet än på viljan, då det förra hämtar sina kunskaper från de sinliga iakttagelserna, men den senare är till sin natur fri.

Hvad ändtligen de menskliga själarnes tillkomst angår, har redan derom blifvit taladt i anmärkningarne till Skärseldens 25:te sång.

Dantes Kosmos, construerad i öfverensstämmelse med Skolastikernas åsigter, är en afbild utaf urbilden, Gud, och måste vara det enligt den tro, som då beherrskade vetenskapen. Gud lade sin afbild i den beundransvärda ordning, som är verldsalltets form (Par. S. 1 v. 103--106); Han lemnade spår af sig i alla de väsenden, hvaraf det består, i det han gaf åt alla i mån af deras fullkomlighet en drift, genom hvilken de, hvart i sin mån, bidraga till den allmänna ordningen. Denna drift, en trängtan till det högre och fullkomligare, eller, som den hos de ädlare skapelserna kallas, kärleken, är den stora princip, som underhåller hela ordningen och föranleder hela verldens rörelse och gifver åt den en evig varaktighet (Par. S. 1 v. 109—114). Kärlek är verldssystemets första och sista ord. Det är kärleken, som uppfyller och ordnar allt och sätter allt i rörelse. Gud sjelf är dess källa och dess föremål. Han utgjuter sin kärlek genom hela verlden och gifver deraf åt intelligenser, menniskor, djur, plantor och de oorganiska skapade tingen, åt hvarje väsen så mycket, som det till följe af sin natur kan mottaga, allt efter som det är närmare eller fjermare från Honom, kärlekens urkälla. Guds ära genomtränger verldsalltet och lyser "i en del *mer* och *mindre* annorstädes" (Par. S. 1 v. 1—3). Guds godhet sprider sitt eviga behag till hela sin skapelse (Par. S. 7 v. 64—69) och utvecklar sin oändliga herrlighet, så att allt, som omedelbart härflyter från Honom, är oändligt och fullkomligt. Så förhåller

det sig äfven med hvarje ursprungligt frö i elementarverlden. Men i dess utveckling till individuel tillvaro finnas många brister, som likväl icke ligga i uridéen, liksom formen ofta icke motsvarar konstnärns idée, då stoffet ej är lydigt konsten. Naturen, hvarmed Dante förstår himmelen med sina stjernors inflytande, återger uridéen alltid felaktigt och liknar i sitt verk den konstnär, som väl har vana, men som darrar på handen (Par. S. 13 v. 76—78).

Det måste medgifvas, att medeltidens Kosmologiska system är sannt poetiskt. Hos Dante fann det i hans Gudomliga Komedi sin sista poetiska förklaring, liksom den tidigaste utvecklingsgraden af föreställningen om verldens form har funnit hos Homerus sin första poetiska invigning. Den Homeriska åskådningen af verldsalltets bild är visserligen blott en geografisk; jorden är för honom en flack utsträckning, och himmelen ett derpå hvilande kristallhvalf; Dantes åskådning är deremot en philosophisk-astronomisk; jorden är för honom ett klot, himmelen ett omkring den slutet ihåligt klot, som består af i hvarandra inskjutna sferer. Således finnes hos Dante en himmelsbyggnad, då hos Homerus ej finnes någon sådan; men poetiska äro båda åskådningarne, den äldre råare och den yngre mera utbildad, så oriktiga de än äro. Homerus och Dante stå således, den ene vid början, den andre vid slutet af en och samma kosmografiska epok. Den ene införer den i verlden, den andre sjunger för den afskedssången. Här är den punkt, der Joniern och Florentinaren beröra hvarandra [15]).

Vid planläggningen af *Paradiset* återtager Skalden sin fullkomliga frihet, hvilken vid skildringen af *Skärselden* varit — hvad vi redan anmärkt [16]) — bunden af den katholska kyrkans bestämda föreskrifter. Liksom i de båda föregående rikena träffa vi här nio kretsar, de nio kringsvängande himla-

---

[15]) Weylle, Dante's Leben und Werke p. 321.

[16]) Se Inl. till Skärselden pag. xx.

sfererna, och dessutom Empyréen, hvaraf det skulle tyckas, att denna öfverensstämmelse blifvit upphäfven. Men denna skiljaktighet är dock endast skenbar; ty Empyréen omsluter i grunden alla saliga, fastän de i särskilta kretsar framställas för åskådningen. Skalden har tilldelat de salige olika platsar i stjernornas verld, dels i ändamål att försinliga deras olika grader af salighet (Par. S. 4 v. 34—38), dels säkerligen ock, för att vinna rum åt sin dikt för en episk åskådlig utveckling. Om detta derföre icke är något annat än ett poetiskt konstgrepp, kan man dock icke neka, att det är lika lyckligt som nytt. Äfven vid fördelningen af de saliga på de olika stjernorna handlar han fullt sjelfständigt, aldrig afsigtslöst, alltjemt troget följande ett uppgjordt system. De beskrifningar af Paradiset, hvilka på hans tid tillvunnit sig folktron, talade om sju himlar; men de tänkte dervid endast på olika grader af salighet, bragte det aldrig till någon systematisk anordning, till någon fattlig åskådlighet. Äfven mystiken och skolastiken hafva nöjt sig med att endast i allmänhet antyda olika grader af salighet. Men Dante följer en princip, ett system. Han antager nio arter af salige, förutsätter den för alla gemensamma förtjensten, gör den större eller mindre grad af fullkomlighet, hvartill själarne under jordlifvet utbildats, till grund för deras större eller mindre grad af salighet i det himmelska paradiset, och anvisar åt dem efter denna måttstock en stjerna, som är närmare eller fjermare från Gud. Den högsta graden af fullkomlighet är ett helt och hållet Gudhängifvet sinne, ett försakande af det jordiska, ett försjunkande i Gud, det contemplativa lifvet; den lägsta graden är valet af ett sådant lif och ett, om än ofrivilligt, uppgifvande af detsamma. Derföre träffa vi i den första, i den från Gud mest aflägsnade kretsen, i den skiftande månens sfer, hvars ljus har fläckar, nunnor, som låtit fruktan för jordisk makt afskräcka sig från att fullkomligt uppfylla sitt klosterlöfte, och som derföre i den ombytliga, mindre fullkomliga planeten, njuta en mindre grad af salighet (Par. S. 3 v. 52-90).

I den andra kretsen, i den till verldslig verksamhet lifvande Mercurii sfer, synas de själar, som låtit äfven begäret efter verldslig ära och utmärkelse ingå såsom ett inverkande motiv i deras goda gerningar (Par. S. 6 v. 112—126). — I den tredje kretsen, i den kärlekväckande Veneris himmel, uppenbara sig de själar, som, innan de slutligen vändt sig till den himmelska kärleken, låtit den jordiska, den sinliga kärleken hafva för stort välde öfver sig (Par. S. 9 v. 94—108). Hit men ej längre når jordens skugga (se Par. S. 9 v. 118 och anm. dervid). — I solen, ljusets och kunskapens stjerna, den fjerde kretsen, träffas den Gudomliga vishetens lärare, som hämtat sin vishet ur Guds ord och förbredt den bland menniskorna (Par. S. 10 v. 91—148). — I den femte kretsen, Mars, den hedniske krigsgudens stjerna, synas trons kämpar, som för Christi sak uppoffrat lifvet, de heliga martyrer och korstågens hjeltar (Par. S. 18 v. 28—51). — I den sjette kretsen, Jupiters stjerna, maktens och rättfärdighetens symbol, träffa vi de mäktige, som öfvat rättvisa på jorden (Par. S. 18, 19 & 20). — I den sjunde kretsen, Saturnus, symbolen af den gyllene åldern, träffa vi dem, som lefvat på jorden ett contemplatift lif, de heliga Eremiterna (Par. S. 22 v. 46—72). — I hvarje krets finna vi således stjernan motsvara de deri sig uppenbarande saliges natur, och de åtskilliga grupperna af salige göras således i planeterna åskådliga; men Skalden känner dessutom tvenne arter af saliga skapelser: Maria och Apostlarne jemte Adam samt Englarne. De förra uppenbara sig i fixstjernornas himlasfer, och de senare i Primum Mobile. I den förra med dess mångfaldiga ljus concentrerar sig det nya och gamla förbundets stiftelse; i den senare det medelbara ledandet och irörelsesättandet af alla rörliga himlar.

Men fastän de salige åtnjuta en olika grad af salighet, (hvilken gradskilnad beror af en mer eller mindre klar åskådning af Gud och en deraf följande större eller mindre kärlek till Honom), och derför visa sig för Dante på olika ställen i Himlarymden, äro de dock alla fullkomligt salige; ty alla äro

lika belåtna, och saligheten består i ett fridfullt hvilande i Gud, i hvarje enskilt viljas fullkomliga försjunkande i Guds vilja, så att ingen salig, på hvilken salighetsgrad han än befinner sig, har ens den ringaste önskan att vinna ett förändradt tillstånd (Par. S. 3 v. 70—90). Alla saliga själar, från de förnämsta englarne till de, som visa sig i månens lägsta sfer, hafva fördenskull samfällt sitt egentliga hem i Empyréen, och der inströmmar i hvar och en själ så mycken salighet, som hon till följe af sin natur kan emottaga (se Par. S. 4 v. 28—60 och anmärkningarne dervid).

För att slutligen göra betydelsen af Paradiset, den innehållsrikaste och herrligaste, men tillika den svårfattligaste delen af Dantes Gudomliga Komedi, åskådlig för läsaren, och för att derigenom göra det lättare, att förstå äfven de enskilta partierna, vill jag, då jag sjelf icke inträngt så djupt i medeltidens philosophiskt-theologiska åsigter att jag skulle kunna våga en egen framställning deraf, gå en för min tid och mina krafter beqväm väg och lemna ett utdrag af det förord, som Philalethes bifogat sin förträffliga bearbetning af Dantes dikt. Philalethes anknyter sin framställning vid de af honom gjorda, och af mig reproducerade anmärkningarne vid 108 versen af Skärseldens 27:de Sång, enligt hvilka det jordiska Paradiset symboliserar den fullkomlighet och salighet, som kan ernås redan på jorden, och det himmelska Paradiset åter den fullkomlighet och salighet, som endast åskådandet af Gud skänker i det andra lifvet.

»Liksom den förra kan ernås af oss endast medelst de trenne theologiska dygderna Tron, Hoppet och Kärleken, så består denna senare äfven i trenne stycken, som liksom motsvara dessa dygder: i åskådandet af det Gudomliga väsendet (*visio*), i fröjden (*delectatio*), och besittningen (*comprehensio*). Af dessa är åskådningen det första och vigtigaste och grunden för de öfriga, liksom tron bland de theologiska dygderna; fröjden är åskådningens nödvändiga följeslagare. Besittningen ändtligen får man icke förstå så, som om den besittande om-

slöte det besuttna, hvilket icke är tänkbart med hänseende till Gud, utan så, att han har det närvarande (*ut præsentialiter habeatur*).

Denna salighet kan dock menniskan äfvenledes icke ernå genom naturliga krafter (*per sua naturalia*). Dertill behöfver hon nåden, som är för henne nödvändig till fem särskilda ändamål, 1) för att helas från synden (*ut sanetur*), 2) för att vilja det goda (*ut bonum velit*), 3) för att verkligen göra det goda, som hon vill (*ut bonum, quod vult, efficaciter operetur*), 4) för att framhärda i det goda (*ut perseveret in bono*), 5) för att komma till den himmelska herrligheten (*ut ad gloriam perveniat*). Denna sista nåd blifver äfven kallad *gratia perficiens*. (Thom. ab Aqvino Sum. Theol. Pars 2, 1 Qu. 4. 5. 111.)

Dante söker på en dubbel väg göra detta salighetens tillstånd klart för oss, först medelst beskrifvandet af de saliga andarne, hvilka han träffar på sin himmelska resa, sedan äfven medelst de förändringar, som föregå med och inom honom sjelf. Att denna senare vägen är här den förnämsta, ligger i dagen, då det just är fråga om ett rent andeligt tillstånd, hvilket mindre tydligt åskådliggöres genom skildringen af andra, som befinna sig i detsamma, än genom afhöljandet af sina egna känslor. Dessutom blifver det på sådant sätt lättast för Skalden, att på allegorisk väg göra salighetens förmedling genom *den fullkomnande nåden* åskådlig för oss.

Denna (eller, om man vill, sjelfva åskådandet af Gud) blifver, som mig tyckes, personifierad i Beatrix. Derföre blifver Dante städse genom att se på henne iståndsatt att kunna stiga upp från den ena himlakretsen till den andra. Sjelfva detta uppstigande måste nu följdenligt och motsvarande den ofvannämnde förklaringen betyda besittningen (*comprehensio*). Äfvenså klart är det, hvarföre Beatrix visar sig för skalden skönare vid hvarje nytt framskridande i himmeln (hvilket man äfven kunde betrakta som en symbol af fröjden, *delectatio*), ty med närmandet till Gud tillväxer äfven nåden och fullkomligheten af den Gudomliga åskådningen. Denna steg-

ring skildrar skalden för oss med alltjemt nya uttryck, tills han ändtligen i den sista sångens underbara bilder söker att gifva oss ett begrepp om den saliga föreningen med Gud och en blick in i Gudomens djupaste mysterier.

Men den salige anden icke endast ser det Gudomliga väsendet, för honom öppnas äfven i detsamma och medelst detsamma en ny och vidgad åsigt af tingen, en blick in i den stora verldsplanen, och äfven detta är en del af hans salighet.

Detta söker Dante göra åskådligt för oss, i det han låter meddela sig upplysningar rörande de högsta och svåraste frågorna i Metaphysik och Theologi, dels af saliga andar, dels af Beatrix (alltså af sjelfva uppenbarelsen och den Gudomliga nåden). Ofta blifver frågor framkastade rörande synbarligen obetydliga omständigheter, men hvilka dock alltid blifva begagnade, för att utveckla vigtiga och storartade åsigter, på hvilka jag i anmärkningarne till hvarje sång sökt göra läsaren uppmärksam.

Det kan icke nekas, att Paradiset genom allt detta fått på visst sätt egenskapen af lärodikt, en lärodikt likväl, som, oaktadt många torra och sällsamma partier, har dock en upphöjd egendomlighet, i det den från det Gudomligas höjd betraktar de högsta spetsarne af menskligt vetande, att jag så må säga, i fogelåsigt. Denna egendomlighet hänger tillsammans med vissa egendomligheter i medeltidens philosophie, rörande hvilken några ord torde här vara på sin plats.

Medeltiden kände ingen motsats mellan philosophie och theologie. Den var öfvertygad derom, att endast en sanning kunde finnas, och lät vid hvarje synbar motsägelse förnuftet vara underordnadt uppenbarelsen. Derifrån denna fasta tro på det, som den ansåg för sanning; denna barnslighet, som nästan med lika beredvillighet underkastade sig Aristoteles' auktoritet, som den heliga skrifts utsago; men derifrån äfven å andra sidan denna böjelse, att, som man förmenade, vid uppenbarelsens hand våga sig på frågor, hvilka icke endast skola förblifva evigt outforskliga för det mensk-

liga förståndet, utan äfven måste sägas vara ofta i sig sjelfva onyttiga och spetsfundiga. Det kan icke bestridas, att Dantes Paradis bär i dess didaktiska del en prägel häraf.

Vid närmare betraktande skall man, äfven i de skenbart tillfälliga i dikten inväfda philosophiskt-theologiska ställena och deras följande på hvarandra, icke sakna en viss planmässighet.

I de båda första sångerna liksom orienterar skalden oss på den skådeplats, på hvilken han vill införa oss i det stora verldsalltet, i det han gör oss i första Sången v. 103 o. ff. bekanta med lagarne för verldsalltets rörelse och i andra Sången v. 112 o. ff. med himlakropparnes verksamhet och orsaken till deras olikhet, hvaremot han gifver oss i 3:dje och 4:de Sångerna upplysning om de himmelska innevånarnes tillstånd, nemligen derom, att de alla väsendtligen njuta samma salighet och bebo samma ort, fastän de visa sig på olika platsar. Att dessa föremål bilda en passande inledning tyckes vara klart. Derpå följa tvenne afhandlingar, hvilkas föremål äro i sig af tillfällig natur; men kärnan till besvarandet af de förelagda frågorna hvilar i theorien om den fria viljans natur och värde (S. 4 v. 73—90; S. 5 v. 19—24). Den fria viljan åter är villkoret för förtjensten och de dermed följande himmelska belöningarne. Härefter följer skildringen af syndafallet och af de nådesanstalter, hvilka Gud träffat, för att rädda menniskoslägtet från fallets följder och leda det till en högre fullkomning, nemligen grundläggandet af riket och kyrkan och återlösningen genom Christus (S. 6).

För att dock förklara den menskliga naturens möjlighet att fela och dess verkliga syndafall, utan att träda dess skapande af en allvis och allgod skapare för nära, var det nu nödigt att djupare intränga i sjelfva denna skapelses theori. Detta sker, i det först uti 7:de Sången v. 124 o. ff. den olika arten af skapelsernas frambringande utvecklas, och sedan i 8:de Sången v. 96 o. ff. orsaken till olikheten bland menniskorna fastställes såsom bestämd af försynen, samt ändtligen,

i 13:de Sången v. 36—84, grunden för menskliga naturens bristfällighet, som blott vid den första och andra Adams omedelbara skapelse icke fanns, visas ligga i det motsträfviga stoffet.

Sedan Skalden sökt göra klart den menskliga, så väl den kroppsliga som den andliga, naturens väsende, låter han följa i 14:de Sången v. 36—60 en skildring af de saliges tillstånd efter kroppens uppståndelse, hvars möjlighet han redan visat i 7:de Sången v. 145—148.

Dessa upplysningar erhåller Dante i de fyra första planetkretsarne. I den femte kretsen, i planeten Mars, tyckes allt hvad han får veta endast syftå på honom sjelf och hans fädernestad.

De uppgifter, som skalden får lösta i Jupiters och Saturni kretsar, angående föremål af högre art — salighetens vinnande af menniskor och den Gudomliga prædestinationen. (Sång 19, v. 40—111; Sång 20, v. 94—135; Sång 21, v. 76–99.)

Dantes vistande i fixstjernornas himmel förskaffar oss närmare upplysningar rörande de trenne theologiska dygderna. Att dessa äro villkoren för ernåendet af jordisk och följaktligen äfven himmelsk fulländning och salighet, har redan blifvit visadt i anmärkningen till v. 108 i 27:de Sången af Skärselden. Det är fördenskull lämpligt, att vi här erhålla grundlig insigt om desamma, särdeles innan vi stiga upp till de egentliga mysterierna, hvilka med det menskliga förnuftets uteslutande finna sin stadfästelse endast i uppenbarelsen; äfvenså lämpligt måste man finna det, att Dante sjelf framlägger de riktiga begreppen, då han uppenbarligen måste medföra dem, innan han kan komma i Paradiset. Derefter erhåller han här upplysning äfven rörande några speciela omständigheter beträffande de första menniskorna.

I Primum Mobile föredrages för honom läran om Englarne (Sång 28 & 29), deras skapelse och fall, i hvilken några ganska djupsinniga betraktelser rörande verldens skapelse i allmänhet blifvit inväfda.

I Empyréen blifver ändtligen läran om nådavalet än en gång behandlad i en hänsigt, der den helt och hållet synes skild från menskligt medverkande, nemligen med hänseende till de barn, som dö, innan förståndet blifvit utveckladt (Sång 32 v. 40—84). Sedan höjer sig betraktelsen från alla jordiska förhållanden till Gudomens djupaste mysterier, treenigheten och incarnationen; men dessa blifva meddelade, icke på undervisningens utan på den omedelbara åskådningens väg, i bilder, det enda möjliga sätt, hvarpå de skulle kunna meddelas (Sång 33, v. 109—141)."

Det undgår icke läsaren, att den gyllne tråd, som genomgår och sammanhåller denna tredje del af Dantes episkt-dramatiskt-didaktiska skaldeverk, är mycket fint spunnen och stundom knappt synbar; men den finnes dock. Utvecklingen fortgår i de Skolastiska lärornas spår till sitt mål, åskådandet af den treeniga Gudomen. Under Dantes flygt genom himlasfererna blifver hans ledsagarinna Beatrix allt mer och mer förskönad och förklarad, Dante allt mer och mer vetgirig; men Beatrix vet att besvara alla hans frågor och leda honom ur hvarje labyrinth, hvari hans eget tänkande invecklat honom. Ju högre han stiger, desto lättare blifver hans flygt från stjerna till stjerna, emedan ökad kunskap gifver ökad kraft åt hans vingsenor och minskar hans tyngd. Sedan Dante genomflugit de sju planeternas himlar, kastar han, uppmanad dertill af Beatrix, en blick ned till jorden och finner henne så obetydlig, att han ej kan afhålla sig från att småle dervid (Sång 22 v. 133—135). Det är icke af någon tillfällig anledning, att Beatrix uppmanar Dante, att blicka ned till jorden, när de lemnat Saturni himmel. Saturnus är ju den stjernan, der de salige uppenbara sig, hvilka dragit sig undan från allt jordiskt och lefvat ett contemplatift lif. Derföre må väl Dante, sedan han vistats bland dem, kasta en afskedsblick mot jorden och medelst afskedet från henne förbereda sig till åskådandet af Gud. Härtill förberedes han dock strax derefter på ett ännu mera genomgripande sätt (Sång 23), då Christus,

Maria, engeln Gabriel och Apostlarne uppenbara sig för honom. Vid denna åskådning vidgar sig hans själ och uppgår i honom ett sådant kunskapsljus, att han känner sig i stånd att fullt tillfredsställande kunna besvara de frågor, som Petrus, Jacobus och Johannes framställa (Sång 24, 25 o. 26) rörande de trenne theologiska dygderna tron, hoppet och kärleken. Efter väl utståndet prof ser han ännu bättre än förut; men hans kunskapsbegär har äfven stigit och många frågor uppdyka i hans själ, hvilka (Sång 26 v. 109—142) besvaras af Adam, och nu ljuder genom hela Paradiset ett "*Pris vare Fader, Son och Ande Dig!*" (Sång 27 v. 1) och vissheten, att genom tron, hoppet och kärleken hafva en försonad Gud, uppfyller Dante med en fröjd, som han ej är mäktig att beskrifva. Hans syn klarnar och stärkes än ytterligare; han förstår läran om Englarne och inträder i Empyréen, der alla salige och Englar *verkligen* befinna sig i Guds omedelbara närvaro. Han ser de saligas himmelska hof, först i bild (i bilden af en hvit ros), sedan i verklighet, så snart den saliggörande föreningen med Gud medelst inströmmandet af "herrlighetens sken" (*lumen gloriæ*) tagit sin början. Ända till dess att Dante inhämtat kunskap om Paradisets allmänna form (Sång 31 v. 52), förblifver Beatrix hans ledsagarinna; men då lemnar hon honom, intager sin höga plats i den hvita rosen vid Rachels sida och sänder den helige Bernhardus, för att leda honom till resans slutliga mål. Beatrix har nu fullgjort sitt åliggande; hon, symbolen af Guds ord, har fört honom till det högsta vetandet om Gud, till tron. Från detta vetande skall Dante nu öfvergå till den saliga åskådningen, och derföre öfverlemnas han nu åt Bernhardus, en personification af mystiken, hvars mål är åskådandet af Gud redan här i tiden. Som en varm tillbedjare af Jungfru Maria, hvars dyrkan han befordrade, höjer han för Dante till henne den så högt beprisade, herrliga bönen, hvilken börjar 33:dje Sången och i hvilken Beatrix och alla saliga deltaga. Och nu upphinner Dante sin resas mål. För hans invigda syn

uppgår åskådningen af Treenigheten och Incarnationen. Han slutar:

"Här fantasiens vingkraft når ej länger:
Men lik ett hjul, som går likformigt kring,
Min v i l j a vänds kring kärleken, som svänger
Den höga sol och hvarje stjernas ring.

Några tryckfel hafva i denna del blifvit förbisedda, hvilka finnas ändrade i anmärkningarne. Tvenne af dem torde ändras före läsningen. I sjunde sången v. 17 står *"stålblick,"* läs: *"strålblick;"* i nittonde sången v. 15 står *"ondskans vinge,"* läs: *"önskans vinge."* I mitt förord, bifogadt första delen af detta arbete, har bland de författare, som jag rådfrågat, influtit namnet *"Roche-Jaquelin"* (ett i Danteska literaturen alldeles obekant namn) i stället för *"Louis Ratisbonne,"* som lemnat i rimmade terziner en ganska läsvärd öfversättning af Dante.

PARADISET.

Första Sången.

1. *Hans* äras makt, hvaraf allt rörs, allt glädes,
Går genom Verldsaltet och lyser klar
I en del mer och mindre annorstädes.
4. I Himmelen, som mest det ljuset har,
Var jag och såg der ting, som *den* beskrifva
Ej vet, ej kan, som derfrån nederfar.
7. Ty vårt förstånd, der nära ting, som lifva
Dess trängtan mest, fördjupas i dem så,
Att minnet se'n kan sig ej dit begifva. —
10. Allt hvad min själ i helga riket då
Har samlat in af skatter, evigt sköna,
Skall bli ett ämne för min sång också.
13. Apollo, gode! — må din kraft jag röna
Till detta sista verk! — må värdigt sig
Din kära lager finna att mig kröna!
16. *En* Pindens topp var hittills nog för mig;
Men för den bana, der jag nu skall skrida,
Jag varmt om *begge två* anropar dig.

19. Träd in uti min barm! — må der du sprida
Den sångens anda, hvarmed *då* du stred,
När Marsyas drogs ur sina lemmars slida.
22. O Guda-kraft! sänk i mitt bröst dig ned,
Tills skuggan af det sälla riket, färdig
Re'n i mitt hufvud, står på taflan med.
25. Då skall du se mig nalkas stam, så kär dig,
Och kröna mig med dessa bladens krans,
Dem du och ämnets vigt mig göra värdig.
28. Så sällan, Fader! denna krona bands
Till Cesars eller Skaldens seger-ära,
(Skam vare viljorne, att den ej vanns!)
31. Att det ju borde hjertlig glädje nära
Hos Delphis glade Gud, när Penei gren
En dödlig hörs så törstande begära.
34. En liten gnista följs af flammans sken:
Kanske beds efter mig mot Pindens spetsar
Om Cyrrhas svar af bättre stämmor se'n.
37. Från skilda trakter upp för menskor kretsar
Verldsalltets fackla; men från den, som har
Med trenne kors förenat fyra kretsar,
40. Med bättre lopp och stjernförening far
Hon fram och värmer jordens vax, som tager
En pregel mot, mer skön och mera klar.
43. Så nästan ställd, hon hade *der* gjort dager,
Här afton; svart vår hemisfer nu låg,
Och der den flammade så ljus och fager,
46. När jag Beatrix, vänd till venster, såg
Mot solens strålar se, som dock ej blända;
Så skarpt ej örn ser i dem på sitt tåg.

49. Och som den första strålen plägar sända
Den andra ut, att så gå upp igen,
Just som en pilgrim, som vill återvända:
52. Så hennes handling genom ögonen
Trängt i min själ, att jag ock blicken sträckte,
Mer än vi bruka det, mot solen hän.
55. Der mycket tillåts, hvartill kraften räckte
Ej här hos oss; *den* nåd har stället fått,
Gjordt till stamegendom för menskors slägte.
58. Jag så ej länge, dock så kort ej, stått,
Att jag ju sett, hur gnistor kring hon sände,
Likt jern, som glödgadt ut ur elden gått.
61. Och se! på en gång dag vid dag sig tände,
Som om till prydnad Skaparns Allmaktshand
Satt än en sol på hvalfvet, som Han spände.
64. Beatrix på de klot, i evig brand,
Sitt öga fäste och jag fäst i hennes
Min blick, nedhämtad från de ljusa land.
67. Vid denna anblick *det* inom mig kännes,
Hvad Glaucus känt, af örten lyckliggjord,
Som hafvets Gudamakter ökt med dennes.
70. Att *öfvermenskligas* kan ej med ord
Beskrifvas; nog, erfarenheten bärer
Sitt vittne fram, då nåden *så* blir spord.
73. Var jag nu endast själ? — du bäst det lärer,
O kärlek! som styr himlen och som mig
Har lyftat med ditt ljus till dessa sferer.
76. Så snart den sfer, som du evinnerlig
O trängtan! svänger kring, mig till sig dragit
Med harmoni'n, anordnad, stämd af dig,

79. Jag så mycket af himlen iakttagit
Af solens flamma tändt, att vattenflöd
Ej danat sjö, som så stor rymd har tvagit.
82. Den nya sång och stora ljusets glöd
Gjort, att så varmt af vetbegär jag brände,
Att intet förr så starkt mig forska bjöd.
85. Hon derför, (som så, som jag sjelf, mig kände,)
Att skänka lugn åt min upprörda själ,
Förr än jag frågat, *så* till mig sig vände:
88. "En falsk inbillnings villa är det skäl,
Hvi du ej ser, hvad du, när du fått lätta
Din själ från den, skall inse alltför väl.
91. Tron, att du står på jorden, må du rätta!
Ej blixt på flygten från sitt fosterland
Skjöt *ned* så snabbt, som du for *upp* mot detta."
94. Var jag än löst ur första tviflets band
Af de små milda ord, det dock ej dröjer,
Förr än ett nytt sitt nät omkring mig band.
97. Och jag: "ej mer jag *denna* undran röjer;
Men säg, hur jag (ty *nu* det undran ger)
Mig öfver dessa lätta kroppar höjer."
100. Hon drar en suck; se'n upp till mig hon ser
Med blickar sägande, hvad modrens mena,
Som till sitt barn, som irrat sig, se ner.
103. Hon börjar: "alla ting inbördes tjena
En fastställd ordning, och Verldsalltet får
Likhet med Gud i denna form allena.
106. De högre väsenden se deri spår
Af Makt, den eviga, till hvilkens ära
Den lagen grundats och så fast består.

109. Ett sträfvande till denna ordning nära
Naturer alla, skilda till sin art
Och mer och mindre deras ursprung nära.
112. Derför till skilda hamnar hvar sin fart
Styr på tillvarons stora verldshafs vågor
Med den instinkt, som åt den gifven vardt.
115. Den jagar upp mot månen eldens lågor;
Den jordens sammanhåll har på sin lott;
Den rörer hjertan, hem för sorg och plågor.
118. Och ej de oförnuftige den blott
Framdrifver, liksom bågen sina pilar,
Men dem ock, som förstånd och kärlek fått.
121. Försynen, hvilkens ledning aldrig hvilar,
Jämt stillar med sitt ljus den himmelen,
Der *den* sig hvälfver, hvilken snabbast ilar;
124. Och dit, som till ett anvist hem oss hän
För nu den strängens kraft, som rigtar bara
Mot saligt mål hvad som skjuts af med den.
127. Sannt är, att, liksom formen ses ej svara
Rätt ofta mot den vise konstnärns plan,
Då ämnet ej vill lydigt konsten vara:
130. Så skiljer stundom sig från denna ban
Det skapade, som äger makt att taga
En annan väg, vid annan rigtning van,
133. (Som vi se flamman *ned* från molnen jaga,)
Då första driften sig besegrad ter
Af falska lustar, som mot jorden draga.
136. Om rätt jag dömmer, undrar du ej mer,
Att du nu stiger, än att floder falla
Från bergets höjd mot djupa dalar ner.

Man skulle dig så stort ett under kalla,
Som om en flamma icke uppåt gick,
Om du ej steg, när fri från hinder alla."
Så sagdt, hon slog mot himlen upp sin blick.

Andra Sången.

1. O j, som följen, drifne blott af hågen
Att höra sången, på en liten båt
Mitt skepp, som framgår sjungande på vågen!
4. Till edra stränder vänden från er stråt;
Gån ej på hafvet ut, der j kanhända
Förirrens alla, om vi skiljas åt.
7. De vågor, jag befar, ej äro kända;
Appollo styr, Minerva andas blid,
Och nio Muser polens stjerna tända.
10. J andre få, som eder vändt i tid
Till Englars bröd, som herrlig föda lemnar,
Fastän man aldrig mättats än dervid;
13. Om eder farkost sig på djupet ämnar,
Gån trygge, följen fåran, som jag skär
På vattnets plan, förr'n den sig åter jemnar.
16. Den bort till Kolchis dragna hjeltehär
Ej då blef så förvånad, som j blifven,
När den såg Jason plöja fältet der. —

19. En evig törst, i skapelsen oss gifven,
Till Gudaformadt rike hän oss bar
Med farten nästan snabb, som himlens, drifven.
22. Beatrix uppåt såg, mitt öga var
På henne fäst, och på den tid, som bara
En pil läggs på och bort från bågen far,
25. Såg jag mig länd dit, der det underbara
Min blick drog till sig, hvarpå *hon* gaf akt,
För hvem mitt inre doldt ej kunde vara;
28. Och, vänd till mig, hon, glad, som skön, har sagt:
"Din ande höj till Gud ur tacksamt sköte!
Han har oss hit till första stjernan bragt." —
31. Det var, som om oss der en sky omslöte,
Tät, fast och klar och genomskinlig så,
Som en demant, der solens ljus sig bröte.
34. I sig tog evig perla upp oss två,
Som vattnet mottar, när som solen blänker,
Dess strålar, fast det slutet blir ändå.
37. Var jag nu kropp, (och här ej tanke tänker,
Hur mått, re'n fyldt, i sig ett annat tar,
Hvad dock får ske, om kropp i kropp sig sänker,)
40. Hvem är, den ej än mer en trängtan drar,
Att se urväsendet, och i detsamma
Hur vår natur med Gud förenats har?
43. Der blir, hvad här vi se vid trones flamma,
Ej med bevis, men genom sig oss röjdt,
Likt den grundsanning, vi med tron annamma. —
46. Och jag: "Madonna! jag så fromt mig böjt,
Som jag det kan, att hjertligt tacksam prisa
Den nåd, som hit från dödlig verld mig höjt.

49. Men säg: de mörka fläckar, som sig visa
I denna kropp, hvad äro de? — på jord
Med Kainsfablen vill man oss afspisa?" —
52. Hon smålog först, se'n föllo dessa ord:
"Fast menskors tanke sig i villor slingar,
När sinnets nyckel blir obrukbar gjord,
55. Jag trodde ej, att undrans pil betvingar
Dig nu, som ser, hur, blott af sinnen ledt,
Förnuftet på sin flygt har korta vingar.
58. Men säg mig, hur du sjelf den saken sett?" —
Och jag: "att kroppar, fasta eller tunna,
Den skiftningen af ljust och mörkt beredt." —
61. Och hon: "hur dina tankar äro hunna
Långt från det sanna, skall, när du förstått
Nu mina motskäl, lätt du inse kunna.
64. Den åttonde af Sferer stjernor fått,
Till art och storlek skilda, hvad dig falla
Skall strax i ögat, ser du till dem blott.
67. Om "tunnt och fast" vi skäl dertill nu kalla,
En enda kraft fördelad vore då
Mer, mindre eller lika i dem alla.
70. Men skilda krafter frukter vara må
Af formgrundsatser; dock af dem behålla
Vi *en* allena, skall din grund bestå.
73. Än se'n, om tunnhet kunde fläckar vålla,
Så skulle *antingen* planeten här
Ju delvis intet ämne innehålla,
76. *Eller*, som i en kropp det feta är
Lagdt hvarfvis på det magra, den ock vända
I bandet sina blad, så lagda der.

79. Om nu *det första* vore, skulle hända
Vid solförmörkelser, att sol sitt sken
Lätt genom den till jorden skulle sända;
82. Men det sker ej; — låt se *det andra* se'n:
Och brister ock den tråd, hvarpå det hänger,
Så är din mening vederlagd alltre'n.
85. Om nu det tunna icke genomtränger,
Så fins der väl en gräns, som fienden
Ifrån att vidare framskrida stänger:
88. Tillbaka blixtrar strålen då från den, —
Så glaset, när man har dess bakre sida
Belagt med bly, ger dig din bild igen.
91. Nu säger du: att afståndet, det vida,
Från hvilket strålar återstudsa, gör,
Att der de mindre glans, än annars, sprida.
94. Erfarenhet dig från det inkast tör
Befria, om till råds du vill ta henne,
Som till er kunskapsström allt flödet för.
97. Tre speglar tag; ställ två utaf de trenne
Se'n lika långt från dig; den, som är qvar,
Ställ längre bort emellan dessa tvenne.
100. Om, vänd mot dem, du då bak ryggen har
Ett ljus, hvars sken sig i dem alla tänder
Och från dem återståladt mot dig far;
103. Blir det, som längst ifrån mot dig sig vänder,
Till omfång mindre; men du ser ändå,
Hur lika lysande sitt sken det sänder.
106. "Nu, som för varma strålar från det blå
En dal blir fri från snö, som de fördrifvit,
Och från sin första färg och köld också:

109. Vill jag, då du *så* i förståndet blifvit,
Upplysa dig med stråleglans, så skär,
Att du skall glittra i det ljus den gifvit. —
112. I inre himlens friduppfyllda sfer
En kropp sig hvälfver, af hvars kraft allt "*vara*"
I hela verldsaltet afhängigt är.
115. Den nästa himmel, med sin stjerne-skara,
Fördelar *vara't* åt hvar särskild kropp,
Som den omsluter, alla olikt klara.
118. Ur andra kretsar med skiljaktigt lopp
Tas de särskilda krafter, som dem lifva,
Se'n af hvar stjerna till dess syften opp.
121. Så verldsorganers hjul hvarandra drifva,
Som du nu inser, ifrån grad till grad,
Att de från ofvan taga, nedåt gifva.
124. "Märk väl hur jag — Du! som om sanning bad, —
Går öfver till den här på detta ställe,
Att se'n du sjelf må finna detta vad.
127. Vet, kraft och rörelser i kretsar snälle
Inandats (som i hammarn skicklighet
Ur smedens själ,) af andar, evigt sälle.
130. Och himlen, prydd med stjernors herrlighet,
Från *djupa anden*, hvaraf den är drifven,
Tar afbilden och blifver dess signet.
133. Och liksom själen, än af stoft omgifven,
Med lemmar, olikartade, oss lär
Hvar särskild kraft, som blifvit henne gifven:
136. Så *Andens* kraft, som *en* för evigt är,
Sin godhets rikedomar ock förbreder,
Mångfaldigad i sina stjernors här.

Olika kraft till olik verkning leder
Den ädla kropp, *han* genomträngt, der se'n
Han verksam rörs, som lifvet rörs i eder.
"Utgången från natur, så glad, så ren,
Han lyser, blandad i hvar stjernas strålar,
Som glädjen lyser från en ögonsten.
Det är då *han*, som månens fläckar målar;
Ej fast, ej tunt dess skiftning vållat har;
Han formprincipen är, hvars godhet strålar
I allt, och syns än dunkel och än klar."

Tredje Sången.

1. Den sol, som värmde först mitt hjerta så,
Med skäl och motskäl låtit nu i dagen
Den sköna sanning för mig ohöljd stå.
4. Jag hof, berigtigad, ur tviflet tagen,
Mitt hufvud upp, så högt jag nödigt fann,
Af lust, att tillstå det, till henne dragen;
7. Då syntes mig en syn, som så mig vann,
Att, medan dit de spända blickar fara,
Bekännelsen utur min håg försvann.
10. Som i kristaller genomskinligt klara,
Och i en källa, spegelblank och ren,
Så att dess botten tyckes ohöljd vara,
13. J edra anletens skenbilder sen
Så svagt, att mindre snart man ej upptäckte
På en hvit panna en blek perlas sken:
16. Så såg jag flera ansigten der sträckte,
Och blef i motsatsen af villan, som
Förr kärlek mellan man och källa väckte;

19. Ty knappt den synen för mitt öga kom,
Förr'n jag, i tron att spegelbilder finna,
Såg, för att speja hvarifrån, mig om,
22. Och jag såg intet; — till min ledarinna,
Den ljufva, vände jag mitt öga då,
Såg i dess blickar heligt löje brinna.
25. Och hon: "jag ler, du undre ej derpå,
Nu åt din barnslighet, som ej tar ände,
Då än på sanningen du staplar så
28. Med blickar fåfängt kring i rymden vände.
Vet: det, du skådar, sanna väsen är,
Hitupp för rätt ej uppfyldt löfte sände.
31. Gif dig i tal med dem; hör, tro och lär,
Att sanna ljuset, deras fröjd och lycka,
Ej låter vägen villas för dem här." —
34. Vänd till den skuggan, (som, jag kunde tycka,
Helst ville tala,) så jag började,
Lik dem, som ifrigt fram med frågor rycka:
37. "O du af evigt lif kringstrålade!
Som känner salig denna ljufhet när dig,
Som, förr'n den smakats, ingen anade!
40. Var nådig mot mig; säg — o jag besvär dig! —
Ditt namn och eder lott på denna ort." —
Med ögat, fnllt af fröjd, hon strax var färdig:
43. "Vår kärlek stänger icke till sin port
För rättvis önskan, af Hans vilja vunna,
Som likt Sig Sjelf sitt hela hof har gjort.
46. Af klostrets murar stängd, jag varit nunna;
Om rätt din själ betraktar mig, du lär,
Hur högt jag än förskönats, likväl kunna

49. Igenkänna i mig Piccarda här,
Som med de andra saliga befinner
Mig salig i den trögast svängda sfer.
52. Hvar drift hos oss med ljuflig flamma brinner,
Tänd i den Hel'ge Andes välbehag,
Och glädjens fullhet i Hans samfund vinner;
55. Och denna lott, som synes dig så svag,
Beskärdes oss, för det vi alla brutit
I någon mån ett gifvet löftes lag." —
58. Hvarpå nu jag: "din anblicks under gjutit,
Jag vet ej hvad, Gudomligt sken kring sig,
Som för din förra bild mitt öga slutit;
61. Jag derför strax ej kunde känna dig;
Men *det* mig hjelper, hvad jag nu fått lära,
Så att din bild står välbekant för mig.
64. Men säg, om aldrig i er sällhets ära
En trängtan er till högre kretsar drog,
Att se än mer och mer bli Gudi kära!" —
67. Först med de andra skuggor mildt hon log,
Hon se'n så glad, som om från kärleks källa
Dess väsen hämtat eld, till orda tog:
70. "En kraft har kärleken att tillfredsställa
Vår vilja så, att den blott rigtad är
På hvad vi äga, re'n i detta sälla.
73. Och trängtade än högre vårt begär,
Det skulle då sig uti strid befinna
Med Dennes vilja, som oss skådar här:
76. Hvad du ej skall i dessa kretsar finna:
Nödvändig här är kärleks harmoni;
Och om dess väsen du vill rätt besinna,

79. Erfordras för den fröjd vi lefva i,
Att aldrig ur Guds viljas sfer vi vike;
Så att till *en* här allas viljor bli;
82. Så blott från grad till grad ger detta rike
Den fröjd åt alla, som åt Konungen,
Som styrer allt, den evigt kärleksrike.
85. Vår frid är grundad i Hans vilja; den
Är detta haf, dit allt sin bana leder,
Hvad Den och hvad natur'n frambringat än." —
88. Nu såg jag klart: hvar sig en himmel breder
Är Paradis, fast Nåd på *samma* sätt
Ej gjuter allstäds arlaregnet neder.
91. Men som det skett, att, fast af en mat mätt,
Din lust till annan mat ändå förblifvit;
För *en* du tackat, bett om *annan* rätt:
94. Så jag med ord och min tillkännagifvit
Min lust att lära, hur den väfven var,
Der hon ej spolen än fullt genomdrifvit. —
97. Hon sade mig: "fullkomlig lefnad har
Gjort för en högre plats i himlen mogen
Den qvinna, i hvars lag man slöjan tar,
100. För att till lifvets slut fortlefva trogen
Den Brudgum, som tar hvarje löfte mot,
Som ges af kärlek, Honom redebogen;
103. Från verlden flydde jag, som ung, med bot,
Tog hennes drägt, att i dess Orden spana,
Den väg, hon följt, till ledning för min fot.
106. Dock — män, vid ondt mer än vid godhet vana,
Ur ljufva klostrets frid bortryckte mig;
Gud känner, hur jag se'n gick lifvets bana.

109. Och denna glans, som visar sig för dig
Till höger om mig, och kring hvilken stanna
De strålar alla, sferen har i sig,
112. Kan, hvad om mig jag sagt, om sig besanna:
Hon var ock Nunna, man ock slitit har
Den helga slöjans skugga från dess panna.
115. Se'n ut i verlden så hon kommen var
Emot sin vilja och mot klostrets lära,
Blef hjertats slöja ouppbunden qvar.
118. Det är Constanzas stora ljus, det skära,
Som har med Schwabens andra stormil se'n
Den tredje födt och väldets sista ära." —
121. Så sagdt, hon höjt sin sång, så klar och ren,
Och, sjungande ett "*Ave,*" hon försvunnit,
Som ned i vattnets djup en blytung sten.
124. Mitt öga, som följt med, så långt det hunnit,
Jag åter bort från fåfäng forskning drog,
Och till Beatrix upp, — det mål, som vunnit,
127. Min ännu större kärlek, — jag det slog;
Men der det möttes så af blixtens låga,
Att det ej strax det klara sken fördrog;
130. Och det fördröjde för en stund min fråga.

Fjerde Sången.

Ställd mellan tvenne rätter, som han skattat
Fullkomligt lika, kunde mannen få
En hungersdöd, förr'n fritt beslut han fattat:
Så lammet mellan glupska vargar två
Ser lika skrämd den ena som den andra:
Så hunden ställd emellan tvenne rå.
Derför, då tviflen vägde upp hvarandra,
Jag, om jag teg, då det nödvändigt var,
Kan ej berömma mig och ej mig klandra.
Nog af; — jag teg; men så mitt anlet bar
Min önskans pregel och så klart det frågat,
Att ord ej kunna be så klart om svar.
Beatrix gjorde, (hvad förr Daniel vågat,
Som stillade Nebukadnezars harm,
Då den, så orättvist förgrymmad, lågat,)
Och sade: "väl jag ser, hur du är varm
Af två begär; hur så hvarann de hindre,
Att ingen af dem slipper ur din barm. —

19. Om viljan jämt är god, — du först erinre, —
Hvar finns ett skäl, hvi andras våld likväl
Kan göra min förtjenst till värdet mindre?
22. Säg se'n, hur det dig ger till tvifvel skäl,
Hvad Plato eder lärt, att själar alla,
Från stjernor gångne, vända dit jemväl.
25. Se der två frågor, som på en gång falla
In i din själ och äska lifligt ljud.
Jag vidrör först den, som har mest af galla.
28. Vet: den Seraph, som mest försänkts i Gud,
Elias, Moses och Johannes, — väljas
Må hvilken helst du vill, — ja! Josefs Brud,
31. I annan himmels salighet ej dväljas,
Än dessa andar, dem du nyss såg här;
Ej flera år af dem, ej färre täljas.
34. Men alla göra skön den första sfer;
Olika dock i fröjd, alltsom de känna
Guds Andas flägt mer eller mindre der.
37. Här de sig visat ej derför, att denna
Är deras himlasfer, men så man ger
En lägre grad af salighet tillkänna.
40. Så får man tala, att förstås af er,
Åt hvilka endast sinligheten skänker,
Hvad se'n förnuftet som sitt eget ser.
43. Derför ock skriften till vår fattning sänker
Sig ned och gifver hand och fot jemväl
Åt Gud, fast annat den sig dervid tänker:
46. Och helga kyrkan låter Michael
Och Gabriel, som menskor, duken pryda;
Den ock, som skött Tobiæ syn så väl.

49. Det, som "Timæus" vill om själar tyda,
Har likhet ej med hvad vi här sett än,
Ty han tycks mena så, som orden lyda.
52. 'Hvar själ går till sin stjerna hem igen,'
Han sagt i tron, att den blef derfrån skattad,
När som Naturn gaf kroppen form med den.
55. Och kanske bör hans mening ej bli fattad
Bokstafligen; måhända innebär
Den dock en sats, ej värd att bli beskrattad.
58. Är det hans mening: 'till hvar stjernkrets här
Går åter upp dess verknings skymf och ära,'
Hans båge träffar sanning något när.
61. Men missförstådd har likväl denna lära
Förvillat verlden, till att stjernor för
Mercurius, Jupiter och Venus ära.
64. Det andra tviflet, som ditt hjerta rör,
Har mindre gift och derför mindre fara,
Att dig dess syftning långt bort från mig för.
67. Att vår rättvisa orättvis tycks vara
I menskors ögon vittnar på sitt sätt
Om tro och ej om kättersk ondska bara.
70. Men då er tanke äger kraft, att rätt
Sig in i denna sannings djup försätta,
Vill jag dig i din hunger göra mätt.
73. Om *det* är våld, när de, som det förrätta,
Af dem, som lida det, blott motstånd få,
Ha dessa själar ursäkt ej i detta:
76. Ty vilja, som ej vill, kan dock bestå;
Den gör som flamman, som, om stormen fäller
Den tusen gånger ner, går upp ändå.

79. Om den böjs mycket eller litet, ställer
Den sig i våldets tjenst. Så man dem fann;
De kunnat återgå till helga celler.
82. Ty, om de ägt den viljan, fast och sann,
Som höll Laurentius qvar på halstrets bränder,
Och gjorde Mucius lugn, då handen brann,
85. De skolat, friade ur våldets händer,
Gått åter på den väg, hvarfrån de förts;
Men sådan vilja hos blott få sig tänder.
88. Helt säkert dessa ord, om rätt de hörts,
Bort ur ditt sinne nu ett tvifvel nötte,
Hvaraf det annars många gånger störts.
91. Men nu din blick en annan klyfta mötte,
Så djup, att icke dina fötters makt
Der hunne öfver; förr de blefvo trötte.
94. Jag har som säkert dig på sinnet lagt;
'En salig själ, som dväljes vid den klara
Ursannings källa, aldrig osant sagt:'
97. Du hörde se'n Piccarda högt förklara;
'Constanza alltid hade slöjan kär.'
Så att dess ord med mitt tycks stridigt vara. —
100. Att undfly fara, som för handen är,
Rätt ofta menskor handla — hvad man röner —
Emot sin vilja, mot hvad pligten lär:
103. Liksom Alkmæon, som på fadrens böner
Sin egen moder mördade och vardt
Af sonlig ömhet grymmast ibland söner.
106. I denna punkt, jag vill, att du ser klart:
Har vilja blandat sig med våld, bedrifver
Den äfven synden; det är uppenbart.

109. En fullt fri vilja aldrig bifall gifver
Till ondt: — sker det, så sker det endast, då
En vägran skäl till större ångest blifver.
112. När nu Piccardas ord blott syfta på
En fullt fri vilja, — mina åter gälla
Den andra, — ha vi rätt ju begge två?" —
115. Så helga strömmen, som ur sannings källa
Uppväller, mig sin ljufva svalka ger,
Att mina tvifvels törst fullt tillfredsställa. —
118. "O du, Urkärleks kärlek! — Gud jag ser
I dig; — jag sade: — kraft och värma, vunne
Af Dina ord, mig lifva mer och mer.
121. O! att så djup min känsla sig befunne,
Att nog af tack jag ägde der tillreds!
Men Han, som ser och kan, dig lön förunne!
124. Ej vårt förstånd blef någonsin tillfreds,
Om ej den sanning lyste det i tiden,
Förutan hvilken intet sannt förbreds.
127. I den det hvile, liksom djur i iden,
Så snart den uppnåtts: och man *kan* den nå;
All trängtan eljes vore fåfängt liden.
130. Från *denna* tvifvel, liksom rotskott, gå
Se'n upp vid sannings fot; naturen drifver
Från höjd till höjd oss till det högsta så.
133. Det manar mig, det äfven mod mig gifver,
Att be, Madonna! dig belysa rätt.
Ännu en sanning, som mig dunkel blifver:
136. Kan menskan godtgöra på sådant sätt
Med goda verk ett löfte, som hon kränkte,
Att på er våg de väga ej för lätt? —

139. Beatrix såg på mig med blick, som blänkte
Af kärleks flammor, så Gudommelig,
Att jag besegrad mina ögon sänkte
142. Och stod som funnes ej min själ hos mig.

Femte Sången.

1. "Ser du i kärleks låga här mig flamma
Med högre glans än man på jorden ser,
Så att din syn besegras af densamma,
4. Du undre ej; ty det, som verkan, sker
Af fullt åskådande, som rycker, medan
Det lärer, fram i det som lärts allt mer.
7. Jag ser i ditt förstånd framskimra redan
En återglans af evigt ljus, som blott
Behöfver ses, att evigt älskas sedan:
10. Har någon annan sak er kärlek fått,
Det skett derför, att något spår af detta
Har deri genomlyst, fast missförstådt.
13. Du frågar, kunna goda verk ersätta
Ett brutet löfte, gifvet utan tvång,
Så att de själarne från skulden lätta?" —

Så började Beatrix denna sång
Och, lik en menska, som ej stympar orden,
Fortsatte så det helga talets gång.
"Den största skänk, Guds mildhet gaf åt jorden,
Och der man bäst Hans godhet preglad ser,
Och som af Honom högst är skattad vorden,
Var viljans frihet, som Gud gett och ger
Åt alla väsenden, der den kan blifva
Förenad med förstånd; men ej åt fler.
Häraf du ock helt lätt skall varseblifva,
Hur dyrt ett löfte är, som med behag
Af Gud mottages, när du vill det gifva.
Görs mellan Gud och menskan ett fördrag,
Uppoffrar hon den skatt, som, hvad jag säger,
Är högst af alla, och hvad vederlag
Kan hon då ge, som denna skatt uppväger?
Tror du dig nyttja väl, hvad bort du gett,
Gör du ju godt med hvad en annan äger.
I hufvudpunkten har du allt nu redt;
Men medan Kyrkan löser löftesordet,
Tycks det, som om jag dig från sanning ledt;
Sitt derför ännu något qvar vid bordet,
Tills allt, hvad hårdsmäldt du intagit har,
Med hjelp af mig fullkomligt smält är vordet.
Låt upp din själ för ljuset af mitt svar,
Och göm det se'n; ty det ej kunskap våller,
Att man förstår, om det ej hålles qvar.
Ett sådant offers väsen innehåller
Två ting: först *saken*, som man lofvat, se'n
Förbindelsen, att man den troget håller.

46. Från denna *sista* görs man aldrig ren,
Om den ej uppfylls; hvad jag ock fullständigt
Sökt visa dig med hvad jag sagt alltre'n.
49. Derför det ock var för Hebrén nödvändigt,
Att offra, fast, (hvad du bör känna,) han
Har lofvat ett och offrat annat ständigt.
52. Det andra, som vi kallat *saken*, kan
Väl vara sådant, att till synd ej länder,
Om man för 'en sak lemnar någon ann'.
55. Man kaste bördan dock med egna händer
Från skuldran ej, förr'n heligt nyckelpar,
Den hvita och den gula, först sig vänder.
58. Hvart byte håll för dårskap, uppenbar,
Om det du åtar dig mot det, du säger
Dig från, ej sig, som sex mot fyra, har.
61. Ersättas kan ej det, hvars värde äger
En tyngd, som trycker hvarje vågskål ned,
Emedan allting annat mindre väger.
64. O menska! löften få ej skämtas med;
Haf *trohet;* synda likväl ej med *denna*,
Som Jephta gjort, då han vändt hem sin led.
67. Han heldre bordt, "jag illa gjort," bekänna,
Än, trogen, göra värre. Samma brott
Du kan i Grekerfurstens dårskap känna,
70. Hvarför Iphigenie begret sin lott;
Så vise män som dårar ock för detta
Fällt många tårar, när de hört det blott.
73. O! varen, Christne, ej till löften lätta;
Som fjun i vinden, varen icke så;
Tron ej, att hvarje vatten kan er tvätta.

76. J hafven Herrans Testamenten två,
Dertill ock Kyrkans Herde, som er leder,
Det vare för er frälsning nog också!
79. Vill synden dra er bort i sina leder,
Som menskor handlen, ej som tanklöst får,
Att Juden bland er ej beskrattar eder.
82. O! gören ej som lammet, hvilket går
Från modersmjölken, af sin lusta drifvet,
Och rasar vildt omkring med ystra spår." —
85. Beatrix så till mig, som nu är skrifvet:
Se'n vände hon sig bort, varmt trängtande,
Mot sköna verlden för det högre lifvet.
88. Dess tystnad och dess blicks förvandlande
För min vetlystna själ nog orsak voro,
Att tysta ned ett fortsatt frågande;
91. Och likt en pil, som, förr än strängens oro
Sig efter-skottet lagt, till målet hann,
Vi, ilande, till andra riket foro.
94. Jag der så strålande Beatrix fann,
När hon i ljuset af den sferen trädde,
Att mera glans deraf planeten vann.
97. Om sjelfva stjernan, skiftande, sig glädde,
Hur blef väl jag, som af naturn än var
Föränderlig, en själ, den stoft beklädde!
100. Som i en fiskdamm, som är lugn och klar,
Man fiskar ser upp emot ytan jaga,
När något syns, som sken af föda har:
103. Så såg jag mer än tusen skimmer draga
Mot oss; från hvarje jag det rop förnam:
"Se der vår kärlek får en ny mottaga!"

106. Allt som en efter annan till oss sam,
Såg man hvar skugga full af glädje vara
På ljusets glans, som bröt ur henne fram.
109. Tänk, läsare, om denna början bara
Ej ginge längre, hur du kände då
En ängslig törst att ännu mer förfara:
112. Så vet du af dig sjelf, hur högt också
Min törst att känna deras lott blef drifven,
Då jag dem såg för mina ögon så. —
115. "Du lycklige! åt hvilken nåd blef gifven,
Att eviga triumfens throner se,
Förrn lifvets strid än är utkämpad blifven:
118. Af ljus, som genomströmmar himlarne,
Upptände, kunna vi för dig förklara
Hvad dig syns mörkt; vill du, att så skall ske." —
121. Så sade en af fromma andars skara:
"O! tala, tala" — så Beatrix ber —
"Tro du, som om du hörde Gudar svara!" —
124. "Hur du ditt näste byggt — jag väl det ser —
I eget ljus, som strålar från ditt öga;
Allt som du gläds, det blixtrar mer och mer;
127. Men, hvem är du? hvi har du i det höga
O värda själ! ditt hem i denna sfer,
Som för en annans glans syns oss så föga?" —
130. Så sade jag, vänd mot det ljuset der,
Som talat först till mig; hvarpå det höjde
Sin glans än mer, nu till förbländning skär.
133. Som Du, o Sol, på himlen ofta dröjde,
Dold i för mycket ljus, när bort från dig
Den varma dag de täta dunster röjde,

136. Så helig bild, hvars glädje växte, sig
I egna strålars skimmer för mig döljer;
Och så fördold fördold den svarar mig
139. På sätt, som sjunges i den sång, som följer.

Sjette Sången.

1. "Se'n Constantin vändt Örnen, att den dragit
Mot himlens lopp, hvarmed den följt förut
Den höge Stamfar, som Lavinia tagit:
4. Guds fågel, tills två sekler nå sitt slut,
Vid randen af Europa mäktig svingar
Ej långt från bergen, der han först flög ut,
7. Och under skuggan af de helga vingar
Styr verlden, der från hand i hand han far,
Tills tiden ned i *min* den starke bringar.
10. Jag är Justinian, jag Cæsar var,
Som, styrd af Första Kärleken, ur lagen
Tog bort, hvad der fanns tomt och irrigt qvar.
13. Men förr än jag till detta verk blef dragen,
Jag trott på *en* natur i Christo blott,
Af sådan tro förnöjd och dock bedragen;
16. Men helig Agapet, som förestått
Den högste Herdens kall, med ordets klara
Bevis har mig till sanna tron förmått.

19. Jag trodde honom; hvad han sade vara,
Ser jag nu klart; och du skall ock förstå,
Hur falskt och sannt sig i hvar motsats para.
22. Den gode Gud af nåd ingaf mig då
Det höga verk, när jag med kyrkan trodde,
Och jag åt Honom gaf mig hel också.
25. Min Belisar jag vapnen anförtrodde;
Så himlens arm med hans förenat sig,
Att lugn i mig och jag i lugnet bodde.
28. "På första frågan nu jag svarat dig;
Beskaffenheten utaf denna fråga
Till än ett tillägg dock förbinder mig,
31. Att du må se, med hvilken rätt *de* låga
Emot den helga fanan, så väl de,
Som gripa den, som de, som motstånd våga:
34. Se, hur man skyldig vördnad bordt bete
Dess höga kraft, som börjat från den tiden,
Då Pallas föll, att riket åt den ge.
37. Du vet, hur väl den blef i Alba liden
Trehundra år och mer intill den dag,
Då tre mot tre gått än för den i striden;
40. Vet, hur, från rofvet af Sabinskt behag
Och till Lucretias sorg, den med sju kungar
Gjort alla grannfolk lydige sin lag;
43. Vet, hur den hämdens blixt mot Brennus slungar;
Mot Pyrrhus fram med Romar-modet går;
Mot andra Furstar, andra stater ljungar;
46. Hur Quinctius, som fått namn af oredt hår,
Torquatus, Fabier, Decier, kring den dana
Ett ryktes skimmer, som på tiden rår;

49. Hur den slog ner Arabers stolta fana,
Som följde Hannibal så vågsamt ned
Från Alper, der du Po! begynt din bana;
52. Hur Scipio, som ung, Pompejus med
Ha segrat under den; hur vid den kulle,
Som sett din vagga, den sin fasa spred.
55. Rom se'n invid den tid, då verlden skulle
— Så ville himlen, — bli, som han, så ren
Gaf den i Cesars hand, den segerfulle.
58. Och hvad den gjort från Varus intill Rhen,
Isar och Era sett, Seine ock fått känna,
Liksom hvar dal, der Rhonens spegel sken.
61. Hvad se'n den gjort, när den gick från Ravenna
Och öfver Rubicon med skyndsam håg,
Kan skildras ej af tunga eller penna.
64. Mot Spanjen vände den sitt segertåg;
Den se'n Durazzo, Pharsalus berände,
Att smärtan känts vid Nilens heta våg;
67. Såg åter Simois strand, hvarfrån den spände
Först ut sin flygt; såg ädle Hectors graf,
Och se'n till Ptolome's förderf sig vände;
70. Derfrån dess blixt mot Juba sig begaf,
Och syntes se'n mot edert vester jaga,
Der Pompejansk trumpet signalen gaf.
73. "Hvad *han* gjort, som fick se'n dess ära draga,
I Helvet sägs af Bruti, Cassii tjut;
Modena och Perugia det beklaga.
76. Cleopatra ej derför än sörjt ut,
Som, flyende tog ormen som bemängde
Med gift dess blod; — ett svart och hastigt slut! —

79. Med örnen han till röda stranden trängde;
Med den han har så fred åt verlden bragt,
Att Janus sina tempelportar stängde.
82. "Men allt, hvad redan jag om örnen sagt,
Att först han gjort och hvad han skall fullbringa
I jorderiket, honom underlagdt,
85. Allt skall fördunkladt synas dock och ringa,
När man med sinnet rent och blicken klar
Ser den sin makt åt tredje Cesar bringa:
88. Ty den rättvisa, som mig lifvar, har
Åt den i dennes hand förlänt den ära,
Sin vredes hämnd att göra uppenbar.
91. Men häpna nu för hvad jag skall dig lära:
Med Titus drog den ut, att hämdens brand
För hämnd på gammal synd mot Salem bära.
94. När biten blef af Longobardens tand
Den gamla Kyrkan, under örnens fana
Halp Carl den store den med segrens hand.
97. "Nu må du ock bedömma, hurudana
De, jag anklagat, äro, i hvars brott
Du grunden kan till all er ofärd spana.
100. Rikstecknet *en* till sitt partis gör blott;
En vill mot det de gula liljor sätta;
Svårt är att säga, hvem sig mest förgått.
103. Drif under annat fältbaner, än detta,
Ditt spel, o Ghibelin; slätt följs det då,
När man från det vill skilja jämt det rätta.
106. Och nykrönt Carl med sina Guelfer må
Ej slå det ned; men må han fruktan bära
För klor, som större lejon klöst, än så.

För fadrens brott rätt ofta sorger tära
Dess söners barm; må ej den tron bli hans,
Att mot hans liljor byts Guds vapens ära.

"Den lilla stjernan här är prydd med glans
Af goda andar, som ha gjort det rätta,
Blott för att rykte få och ärans krans;

Och när begären söka endast detta,
Den sanna kärleken, så afledd der,
Skall stiga ock på vingar mindre lätta;

Men då mot vår förtjenst vi väge här
Vår lön; vi äfven derföre oss fröjde,
Att den ej lättare, ej tyngre är.

Den lefvande rättvisan gör oss nöjde
Och måttar vårt begär, att aldrig vi
Till något orätt känne mer oss böjde.

Till ljuf musik de skilda stämmor bli:
Så skilda grader i vårt lif ock bilda
Här dessa sferers ljufva harmoni.

"I denna perla glänsa evigt milda
Ljusstrålar af Romé, som verka fått
De ädla, stora verk, på otack spilda.

De Provenzaler, som mot honom stått,
Ej skratta mera; ty de illa fara,
Som se i andras dygd sin skada blott.

Rajmund haft fyra döttrar, såg dem vara
Snart alla drottningar; att detta skett,
Romé ställt till, en ödmjuk pilgrim bara.

Men hala ord ha Rajmund se'n förledt,
Att räkenskap af denne ädle kräfva,
Som tolf för tio honom dock beredt.

139. Arm och bedagad sågs han bort då sträfva:
Och såge verlden i hans hjerta ner,
Der bit för bit han tiggde, för att lefva, —
142. Hur han beröms, berömdes han dock mer."

Sjunde Sången.

1. "Gud Zebaoth, Dig vare pris och ära!
Du öfverstrålar med din klarhets glans
De sälla flammor dessa himlar nära!" —
4. Så tycktes, vändande sig till sin dans,
Det väsendet lofsjunga Gud så gerna,
Kring hvilket sken af ljus en dubbelkrans.
7. Det med de andra, följande sin stjerna,
Likt gnistor nu med blixtens snabbhet brådt
Bort, ur min åsyn svängande, sig fjerna.
10. Jag föll i tvifvel: — "fråga, fråga blott
Din Engel!" — detta råd mitt inre bringar —
"Med ljuflig dryck hon stillar törst du fått;"
13. Men denna vördnad, som blott ljudet klingar
Af B och x, min hela själ betar,
Nedböjde mig lik en, den sömn betvingar:
16. Helt kort Beatrix led, att *så* jag var;
Hon, leende, mig nu en stålblick skänker,
Som midt i elden lyckliggjort enhvar:

"Min blick, hon sade, i din själ sig sänker
Och ser, att du, hur rättvis hämnd kan bli
Med rätta straffad, tvekande betänker;
Men jag din snärjda själ skall göra fri:
Du höre mig, och du skall få med orden
Den stora tanken ock, som göms deri.
"Då ej den menskan, som ej född är vorden,
Töm till sitt väl på viljekraften led,
Fördömde hon sig och sin ätt på jorden;
Och medan sekel efter sekel skred,
Låg menskan sjuk i villans stora plåga,
Till dess Guds Ord behagat stiga ned
Och med naturen, som af syndåhåga
Sig skiljt från Skaparen, förena sig
Blott med en akt af evig kärleks låga.
"Skärp nu din blick på hvad jag visar dig.
Naturen var, till ett med Skaparn blifven,
Först skapad god, ren och ostraffelig:
Men blef, blott för sin egen skuld, fördrifven
Ur paradis, för det med vända fjät
Det sanna lifvets väg blef öfvergifven.
Derför det straff, som leds på korset, mät
Med den natur, som tagits an, och tiden
Såg aldrig straff rättvisare, än det:
Dock blef ej större orättvisa liden,
Ser du till den person, som antog så
En främmande natur och straffats i den.
Från samma akt så skilda följder gå:
Ty samma död gör Gud och Judar nöjde;
Och jorden skalf, fast himlen öppnats då.

49. Du nu helt visst ej mer i undran dröjde,
Om det blef sagdt, att rättvis hämnd likväl
Af rättvis dom strängt hämnad se'n sig röjde.
52. "Men jag nu ser: invecklad är din själ
Af tanke snärjd i tanke i en snara
Med stort begär att redas derur väl.
55. Du säger: 'Dina ord mig äro klara,
Men hvi Gud, att förlossa oss, har gått
Just denna väg, tycks mig förborgadt vara.' —
58. Det rådet, broder, natthöljdt står och stått
För hvarje menskas blick, som ej sitt sinnes
Fullmognad har i kärleks flamma fått.
61. Derför af mig, — då föga klarhet vinnes,
Hur skarpt än menskan ser, — upplysning tag,
Hvi denna vägen värdigast befinnes.
64. "Guds godhet, som ej bär af harm ett drag,
Ut ur sin inre flamma gnistor sänder
Och sprider så sitt eviga behag.
67. Det, som omedelbart från henne länder,
Har se'n ej slut; ty ingen ändring får
Det aftryck, som tryckts på af hennes händer.
70. Allt, som omedelbart från henne går,
Är fritt, då det höjdt öfver allt sig finner,
Hvad helst de nya tingens kraft förmår.
73. Ju mera henne likt, dess mer det vinner:
Ty helga flamman, som i allt sig ter,
I det mest liknande mest lifligt brinner.
76. Sitt höga företräde menskan ser
I alla dessa ting; — kom ett att brista,
Hon måste sjunka från sin adel ner.

79. Blott för sin synd hon måste frihet mista,
Så olik gjord den högsta godheten,
Att af dess ljus hon knappt behöll en gnista;
82. Och aldrig hon sitt värde får igen,
Förrän med rättvis bot, för lustan gifven,
Hon fyller der, der synd gräft tomheten.
85. "När hela er natur var syndig blifven
Re'n i sitt frö, den från hvar höghet då,
Liksom från paradiset, blef fördrifven.
88. Det fanns ej annan väg — hur skarpt du må
I saken se — att henne återställa,
Än ett af dessa vad att öfvergå:
91. Att antingen Gud låter nåden gälla
Och tillger, eller hon, som Honom kränkt,
Sjelf Hans rättfärdighet kan tillfredsställa.
94. "I djupet nu af evigt rådslut sänkt
Ditt öga vare, må din tanke dröja
Nu vid mitt tal, hel åt dess lära skänkt!
97. Begränsad menska kunde ej förnöja
Guds rättvisa; ty ej hon kunde sig
Så djupt i lydnad ödmjukt nederböja,
100. Som högt hon velat opp på syndens stig;
Att göra sjelf tillfyllest, menskan känne
Derför sin kraft högst otillräckelig.
103. Gud måste då sjelf åter ställa henne
Uppå sin väg till sanna lifvets lott,
Jag säger väg, — säg snarare på tvenne.
106. Men då ett verk dess mer behag har fått,
Ju mera godhet det oss låtit ana
Uti det hjertat, hvarifrån det gått:

109. Guds godhet, som i veldsalltet vi spana,
På alla sina vägar fann behag
Upprätta eder, fallne på er bana:
112. Och mellan sista natt och första dag
Blir ej fullbordadt, och har aldrig blifvit,
Så godt, så stort, så herrligt företag.
115. Ty mera god var Gud, då sig han gifvit,
Att göra er i stånd, till lif att gå,
Än om Han af sig sjelf allt eftergifvit.
118. Hvart annat sätt ock kunde ej förslå
Inför rättvisan, om Guds Son ej hade
Iklädt sig kött, förnedrande sig så.
121. "Men då din törst helt visst sig än ej lade,
Vill jag belysa, — att det må förstås
Af dig så, som af mig, — ett ord jag sade.
124. Du säger: 'jag ser vatten, eldens bloss,
Luft, jord och deras blandningar fortfara
En ringa tid, förderfvas och förgås.
127. Guds skapelser de måste alla vara:
Och detta, — vore sannt hvad du mig sagt, —
Från all förstöring borde dem bevara.' —
130. "På Englarne och detta land af prakt,
Der nu du dväljs, står skapelsens insegel
Så, som det påtryckts af Guds Skapar-makt;
133. Men elementerna ha ej Hans pregel;
Dem och de ting, som af dem blifva må,
En skapad kraft har bildat i sin degel.
136. Det ämnet skapats, hvaraf de bestå,
Och skapad bildningskraften blef, som strålar
I dessa stjernor, som omkring dem gå.

139. De helga ljusens rörelse och strålar
Dra ur en blandnings kraftfylda förvar
Hvar djurets själ, hvar själ i plantan prålar;
142. Omedelbart den högsta Godhet har
Blåst lif i oss och tändt den kärleksflamma,
Som se'n till Henne jämt vår trängtan drar.
145. Ock Er uppståndelse du af detsamma
Bevisa kan, om rätt du tänker på,
Hur, — när det första par, hvarfrån vi stamma,
148. Blef danadt, — menskans kött blef skapadt då.”

Åttonde Sången.

1. I vådlig tro den fordna verlden tänkte,
Att från den tredje Epicyclen ned
Den sköna Cypris kärleksyran sänkte:
4. Från forntids folk af forntids villo-sed
Ock mången bön sig väg till henne brutit;
Rätt månget offer har hon hedrats med:
7. Men ej blott Venus, äfven Amor njutit
Sin dyrkan, hon som Mor, som sonen han;
Det sades, han i Didos sköte sutit;
10. Som hon, med hvilkens namn min sång slår an,
Den stjerna nämnts, hvars kärleksblickar dröjde
Kring solen jämt än för än bak dess spann.
13. Jag märkte ej, att jag ditopp mig höjde;
Att jag der fanns, betviflades ej mer,
Då jag, hur skön Beatrix blifvit, röjde.
16. Och som i flamman man en gnista ser,
Och liksom stämma kan i stämma höras,
När en hålls ut, en höjes och sänks ner,

19. Så andra ljus jag såg i ljuset röras;
I takt af eviga åskådningar
De fram, jag tror, med olik snabbhet föras.
22. Ur kalla moln så snabbt ej stormvind har,
Synbarlig eller icke, ilat neder,
Att den ej tyckts, som om den hejdad var,
25. För dem, som Gudaflammor! skådat eder
Framskynda mot oss, lemnande den krets,
Serafers höga chor först rört och leder:
28. Bak dem, som ljungade i deras spets,
Ljöd Hosianna så, att aldrig lära
De toner lemna här min själ tillfreds.
31. Och en af dessa kom oss sedan nära,
Och började: "vi äro alla här
Nu till din tjenst, då vi dig äro kära.
34. I samma krets och kretsning och begär
Vi svänga med de Furstar, till hvars öra
Din sång höjt dessa ljud från verlden der,
37. — "*J! som förstån den tredje himlen röra!*" —
Så kärleksfulle, att till ditt behag
Vi lika gerna dock ett upphåll göra." —
40. Först till min herrskarinna vördsamt jag
Slog mina blickar upp; och modet tände
Och tillförsigt hon med de milda drag;
43. Se'n till det ljus, som sagt så mycket, vände
Jag mig och sade — "säg! hvem ären j?" —
Med stämma, rörd af hvad mitt hjerta kände.
46. Hur stor, hur skön såg jag ej flamman bli
Af ny och ökad fröjd, som om de orden,
Jag rörd uttalat, blandats in deri!

49. Och nu den så: "kort tid jag var på jorden,
Och mycket ondt, som händt, var blott en följd
Deraf, att jag så fort är bortryckt vorden.
52. Min glädje håller mig för dig fördöljd;
Så tätt dess strålar slöjan kring mig slutit;
Jag göms lik masken, af sitt silke höljd.
55. Du haft mig kär, och skäl dertill ej trutit;
Om jag dröjt qvar bland er, jag visat dig,
Hur mer än blad upp ur min kärlek skjutit.
58. Den sköna venstra strand, som badar sig
I Rhone, se'n hon och Sorgue förenta hasta,
Såg på sin thron re'n uti hoppet mig:
61. Så ock Ausoniens horn, med borgar fasta,
Gaëta, Bari och Coronas glans,
Der Tronto, Verde sig i hafvet kasta.
64. Re'n kring min panna kronans gyllne krans
Det landet satt, som Donaus vågor skölja,
När de från Tyskland hasta bort sin dans:
67. Trinacria ock, — hvars skönhet rökmoln hölja,
(Mellan Pachinum och Pelor, hvars topp
Ser Eurus strängast piska vikens bölja,)
70. Ej af Tyfé, af svafvel rörda opp, —
Än skulle satt till Konungar, som stamma
Från mig, från Carl och Rudolf, glad sitt hopp,
73. Om Tyranni't, som qväl och med detsamma
Till uppror väcker, ej tändt upp till slut
Palermos mordlust till så blodig flamma;
76. Ack! om min broder blott sett det förut;
Han, att ej offret blifva, skolat jaga
Strax Cataloniens snåla armod ut;

79. Och tro mig, nödigt är, hans vänner laga,
Om ej han sjelf, för hans och båtens skuld,
Att den ej lastas mer, än den kan draga.
82. Han från sin stam, som gifmild var och huld,
Vanslägtad, tarfvar tjenare, hvars ifver
Går ut på annat, än skrinlägga guld." —
85. "Då jag, o Herre, tror, du varseblifver
Här, der allt godt sin början har och gräns,
Den höga glädje, som ditt tal mig gifver,
88. Så klart, som den utaf mitt hjerta känns,
Dess ljufhet ökas; äfven det mig gläde:
Den ses af blick, hvars ljus i Gudi tänds.
91. Du gjort mig glad; en bön du mig tillstäde,
Då af ditt tal jag ock ett tvifvel fick,
Säg, hur kan *bittert* gå ur *ljufligt* säde?" —
94. Så jag. — Och han: "kan i sitt sanna skick
Jag visa det, skall frågan, hvaråt bara
Din rygg står vänd, få vänd mot sig din blick.
97. Gud, som besällar dessa verldars skara
Och hvälfver dem, låt sin försyn jemväl
En kraft i dessa stora kroppar vara:
100. Ej blott uti hans allfullkomna själ
Naturer alla förutsedde blifvit,
Men jemte dem ock deras högsta väl;
103. Thy när den bågen fart åt pilen gifvit,
Skall mot sitt förutsedda mål den gå
Så visst, som nånsin pil mot märket drifvit.
106. Om det ej vore, skulle Himlen så
Frambringa verkningar, att man dem sporde
Som konstverk ej, men som ruiner då:

109. Så kan ej ske, om de förstånd ej vorde,
Som hvälfva stjernor här, bristfälliga,
Och Han bristfällig äfven, som dem gjorde. —
112. Vill mera klar du denna sanning ha?"
Och jag: "o nej, ty att natur'n ej mattas
I sina tarf, kan man för afgjordt ta." —
115. Och han: "säg, skulle menskans lott ej skattas
För sämre, var hon ej medborgare?" —
"Jo — svarte jag — det utan slutkonst fattas." —
118. "Och skedde det, om ej åtskillige
De sysslor vore, man på jorden funne?
Visst ej: — om han skref sannt, er Mästare."
121. Så långt slutledningarne voro hunne:
Se'n slöt han: "alltså finnas i din verld
Ur skilda rötter skilda skott upprunne:
124. En föds till Solon; en till Xerxis svärd;
Till Melchisedek en; en ann' det gäller
Bli den, som mist sin son på luftig färd.
127. Den kretsande natur allt väl beställer;
På menskligheteus vax hon preglen är;
Utmärker ej ett hus, ett ann' ej heller.
130. Derför det sker, att Esau skiljes der
Från Jacobs säd; att man Quirin, som runnit
Ur ringa stam, till son åt Mars beskär.
133. Den alstrade naturen skulle funnit
Sig jämt framskridande på alstrarns stig,
Om Guds försyn natur'n ej öfvervunnit.
136. "Nu hvad bakom dig var stälts framför dig;
Dock — att du vete, hur jag väl dig lider,
Tag än ett tillägg till fullt ljus af mig.

139. Naturen, när mot henne lyckan strider,
Lik hvarje frö i motigt luftstreck sådt,
Slår illa ut och vantrifs alla tider.
142. Och om dernere eder verld förstått
Bebygga grunden, lagd utaf naturen,
Den godt och dugligt folk då äfven fått.
145. I låten prestens ed af den bli svuren,
Som blifvit född att gjorda sig med svärd,
Och krönen mången, som till prest är buren;
148. Derför går utom spåret jämt er färd."

Nionde Sången.

Se'n så din Carl tändt i mitt mörker ljus,
O älskliga Clemenze! han talte bara
Om svek, som skulle drabba tungt hans hus;
"Men, — sade han — tig och låt åren fara." —
Så att jag blott kan säga, att med fog
Skall en gång straffets sorg mot brottet svara.
Och re'n det helga ljusets ande drog
Sig till den Sol, som all dess fullhet tände,
Som till det Goda, som för allt är nog.
Gudlösa själar, blott till dårskap vände,
Hvars hjertan slitas från ett sådant Godt
Till verldsfåfängan bort, o j elände! —
Och se! ett annat ljus nu mot mig gått
Och snart dermed, att det sin glans förhöjde,
Sin vilja, att behaga mig, förrådt.
Som förr, på mig Beatrix' öga dröjde,
Ett vänligt bifall strålande från sig,
Hvaraf min önskan sig betryggad röjde:

19. ”Ack sälla ande! sade jag, hos mig
Du stille hjertats lust, att få bepröfva,
Om, hvad jag tänker, speglas af i dig.” —
22. Det nya ljus, lik en, som gläds att öfva
Hvad godt är, lät ur djupet af sin brand,
Der förr den sjöng, mig på sitt svar ej töfva:
25. ”Der i Italiens ondskefulla land
Emellan Brentas och Piavas källa
Och hafomlindade Rialtos strand
28. En kulle höjs, som ej för höjd kan gälla,
Hvarfrån en *Eld* kom ned, som vådligt brann,
Att i ett plundradt skick den nejden ställa:
31. Från samma rot *jag* sprungit opp och *han*.
Cunizza var mitt namn och här jag blänker,
Då denna stjernas ljus mig så förvann.
34. Men sjelf jag, full af fröjd, mig tillgift skänker
För skälet till min lott, ej ångradt här;
Hvad kanske eder pöbel knappt sig tänker. —
37. ”Den ädelsten, som i vår himmel är
Mig närmast och det skära ljuset gifver,
Stort rykte lemnat, som ej slocknar der,
40. Förrn man fem gånger ett nytt sekel skrifver:
Säg, när *ett* lif ger dig det *andra* så,
Om det är värdt, att en stor man du blifver.
43. Men detta tänker ej den hopen på,
Kring hvilken Etsch och Tagliamento flyta;
De ångra sig ej ens, när hugg de få.
46. Snart sker, att man skall vattnets färg förbyta
Vid Paduas träsk, der det Vicenza tvår,
För det dess folk sin pligt hårdnackadt bryta.

Och der Cagnanos våg med Siles går,
Regerar en, som går med lyftad panna,
Tills nätet till hans fångst man färdigt får.
Feltro skall ock sin herdes brott förbanna,
Som var så gudlös, att en dylik drog
Man än i Malta icke in att stanna.
För stort det fatet vore väl, som tog
Mot allt det varma blodet från Ferrara,
Och trött blef den, som uns för uns *det* vog,
Som denne fromme prest gaf bort, att bara
Parti-nit visa, såg ej ondt deri,
Då sådan skänk lär blott en landssed vara.
Det finnes speglar, throner sägen j,
Der Gud i domen strålar till oss neder;
Och derför sådant tal godkänna vi." —
Så sagdt: hon, som förut, sin glans förbreder;
Jag slöt deraf, att hennes själ blef vänd
Till nya ämnen bland de ljusa leder.
Den andra Fröjden, som var re'n mig känd,
Hur lysande allt mer och mer jag fann den!
Som fin rubin, i solens strålar tänd.
Af glädjen vinnes glans i himlalanden,
Som löje här; i helvet *mörknar* mer
Hvar skuggas yttre, medan qvald är anden.
"Gud skådar allt, din blick i Honom ser,
Jag sade, sälla ande! derför träder
Hans vilja klar uti ditt väsen ner.
Hvi med den röst, som alltid himlen gläder
Bland dessa fromma flammors sång, som der
Af vingar sex sig göra Ordenskläder,

Vill du ej tillfredsställa mitt begär? —
Jag skulle vänta ej, tills ombedd vorden,
Såg jag din själ, som du i min ser här." —
Och nu från honom klingade så orden:
"Den största dal, som vatten uppfyllt har,
(Utom det haf, som slingrar sig kring jorden,)
Så långt emellan osams stränder drar
Mot solen bort, att den vid vestra randen
Gör middagskrets, der först dess synkrets var.
Vid den jag lefde mellan Ebro-stranden
Och Magras, hvilken med en gräns, ej lång,
Åtskiljer Genua från Toscaner-landen.
Den samma solens upp- och nedergång
Ser Begga och den stad, der jag såg lifvet,
Och som sin hamn värmt med sitt blod en gång.
Af de mig känt jag Folco nämnd har blifvit,
Och denna stjerna nu, hvars fröjd jag hann,
Af mig tar intryck, hvad den förr mig gifvit.
Ty mera Beli dotter aldrig brann,
Till smärta för Sichæus och Creusa,
Än jag, så länge det mitt hår stod an;
Ej Phyllis' känslor kunnat mera brusa
För falsk Demophoon, och ej Alcid,
När Iole förmått hans hjerta tjusa.
Man ångrar dock ej här, men gläds i frid,
Af felet ej, som glömts, — hvad Lethe tyder, —
Men af den kraft, som ordnat allt dervid.
Här ser man på den konst, som allting pryder
Med sådan verkan; ser, hur godt det är,
Att nedre verlden så den öfre lyder.

109. "Men att de önskningar, som denna sfer
Födt inom dig, jag ock må tillfredsställa,
Är nödigt nu, att jag än mer dig lär.
112. Du önskar veta, hvem hon är, den sälla
I detta ljus, som glittrar nära mig,
Som solens stråle i den klara källa.
115. Vet då: derinne gläder Rahab sig;
Du af vår Ordens högsta grad har funnit
En bild i henne, glänsande för dig.
118. Af denna sfer, dit jordens skugga hunnit
Blott med en spets, togs *hon* ur mörkrets band
Bland alla först, då Christus segern vunnit.
121. Väl borde hon i något himlens land
Troféens vittne om den seger bära,
Som vanns med ena och med andra hand;
124. Ty hon bidragit till den första ära,
Som Josua i helga landet vann,
Hvars minne tycks ej påfven stort besvära.
127. "Din stad (hvem byggde den, om icke *han*,
Hvars afund många tårar kostar eder,
Och hvilken Gud först trolös mot sig fann?)
130. Fördömda blommor föder och förbreder,
Som herden gjort till varg, som med sin vakt
Från rätta vägen får och lammen leder.
133. Derför de Bibeln ha å sido lagt;
Åt Decretaler blott de flitigt skänka,
— Hvad af de slitna permar ses, — sin akt;
136. På dem blott Kardinal och påfve tänka;
Till Nazaret ej deras tankar nå,
Der Gabriel sågs de öppna vingar sänka.

139. Men snart skall Vatican och snart också
Hvar helig ort i Rom, der Petri kalla,
Men förr så varma, stridsmän hvilan få,
142. Från sådan otrohet befrias alla.

Tionde Sången.

1. Urkraften, onämnbar, betraktande
Sin Son med denna kärlek, som från båda
Går, genom evigheter strömmande,
4. Låt hvad Han gjort för själ och blick förråda
En ordning, som med fröjd osägelig
Oss genomtränger, när vi den beskåda.
7. Må du, o läsare, din blick med mig
Upp till de klara hjul på himlen sända
Dit hän, der rörelserna korsa sig:
10. Din fröjd der börje i den konst sig tända,
Som Mästaren har inom sig så kär,
Att från sitt verk han ej vill ögat vända.
13. Se, hur den sneda cirkeln grenas der,
Som bär planeter, hvilkas krafter dana
Inflytelser, som denna jord begär;
16. Och vore sned ej deras vandringsbana,
I himlen mången kraft var fåfäng då,
Och här ej lif i någon kraft att spana.

19. Om mer, om mindre långt hon skulle gå
Ifrån den räta, bristfull blef på jorden
Verldsordningen, der uppe äfven så.
22. Blif läsare nu på din bänk, och orden,
Som jag ställt fram, i djup begrundning tag,
Vill glad du bli långt förr än tröttad vorden.
25. Jag har lagt före; ät det med behag!
Ty all *min* omsorg kräfs å nyo bara
Af ämnets vigt, hvars skrifvare är jag. —
28. Den största af Naturens tjenar-skara,
Som preglar himlens kraft på jordens rund
Och mäter tiden med sitt ljus, det klara,
31. Med det antydda stället i förbund
I de spiraler kretsande sig vände,
Der hon påskyndar jämt sin dagningsstund.
34. Jag var i henne; — men hur detta hände,
Jag spårade ej mer, än man förmått
Se hur en tanke kom, förrn den sig tände.
37. Ack! det Beatrix är, som ifrån godt
Till bättre kan med sådan snabbhet fara,
Att tid ej har för hennes handling mått.
40. Hur lysande i sig *det* måste vara,
Som är i solen, der jag mig befann,
Ej synbart af sin färg, af ljuset bara.
43. Om snillet, konsten, vanan litas an,
Min skildring skall dock falla här till föga:
Men det kan tros, det efterlängtas kan.
46. Är alltför låg för storheter, så höga,
Inbillningen, det är ej under mer;
Ty bortom solen hann ej något öga.

49. Sitt fjerde samfund här Allfadren ser,
Och mättar det för evigt med att visa
Dem, hur Han Sonen föder, Anden ger.
52. Beatrix sade: "tacka nu och prisa!
O! tacka Englars Sol, som hit dig ledt,
Att dig med denna syn sin nåd bevisa." —
55. Ej menniskohjerta blifvit så beredt
Till andakt, aldrig så i bönen brunnit
Och sig åt Gud helt och odeladt gett,
58. Som mitt, då dessa ord mitt öra hunnit:
Så blott åt Gud jag all min kärlek ger,
Att då Beatrix ur min håg försvunnit.
61. Hon det ej misstyckt; så hon dervid ler,
Att hennes ögas glans mig väckt, att föra
Mig från den enda tanken bort till fler.
64. Jag lefvande och starka sken såg göra
Oss till en medelpunkt och sig till krans;
För ögat klara, ljufvare för öra.
67. Så någon gång Latonas dotter fanns
Omringad, när den tjocka luft åt ringen
De trådar håller hop, hvaraf den bands.
70. I himlens hof, hvarfrån jag nedsänkt vingen,
Finns mången ädelsten så skön och klar,
Att den derfrån får föras ut af ingen;
73. Och dessa själars sång en sådan var:
Den, som till flygt dit upp ej sig bevingat,
Må derom vänta af den stumme svar.
76. Se'n dessa solljus, medan sången klingat,
Som stjernor nära pol'n omkretsa den,
Tre gånger kring oss brinnande sig svingat:

De syntes mig som tärnor, hvilka än
Stå still och lyssna, dröjande i dansen,
Tills nya toner ge den fart igen.

Och nu klang så en röst ur strålekransen:
"Om nådens ljus, hvarvid först tänder sig
Sann kärlek, som med kärlek ökar glansen,

Mångfaldigadt genstrålar så i dig,
Att det dig för hit upp, der ingen tänker
Gå ned, om ej att uppgå samma stig;

Eho din törst den hugnad, vinet skänker,
Förnekade, ej vore mera fri
Än vågen, som sig ej mot hafvet sänker.

Du önskar känna blommorna uti
Vår krans, så festligt glad kring *henne* vorden,
Hvars kraft står dig på himlafärden bi:

Jag var bland lammen i den helga hjorden,
Som, förd af Dominik, den vägen tar,
Der man trifs väl, om gäckad ej af jorden.

Mig Thomas från Aquin och den, jag har
Till höger närmst, Albert från Cöln de kalla;
En Broder han och Mästare mig var.

"Och vill du känna ock de andra alla,
Din blick du låte följa mina ord
Och blad för blad på sälla kransen falla.

Den glansen der, af salig glädje gjord,
Är Grazians, som halp domstolar tvenne,
Att fröjd deraf i Paradis blef spord;

Han, som vårt kor så pryder närmast denne,
Var Petrus; honom, som på Enkans sätt
Åt helga kyrkan gaf sin skatt, du känne.

109. Det femte ljus, det skönsta i vår ätt,
Så andas kärlek, att all verlden brinner
Dernere, att dess öde känna rätt.
112. Ett annat ljus sig inom det befinner,
Som sådan visdom fått, (är sanning sann,)
Att till dess visdomshöjd ej någon hinner.
115. Bredvid se ljuset af det vax, som brann
I köttet re'n så klart, att vid dess skimmer
Man Englarnes natur och embet' fann.
118. Det lilla ljuset se! ett fröjdeglimmer
Af Christna templens man, så varm och ren;
Man dess latin hos Augustin förnimmer.
121. Om du har följt nu ifrån sken till sken
Med själens blick allt, som mitt tal berömmer,
Din törst står vid det åttonde alltre'n.
124. Deri sin fröjd, att se all godhet, gömmer
Den helga själ, hvars bok det ljuset spred
Hvarvid man rätt den falska verld bedömmer.
127. Den kropp, hvarur hon jagats, lades ned
Uti Cieldauro; sjelf hon kom från plåga
Och ifrån landsflykt upp till denna fred.
130. Se Bedas ande brinnande der låga
Och Isidori och Riccardos, som
Ägt *i betraktning* mer än mans förmåga.
133. Det ljus, hvarfrån din blick till mig vändt om,
En andes är, hvars tankar, allvarsamma,
I trängtan tyckt, att döden långsamt kom;
136. Det är Sigieris, tändt, att evigt flamma.
Han i Halmgatan lärande en gång
Sagt sanningar, som upprört vredens flamma." —

139. Nu klockan likt, som kallar oss med bång,
När Guds Brud uppstår och sin Brudgum bringar,
Att få hans kärlek, tidig helsningssång:
142. En del dras upp, en del sänks ned; det klingar
Tintin, tintin med ton, så ljuf och skär,
Att välstämd ande höjs på kärleks vingar:
145. Så jag den ädla krans såg röras der
I takt af vexelsång från stämmor klara
Med ljuflighet, som ej kan kännas här,
148. Men endast der, der fröjder evigt vara.

Elfte Sången.

O jordelifvets galna fikande!
O hur bristfälliga de Syllogismer,
Som vålla menskors låga flaksande!
En för statuter, en för aphorismer,
En för indrägtigt embete som prest,
En för att rå med våld, en med sophismer,
Och en för rof, en att vid tjenst bli fäst,
Och en i sinlighetens bojor slagen
Sig mödade, och en fann hvilan bäst;
När jag, från alla dessa saker dragen,
Var med Beatrix gäst i himmelen,
Så ärofullt och herrligt emottagen.
Se'n alla återvändt, enhvar till *den*
Strålkransens punkt, som den först innehade,
Och stått, som ljus i stake, still igen,

16. Jag hörde inifrån den glans, som hade
Förut tilltalat mig, *de* orden gå,
I det hans strålar gjordes än mer glade:
19. "Som sjelf jag tänder mig vid Guds ljus, så
Jag, skådande i det, ser hvad du tänker,
Ser ock, hvad du fått skäl att grunda på.
22. Du hyser tvifvel, vill, att jag dig skänker
Fullständig reda, och mitt tal jemväl
I öppna ord ned till din fattning sänker.
25. De nyss utsagda ord: "*der man trifs väl,*"
Och dem: "*ej någon hinner,*" du ej reder,
Och vill ha mera ljus, och det med skäl.
28. "Försynens makt, — som hela verlden leder,
Med råd af sådant djup, att ej deri
Ett skapadt öga nånsin trängde neder, —
31. Har, att den brud, hvars Brudgum med högt skri
I heligt blod gjort henne till sin egen,
Må få en tillgång till sin Fröjd mer fri
34. Och vandra mera trogen, trygg och trägen,
Af ynnest sändt två furstar, hvilka se'n
Så här som der för henne visa vägen.
37. Den ene en Seraph i glans, så ren;
Den andre på er jord för vishet vorden
Utaf Cherubers ljus ett återsken.
40. Om *en* jag talar; lyssna väl till orden!
Ty prisas en, man pris åt begge ger;
För samma mål de sträfvade på jorden.
43. "Mellan Tupino och den bäck, som ner
Från kullen, vald af salig Ubald, glider,
En fruktbar sluttning höga berget ter,

Som köld och hetta i Perugia sprider
Från Porta Sol, och bakom denna drar
Med Gualdo Nocera ett ok, som svider.
Från sluttningen, der bäcken saktad far,
En sol steg opp för verlden, liksom denna,
Som går ur Ganges värmande och klar.
Derför, om någon ortens namn vill känna,
Säg ej "*Ascesi*," — litet sägs dermed! —
Säg "*Orient*," det ger den bäst tillkänna.
"Än ej just långt hon från sin uppgång skred,
När re'n af hennes kraft nytända glöden
En vederqvickelse i verlden spred.
Ty trots sin Far han, ung, förenat öden
Re'n med en Dam, för hvilken hvarje ann'
Sin önskans port tillstängde som för döden.
Inför tillbörlig andlig domstol han,
Och inför fadren, äkta bandet knutit;
Se'n dag från dag han mer för henne brann.
Hon, medan elfva hundra år förflutit,
Se'n första mannen dött, i djupt förakt
Och utan friare till dess har sutit.
Ej halp det, att hon lugnt och oförsagdt
Hört med Amyclas denna stämmas dunder,
Som hela verlden uti bäfvan bragt;
Ej halp, att hon besteg, af mod ett under,
Med Christus korset och ståndaktig var,
När som Maria stannade derunder.
Men, att ej slöjan längre må bli qvar
Uppå mitt tal, du oförtäckt nu finne
I *Franz* och *Armodet* det kära par.

76. Det med en uppsyn, klar af fröjd derinne,
Beundran, endrägt, kärlek, ljuf och ren,
Gjöt helga tankar in i månget sinne,
79. Att först den vördnadsvärde Bernhard re'n
Barfotad lopp, att uppnå ock den friden,
Och tyckte sig, fast löpande, dock sen.
82. O nya rikdom, sanna väl i tiden!
Egid' drog skon af, följde brudgummen,
Sylvester ock, så väl var bruden liden.
85. Och så gick Fadren nu och Mästaren
Till Rom med bruden och med följesvenner,
Som buro re'n den ringa gördelen;
88. Dock klenmod ej hans hjerta derför känner,
Att han, fast Bernadones son han var,
Blir påsedd, som föraktligast bland männer;
91. Men kungligt fram för Innocenz han bar
Sin stränga plan, och der för *första* gången
Inseglet på sin stiftelse han tar.
94. När se'n den arma hop växt till med mången,
Som *honom* följt, hvars lefnad, underfull,
Besjungs i himlen bäst af englasången,
97. Archimandriten för sin fromhets skull
Blef krönt af evig Ande, som så tände
Honorii nit, med *andra* kronans gull.
100. När se'n han törst till martyrkronan kände,
Inför den stolte Sultan lärde han
Om Christus och om dem, som Christus sände;
103. Men då han folket för hårdnackadt fann,
Han till Italiens plantor återvänder,
Att bringa dem till frukt; hans nit så brann.

106. Han *sist* på hällen mellan Tiberns stränder
Och Arnos *inseglet* af Christus tog
Och bar två år i sida, fot och händer.
109. Då *Han*, som honom till sitt redskap tog,
Behagat honom upp till lönen kalla,
Förvärfvad med den lott han ödmjukt drog:
112. Lät Franz åt sina bröder anbefalla,
Som rätta arfvingar, sin brud, så kär,
Och böd dem älska henne troget alla.
115. Och själen ville, då hon, ren och skär,
Steg från sitt sköte upp till Fadrens rike,
För kroppen blott den bår, som armods är.
118. Tänk nu, hurdan *den* var, som dennes like
Och stallbror blef, att styra Petri båt
Till målet öfver djup, på faror rike:
121. Så var vår Patriarch, som ledt vår stråt;
Var derför viss, att goda varor lastar
Den, som hans ledning följer troget åt;
124. Men ack! hans hjord sig så begärligt kastar
På nya kosten, att det måste ske,
Att, skingrad, den till skilda beten hastar;
127. Ju längre fåren vilse sig bege
Från honom bort, att på sitt ströftåg fara,
Dess tomare på mjölk hemvända de.
130. Väl finnas de, som frukta sådan fara
Och hålla sig till herden, men så få,
Att föga tyg bekåpar denna skara.
133. "Nu, om du kunnat mina ord förstå,
Om uppmärksamt vid dem ditt sinne dröjde,
Så att det återkallar dem också,

136. Jag till en del din önskan då förnöjde:
Ty du ser stammen, så till splittring gjord,
Och detta tadel, som de orden röjde:
139. "*Der man trifs väl, om gäckad ej af jord.*"

Tolfte Sången.

1. Knappt flamman, den välsignade, hann ända
Det sista ordet, förr'n i cirkelgång
Det helga qvarnhjul började sig vända:
4. Det än ej vändt sig kretsande en gång,
När som en annan ring slöt kring det kransen
Och ingrep fart i fart och sång i sång:
7. En sång, besegrande ur stråledansen
Sirenerna och våra Muser så,
Som urljuset besegrar återglansen.
10. Som, då i tunna moln regnbågar två
Ses paralelt med samma färgor glimma,
När Junos tärna går, att uppdrag få;
13. (Den yttre födes af den inres strimma,
Likt orden, som den rösten återger,
Som kärlek löste opp, som Sol en dimma;)
16. Och glädja jordens folk, som förutser,
Se'n Guds förbund med Noach, ingen fara,
Att jordens rund skall öfversvämmas mer:

19. Så såg jag svänga kring oss dessa klara
Och evigt sköna rosors dubbelkrans;
Och så den yttre mot den inre svara.
22. När denna stora fest och glada dans,
Med sång i sång, med flamman lyst af flamman,
Och fröjd och harmoni, och glans i glans,
25. Med ens envilligt stillade sin gamman,
Likt ögon, dem den viljan, som dem rör,
Med ens slår upp, med ens ock sluter samman;
28. Ur ett af dessa nya ljus jag hör
En röst; — den, som polstjernan nålen drager,
Min blick dithän, hvarfrån den utgick, för.
31. Den börjar: "kärleken, som gör mig fager,
Drar mig till tals om andre ledaren,
För hvilken *min* ställts fram i herrlig dager.
34. Der en blef nämnd, den andre glömts ej än;
Tillsammans deras ära bör förkunnad
Ock bli, ty de tillsammans vunno den.
37. "När Christi här, som blifvit dock förunnad
Så dyrköpt rustning, i all maklighet
Hans fana följde, modlös och förtunnad,
40. Halp Kejsaren, som styr i evighet,
Den hären, som var stadd i nöd och fara,
Af blotta nåd, ej för dess värdighet;
43. Som sagdt: Han sände, att sin brud bevara,
Två kämpar ut, hvars verk, hvars tal förmår
Å nyo samla Hans förströdda skara. —
46. "Der ljuflig Zefir stiger upp och går,
Att öppna blad och blommor, de behagen,
Hvari Europa klär sig ny hvart år,

49. Ej långt från strand, som af den våg blir slagen,
Bak hvilken solen från de blåa fält
Går ned, af resan trött, och gömmer dagen,
52. Har Callaroga sina Larer ställt
I skydd af skölden, som bär, stor och härlig,
Ett Lejon segrande, ett annat fäldt;
55. Der föddes älskaren, så varm och kärlig,
Åt Christna tron, den helige Athlet,
Mot sina mild, mot fiender förfärlig:
58. Hans själ knappt skapad, fick en väldighet
Af sådan kraft, den Högste Andens gåfva,
Att han i moderlifvet blef Profet.
61. När han och tron hvarann fått trohet lofva
Vid helga källan, vid det bröllopet,
Der ömsesidigt väl är morgongåfva,
64. Gudmodren, som sitt ja för honom gett,
I drömmen frukterna, de underbara,
Af hans och arfvingarnes tro har sett.
67. Att tydligt visa, hvem han månde vara,
Nedsteg en Ande, att med namn af *Den*,
Som helt han hörde till, hans kall förklara;
70. *Dominicus* blef trädgårdsmästaren,
Hvarom jag talar, kallad, hvilken **Christus**
Valt ut åt sig till hjelp i trädgården.
73. Väl syntes *han* ett bud, en vän af **Christus**;
Den första kärlek, som vann hans behag,
Var till det första råd, som gafs af **Christus**.
76. Hans amma funnit honom mången dag'
Helt tyst och vaken liggande på jorden,
Som om han sagt: "för detta sändes jag."

O du, hans far, försann en *Felix* vorden!
O moder, rätt *Johannas* namn du vann!
Om riktig tydning man har gett de orden.
För verlden ej, som lifvar nu hvar man,
Då Ostianen, då Thaddæus höres,
Nej! för sin kärlek till sannt Manna han
Snart till en väldig lärare ock göres,
Och börjar så i vingården att gå,
Som lätt (är vingårdsmannen ond,) förstöres.
Han bad ej Petri Stol, (så godsint då
Mot fromma fattiga, — en slocknad ifver!
Ej Stolens fel, men hans, som finns derpå,) —
Om en Dispens, när två för sex han gifver,
Om tionden, Guds fattige beskärd,
Och om det första kall, som ledigt blifver;
Nej! för det frö, hvaraf den krans är närd,
Hvars tjugefyra plantor dig omringa,
Bad han om kampen mot en syndig verld.
Och se'n, att en Apostels kall fullbringa,
Gick han med lära och med vilja fram,
Liksom en ström, den djupa ådror tvinga;
Och störtade mot hvarje kättersk stam
Med all sin ifver, som mer lifligt brunnit,
Ju mera styft han motståndet förnam.
Från detta ursprung mången bäck se'n runnit,
Som den Katolska trädgårds buskar små
Har ymnigt vattnat, att mer lif de vunnit.
"Var ena hjulet af den stridsvagn så,
Från hvilken helga kyrkan sig försvarat
Och segrat i sin inre strid också,

109. Bör du ock finna för dig nog förklaradt
Det andras värde, hvarom Thomas har,
Förr än jag kom, ett värdigt låf ej sparat;
112. Men spåret, som de hjulen lemnat qvar
Vid sin kringsvängning, alla nu försaka,
Och der är mögel blott, der vin förr var.
115. Hans skara, som sig rörde på den raka
Gångstigen i hans spår, har så sig vändt,
Att nu den går, der den gick fram, tillbaka.
118. Snart skall det usla sädet blifva kändt,
När skörden samlas och allt ogräs klagar,
Att det blir kastadt ut, att bli förbrändt.
121. Väl påstår jag: man i vår bok uppdagar,
— Skärskådas blad för blad, — *ett*, der det står
Inskrifvet än: ”jag är från gamla dagar;”
124. Men från Casal och Acquasperta går
Ej den; ty der, begrundas Ordenslagen,
En finner den för lätt, och en för svår.
127. ”Jag är Bonaventuras lif, såg dagen
I Bagnoregio först; från pligten min,
Så stor, af mindre omsorg aldrig dragen.
130. Illuminat är här och Augustin,
De första barfot-arme, dock så store,
Att de till Gud gått, som Hans vänner, in.
133. Här är med dem Hugo da Sanvittore,
Han, som skref böcker tolf, Pietro Hispan,
Ett ljus bland er, och Pietro Mangiadore:
136. Profeten Nathan; Metropolitan
Chrysostomus; Anselm; Donat, som lade
Vid första konsten handen, och Raban.

139. Här vid min sida lyser bland de glade
Abboten Joachim, Calabriens glans,
Som en Profetisk ande undfått hade.
142. Till en så väldig hjeltes pris jag vanns,
Då brodren Thomæ varma loford hördes;
Men ej blef blott min kärlek väckt af hans:
145. Den hela kretsen här med mig ock rördes."

Trettonde Sången.

1. Han tänke sig, som vill åskådliggöra
Det, som jag såg, (och låte bilden stå,
Som klippan fast, i det jag har hans öra,)
4. Af stjernor femton, som på himlens blå
Från skilda trakter sådant skimmer sände,
Att intet moln dem kunde emotstå:
7. Han tänke sig den vagn, som aldrig lände
Så natt som dag från älskad himlagrund,
Och aldrig bortfor, fast han tisteln vände:
10. Han tänke sig det klara hornets mund,
Det, som begynner vid den axelns ände,
Kring hvilken första hjulet gör sin rund, —
13. Stå ordnade, till två Stjernbilder tände,
Likt den, som Ariadne blef, då re'n
Hon dödens köld invid sitt hjerta kände;
16. Den ena kringvärfd af den andras sken,
Och båda sig *så* uti svängning sätta,
Att en går framåt, och tillbaka en:

19. Då har han liksom skuggan af den rätta
Constellation och af den dubbla dans,
Som svängde kring den punkt, der jag såg detta:
22. Ty här är allt så under hvad der fanns,
Som Chianas lopp syns mot den himmels tvunget,
Som svänges snabbast kring i stråleglans.
25. Ej Pæan der, ej Bacchi hymner klungit;
Men *tre* personer i *en* Gudom blott,
Och Gud och menska *ett*, — de högt besjungit.
28. När deras sång och dans sin hvila nått,
Till oss sig vände dessa ljus, som, klara,
Af värf i värf få ökad sällhetsmått.
31. Nu tystnaden i säll, endrägtig skara,
Bröts af det ljus, som nyss belyste så
Den frommes armods-lif, det underbara.
34. Det sade: "tröskadt är det ena strå,
Och kornet samladt in; re'n ber den blida
Och ljufva kärlek mig det andra slå.
37. Du tror, att i *hans* bröst, ifrån hvars sida
Det refben togs, som blef den sköna kropp,
Hvars smak kom hela verlden så att svida,
40. Och uti *Hans*, hvars blod för lansen lopp,
(Och sedan och förut tillfyllestgjorde
Så, att det väger alla synder opp,)
43. Gjöts in så mycket ljus, som möjligt vorde
För er natur att motta, af Hans makt,
Hvars skaparhänder dessa båda gjorde;
46. Derför din undran väckts då, när jag sagt:
'I vishet oupphinnelig allena
Står han, som dväljs i femte ljusets prakt.

49. Gif akt och du skall se: hvad orden mena
Och hvad du tänker så i sanningen,
Som radier i centrum, sig förena.
52. "Allt, som ej kan dö, och allt, som dör hän,
Är blott ett återsken, från tanken flutit,
Vår Herres, som i kärlek födde den:
55. Ty *lifvets ljus* — ej skiljdt från *Den* det gjutit
Och ej från *kärleken*, den lågande,
Som har till dem sig, som det tredje, slutit, —
58. Sin strålglans, af sin godhet, enande,
Som afspeglad, i nio existenser,
Dock *ett* i evighet förblifvande:
61. Sänks derfrån till de lägsta af potenser
Och blir från akt till akt försvagadt så,
Att sist det gör blott korta *contingenser*;
64. Med detta namn vill jag de ting ha sagt,
Dem med och utan frö de svängda sferer
Från rörlig himmel ha till lifvet bragt:
67. Men tingens vax och pregeln, som det bärer,
Olika äro, hvarför pregeln mer
Och mindre dig om idealet lärer:
70. Derför ej lika god man frukten ser
På tvenne träd i samma art-förening;
Derför ger födseln skilda gåfvor er.
73. Om vaxet hade fått fullkomlig rening,
Och tryncktes himlens högsta kraft derpå,
Stod klar i pregeln ock urtankens mening.
76. Men jämt naturen måste fel begå
Och likna i sitt verk den konstnär bara,
Som vana har, men darrig hand också.

79. Der eldad kärlek och urkraftens klara
Åskådning ordna allt och pregla med,
Der måste äfven allt fullkomligt vara.
82. Så blef ett jordstoft värdt att smyckas med
Djurisk fulländning, som se'n aldrig hunnits;
Så blef ock fruktsamt rena Jungfruns qved.
85. Så att mitt bifall af din tanke vunnits,
Att menniskonatur ej blir, ej var
Så hög, som den hos dessa tvenne funnits.
88. "Om nu min ledning lät dig här stå qvar:
'Hur kan då denne, utan like blifva?'
Du skulle fråga, önskande ett svar.
91. Men tänk, att mörkret för din syn fördrifva,
Tänk, hvem han var, och hvad han hördes be,
När det blef sagdt: 'bed! hvad jag skall dig gifva.'
94. Ej så jag talt, att du ej väl kan se,
Han var *den Kung*, som hörts om visdom beda,
Att som fullkomlig konung sig bete:
97. Ej himlaledarenas tal att reda,
Och om nödvändig blir den slutföljden,
Vi ur nödvändigt med tillfälligt leda;
100. Om, hur den väckts, den första rörelsen;
Om af halfcirkeln en triangel göres,
Som ej har rät den ena vinkelen.
103. Om detta nu med hvad jag sagt jemföres,
Skall kunga-vishet som det målet stå,
Det högsta, dit min afsigts pilsudd föres.
106. Och ser du klart mitt "*höjde sig*" också,
Du finner, jag om kungar talt allena,
Som äro många, men de goda få.

109. Särskådadt så, får du hvad orden mena:
Och så de ock bestå med tron du har
Om första fadren och vår fröjd, den rena.
112. Må det som bly jämt vid din fot bli qvar,
Att, lik en trött, du må dig röra sakta
Mot "ja" och "nej," der ej din blick är klar:
115. Ty lågt bland dårar äro de att akta,
Som jaka eller neka, lika fort
Så till det ena som det andra bragta.
118. Ty oftast är den mening, hvilken gjort
Sig gängse, en af villor hoprörd blandning,
Trodd af passion, förståndet oåtspordt.
121. Den lägger ut förgäfves från sin landning,
Ja! kommer sämre, än han for, igen,
Som saknar konst och fiskar efter sanning.
124. Parmenides, Bryson och flera än
Lagt det i öppen dag, då de på färden
Gett sig från strand och vetat ej hvarthän.
127. Så ock Sabell och Arius, de svärden,
Hvars klingor Skriftens klara anlet ställt,
Afspegladt der, förvridet inför verlden.
130. Ej anstår menskor ett omdöme fäldt
För säkert och för snart, likt dens, som prisat
Sin skörd förr, än den mognat på hans fält.
133. Ty jag har sett, då vintern jorden isat,
Törnbusken först så vild och taggig stå,
Fast se'n dess topp har sköna rosor visat;
136. Jag såg på hafvet månget skepp också
Sin långa väg framsegla utan våda,
Och dock i qvaf vid hamnens inlopp gå.

139. Herr Martin och Fru Bertha, när de skåda
En tjuf och *en* frikostig gudlig man,
Må ej tro sig se Guds dom öfver båda.
142. En kan stå upp, den andra falla kan."

Fjortonde Sången.

1. Från midt till rand, från rand till midten föres
I kärlets rund den klara vattnets våg,
Allt som den stöten fås, hvaraf den röres.
4. Den bilden uppsteg genast i min håg,
— När Thomas tystnade, af glans omgjuten, —
Utaf den likhet, som jag födas såg
7. Af ord från anden, inom flamman sluten,
Och se'n af ord ifrån Beatrix' mund,
Hvaraf nu tystna'n *så* blef åter bruten:
10. "Behof har denne, — (fast han denna stund
Ej ens det tänker och än mindre säger,) —
Att tränga ned till än en sannings grund.
13. Säg honom, om det ljus, hvars blomsterläger
Ert väsen omger, blir för evigt qvar
Hos er med samma glans, som nu det äger;

Och om det blir: säg, hur det se'n sig har,
När åter synlige j ären blifne,
Att skenet ej all synkraft er förtar." —
Liksom, med ens af ökad glädje drifne,
De spritta till, som svänga kring i dans,
Och höja stämman, än mer fröjdhängifne:
Så visade den helga dubbelkrans
Ny fröjd, vid fromma bönen af den blida,
Med sångens under och med ökad glans.
Den, som beklagar, att han måste lida
Här död för lifvet *der*, har ej fått se
Ett evigt strålregn der sin friskhet sprida.
"Den *Ett och Två och Tre*, som, lefvande
I Tre och Två och Ett, har evigt välde,
Begränsad ej, och allt begränsande:"
Tre gånger söng hvar ande der; så svälde
Den melodiens himmelska behag,
Att hvar förtjenst den rikligt vedergälde.
Och från den mindre cirkeln hörde jag
En röst så mildt ur skönsta ljuset svara,
Som Engeln, af Maria hörd en dag:
"Så länge Paradisets fröjder vara,
Så länge ock vår kärlek iklädd är
En sådan drägt af strålar, mera klara
I mån af eldens glöd, som följer här
Åskådningen, hvars klarhet vexer lika
Med kraften, som blott Nåd åt den beskär.
När köttets helga drägt, den ärorika,
Iklädes åter, skall vårt väsen te,
För sin fullkomning, mer behag tillika:

46. Thy skall ock vexa till hvad helst att ge
Åt oss af ljus den Högste må behaga,
Ljus, som gör oss i stånd att Honom se;
49. Hvaraf åskådningen skall tillvext taga,
Tillvext ock elden, som af denna tänds,
Tillvext ock strålarne, som ur den jaga.
52. Men liksom kolet, hvarur flamman sänds,
I hvitt och lifligt sken så öfvervinner
Den, att det genom flamman igenkänns:
55. Så denna glans, som redan kring oss brinner,
En gång besegras af det köttets sken,
Som höljs af jord nu, medan tiden rinner:
58. Ej skall så mycket ljus bli oss till mehn;
Ty så till allt, som kan oss fröjdfullt falla,
Hvar kroppsorgan blir stärkt hos hvar och en." —
61. Så snabbt och färdigt hördes "*Amen*" skalla
Från båda chörerne, att uppenbar
Sågs trängtan efter kropparne hos alla:
64. Kanske ej blott för dem, men för en far
En mor och andra, som de hade kära,
Förrn evig flamma omslöt så enhvar.
67. Och se, ny glans af strålar, lika skära,
Som de der funnos re'n, gick upp och brann,
Lik horisontens, Solens uppgång nära.
70. Och som, då dagen börjar qvällas, man
På himlen ser af nya punkter glansen,
Men så, att den syns sann och icke sann;
73. Så tyckte jag mig se en ring i dansen
Af nya väsenden, omkretsande
De andra två, den *ljusa* dubbelkransen.

76. O Helig Andes sanna flammande!
Hur blixtsnabbt du för mina blickar tände
Ditt klara sken, min syn förbländande!
79. Men emot mig så skön Beatrix vände
Sig leende, att bland all annan glans
Hon måste lemnas; jag för svag mig kände.
82. Se'n åter kraft åt mina ögon vanns
Att höjas, såg jag med min herrskarinna
Mig flyttad dit, der högre sällhet fanns.
85. Väl jag mig kunnat högre lyftad finna,
Ty mera eldigt nu den stjernan lett,
Och mera röd, än förr, den synts mig brinna.
88. Af allt mitt hjerta på det språk, som *ett*
Hos alla är, åt Gud jag, som sig borde,
För denna nya nåd mitt offer gett:
91. Och i min barm dess flamma ännu gjorde
Sig kännbar, när, att jag ett offer bragt
Som togs emot med välbehag, jag sporde:
94. Ty med ett sådant skimmer, sådan prakt
Ett sken jag såg från tvenne strålar blänka,
Att jag bröt ut: "o Gud, hur skön din makt!" —
97. Mjölkvägen likt, den stjernorna bestänka
Med glans från pol till pol i nattens stund,
Hvarom en vis ej vet, hvad han skall tänka,
100. De strålars band, djupt i planetens grund
Det helga tecken bildar, som är lika
Qvadranters fogning i en cirkels rund.
103. Här får allt snille för mitt minne vika,
Ty på det korset blixtrade nu *Christus*
Så, att ej bild finns, som ej här får svika.

106. Men den, som tar sitt kors och följer *Christus*,
Förlåter, hvad min skildring ej hann opp,
När på det trädet han ser blixtra *Christus*.
109. Ljus ifrån arm till arm, från fot till topp,
Sig rörde, glänsande osägligt klara,
Än i förening, än i förbilopp:
112. Så ser man här än långsamma, än snara,
Än rakt, än snedt, sin anblick skiftande,
Än större och än smärre solgrand fara
115. I solens strålar, stundom randande
Den svala skugga menniskor sig göra
Med konst och snille till sitt skyddande.
118. Och som fiol och harpa låta höra
Från många stämda strängar ljuflig klang,
Som tjusar ock ett tonokunnigt öra:
121. Så från de ljusen genom korset klang
En hymn, väl ej förstådd, som likväl förde
Mig utom mig; så ljuft den mig betvang.
124. Väl märkte jag, att ett *högt* lof den rörde,
Förty "*statt upp och segra!*" till mig hann,
Liksom till den, som ej förstod, blott hörde.
127. Dervid mitt hjerta så af kärlek brann,
Att hvilka band mig än till dess omslingat,
Jag af så ljuft mig än ej fängslad fann.
130. Kanske mitt ord tycks här för djerft ha klingat,
Som eftersatt det ögonpars behag,
Hvars blickar frid i all min trängtan bringat;
133. Men j, som sen, att vänd från dem stod jag,
Att lifvets stämplar der, ju mer vi höja
Oss upp, förhöja ock hvar skönhets drag,

136. Ursäkten ock det fel, jag velat röja
Nu till min ursäkt, och j sann mig sen;
Den helga fröjd ej upphör att förnöja
139. Då den, ju mer den stiger, blir mer ren.

Femtonde Sången.

Den *goda* viljan — hvari kärleken,
Som vill det rätta, jämt ger sig tillkänna,
Som i den *onda* blott begärelsen, —
Den ljufva lyran tystade, och denna
Lät hvila strax de helga strängarne,
Dem himlens hand än lossar än vet spänna.
Hur kunde väl för rätta böner de
Sitt öra stänga, som så enigt töfva
I tystnad nu, att ge mig lust att be?
Väl må en gränslös smärta *dem* bedröfva,
Som, blott af kärlek till förgängligt godt,
För evigt *sådan* kärlek sig beröfva.
Som stundom öfver hvalfvet, klart och blått,
En låga hastat fram, som väckt ditt öga
Till rörelse från lugn, hvari det stått,
Och tyckts en stjerna flyttad i det höga,
Om stället ej, hvarfrån dess sken blef sändt,
Förlorat ingen, och den varat föga:

19. Så från det hörn, som var mot höger vändt,
Till korsets fot med hast en stjerna hinner
Ifrån den stjernbild, som der skimret tändt:
22. Ur sin infattning ej juvelen rinner,
Men, löpande längs åt sin strålerand,
Den, lik en eld bak alabaster, brinner:
25. Så from Anchises flög i skuggors land
(Tror man den Sångmö, som är högst besuten,)
Emot sin son på Elyseens strand. —
28. "O du, mitt blod! o nåd af Gud nedgjuten
Så ymnigt! hvilken så, som du, fann än
Två gånger himlens port ej för sig sluten!"
31. Så flamman: — derför såg jag hän till den:
Se'n vände jag mig till min herrskarinna:
Från båda håll slog mig bestörtningen:
34. Ty i dess blick ett leende sågs brinna,
Sådant, att nu mitt öga trodde sig
Min nåds och Paradisets botten hinna.
37. Derpå, att se och höra täckelig,
Till hvad han sagt i början Anden lade
Ting, alltför höga att förstås af mig:
40. Med flit han så förborgadt ting ej sade,
Men af nödvändighet; vår tankhöjds spets
Så djupt hans tankflygt under sig då hade.
43. När hans hänrycknings båge så tillfreds
Tömt ut sin flamma, att hans tal sig sänkte
Ned till vår fattningsgåfvas lägre krets,
46. Det ordet först förstod jag och betänkte:
"Välsignad Du, trefaldig och dock en,
Som åt min säd Din nåd så rikligt skänkte!"

49. Derpå: "den ljufva trängtan, länge se'n
Väckt, då jag läst den stora bok, der ingen
Omvexling är af hvitt och svart, du re'n
52. Har stillat, son, i denn ljusa ringen,
Der jag nu hörs; tack vare hon, som dig
Till denna höga flygt iklädde vingen.
55. Du tror att från urtanken går till mig
Din tanke, som ur enheten, om bara
Den kännes, fem och sex utvickla sig.
58. Derför du spör mig ej, hvem jag kan vara
Och hvi jag syns dig mera glad också,
Än mången ann' i denna glada skara.
61. Din tro är sann; de stora och de små
I detta lifvet i den spegel blicka,
Der tankarne, förrän de tänkas, stå.
64. Men att den helga kärlek, som jag icke
Ur sigte lemnar, och som uppväckt har
Min ljufva törst, sig bättre vederqvicke,
67. Du nu din vilja göre uppenbar
Med glada ord, af ingen oro störde,
Ty jag i allt är re'n beredd till svar." —
70. Jag till Beatrix såg, och hon mig hörde,
Förr än jag talat; se'n en vink hon gett,
Min viljas vingar friare sig rörde;
73. Jag så begynte: "böjelse och vett
Hos hvar och en af er likstämmigt väga,
Sen här *den första likheten* j sett;
76. Ty ljus och värme *sådan* likhet äga
I sol'n, som ger dem åt er, lycklige!
Att alla liknelser här intet säga;

79. Men vett och vilja hos de dödlige
Fått vingar, hvartill klart j insen grunden,
Till sin befjädring så skiljaktige.
82. Det jag, som dödlig, känner denna stunden
Och tackar för din faders-kärlek här
Derför med hjertat blott och ej med munden.
85. Jag varmt dig, lefvande Topaz, besvär,
I smycket fattad in, det oskattbara,
Släck nu min törst och säg mig, hvem du är?"
88. "O du, mitt blod, som ägde, väntad bara,
Mitt välbehag, i mig din rot du ser!"
Med sådan början hördes han mig svara;
91. Han fortfor: "den, hvars namn din slägt sig ger,
Och som på bergets första utsprång farit
Sin smärtas väg re'n hundra år och mer,
94. Min son och din farfaders farfar varit;
Väl höfves dig, med goda verk tillreds,
Förkorta mödan han så lång erfarit.
97. "Florens inom de gamla murars krets,
Der än i dag man Terzer hör och Noner,
Stod kysk och nykter med sin verld tillfreds.
100. Halskedjor hade den ej då, ej kronor,
Sandalers glitter eller gördlars glans,
Mer värd att se, än ägarnes personer.
103. Än vid en dotters födelse ej fanns
Hos fadren ångst, att hemgiften och tiden
Härfrån och derfrån flydde mått och sans.
106. Ej fanns då våning utan menskor i den;
Sardanapalus än ej kommit med
En yppig vällust, inom husen liden:

109. Ej ert Uccelatojo ännu stred
Med Montemal, som nu är öfvervunnet
I att gå upp, och blir i att gå ned.
112. Bellincion Berti jag omgjordad funnit
Med ben och läder; såg hans fru också
Från speglen gå med kind, den smink ej hunnit;
115. Såg Nerler, Vechieller kläda på
Sin enkla läderjacka, dermed nöjde;
Och deras fruar till sin spinnrock gå:
118. J lycklige! hvar grafkullen sig höjde
Till slut för er, j känden; ingen natt
För Frankriks skull er öfvergifna röjde.
121. En, flitigt vakande, vid vaggan satt
Och tröstade med detta språk, så kända,
Som fordom gjort föräldra-hjertat gladt:
124. En annan satt och talte vid sin slända
För sina barn om Romarn, stolt och fri,
Om Fjesole och Troja, det förbrända.
127. En Salterello, en Cianghella *vi*
Ansett för under af så sällsynt väfnad,
Som Cincinnatus och Cornelia *j*.
130. "Till en så skön, så fridfull borgarlefnad,
Till sådant Borgerskaps trofasta hop,
Till hem, så ljuft och sådan huslig trefnad
133. Gaf mig Maria, kallad med högt rop;
Jag i ert gamla dophus — re'n du känne
Mitt namn, — blef Christen och vid detta dop
136. Nämnd Cacciaguida; hade bröder trenne:
Vid Po jag i dess dal min maka fann:
Och du har fått ditt tillnamn efter henne.

139. Jag Kejsar Conrad följde se'n, och han
Invigde mig till Riddarskapets ära;
Jag så med väldig dåd hans ynnest vann.
142. Med honom drog jag mot den falska lära,
Hvars anhang än för eder herdes brott
Våldkräktar edert rätta arf, det kära:
145. Der blef jag af det snöda folket brådt
Från falska verlden skild, från onda tiden,
Hvars kärlek många själar sudla fått.
148. Från Martyrdom jag kom till denna friden."

Sextonde Sången.

O lumpna adel i vårt blod! ej mer
Jag finner underligt, hur du kan störa
Härnere, der så skeft passionen ser,
En menskas jemvigt och till högmod föra,
Då du, der man ej missleds af begär,
Jag menar himlen, kunnat stolt mig göra.
En mantel, som blir snart för kort, du är,
Om för dess ökning jämt ej omsorg dragits,
Då tiden med sin sax kringgår dig här.
Med detta "*I*," som först i Rom fördragits,
Men som dess folk numera ej fördrar,
Det åter har af mig till orda tagits,
Så att Beatrix, som på afstånd var,
Log, henne lik, som vid (hvad sagan skrifvit)
Ginevras första felsteg hostat har.
"Min fader J!" — jag sade — "j mig gifvit
Allt mod att tala; hur jag ser mig höjd!
Jag mer än *jag* har genom Eder blifvit.

19. Ifrån så många strömmar fylls med fröjd
Min själ, att den, för det den rymmer alla
Och dock ej brister, är så sjelfförnöjd.
22. Min käre Stamfar, nämn mig dem, som kalla
Sig Edra fäder, nämn de år också,
I hvilka Gud lät Eder barndom falla;
25. Hur stort var Sanct Johannis fårhus då?
Och hvilka har man der då värde funnit,
Att upp till ärans högsta trappsteg gå?" —
28. Som itändt kol af vindens fläktar vunnit
Nytt lif, så ock med detta ljus har skett,
Att klarare det vid mitt smektal brunnit.
31. Som för min blick han mera skön sig tett,
Så ock med röst mer ljuf och mild, fast orden
Ej klungo i vårt mål, han svar mig gett:
34. "Ifrån den dag, då "*Hel Dig*" sagts på jorden,
Till stunden, då min Mor, nu saligt ren,
Från mig, sin börda, fann sig lättad vorden,
37. Femhundra åttatio gånger re'n
Hän till sitt lejon denna elden hunnit,
Att tända åter vid dess fot sitt sken.
40. Som mina fäder, äfven jag upprunnit,
Der löparen vid årlig kapploppsfest
Det sista stadens qvarter först har funnit;
43. Du re'n hört nog om mina anors rest:
För dem och deras härkomst redogöra
Jag kunde väl, men finner tystna'n bäst.
46. "Från Mars till Döparen de vapenföra
Ej kunde der till femtedelen gå
Mot dem, som nu till detta samfund höra:

49. Men borgerskapet, som nu blandats så
Från Campi och Ceraldo och Figghine,
Var rent till lägsta handtverksmannen då.
52. O! bättre vore, de behållit sine,
Och Florens! du, begränsad af Galutz
Och Trespian, haft dem till grannar dine,
55. Än ha dem inne och fördraga smuts
Af Signas bonde och af Aguglionen,
Som anse knep och ocker lofligt puts!
58. "Om ej den mest vanslägtade nationen
Mot Cesar handlat så styfmoderligt,
Men lik en Mor, som ömsint är mot sonen,
61. En viss, som nu bedrar med mått och vigt,
Som Florentin, vändt hem till Simifonti,
Der hans förfäder gått omkring och tiggt;
64. Än Montemurlo innehafts af Conti:
Acone än haft sina Cerchi qvar,
Och Valdigrieve kanske Buondelmonti.
67. Folkblandning alla tider orsak var,
Att städer börjat sjukna och förfalla,
Lik blandad mat, som kroppen ej fördrar:
70. Och blinda tjurar mer brådstörtadt falla,
Än blinda lam: och, godt för mer än fem,
Skär ofta *ett* svärd bättre än *de* alla.
73. "Märk Urbisaglia, märk ock Luners hem,
Hur de ha gått; så gå, så fort de hinna,
Chiusi och Sinigaglia efter dem.
76. Att höra slägter tyna och försvinna
Skall ej dig synas något nytt och hårdt,
När sjelfva städerna sitt slut ock finna.

79. Allt, som är edert, liksom J, går bort
Med döden; men i ting, som länge vara,
J sen det ej, då edert lif är kort.
82. Som månen jämt än höljda och än bara
Gör stränderna, svängd kring med himmelen,
Så lyckan skall med Florens ock förfara.
85. Du undre derför ej, hvad helst jag än
Skall säga om de gamle Florentiner,
Hvars rykte tiden gömt och glömt igen.
88. "Jag såg Filippi, Ughi, Catelliner,
Ormanni, Greci, Alborichi, så
Ryktbara, fast på fallet till ruiner:
91. Såg män af stam så hög, som ädel, då,
Ardinghi, dem från Arca, från Sannella,
Bostichi, Soldaniererne också.
94. Vid porten, der ur nya ondskans källa
Man lastat skeppet med så drygt ett mått,
Att snart dess undergång det måste gälla,
97. Satt Ravignano, ur hvars stam ej blott
En Conte Guido, men enhvar, som bär det
Berömda Beliciones namn, har gått.
100. Del' Pressa re'n af god regering värdet
Förstod; från knapp och handtag guldets sken
I Galigajos hus gaf glans åt svärdet.
103. Stor Hermelinbeklädd Kolonn var re'n,
Sacchetti, Giuochi, Gulli och Barucci,
Och de, som för sitt mått så rodnat se'n.
106. Den stam var ännu stark, hvarfrån Calfucci
Upprunnit; re'n till Rådplatsar allt fort
Man drog då Sizii och Arrigucci.

109. Hur stora såg jag dem, som högmod gjort
Till intet! — såg de gyllne kulor höja
Florenz i flor med hvad de utfört stort.
112. Så gjorde fäderne till dem, som (röja
De eder kyrka från prelaten skild,)
Jämt i Capitlet, att sig göda, dröja.
115. Den fräcka slägt, — som mot hvar svag är vild,
Som draken, men mot den, som visar tänder
Om icke börs, liksom ett lamm, så mild, —
118. Kom redan upp, men ur så ringa länder,
Att Ubertin Donat misshagligt fann,
Att genom Svärfadern få dem till fränder.
121. Från Fiesole re'n Caponsacco hann
Ert torg; och Infangato re'n med ära
Var, liksom Giuda, en god borgersman.
124. "Du en otrolig sak, men sann skall lära:
Den port, som då till lilla staden fanns,
Bar namn af Pera. — Hvaren, som fick bära
127. Den högsinte Baronens vapens glans,
(Af hvars förtjenst och namn städs åt den dagen,
Då Thomas firas, ökad festfröjd vanns,)
130. Af honom blef i Riddarorden tagen:
Fast nu med folket sig förenar *den*,
Som gyllne list bär kring det vapnet dragen.
133. Re'n såg man Gualterotti der; och än
Var Borgo lugnare, om det behagat
De nya grannar lemna det igen.
136. Det hus, som vållat, att med gråt j klagat
För rättvis hämnd, som död bland eder bragt
Och glädje bort ifrån er lefnad jagat,

139. Var med de sina äradt och i makt.
O Buondelmont! hvi fly, så ljufligt fången,
Din första brud? hvi tro, hvad andra sagt?
142. Bland dem, som sörja, funnes glad nu mången,
Om Gud dig hade skänkt åt Emas flod,
Då du till staden kom den första gången.
145. Men väl det tillkom sköflad sten, som stod
På vakt vid bryggan, att ock Florens gjöte
I fredens sista stund der offrets blod. —
148. "Med detta folk och andra i sitt sköte
Jag Florens såg i så beskaffad fred,
Att der fanns ej ett skäl, hvi tårar flöte.
151. Med detta folk det högt i ära skred
Och var så rättvist ock, att *Liljan* vändes
Ej nånsin då på spjutet upp och ned,
154. Ej heller gjordes röd af split, som tändes."

Sjuttonde Sången.

1. Sådan till Climené, att blifva säker
I det han hört mot sig, har *han* sig vändt,
Som fäders gunst för söner ännu späker,
4. Som jag var då, och sådan ock mig känt
Beatrix och det helga ljus, det klara,
Som nyss till ombytt plats för min skull ländt.
7. Hvarför hon sade mig: "o! sänd nu bara
Din önskans glöd fritt ut; men lät derpå
En stämpel af ditt inre preglad vara!
10. Ej att vår kunskap af ditt tal kan få
En tillvext; nej! men du din törst, att denne
Må stilla den, med mod ock yppa må." —
13. "O du, min stam, hur du dig upphöjd känne! —
Som menskan ser, att i triangeln ju
En trubbig vinkel finnas kan, ej tvenne,
16. Så allt tillfälligt, förr'n det är, ser du,
Betraktande den punkt, den ljusa härden,
Der alla tider smälta hop till *nu*.

19. Då med Virgilius jag gjorde färden
På berg, som botar själar, och då jag
Steg ned med honom till den döda verlden,
22. Sagts om ett lif, som väntar mig en dag,
Rätt många *hårda* ord; fast jag mig finner
Tillkantad väl för hvarje ödets slag.
25. Derför min vilja all sin önskan vinner,
Blott jag får veta, hvad mig väntar re'n;
Den pil, vi se, med saktad fart oss hinner."
28. Så jag min önskan nu för samma Sken,
Som talat först till mig, har föredragit,
(Just, som Beatrix ville,) klar och ren. —
31. Ej på ett gåtlikt språk, som så bedragit
Ett fåvitskt slägte, förrän slagtadt var
Guds *rena* Lamm, som verldens synd borttagit;
34. Men med bestämda ord på kraftigt klar
Latin hans Faderskärlek gaf, omgjuten
Och strålande af egen fröjd, mig svar:
37. "Tillfälligheten, i materien sluten
Och aldrig sträckt utom er kroppverld, står
I evig blick fullkomligt återbruten;
40. Deraf dock ej *nödvändighet* den får;
Ej mer än båten af det öga ledes,
Hvari den speglar sig, der fram den går.
43. Som ljuflig harmoni ur orgeln bredes
Och hinner örat, till min blick ock nått
Derofvanfrån den tid, som dig beredes.
46. "Som Hippolyt ifrån Athen har gått
För trolös Styfmors ränkefulla ifver,
Så blir, att fly från Florens, ock din lott.

49. Det vill man, det man re'n som bäst bedrifver;
Det vinns ock snart af dem, som tänka så,
Der Christus såld hvar dag och timma blifver.
52. Den kränkte ropet kastar skulden på,
Som det plär ske; men hämnden icke rastar
Bevittna sanningen, som hämnas då.
55. Från allt, hvad du har kärast, bort du hastar,
Och känner djupt i en så smärtsam sak
Den första pil, bannlysningsbågen kastar.
58. Då märker du, hur andras bröd har smak
Af bitterhet; hur tungt gå upp och neder
På hårda trappor under andras tak.
61. Och det, som största smärtan dig bereder,
Är, att det sällskap, som i sådan nöd
Försänks med dig, är utan tro och heder;
64. Ty gudlöst, otacksamt, dess sinnes glöd
Tänds upp mot dig; men då är stunden nära,
Då det, ej du, skall få sin tinning röd.
67. Dess handlingssätt skall sådant vittne bära
Om djuriskhet, att det, att sjelf du der
Gjort ett parti för dig, skall bli din ära.
70. "Din första tillflykt, första herberg, är
Hos denne store, vänlige Lombarder,
Som uppå stegen helig fågel bär.
73. Så välvilligt om dig han omsorg tar der,
Att mellan er två *det* af ge och be,
Som är bland andra sist, det första varder.
76. Der ser du den, som vid sin födelse,
Af denna starka stjerna intryck lidit
Så, att hans verk bli ock märkvärdige.

79. Än ser ej folket det, då kort han skridit
I ålder fram, ty nio år ha blott
Kring honom dessa sfererna sig vridit.
82. Men knappt Gascognarn Henriks sak förrådt;
Förr'n man ser dygdens gnistor hos den unga
I hans förakt för guld och mödans lott.
85. Hans rykte, herrligt, skall kring verlden ljunga,
Så att ej ens hans värsta ovän kan
För höga loford hålla stum sin tunga.
88. Till honom och hans ynnest slut dig an.
Af rika arma, och af arma rika,
Der han bland många skiftar lott, gör han.
91. Låt dessa ord ej ur ditt minne vika,
Men säg dem ej: och ting han sade mig
Som bli, om än de ses, dock under lika.
94. Han fortfor: "son, till det, som sades dig,
Är detta nyckeln: se! försåten stunda;
Bak några solhvarf blott de dölja sig.
97. Afundas dina grannar ingalunda;
Ty straff för deras skändlighet få de,
Förrn döden låter dina ögon blunda." —
100. När helig själ lät med sin tystnad se,
Att åt den väf, hvartill jag varpen spände,
Han hade ej mer inslag att mig ge,
103. Jag började, lik den, som hågen brände,
Att i sitt tvifvel söka råd hos en,
Som såg och ville rätt, och kärlek kände:
106. "Väl ser jag, Fader! tiden sporra re'n
Sin fart mot mig, att ge mig slag, som länder
Den, mest sig öfverger, ock mest till mehn;

109. Derför är bäst jag mig till klokhet vänder,
Att, när jag mist mitt land, mitt skönsta hopp,
Jag för min sång ej mister andra länder.
112. I helvet' och på berget, från hvars topp,
Kringhvärfd af skönheten och englasången,
Min herrskarinnas ögon lyft mig opp,
115. Och se'n från ljus till ljus i himlen gången,
Har jag lärt det, som, sägs det om igen,
Skall bli af grufligt bitter smak för mången:
118. Men jag, om jag är sannings rädde vän,
Bland dem, som skola vår tid "*forntid*" kalla,
Mister, räds jag, mitt lif för fegheten." —
121. Som speglens glas, då strålar på den falla,
Först skimrade det ljus, ur hvilket der
Min funna skatt log bland de andra alla:
124. Se'n så: "det samvete, som fläckadt är
Af andras skam, om ej af egen, tage
Hvad hårdt och strängt finns i ditt ord, sig när;
127. Men, det oaktadt, inför verlden drage
Du fram din hela Syn, från osannt fri,
Och den, som träffas utaf stenen, klage;
130. Ty skulle smaken strax än bitter bli,
En kraftig näring den till slut bereder,
När först matsmältningen är väl förbi.
133. Det rop, du sänder, som en storm sig breder
Och skakar mest de högsta topparne,
Och det ej litet länder dig till heder.
136. Derför dig visats här i kretsarne,
På berget, och i smärtans djupa salar,
Blott de af ryktet kända själarne:

139. Ty lugnt åhörarns tro, hur än man talar,
Ej hvilar vid exempel, enär de
Ha okänd rot i obemärkta dalar,
142. Ej heller vid de skäl, han ej kan se.

Adertonde Sången.

Re'n inom sig den sälle Anden sluter
Sin tysta fröjd, och jag min kost också,
Det ljufva måttande med bittert, njuter,
Då Hon, som förde mig till Gud, sad' så:
"Tänk nu på annat, tänk mig Honom nära,
Som lindrar börda, oförtjent laggd på!" —
Så ljöd min tröst, och jag till ljud, de kära,
Mig vände; hurdan kärlek *då* jag sett
I helga ögon, kan jag ingen lära,
Ej för mitt språk blott, dertill ej beredt,
Men för mitt minne, som kan ej försätta
Så högt sig åter, ej af annan ledt;
Men *det* jag kan i denna sak berätta,
Att glad, att henne se, jag kände re'n
Mig fri från hvart begär förutan detta.
Så af ett evigt välbehag, som sken
Rakt på Beatrix, till min sällhet hinner
Från hennes anlet mig ett återsken,

19. Hvars ljusa leende mig öfvervinner.
Hon sade: "vänd dig, hör; du ej blott här
I mina ögon Paradiset finner." —
22. Som någon gång man läser ett begär
I menskans blick, då *så* det styrka vunnit,
Att hela själen af det hänryckt är:
25. Så i det sken, ur helga flamman brunnit,
Då jag mig vändt till den, jag, nöjd och glad,
Dess lust, att säga mig än mera, funnit.
28. Den så: "i denna femte boningsstad
I trädet, som från toppen näring drager
Och jämt bär frukt och aldrig mister blad,
31. Bo sälla andar, som, förr'n jordens dager
De bytt mot himlens ut, haft namn, så stort,
Att Sångmön ägt för dem knappt nog af lager.
34. Se derför upp till korset, och så fort
Jag någon nämnt, skall den sig uppenbara,
Snabbt, som ett skimmer, uti molnet spordt."
37. Jag såg ett ljus igenom korset fara
Vid namnet *Josua:* — och varseblef,
Att ord och handling kommo lika snara.
40. Vid Maccabæi namn, det höga, blef
Ett annat ljus svängdt kring i snabba ringar;
Fröjd var den piskan, som den snurran dref.
43. Så, när Carl Magni namn, när Rolands klingar,
Min spända blick följt tvenne flammors fart,
Som ögat följer falken, der den svingar.
46. Min blick till korset sedan dragen vardt
Af Renhards, Wilhelms, Gottfrieds namn, de klara,
Och Robert Guiscards, af ej sämre art.

49. Sist såg jag bland de andra ljusen fara
Den själ, som talt med mig, och visa så,
Hur stor hon var bland himlens sångarskara.
52. Jag vände mig till högra sidan då
Hän till Beatrix, att, hvad nu jag borde,
Af hennes tecken, om ej ord, förstå.
55. Och hennes ögon jag så rena sporde,
Så glada, att dess anlets skönhet brann
Mer än de andras, mer än förr det gjorde.
58. Och som, då han gör godt alltjämt, en man
Ser af den fröjd, som känns allt mer belöna,
Att dag från dag hans dygd blir mera sann:
61. Så, kretsande som himlen kretsar, röna
Jag kunde ock, att bågen vidgad var,
Då jag såg detta under sig försköna.
64. Och lik den täcka Mö, som hastigt har
Förändrat uppsyn, när från henne tagen
Blir blygselns börda, som dess anlet bar,
67. Var Hon i mina ögon, när jag, dragen
Till tempererad stjernas sjette sfer,
Inom dess silfverglans blef emottagen.
70. I Jovialisk fakla, klar och skär,
Jag kärleken såg gnistra kring och skrifva
Dermed vårt språk för mina ögon der.
73. Likt fåglar, som från stranden sig begifva,
Lyckönskande till födan, som der vanns,
Och än i krets, än radvis farten lifva,
76. De helga väsen inom ljusens glans
Kringsvängde sjungande och former göras,
Nu *D*, nu *J*, nu *L* med deras dans.

Först under sång de efter takten röras,
Se'n, ordnade till någon bokstaf, de
Fördröjde något, läto ej sig höras. —
O Du, — som snillen gör odödlige,
Och land och städer evigt namn bereder
Med dig och dem, — gif mig Calliope!
Ljus af ditt ljus, att jag på taflan breder
De flamm-gestalter så, som jag såg dem;
Din kraft i mina korta vers lägg neder!
Af sjelf- och medljud se'n sju gånger fem
Sig visade, och jag på minnet lade,
Allt som de syntes mig, hvar bokstafslem.
"*Diligite Justitiam*" först hade
Till tids- och sak-ord sin fullbildning nått:
"*Qui judicatis terram,*" sist de sade.
I femte ordets M de stilla stått,
Så ordnade, att Jupiter tyckts vara
Ett silfver, som af guld en randning fått.
Till Emmets spets jag andra ljus såg fara,
Och hvila der, och sjunga, tror jag, då
Det goda, som till sig drar deras skara.
Som, när vi brända vedträn sammanslå,
Uppstiga gnistor, väl oräkneliga,
Hvaraf så mången dåre plägar spå;
Så syntes mer än tusen ljussken stiga
Derfrån än mer än mindre högt, allt som
Den sol, som tändt dem, fann dem täckeliga.
Då på sin plats enhvar till stillhet kom,
Af Örnens hals och hufvud, som såg neder
Ur klara elden, jag en bild bekom.

109. Den, som der målar, har ej den sig leder;
Men leder sjelf, och all den kraft är Hans,
Som formen af hvart näste tillbereder.

112. Den andra Sälla hop, som först befanns
Nöjd, att ge Emmet sina liljestrålar,
Fullföljde bilden med lätt rörlig glans.

115. O stjerna ljuf! *de* själars prakt, som strålar
Ur dig, gör klart, att vår rättvisa tar
Sin pregel af den Himmel, der du prålar;

118. Derför jag ber den Ande, som dig har
Gett kraft och omlopp, tillse, från hvad sida
Den röken kommer, som ditt sken förtar:

121. Må du förgrymmad åter fasan sprida,
Att ingen ockrar i det tempel mer,
Som byggts med underverk och martyrqvida!

124. O Himlens härskara, som jag beser,
Bed du för dem, som bo på jorderingen,
Dem ondt exempel drar på afväg ner!

127. Med svärd i hand förr lyfte kriget vingen;
Nu tar man tyst ifrån än den, än den,
Det bröd, den gode Fadren nekar ingen.

130. Men du, som skrifver för utplåningen,
Tänk: Petrus, Paulus, hvilkas blod fått rinna
För vingård, som du plundrar, lefva än.

133. Väl kan du säga: mina känslor brinna
Så trängtande för den i öcknen skred
Och dog martyrdöd för en dansarinna,

136. Att jag glömt Fiskaren och Paulus med.

Nittonde Sången.

1. Framför mig sken med öppnadt vingepar
Den sköna bild, som dessa själar, slutna
Inom dess form, i salig fröjd höll qvar:
4. Hvar själ tyckts en rubin, der strålar, gjutna
Från solen ned, så brunno, att från den
De mot mitt öga kastats, återbrutna.
7. Hvad jag skall skildra nu ej skrifvits än
Med bläck, ej nånsin än en stämma hade,
Uppstod än aldrig för inbillningen.
10. Jag såg dess näbb, förnam ock ord den sade,
Och "*jag*" och "*min*" klang jämt i tal och svar,
När "*vi*" och "*vår*" i meningen sig lade.
13. Den började: "jag from och rättvis var,
Och det till denna gloria mig höjde,
Dit ondskans vinge än ej någon bar:
16. Mitt minne efter mig på jorden dröjde
Sådant, att onda menniskor ock fått
Berömma det, till efterföljd ej böjde." —

19. Liksom ur många kol *en* flamma blott
Går upp, så från de många ock som svalla
Af kärlek der, *en* röst ur bilden gått. —
22. "O evig glädjes rosor, som ej falla!
— Så jag — "den doft, som från blott *en* mig hann,
Mig låter känna doften från er alla.
25. Den hunger, som så länge hos mig brann,
Må med er andes fläkt j den bespisa!
Då den på jorden ingen föda fann.
28. Väl vet jag, om i himlen Guds rättvisa
Afspeglar sig i någon annan krets,
Kan den sig ej för er beslöjad visa.
31. J veten, hur mitt öra är tillreds;
J veten, hur jag tungt det tvifvel drager,
Som gör, att ej min själ kan bli tillfreds." —
34. Som falken, när man bort hans hufva tager,
Med hufvu't nickar, rör sitt vingepar,
Och låter se sin lust och gör sig fager:
37. Så gjorde bilden ock, som uppfyld var
Utaf Guds lof, väfdt in uti behagen
Af sång, som blott det glädjelandet har.
40. Den började: "Han, af hvars hand blef dragen
Den cirkelrund, som går kring verlden, då
Gjort mycket doldt, lagt mycket ock i dagen.
43. Ej kunde Han sin kraft afpregla så
I Verldsalltet, att ej Hans Ord förblifvit
Oändligt upphöjdt öfver allt ändå.
46. Bevis derpå den förste stolte gifvit,
Som, högst af skapelser, förlorad gått,
Ej ljus afbidande; deraf ock blifvit

49. Klart, att hvar ringare natur är blott
Trångt kärl för detta Goda, som har ingen
Begränsning, blott sjelft för sig sjelft ett mått.
52. Er blick derför, hur högt j än den bringen,
(En stråle blott af Andens glans, som när
Och skänker fullhet åt de skapta tingen,)
55. Kan ej af sin natur befinnas der
Så stark, att den sitt upphof ser, det höga,
Om ej oändligt långt från hvad det är.
58. Derför i Guds rättfärdighet så föga
Den syn, som ges er verld, kan blicka ner,
Som ned i oceanen menskoöga;
61. Ty väl det invid stranden bottnen ser,
Men ej på hafvet, der dock botten finnes,
Fast den fördöljes af sitt djup för er.
64. "Blott det är ljus, som af den klarhet vinnes,
Som aldrig skyas; allt är mörker se'n,
Ett köttets moln, om ej ett giftigt sinnes.
67. Afvältrad nog är nu den hålans sten,
Der rättvisan låg dold, att du ej fann den,
Och som dig dref till mången fråga re'n.
70. 'En man — du sagt — blir född vid Indusstranden;
Om Jesus Christus ej ett ord han hör,
Ej heller läser något i de landen.
73. Och godt är hvad han vill, godt hvad han gör;
Och på hans lif — så vidt vi se — står skrifvet:
I tal och lefnad utan synd! Han dör
76. Förutan tro; ej dop blef honom gifvet.
Af hvilken rättvisa fördömmes han?
Var det hans fel, att han ej trott i lifvet?' — —

Men hvem är du, som griper domen an?
På tusen mil du vill ett utslag fälla,
Och har en blick, som mäter knappt ett spann!
Visst kunde den, som vill spitsfundig gälla,
Om icke Skriften vore öfver er,
Till tvifvel få en outtömlig källa.
O grofva sinnen! o j djur af ler!
Urviljan, god i sig, blir evigt samma,
Skiljs ej från sig, det högsta goda, mer.
Blott det är rätt, som tänds i hennes flamma:
Ej skapadt godt med sig den viljan drar:
Nej alla goda ting från henne stamma."
Som Storken, se'n han ungen matat har,
Från nästet stiger, sväfvande i ringar,
Och som den blickar upp, som matad var,
Så ock välsignad bild nu lyfter vingar,
Af många viljor rörd, så ock af mig
Den följes med mitt öga, der den svingar.
Den sjunger, kretsande: "liksom för dig
Min sång är hörd och dock ofattlig är den,
Så evigt rådslut för hvar dödelig." —
Då klara flammorna från helga härden
Till hvila kommit, än i bilden qvar,
Som gjorde Romarn vördad utaf verlden:
"Till detta rike — Örnen fortsatt har, —
Steg ingen upp, som icke trott på **Christus**,
Förrn eller se'n Han korsets börda bar:
Men se, rätt många ropa: **Christus! Christus!**
Som domens dag ej skola Honom stå
Så när, som mången, som ej kände **Christus**;

109. Sådane Christne Æthiopen då
Fördömmer, när två skaror från hvarandra,
En evigt rik, en evigt fattig, gå.
112. Hur skall ej Persern edra kungar klandra,
När han ser boken öppnad, hvaruti
All synd skrefs ned, den ena med den andra!
115. Der skall bland Albrechts bragder tecknad bli
Den, som ger penna snart åt många händer,
När Böhmen härjas af hans tyranni;
118. Der skall man se den sorg vid Seinens stränder,
Som myntförfalskarn vållar, som på jagt
Skall dö för borstigt vildsvins ilskna tänder;
121. Der skall man se den högmodstörst, som bragt
I England och i Skottland dårar tvenne,
Att icke trifvas med blott egen makt;
124. Se yppighet och vekligt lif hos denne
Från Spanien och den från Bömrarns hem,
Som ej känt dygden, ej vill känna henne;
127. Der skall den lame från Jerusalem
Se all sin godhet med ett I beteknad,
Då motsatsen står tecknad med ett M;
130. Der skall, i girighet och feghet veknad,
Sin skuld han se, som styrt den flammejord,
Som såg Anchises dö, af ålder bleknad;
133. Och allt står skrifvet med förkortningsord,
Att liten plats må dock till mycket räcka,
Och all hans låghet bli åskådliggjord.
136. Enhvar skall se, — hur smuts än må betäcka
Hans brors och farbrors gerningar, — dem dock,
Som stammens glans och kronor två befläcka;

139. Se Portugisen, den från Norrige ock,
Och den från Rascia, som falskt mynt sprider,
Sitt fuskverk, bland Venedigs penningstock.
142. "Hur lyckligt Ungern, du, om ej du lider
Att mer misshandlas! — sällt, Navarra! du,
Om du, af dina berg kringgjordad, strider.
145. Ej någon tvifle, att som försmak ju
Re'n Famagosta och Nicosia quida
Och jemra sig för *deras* vilddjur nu,
148. Som ej sig skiljer från de andras sida."

Tjugonde Sången.

1. När hon, som lyser verlden med sitt sken,
Från vår till annan hemisfer sig vänder,
Och dagen släcks från alla kanter re'n,
4. Får himlen, som vid henne först sig tänder,
På en gång lysande igen sin rund
Af många sken, som detta ena sänder.
7. Det fenomenet föll mig in den stund,
Då verldsmaktens och deras, som befalla,
Symbol nedtystade välsignad mund;
10. Och dessa lefvande ljusflammor alla
Med ökad glans begynte sånger der,
Dem ej mitt minne mäktar återkalla.
13. O ljufva kärlek, som i fröjd dig klär,
Hur skär din eld ses i de ljusen stiga,
Der anden full af helga tankar är! —
16. När de juveler, dyra, dägeliga,
Hvari det sjette ljus infattadt brann,
Med sina sångers Engla-toner tiga,

19. Jag tyckte sorlet af en flod mig hann,
Som klar föll ned från skilda klippe–lager,
Bevisande, hur rikt dess källa rann.
22. Och som en ton vid cittrans hals först tager
Sin form, och vid det munhål, pipan har,
Der vinden tränger in och anden drager:
25. Så detta örnens sorl, som ej fördrar
Ett dröjsmål, hastigt stigande begifvit
Sig till hans hals, som om den hålkad var.
28. Der blef det röst, derfrån det toner gifvit
Igenom näbben, danade till ord,
Som hjertat väntat dem, der jag dem skrifvit. —
31. "Den del i mig, som uti örn på jord
Fördrar se solen, nu ditt öga fäste!
Ty af de ljus, hvaraf min bild är gjord,"
34. — Så ljöd hans tal — "de, som ha fått sitt fäste
Uti mitt öga, nått den högsta grad
Och glänsa der, de ädlaste, de bäste.
37. Han, som der lyser, som pupill, så glad,
Af Helge Anden rörd, i sången brunnit
Och fört förbundets ark från stad till stad:
40. Nu han förtjensten af sin sång har funnit,
Så vidt af eget råd han dertill ledts,
Utaf den lön, som lika stor, han vunnit.
43. "Af fem, som bilda bryn kring ögats krets,
Den, som du ser närmst invid näbben låga,
Sökt ställa enkan för dess son tillfreds.
46. Nu vet han, hvad det kostar att ej tåga
I Christi fotspår, ty han pröfvat re'n
Så detta lifvets fröjd, som motsatt plåga.

49. Den se'n du ser i denna cirkels sken
Och i den bågen, som är öfverst dragen,
Förlängt sitt lif med ånger, sann, fast sen:
52. Nu vet han, evig för Guds dom är lagen,
Om värdig bön ur hjerta, fritt från svek,
Än gör bland er i dag till morgondagen.
55. Dernäst se honom, som för Herden vek
I afsigt, verkligt god, men som dock lemnat
Ond frukt, och blef med mig och lagar Grek:
58. Nu vet han, att af allt, hvad godt han ämnat
Och gjort, den svåra följd ej honom ner
I ofärd drar, fast verlden dervid remnat.
61. Den, som du här i nedböjd båge ser,
Var Wilhelm, för hvars död det landet gråter,
Som Carls och Fredriks lif nu tårar ger:
64. Nu vet han, och hans glans det skönjas låter,
Hur kärlek, som i Himlafadrens hus
En rättvis konung får, ej vänder åter.
67. Hvem trott, än irrande i jordens grus,
Väl, att Trojansk Rifé i denna runden
Det femte var af dessa helga ljus!
70. Nu mycket af Guds Nåd, som ingen, bunden
I verlden än, kan se, han vet, förnöjd,
Fast ej hans blick når i Dess djup till grunden. —"
73. Som lärkan, stigande mot azurns höjd,
Först sjunger, sänkes se'n på lätta segel,
Mätt af den sista ljufva tonens fröjd:
76. Så syntes mig symbol'n af det insegel,
En evig vilja tryckt, af hvilken hvar
Sak blifver, hvad den är, och får sin pregel.

Och fast jag der framför mitt tvifvel var,
Som glas för färg, som glasbelagd har blifvit,
Led jag dock ej, att tyst afbida svar;
Men med sin tyngd det ur min mun har drifvit
Det utropet: "hvem skulle detta tänkt!"
Och nu ett festligt sken jag varseblifvit.
Strax med en blick, hvars eld än högre blänkt,
Välsignadt tecken svarade mig sedan,
Att mer ej hålla mig i undran sänkt:
"Jag ser, att du tror dessa ting, emedan
Jag säger dem, men du ej *hur?* förstår,
Så att de döljas dig, fast trodda redan.
Du är lik den en sak till namn förmår
Väl lära sig, men ej dess väsen skåda,
Så framt han ljus ej af en annan får.
Guds rike lider våld, och seger båda
Varm kärlek och fast hopp; Guds vilja än
Ej öfvervanns, om ej af dessa båda;
Dock icke så, som män besegra män:
Hon blir besegrad, ty hon *vill* besegras;
Besegrad segrar hon med godheten.
"Då Englars hem de andar ej förvägras,
Den förste och den femte, som jag har
I ögats bryn, din undran deraf stegras;
Vet! — Christnadt, hedniskt ej, dog detta par
I tron, en på den sida, som *skall* stingas,
En på densamma, då den stungen *var*.
Ty en från helvet' vändt, der viljan bringas
Ej att bli god igen, till sina ben;
För sådan lön ett lifligt hopp betingas;

109. Ett lifligt hopp, som lagt sin kraft allen
I bön till Gud, att ryckas först ur döden,
Blott för att *kunna* böja vilja se'n.
112. Den ärofulle anden, om hvars öden
Jag talar, återvänd för ringa tid
I köttet, trott på hjelparen i nöden;
115. Och sådan kärleksflamma tändes vid
Den tron, att andra döden honom finner
Värd, att gå in i denna fröjd och frid.
118. Den andre af den Nåd, som evigt rinner
Ur *så* djup källa, att dess första våg
Så dolts, att dit ej något öga hinner,
121. Sökt blott det rätta, och af all sin håg:
Hvarför ock Gud af nåd det ljuset tände,
Att han vår kommande försoning såg:
124. Så fick han tron; och från den stund han kände
Fördrag ej mer med smutsig hedendom,
Och förebrådde derför de förvände.
127. Väl mer än tusen år, förrn dopet kom,
För dop de trenne gälde, som i runden
Vid andra hjulet dansat festligt om.
130. "O nådeval! hur dock din rot är bunden
I det fördolda för de ögonen,
Som icke skönja fullt den första grunden!
133. Er dom, j dödlige, o hejden den!
Då vi, som skåda Gud, ej kunna säga,
Vi känna alla de utvalda än.
136. Och som en fröjd vi denna bristen väga:
Ty allt vår goda finns i detta blott,
Att hvad Gud vill är viljan, som vi äga." —

139. Så af Gudomlig bild jag der nu fått,
Att mera klar min syn, den korta, svaga,
Må bli, ett botemedel, ljuft och godt.
142. Och som en Sångare plär beledsaga
Med strängars svängningar sin ton, att han
Må ännu mera med sin sång behaga,
145. Så, då den talade, jag minnas kan,
Hur de två ljusen, salige och glade,
Som tvenne ögons blinkar följt hvarann,
148. Med sina flammor följt de ord han sade.

Tjugondeförsta Sången.

Re'n i min herrskarinnas blick min blick,
Och med den ock min själ, jag fästat hade,
Och hvarje annan tanke mig förgick:
Hon dock ej log; men "loge jag, — hon sade —
Det ginge dig, som det gick Semelé,
Då herrskarns blick i aska henne lade:
Ty, om min skönhet, — som i trapporne
I eviga palatset mer sig tänder,
Ju högre, (hvad du sett,) vi oss bege, —
Ej måttad blir, den sådant skimmer sänder,
Att i dess sken är din, är menniskans
Kraft, som en gren, den blixten gör till bränder.
Re'n utaf oss det sjunde ljuset hanns,
Som under strålsatt Lejons bröst förbreder,
Hopblandadt med dess kraft, sin stråleglans.
Låt tanken följa här, dit ögat leder,
Och gör af det en spegel för den bild,
Som här i denna spegel blickar neder." —

Den som förstår, hvad föda, ljuf och mild,
Mitt öga njöt, att saligt anlet' skåda,
Förstår, hur jag, derfrån af annat skild,
Känt, när jag hört den himmelska mig råda,
Behagligt nu, att bli den lydande,
När mot hvarann han väger dessa båda.
I den Kristall, som, verldomkretsande,
Bär namn af dyrkad drott, som nederböjde
All ondskans makt, då han var rådande,
Såg jag en upprest stege, som sig höjde
Med färg af guld, hvargenom ljuset ler,
Så högt, att ej min blick dess ändpunkt röjde.
Och på dess pinnar såg jag stiga ner
Så många sken, att himlen, — så jag tänkte, —
Sändt dit hvart ljus och hade qvar ej fler.
Som råkor, när ur Öster dagen blänkte,
Af ren naturdrift röra sig, enhvar
Att värma fjädrarne, i kyla dränkte;
En del i fjerran ur vår åsyn drar;
En del flyr bort, men ändrar genast sinne,
Och en del svängande kring bona far;
Så, tycktes mig, de rörde sig ock inne
I detta gnistrandet, som samlats der,
Så snart de stötte hop vid en viss pinne:
Och den, som höll sig närmast oss, så skär
Sig gjorde, att jag sade tyst inom mig:
'Jag ser ditt tecken; ser, du har mig kär.'
Men hon, i tiga och i tala som mig
Lär "*hur*" och "*när,*" teg still och deri låg
Ett tystnadsskäl; jag teg, hur svårt det kom mig.

49. Hvarför hon sade, som min tystnad såg
I Hans åskådning, som ser allt:" Din låga
Du fritt må släcka i din värmda håg." —
52. Och jag: "för min förtjenst kan jag ej våga,
Ovärdig som jag är, be dig om svar,
Men väl för hennes skull, som lät mig fråga:
55. Du salige! som dig förborgat har
Inom din fröjd, låt mig få känna grunden,
Hvi du så nära intill mig dig drar:
58. Hvi Paradisets ljufva sång är bunden
I tystnad så i denna högre sfer,
Då den så fromt klang i den lägre runden." —
61. "Du, då din syn, din hörsel dödlig är,"
Han svarade, "af sången här ej glädes;
Du vet ju, hvi Beatrix ler ej här.
64. Den helga stegen utföre beträdes
Af mig, blott för att festligt helsa dig
Med ord och med det ljus, hvari jag klädes:
67. Ej större kärlek mer påskyndat mig:
Ty mer och lika kärlek ser du brinna
Derofvan, hvad af flamman visar sig.
70. Den högsta kärleken till tjenarinna
För sina råd gör här enhvar af oss,
Och delar lotterna, hvad du kan finna." —
73. "I detta hof, — sad' jag, — o helga bloss!
Fri kärlek söker villigt efterkomma
Den eviga försyn; det lätt förstås;
76. Men det mer svårlöst tycks mig förekomma;
Hvi blef just du till detta värf den, som
Utvaldes här framför de andra fromma?" —

79. Knappt ur min mun det sista ordet kom,
När ljuset af sin midt en vändpunkt görer
Och svänger sig, likt hastigt qvarnhjul, om.
82. Se'n jag från kärleken derinne hörer:
"Gudomligt ljus det ljuset, som jag fick
Till hölje, genomträngande berörer,
85. Och med sin kraft, förenad med min blick,
Lyfter mig öfver mig, att jag ser flamma
Det högsta Väsendet, hvarfrån det gick.
88. Derfrån min fröjd och allt dess skimmer stamma;
Förty ju mer åskådningen blir klar,
Dess mera klarhet vinner ock min flamma.
91. Den själ i himlen, som mest klarhet har,
Serafen, som från Gud sin blick ej tager,
Kan dock ej ge dig på din fråga svar:
94. Ty så den sak, som du i fråga drager,
Är djupt i evigt rådsluts afgrund närd,
Att der ej skapad syn ser skymt af dager.
97. Och när du återvändt till dödlig verld,
Berätta det, så att man ej försöker,
Att fresta mer till sådant mål en färd.
100. Den själ, som lyser här, på jorden röker:
Hur kan den der förmå, hvad den ej kan
I himlens ljus, som så dess kraft föröker!" —
103. Så af hans ord jag mig begränsad fann,
Att jag den saken slapp; jag ödmjukt vänder
Till honom frågan: "hvem han är?" — Nu han:
106. "En fjällrygg mellan Wallands båda stränder
Så högt sig höjer opp, ditt hemland när,
Att blixten lägre sina flammor tänder;

Och den en bergsknöl, nämnd Catria, bär;
Vid dennas fot en invigd öcken breddes,
Som egnad väl för enskild Gudstjenst är,"
(Så in i tredje talet nu han leddes
Och fortfor se'n:) "och der en sådan kraft
Och trohet i Guds tjenst åt mig bereddes,
Att ej med annnat än olivens saft
Jag mig i köld och heta närt och bara
I tyst betraktning nog af glädje haft.
Förr plägade det klostret fruktbart vara
För denna himmel; är nu mager sand,
Så att man snart bör sådant uppenbara.
Pier Damiano var jag i dess land:
(Pietro Peccator lefvat i vår kära
Och helga Jungfrus hus vid Adrias strand:)
Jag stod i lifvets qväll min graf helt nära,
Då jag blef kallad, släpad till den hatt,
Som skiljer sig allt mer och mer från ära.
Om Cephas, Paulus, full af Andens skatt,
Förr kommo, barfota och magra bröder,
Och åto hvarje hyddas kost så gladt:
Vill nutids herde hafva en, som stöder
Sig här, en der, och en, som honom drar,
Och en, som lyfter bak; så han sig göder.
Sin ridhäst täckt han med sin mantel har,
Så att två kräk gå under en hud båda;
O tålamod, hur mycket du fördrar!" —
Jag vid de ord fick flera flammor skåda
Från steg till steg nedstiga, svänga kring
Och högre skönhet vid hvar sväng förråda.

139. Kring denna komne slöto de sin ring,
Och nu ett rop så högt de höjde alla,
Att liknande har jorden ingenting;
142. Jag ej förstod det, *så* de åskor skalla.

Tjugondeandra Sången.

1. Af häpnad slagen, till min ledarinna
Jag vände mig, liksom ett barn, som tar
Sin tillflykt, der det tror den säkrast finna.
4. Och hon, lik modren, som, att hjelpa snar,
Till blek och andfådd son utsträcker handen,
Med denna röst, som ofta lugnat har,
7. Sad' till mig: ”vet, du är i Himla-landen,
Der allt är heligt; och hvad der må ske,
Sker allt af nit, väckt af den gode anden.
10. Hur du af sången och mitt leende
Förvandlad skulle blifvit, du, nu vorden
Af blott ett rop så skakad, lätt kan se!
13. Om du i detta fattat böneorden,
Du skulle re'n se hämnden, den du får
Åskåda dock förr än du lemnar jorden.
16. Svärdet deruppe ej för tidigt slår
Och ej för sent, om ej för den kanhända,
Som räds det eller ock derefter trår.

19. Men må till annat nu du blicken vända!
Och mången ryktbar ande då du ser
Sitt glada skimmer mot ditt öga sända." —
22. Jag gjorde, som hon bjöd, och såg väl fler
Än hundra smärre klot sin skönhet smycka
Der med hvarandras strålar mer och mer.
25. Jag stod lik den, som ned i sig vill trycka
Sin önskans spets och, fast att fråga böjd,
Räds det för djerft, att fram med frågan rycka:
28. Den, som var störst och aldraklarast röjd
Bland dessa perlor, närmade sin låge,
Att göra nu min önskan med sig nöjd.
31. Se'n hörde jag inom den: "om du såge,
Som jag, den kärlek, som bland oss är närd,
Uttalad re'n din tanke för oss låge;
34. Men, att ej väntan hindra må din färd
Till höga målets fröjd, skall jag besvara
Den tanken, du nu gömt vid hjertats härd.
37. Det berg, som ser Cassinos borg försvara
Sin sluttning, fordom såg besökt sin topp
Af en bedragen och bedräglig skara.
40. Och jag är den, som bragte först ditopp
Hans helga Namn, som öfver jorden bredde
Den sanningen, som så oss höjer opp:
43. Och sådan mäktig nåd mig Gud betedde,
Att jag dref bort från hela nejden der
Den falska Gudstjenst, som en verld förledde.
46. Som menska har hvart ljus, som glänser här,
Left tankens lif i Gud, värmdt af den flamma,
Som helga blommor, helga frukter när.

49. Der Romoaldo och Maccarius flamma:
Der mina bröder, som ej sveko mer
Sitt kloster, se'n de inträdt i detsamma." —
52. Och jag: "den kärlek, som du mig beter
Med så att tala, och den milda låga,
Som jag i alla edra flammor ser,
55. Ha så hos mig utvicklat mod att våga,
Som solen gör med rosen, hvilken sig
Så mycket öppnar, som hon har förmåga.
58. Jag derför Fader! ber dig lära mig,
Om sådan nåd kan här mig vederfaras,
Att du med afhöljd slöja visar dig." —
60. Han derpå: "Broder, må din önskan sparas,
Till dess du hinner till den sista sfer,
Der skall *hvar* önskan, äfven *min*, besvaras.
64. Rent och fullkomligt blir der hvart begär,
Och der först moget; hvarje del befinner
Sig, der den evigt varit, endast der:
67. Ty ej den sferen är i rum; den spinner
Kring poler ej; vår stege når ditopp,
Och derför den så för din blick försvinner.
70. Dit nådde äfven denna steges topp,
När den blef sedd en gång af Patriarken,
Då Englar syntes der gå ned och opp;
73. Men nu, för att bestiga den, från marken
Lyfts ingen fot; min "*regel*" är der qvar,
Blott för att dermed skämma pappersarken.
76. Den mur, som fordom klostrets hägnad var,
Kringhägnar iden; kåpan är bland eder
En säck full utaf mjöl, som unknat har.

79. Men nedrigt ocker dock er ej bereder
Guds misshag så, som denna frukt, som, kär
För munkars hjertan, dem till dårskap leder.
82. Ty allt, hvad kyrkan har och vårdar der,
Är för det folk, af hvilket Gud tillbedes,
Och ej för slägt och för — hvad värre är.
85. Svagt är allt mensko-kött; det lätt förledes;
Hvad godt begynts ej varar för dess skull
Från ekens födsel, tills den fullväxt bredes.
88. Petrus begynte utan sölf och gull,
Jag med att fasta, med att Gud åkalla,
Och Frans sitt kloster, arm och ödmjuksfull.
91. Låt först din blick på deras början falla,
Och du skall mycket hvitt se gjordt till svart,
När se'n du ser, hur de afvikit alla.
94. Visst är, att Jordan vändt tillbaks sin fart:
Att hafvet flyr, när det må Gud behaga,
Långt mer, än hjelpen här, syns underbart." —
97. Så sagdt: jag honom åter dän såg draga
Hän till sitt sällskap, som sig sammanslöt;
Se'n, likt en hvirfvelvind, de uppåt jaga.
100. Den ljufva Damen efter dem mig sköt,
Blott med en vink, ditupp, dit stegen bringar;
Så hennes kraft naturens hinder bröt:
103. Ej nånsin här, der upp och ned man svingar,
Fanns af naturn så hastig rörelsen,
Att den kan jemföras med mina vingar.
106. Så sannt som jag vill, Läsare, igen
Till detta segertåg, och derför gråter
Min syndfullhet, och slår mitt bröst för den,

109. Du drog ur eld så snabbt ej fingret åter,
Som jag hann tecknet, som i sferers dans
Näst Oxens sina klot nedskimra låter.
112. O ädla stjernor! o kraftdigra glans!
Af hvilken allt mitt snille, (hurudana
Dess krafter än må vara,) åt mig vanns:
115. Med eder steg, med er sönk på sin bana
Hon, som åt allting dödligt lifvet ger,
När först jag andats luften i Toscana:
118. Och sen när mig den stora nåden sker,
Att ingå i den krets, som eder svänger,
Den *région*, som vistes mig, är *er*.
121. Till er ur hjertats djup min suckan tränger,
Att ernå kraft till denna svåra fart,
Hvarvid min själ med all sin trängtan hänger. —
124. "Det *Högsta Väl* upphinner du så snart,
Att du" — Beatrix sade — "bör bereda
Dig nu, att ha ditt öga skarpt och klart.
127. Ty, förrän jag dig längre in vill leda,
Du blicke ned och se, hur mycket verld
Jag re'n lät under dina fötter breda:
130. Att med all fröjd, som kan hos dig bli närd,
Du vise dig för salig segerskara,
Som fått sig denna ætherkrets beskärd." —
133. Jag genom alla de sju sferer fara
Mitt öga lät, och såg vår jorderund
Så obetydlig, att jag smålog bara:
136. Det omdömet står ock på bästa grund;
Den rätt det såg och på ett högre tänkte
Kan kallas verkligt from från samma stund.

139. Jag såg Latonas dotter, hur hon blänkte
Från skuggan fri, den jag fått tron ifrån,
Att olik täthet henne fläckbestänkte;
142. Anblicken af din son, Hyperion,
Jag här fördrog; såg, när och kring den tända,
Dione röra sig och Majas son;
145. Såg Jovis stjerna mildrande sig vända
Emellan Far och son; och skälen då,
Hvi de förändra plats, mig blefvo kända:
148. Och alla sju mig visade också,
Hur stora de, och hur i gången snälla,
Och hvi på skilda banor fram de gå.
151. Den lilla fläck, som är vår stolthets källa,
Jag, der med evigt tvillingpar jag lopp,
Såg klart, med dalars djup, med berg, som svälla:
154. Se'n till de sköna ögon såg jag opp.

Tjugondetredje Sången.

1. Som fågeln, -- hvilande vid nästet vingen
I älskad löfsal hos de kära små,
När nattens slöja höljer för oss tingen, —
4. Af lust, att efterlängtad anblick få
Och finna mat, att nära sina ungar,
(Ett mödosamt bestyr, men kärt ändå,)
7. Går ut i förtid och på qvisten gungar,
Och ser med trängtan, om vid Österns våg
Ej banan hvitnar än, der solen ljungar:
10. Så stod min Dam med lyftad blick och såg
Uppmärksamt åt den himmelstrakt, der dagen
Påskyndas minst af saktad solvagns tåg.
13. Då jag såg henne så till trängtan dragen,
Blef jag lik en, som står i väntan qvar,
Att få se nytt, af hoppets fröjd betagen.

16. Men tiden kort emellan dessa var;
Jag menar väntandet och att förfara,
Hur himlen gjordes mer och mera klar.
19. Beatrix sade: "se de sällas skara!
Se Christi segertåg! se frukten der
Af dessa sferers omlopp samlad vara!"
22. Hur hennes anlet' brann, hur full och skär
I hennes ögon fröjden log, med orden
Kan jag ej skildra; förbigår det här.
25. Liksom i fullmånsnätter öfver jorden
Dianas glans bland eviga Nymfer ler,
Af hvilka himlens rund är smyckad vorden:
28. Så öfver tusental af ljus jag ser
En sol, som alla dessa andra tände,
Som vår sin glans åt hvalfvets ögon ger;
31. Och i det lefvande ljusskimret sände
Den lysande Substansen sådan glöd,
Att mina ögon bländade sig kände. —
34. "Beatrix, o! mitt ljufva, dyra stöd!" —
Hon sade: "hvad du öfvermäktigt funnit,
Är kraften, som besegrar lif och död.
37. Här vishet är, här makt, som segren vunnit,
Som vägen mellan jord och himmel bröt,
För hvilken länge trängtans tårar runnit." —
40. Som elden, sluten ini molnets sköt,
Förbredde sig, tills den ej rymts derinne,
Och mot sin art ned emot jorden skjöt:
43. Så, närdt af dessa fröjder, ock mitt sinne
Utvidgades, att det gick utom sig,
Och har ej mera, hur det blef, i minne. —

46. "Se upp! och sådan, som jag är, se mig!
Du skådat det, som så dig krafter skänker,
Att ej mitt leende förintar dig." —
49. Jag var lik en, som vaknad eftertänker
Sin glömda dröm, och sig all möda gör,
Men mins den aldrig mer, hur än han tänker,
52. När jag ett tilltal *så* förbindligt hör,
Att i den bok, der hvarje sak, förgången,
Nedskrifves, tiden aldrig *det* förstör.
55. Instämde nu, att hjelpa mig, i sången
Än alla tungor, som ha styrkts alltre'n
Af bästa mjölk, vid Musers barm undfången,
58. Till tusendelen ej besöngs det sken,
Som ur det helga leendet blef gjutit,
Ej hur dess helga åsyn glänste ren.
61. Den vigda sång, som skildringen beslutit
Af Paradis, får göra hopp, lik den,
Som går en väg, der hinder spåren brutit!
64. Men hvem, som tänkt på ämnets vigt och se'n
På dödlig skuldra, som bär bördan, skulle
Väl, om den svigtar, våga smädelsen?
67. Den är ej farled för en liten julle,
Den våg, som nu min köl förväget skär,
För styrman ej, den svage, rädslofulle. —
70. "Hvarför så varmt ha *blott* min åsyn kär,
Att du ej akt den sköna trädgård gifvit,
Som under Christi strålar blomstrar här?
73. Der Rosen är, i hvilken Ordet blifvit
Till kött: der liljorne, hvars lukts behag
Inleder på den väg, som för till lifvet." —

76. Beatrix så: — och, hvad hon råder, jag
Så villigt lyder, att till kamp jag reder
Mitt öga åter, fast dess kraft är svag.
79. Som jag i solens strålar, sända neder
Från brutet moln, sett, sjelf i skuggan qvar,
En äng, der blommors här sin färgprakt breder:
82. Så såg jag skaror, dem ett skimmer har
Belyst från ofvan som med blixtens flamma;
Men blixtens ursprung blef jag dock ej var.
85. O goda kraft, som så lät dessa flamma,
Du höjde dig, att mina ögon ge,
För svaga eljes, anblick af desamma!
88. Den sköna blommans namn, som hör mig be
Båd' först och sist, drog till den eldens strålar,
Som lyste störst, nu all min kraft att se.
91. Men bäst i begge mina ögon målar
Sig af, hvad storlek stjernan har, hvad glans
Han, som förr här, nu der allt öfverstrålar:
94. Kom der en fackla, bildad till en krans,
Snarlik en krona, ned från himlens fäste,
Och omslöt henne med sin snabba dans.
97. All jordisk sång, den skönaste, den bäste,
Som aldraljufvast själen till sig tvang,
Var lik det brak, ur remnadt åskmoln fräste,
100. Emot den ton, som från den lyran klang,
Hvaraf hon kröntes, den Saphir, den klara,
Som himlens blå med högre blått behang. —
102. "Jag Engla-kärlek är, far och skall fara
Jämt kring den fröjd, — som fläktar ur det qved,
Som glädts vår trängtans herberge att vara, —

106. Så länge, Himlens Drottning! du går med
Din Son, att börja högsta sferens gamman,
Allt med den glans, som der din ankomst spred."
109. Så sången slöts, omkretsande med flamman.
Och nu *Marias* namn i jubel är
Höjdt af de andra ljusen allesamman.
112. Den kungamantel, som verldsalltet bär,
Och som i närheten af Gudoms-anden
Mer värmes i dess fläkt, mer lifvas der,
115. Så fjerran öfver oss hvälft inre randen,
Att, (huru klar och härlig än dess prakt,)
Mitt öga, der jag var, ändå ej hann den.
118. Fördenskull hade ock min blick ej makt,
Att kunna följa denna krönta flamma,
Som till sin säd steg mot en högre trakt.
121. Och lik ett barn, som sträcker mot sin mamma
Sin arm af lust, att, se'n det diat har,
För modren visa sig det erkänsamma:
124. Så dessa lågor sträckte upp, enhvar
Sin spets, att kärleken, som der hvart sinne
Bar för Maria, blef mig uppenbar.
127. Derpå de blefvo i min åsyn inne,
"*Regina coeli*" sjungande så klart,
Att ej den fröjden viker ur mitt minne.
130. O hvilken ymnighet, som samlad vardt
I dessa förrådshus, för det i tiden
De utsått säde af den goda art.
133. Här af de skatter glädes man i friden,
Dem gråtande man vann i Babylon
På landsflykten, se'n guldet lemnats i den;

136. Här triumferar under upphöjd Son,
Guds och Marias, med de andra kära
Af två förbund, som blifvit fast i tron,
139. Han, som bär nycklarne till sådan ära.

Tjugondefjerde Sången.

1. ”O J, den stora Nattvards valda lag,
Som af Guds rena Lamm så spisens i den,
Att eder trängtan fylles med behag!
4. Om denne af Guds nåd får njuta vid den
En smak af det, som faller från ert bord,
Förrn döden föreskrifver honom tiden,
7. Sen till hans trängtan, så omätlig spord,
Och läsken honom något; ty den källa,
J dricken ur, mål för hans törst är gjord.” —
10. Beatrix så: — och dessa själar, sälla,
På fasta poler bilda sferer då,
Der deras flammor, lik kometens, svälla.
13. Som hjulen i ett välgjordt urverk gå;
Man skulle tycka, att det sista flöge,
När som det första tycks i hvila stå;
16. Så dessa, några snabba, några tröge;
Jag slöt till stor och mindre rikedom,
Allt som de fore hastigt eller smöge.

19. Från den, som mig den skönsta förekom,
Gick ut en eld, så saliggjord, att ingen
Till högre klarhet der, än denna, kom:
22. Den kring Beatrix slog tre gånger ringen
Med sång, så ljuf, att ej min fantasi
Gaf den igen, hur högt hon lyfte vingen:
25. Ty hoppar pennan här och går förbi:
Då fantasin härtill för groft bereder
Sin färg; hur måste då ej ordets bli!
28. "O! helga syster, som så fromt oss beder;
Blott för din kärleks brinnande begär
Ur denna sköna sfer jag lockats neder,"
31. Se'n högt välsignad eld har stannat der,
Han mot min herrskarinna utgjöt anden,
Som talade så, som jag skrifvit här. —
34. Och hon: "o ljus af honom, som ägt handen,
Hvari vår Herre lagt de nycklar ned,
Dem Han bragt ner från dessa fröjdelanden!
37. Du pröfve, som dig täckes, denne med
Att fråga honom i de ting, som röra
Den tron, för hvilken du på hafvet skred.
40. Om han rätt älskar, tror och hoppas, höra
Ej tarfvar du, som jämt har ögat der,
Der allt ses måladt, förrn det når ditt öra;
43. Men då medborgare man vinner här
Blott med den sanna tron; — att henne prisa,
Ditt tal derom till denne nyttigt är."
46. Som Baccalauren rustar sig, att visa
Sin lärdom, tills han Mästarns fråga hör,
Ej att afgöra den, men att bevisa:

Så jag mig, då hon talte, färdig gör
Med hvarje skäl, i sådan sak att svara
En sådan frågande så, som sig bör. —
”Säg, gode christen: må du högt förklara:
Hvad är då tron?” — med lyftad panna såg
Jag till det ljus, hvarur de orden fara;
Se'n till Beatrix vänd gjöts i min håg
Mod af den vink hon gaf, att låta rinna
Ur själens inre källa fram dess våg.
”O nåd, som låter mig en bigtfar finna
I kyrkans höfding här, (så först jag bett,)
Låt klarhet nu i mina uttryck brinna!”
Och se'n: ”som vi, o Fader, skrifvet sett
Med sannings griffel af din Bror, den kära,
Som har med dig på rätt väg Roma ledt,
Tro är en grund för hoppet, som vi nära,
Och en bevisning för hvad vi ej se;
Och detta tycks oss nog, hvad tron är, lära.” —
Jag derpå hörde: ”rätt du svarade,
Om klart, hvi tron du stälde fram som *grunden*,
Och som *bevisning* se'n, du fattade.” —
Och jag: ”för höga ting, som denna stunden
Jag skådar här i ljusets region,
Är för hvar jordens blick en bindel bunden,
Att deras ”*vara*” är der blott i tron,
Hvarpå det höga hopp sin byggnad ställer;
Derföre namn af ”*grunden*” tager hon:
Ur denna tro se'n mången slutsats väller,
Fast annan synpunkt brister oss, dock klar;
Hon derför, som ”*bevisning,*” äfven gäller.” —

79. Derpå jag hörde: ”om, hvad lärdom har
Dernere samkat, så förstodes bara,
Sofistens snille utan verkan var.”
82. Så andades ur kärleksflamman klara:
Se'n den tillade: ”detta myntet hörs
Till skrot och korn väl godt och gångbart vara;
85. Men säg mig, om du har det i din börs.” —
Och jag: ”så blankt och rundt, att ingalunda
Jag af ett tvifvel om dess pregel störs.” —
88. Derpå ur flammans inre det sålunda
Blef sagdt: ”den dyrbara klenod, hvarpå
Sig alla dygder, som sitt ursprung, grunda,
91. Hvar fick du den?” — ”Den rika dagg,” — jag så
For fort, — ”af Helig Ande nedergjuten
På gammalt Testament och nytt också,
94. Är Syllogismen, hvarur den är fluten,
Så klar, att all bevisning, sinnrik spord,
Mot denna jemförd står med udden bruten.” —
97. Jag hörde se'n: ”du blef förvissad gjord
Af läran, som de två *Förbunden* sprida;
Men säg, hvi anser du dem för Guds ord?” —
100. Och jag: ”för sanningen de verken strida,
Som följt, och segra; ty Naturen lät
Till dem ej värma jernet, ej det smida.” —
103. Det svartes: ”säg, hvar spårar du det fjät,
Som visar dig, att de ock verkligt hände?
Hvem vill bevisa't? ingen svär dig det?” —
106. ”Om verlden utan underverk sig vände
Till Christus, sade jag, det ena blott
Mer till bevis, än hundra andra, lände,

109. Att du, försmådd och arm, i fältet gått,
Att sätta der den goda plantan neder,
Som, vinträd förr, till törnträd öfvergått." —
112. Så sagdt: från heligt hof en sång sig breder
Från sfer till sfer: "*o Gud, vi lofve Dig,*"
I ton, som sjunges, Salige! af eder.
115. Och denne Herre, som fört redan mig
Från gren till gren, bepröfvande, och hunnit
Till kronans topp, nu åter utlät sig:
118. "Den nåd, som smekt din själ, som så har vunnit
Dess välbehag, har öppnat ock din mund,
Att lämpligt svar du på hvar fråga funnit;
121. Din kunskap gillas ock som god och sund;
Bekänn nu, hvad du tror; må du förklara,
Hvarfrån fick du din tro och trones grund?" —
124. "O Fader! Du, som såg, — jag gick att svara —
Hvad *så* du trodde, att mot grafven du
Besegrat fötter, yngre och mer snara!
127. Du vill att här jag uppenbarar nu
Min fasta tro med klara ord och rena;
Du äfven grunden för den äskar ju?
130. Välan! — jag tror på Gud, den evigt ena,
Som, orörd sjelf, rör hela himmelen
Med kärlekens och trängtans drift allena.
133. Och denna tro, — ej ha bevis för den
Mig blott förnuftet och naturen gifvit,
Nej mer den himlaburna sanningen,
136. Som Moses, David och Profeter skrifvit,
Och Evangelium och Apostlarne,
Se'n adlade af Andens glöd de blifvit.

139. Jag tror på eviga personer tre,
Ett väsende, så ett, så i treening,
Att ”*är*” och ”*äro*” sagdt derom vi se.
142. Af denna djupa Gudomens förening,
Som jag nu vidrör, preglen tryckts så väl
In i min själ af Evangelii mening.
145. Den början är, den gnistan är jemväl,
Som vidgats se'n till flammans lif och brinner,
Likt stjernan på sin himmel, i min själ.” —
148. Som Herren, då i tjenarns ord han finner
Behag, omfamnar honom, tackande
För nyheten, när han till slutet hinner:
151. Så Apostoliskt ljus, som frågande
Fått svar, tre gånger mig, som sluta hunnit,
Omslöt, välsignande och sjungande;
154. Så stort behag i mina ord han funnit.

Tjugondefemte Sången.

1. Om nånsin sker, att helga sångens lager,
Vid hvilken jord och himmel handen lagt,
Och som för många år har gjort mig mager,
4. Besegrar grymheten, som bort mig bragt
Från fårhus, skönt, der jag som lamm njöt friden,
En ovän blott af skadlig varghops makt:
7. Med annan röst, med hår, förbytt af tiden,
Som Skald jag kommer, att kring pannan få
Vid källan, der jag döptes, lagern vriden;
10. Ty der jag till den tron invigdes då,
För hvars skull själar kunna Gud behaga
Och Petrus kretsade min panna så. —
13. Ett ljus mot oss sågs ur den skaran draga,
Ur hvilken nyss gått ut den förstlingen,
Som Christus lät till sin vicarius taga.

16. Nu, full af fröjd, Beatrix *så* igen:
"Se, se, o se! den Herre, till hvars ära
Der så vallfärdas till Galizien." —
19. Som när en dufva sätter sig helt nära
Sin make, och de visa, kuttrande
Och svängande, hur de hvarann' ha kära:
22. Så jag den ene fursten, glänsande,
Såg mot den andre glädtig helsning vända,
Den mat, som njuts deruppe, prisande;
25. Men sedan vänlig helsning var till ända,
De båda, tysta, stanna inför mig
Och skimra så, att de mitt öga blända. —
28. Beatrix, leende, då utlät sig:
"O lif af glans, af hvem blef uppenbarad
Vårt tempels rikedom så, som af dig?!
31. Låt hoppets fröjd bli i dess hvalf besvarad:
Du vet, dess ombud du *så* ofta stod,
Som Jesus för de tre sken mest förklarad." —
34. "Lyft pannan åter upp och fatta mod!
Ty det, som hit får komma upp från jorden,
Må mogna här i våra strålars flod." —
37. Från andra flamman trösta mig de orden:
Ty hof jag blicken mot de bergen opp,
Af hvilkas tyngd den strax var nedfäld vorden. —
40. "Då så vår Herres nåd har styrt ditt lopp,
Att till Hans hof, förrn dödens stund var inne,
Du, ställd inför Hans Furstar, kom hit opp,
43. Så att, med denna syn i troget minne,
Det hopp, hvaråt j rätt er kärlek gen,
Du styrka kan i ditt och andras sinne,

46. Säg, hvad är hopp? hur du det fick? och se'n,
Om i din själ det vicklat ut sin blomma?"
Så slutade sitt tal det andra sken.
49. Och hon, som mina vingar styrkt, den fromma,
Som ledt min flygt, jämt om min sällhet mån,
Nu hördes så med svar mig förekomma:
52. "Ej kyrkan har, den stridande, en son
Med mera hopp; läs det i soln, som sprider
Det ljus vi alla få vårt ljus ifrån.
55. Derför han ock ut ur Ægypten skrider
Hit till Jerusalem, att skåda här,
Förrn han på jorden slutat sina strider.
58. De andra tvenne svar, som du begär,
Ej för att *veta*, men att han berätta
Må sedan, hur den dygden är dig kär,
61. Han lemne sjelf: då de ej få, som detta,
Ett sken af skryt; han svare som sig bör!
Gud gifve honom nåd att se det rätta!" —
64. Skolgossen lik, som gerna lärarn hör,
Då denne svar i kända ting åstundar,
Ty så sin duglighet han kunnig gör,
67. Jag svarte: "hoppet är af fröjd, som stundar,
En viss förväntan, som på dygderne,
Som gått förut, och på Guds nåd sig grundar:
70. Rätt många stjernor mig det ljuset ge:
Men först dess låga i mitt hjerta tändes
Af Högste Herres högste Sångare;
73. Ty ur hans Gudasång den röst oss sändes;
'*Till Dig de hoppas, dem Ditt namn är kändt*';
Och fanns min tro, der ej det namnet kändes?

76. Utur ditt bref den hoppets källa ländt
Så full till mig, att jag se'n ur densamma
Har läskat andra, hvilka törsten bränt." —
79. Då så jag talte, fladdrade en flamma
I denna eldens inre, tät och snar,
Ej annorledes, än då blixtrar flamma.
82. Från den blef sagdt så: "kärleken, som drar
Mig till den dygden än, som följt mitt läger,
Tills palmen vanns, och fältet lemnadt var,
85. Vill, att jag talar nu till dig, som äger
Din fröjd i henne; gerna ser jag, att
Du ock, hvad hoppet lofvar dig, mig säger." —
88. "De gamla och de nya skrifter satt
— Så jag — ett mål, (som här af mig beträdes,)
För själar, dem Guds nåd med kärlek gladt.
91. Esajas säger, att enhvar beklädes
Uti sitt land med dubbel klädnads prakt;
Och deras land är lifvet, som här glädes.
94. Mer klart din broder det ådagalaggt,
När om de hvita kläderna man hörer,
Hvad han i Uppenbarelsen oss sagt."
97. Och som de sista orden fram jag förer,
"*På Dig de hoppas:*" klang i saligt lag,
Genljudande från alla himlens chörer.
100. Då flammar upp bland dem ett skens behag,
Så klart, att ägde kräftan sådan stjerna,
En vintermånad blef en enda dag.
103. Som på en bal en skön och glädtig tärna
Går med i ringen, ej af lust till dans,
Men fästmans ära vill hon vara gerna,

106. Så kom ock deta ljusets skära glans
Hän till de två, som kretsande sig svängde,
Allt som af hänryckt kärlek farten vanns.
109. I deras hymn och ton sin röst han mängde:
Tyst, som en brud, Beatrix stod och blott
In ibland dessa hennes blickar trängde. —
112. "O! han det är, som hvilade så godt
Vår Pelikan i skötet, och som under
Hans kors det stora uppdraget har fått:" —
115. Så talte hon och, uppmärksam derunder,
Som före dessa ord, sig teende,
Såg mot de ljusens glansuppfylda runder.
118. Lik den, som mödar, att den leende
Sol se förmörkas, all sin synförmåga,
Och af att se blir en ej seende:
121. Så såg jag skarpt på denna sista låga,
Då det blef sagdt: "hvi vill du, att se här
Hvad här ej finnes, all din synkraft våga?
124. Min kropp är jord i jord och blir det der,
Liksom de andra, tills vår sälla skara,
Som evigt rådslut valt, fulltalig är.
127. Blott tvenne ljus fått upp till Himlen fara,
Till saligt kloster, med sin dubbeldrägt:
Och det du för er verld må uppenbara." —
130. När så det sagts, nu de svängda flammors jägt
Står still; ej mer de ljufva toner svalla,
Som klingat ur treenad andes fläkt:
133. Så de i vågen slagna åror alla,
Om fara ses, om trötthet dem betar,
Sig hvila, när en pipas toner skalla.

O! hur min själ blef skakad, när jag har
Vändt mig att se Beatrix, denna kära,
Och kunnat ej se henne, fast jag var
I salig verld, och hon var mig så nära.

Tjugondesjette Sången.

1. Då så jag ångst för slocknad syn förnam,
Gick ut ur flammans sken, som släckt dess sinne,
En röst, som gjorde mig strax uppmärksam:
4. Den sade: "tills du synen återvinne,
Som i mitt ljus brann ut, du till ditt väl
En ersättning derför i samtal finne.
7. Begynn då: — säg, hvart sträfvar hän din själ?
Och var du viss, att synen, hur du fann den
Förvirrad än, förlorats ej likväl;
10. Ty hon, som här i dessa fröjdelanden
Ledsagar dig, den kraft i blicken har,
Som Ananias engång haft i handen."
13. Och jag: "hon skänke bot, sen eller snar,
För ögonen, de portar, der den kära
Drog in med eld, som brinner evigt klar.
16. Det *Väl*, som här gör allas fröjd och ära,
Är *A* och *O* i allt, hvad kärleken
Må högt, må tyst mig säga af sin lära."

19. Densamma röst, som tog förskräckelsen
För mörkret bort, för bländadt öga hållet,
Bjöd nu min tanke upp till svars igen,
22. Och sade: "mera fint du bör ha sållet,
Att få din mening ren; säg mig jämväl,
Hvem har din båge rigtat mot det hållet?" —
25. Jag svarade: "af verldsvishetens skäl
Och af auktoritet från plats, som denna,
Blef sådan kärlek preglad i min själ:
28. Förty allt *godt*, när vi som godt det känna,
Upptänder kärlek, som sig större ter,
Ju mera godhet det kan ge tillkänna.
31. Det väsen nu, (som man så upphöjdt ser,
Att hvarje *godt*, som vi utom det finne,
Är blott en stråle af dess ljus, ej mer,)
34. Drar ock nödvändigt mest till sig hvart sinne,
Som, älskande, har klart den sanningen,
Hvarpå beviset här sig grundar, inne.
37. En sådan sanning undfick jag af den,
Som visar mig, att alla evigt sälla
Urväsen hyst den första kärleken:
40. Jag undfick den af Gud, all sannings källa,
Som, talande om Sig, till Moses sagt:
'*Jag allt mitt goda vill inför dig ställa:*'
43. Af dig ock i de första ord du bragt,
Som Himlens Härold, — du, som af Dess ära,
Hvad jorden såg ej, mest i dagen lagt." —
46. Härpå jag hörde: "med förnuftets lära
Och med Guds ord, som räcker den sin hand,
Må du för Gud din högsta kärlek nära!

49. Men säg, om du ej känner andra band,
Som draga dig till Honom; låt mig höra
De bett dig ges af denna kärleks tand."
52. Ej Christi örn söng gåtor för mitt öra;
Fastmer jag i hans helga mening sett,
Hvart min bekännelse han ville föra;
55. Derför jag sade: "alla dessa bett,
Hvaraf ett hjerta kan till Gud bli drifvet,
Ha i förbund mig till min kärlek ledt;
58. Ty verldens tillvaro, det egna lifvet,
Den död, som *Han*, att jag må lefva, led,
Och hoppet, mig och alla trogna gifvet,
61. Och ljuset, som nyss nämnda kunskap spred,
Ha fört mig till den rätta kärleksstranden
Och styrt från orätt kärleks haf min led.
64. De bladen, som belöfva vingårdslanden,
Jag älskar alla i den mån, som der
De undfått godt af den Allgode handen." —
67. Så sagdt, en sång klang genom Himlars här,
Och med de andra söng min herrskarinna,
Och trefallt "*Helig*" ljöd från sfer till sfer.
70. Som när ett skarpt ljus bjuder sömnen svinna,
Och ögats ande snabbt till mötes far
Det sken, som går från hinna och till hinna,
73. Och den, som vaknat, ingen syn fördrar;
Och så förvirrad blir den plötsligt väckte,
Tills omdömet sitt bistånd lemnat har:
76. Beatrix så den bländning, som betäckte
Mitt öga, bortdref med en stråles sken,
Hvars skimmer mer än tusen mil sig sträckte.

79. Hur jag såg förr, såg jag dock bättre se'n;
Och, nästan häpen, framdrog jag min fråga
Nu om ett fjerde ljus, som vid oss sken.
82. Beatrix svarte: "du i denna låga
Den första själ, urkraften skapat, ser
Glad för sin Skapare af kärlek låga."
85. Liksom ett löf, som böjer spetsen ner,
Då vinden går förbi och se'n sig höjer
Af egen kraft, som läget återger:
88. Så, då hon talte, jag, bestört, mig böjer,
Men återtar min jemnvigt, då min håg
Att tala, brinnande hos mig, jag röjer:
91. Jag börjar: "O! du ende frukt, som såg
Dig mogen frambragt; gamle Far, som äger
I hvarje brudgum både son och måg!
94. Så ödmjukt, som jag kan, min bön jag väger;
O tala! du min tysta vilja hör;
Derför, att vinna tid jag den ej säger."
97. Ett djur ibland sitt yttre hölje rör,
Att med det skick, det undfår, uppenbara
Den känslas eld, som rör sig innanför.
100. Så låt den första själen i sitt klara
Omhölje genomlysa nu för mig,
Hur högt hon gladdes af att mig villfara.
103. Han andats se'n: "mer klart din vilja sig
Uppdagat under tystnadens insegel
För mig, än den bäst kända sak för dig.
106. Ty jag den skådar i den sanna spegel,
Som fullt i sig en bild af allting tar,
Men sjelf åt intet ger sin fulla pregel.

Du undrar, — hur lång tid förrunnit har,
Se'n jag är insatt i den lustgård vorden,
Der *hon* ställt stegen, som hitupp dig bar;
Hur lång min sällhet var i den på jorden;
Hvad skälet var, som gjorde Gud så vred;
Hvad språk jag talt, då sjelf jag bildat orden.
Min son, ej att jag åt af trädet med
Var i sig sjelf så gruflig landsflykts källa;
Men att det satta mål jag öfverskred.
Der Maro såg Beatrix tårar fälla,
Jag fyra tusen och trehundra två
Af solhvarf trängtade till dessa sälla:
Jag solen, förrn mitt jordlif hann förgå,
Sett genom alla ljusen på sin bana
Fullt Nio hundra tretti gånger gå.
”Det språk, jag talat, kommit re'n ur vana
Långt förr än Nimrods folk ett företag
Med outförbar byggnad börjat ana:
Förnuftets verk, då menskligt välbehag
Med himlen hvälfves kring, all tid förblifver
Beroende af vanskligheten lag.
Naturen menskor till att tala drifver;
Men hur? — så eller så; — hon låter er
Fritt bruka se'n, hvad godtycket er gifver.
Förrän jag steg till helvetsångsten ner,
Med namnet ”*El*” den Högste kallad hör sig,
Som skänker all den fröjd, du kring mig ser:
”*Eli*” Han nämndes se'n; och så det bör sig:
Som löf på gren, — ett faller, ett slår opp, —
Så bland de dödlige ock bruket rör sig.

139. På berget, som ur våg bär högst sin topp,
Min lefnad, ren och oren, tiden mätte
Från *första* timman till dess *den* förlopp,
142. Som är, då Solen sackar, näst den sjette.

Tjugondesjunde Sången.

1. "Pris vare, Fader, Son och Ande, Dig!"
Så söng all Paradisets sälla skara
Med sång, så ljuf, att den hänryckte mig:
4. Verldsalltet tycktes le, hvart jag lät fara
Min tjusta blick; och så min tjusning kom
Från ögat äfven, ej från örat bara.
7. O fröjd, för stor att kunna talas om!
O lif af frid och kärlek utan ända!
O önskningsfria, säkra rikedom!
10. De fyra ljus framför mig stodo tända,
Och det, som först för mina blickar brann,
Begynte mera rödt sin flamma sända:
13. Och dess utseende jag sådant fann,
Som Jupiters, om han och Mars fått vingar
Och bytt, som fåglar, fjädrar med hvarann.
16. Med ens de sälla chörers sång förklingar;
Ty den försyn, som plats och pligter ger
Der åt enhvar, så allt till tystnad bringar.

19. Och nu jag hör: "Du undre icke mer,
Om färg jag skiftar; ty du vid de orden,
Jag yttrar, alla skifta färgen ser.
22. Han, som tillvällar sig min stol på jorden,
(Min stol, min stol, som, der ej aktad stort,
I Guds Sons närvaro står ledig vorden,)
25. Har af min grafstad en kloak nu gjort
Af blod och stank, att fröjd der nere vållas
Hin Onde, som föll ned från salig ort." —
28. Med sådan färg, som molnen, när de hållas
Mot solens glöd, hvar qväll och morgon få,
Såg jag nu hela himlen öfversållas.
31. Och lik en ärbar Fru, som litar på
Sig sjelf; men blir, när blott hon hör, hur galet
En annan uppfört sig, försagd ändå,
34. Så skiftade Beatrix färg vid talet:
Och så förmörkad, tror jag, himlen var,
Då Högsta Makten led det bittra qvalet.
37. Han sedan åter så till orda tar
Med stämma, som var då ej mer den samma,
Än uppsynen, den han så skiftat har:
40. "Ej Christus lät sin dyra brud uppamma
Med mitt, med Lini och med Creti blod,
Att nyttjas till förvärf af guldets flamma;
43. Till *detta* lifvets glädje tanken stod,
När Pius, Sixt, Calixt och Urban gjöto
Sitt blod, se'n först de gjutit tårars flod.
46. Vi ville ej, att de oss följde slöto
Till höger en del christna intill sig,
Och se'n en del till venster undansköto;

49. Ej, att det nyckelpar, som skänktes mig,
Som tecken i den fanan sig befinner,
Som mot de döpte drar i blodigt krig;
52. Ej, att min bild i det signet man finner,
Som stämplar lögnens sålda frihetsbref,
Hvarför jag ofta rodnar här och brinner.
55. I herdens drägt kring alla beten dref
Roflysten varg're'n länge; Gud! som freda
Förmår, ack! att din hämd så uteblef!
58. Cahorser och Gascogner sig bereda,
Vårt blod att dricka; vackra början! — O!
Till hvilket snöpligt slut du måste leda.
61. Men den Försyn, som låtit Scipio
Verldsväldets ära så åt Rom försvara,
Skall hjelpa snart; det är min fasta tro.
64. Och du, min son, som för din tyngd skall fara
Till jorden neder, öppna der din mund;
Låt ej, hvad jag ej doldt, fördoldt der vara."
67. Som frusna dunster från den blåa grund
I täta flingor ned mot jorden damma,
När Stenbocken berörs af Solens rund:
70. Så såg jag ljusa flingor uppåt flamma
Och æthern prydd af deras segerfröjd,
På hvilka nyss vi lyssnat, uppmärksamma.
73. Min blick förföljde denna syn, förnöjd,
Tills så den stigit, att den sköna lågen
Af dessa ljus blef ur min synkrets röjd.
76. Beatrix sade: — när mig fri från hågen
Att blicka upp hon såg: — "se ned, tänk ut,
Hur långt du ren svängt kring med himlabågen."

79. Från den stund, jag såg ned en gång förut,
Fann jag oss genom hela bågen förda
Från första Climas' midt intill dess slut,
82. Att bortom Cadix sågs den sinnesstörda
Ulyssis farled; hitom sågs den strand,
Der förr Europa var så ljuf en börda:
85. Och mer jag sett af lilla klotets land;
Men under mina fötter solen hunnit
Mer än ett tecken fjerna bort sin brand.
88. Förälskad själ, — som i Beatrix funnit
Sin trängtans mål, sin högsta fröjd också, —
Nu, att se henne, mer än nånsin brunnit.
91. Och hur natur och konst än dana må
I kropp och bild lockmedel, för att tjena,
Att fånga ögon, för att själen få,
94. Bli alla intet, fast de sig förena,
Emot den Gudalust, som mig betog
Vid leendet från hennes blick allena;
97. Och denna kraft, som i den blicken log,
Bort från der Ledas barn sitt skimmer blanda
Till snabbast kringsvängd himlarund mig drog.
100. Der hvarje del befans så enahanda,
Att jag en klar beskrifning ej kan ge
På stället, der Beatrix lät mig landa.
103. Men hon, som strax min åtrå kunde se,
Begynte, så den glada och den sälla,
Att Gud i hennes anlet tycktes le:
106. "Verldsrörelsens naturlagar, som ställa
Det centrum fast, hvarkring allt annat far,
Upprinna här, som från sin första källa.

109. Och annan plats ej denna himmel har,
Än Gudasjäl'n, der tänd den kärlek blifver,
Som hvälfver den, — den kraft, som ges enhvar.
112. En krets af ljus och kärlek rundt omgifver
Den, liksom den de andra, och Han blott,
Som rundat denna krets, dess verkan drifver.
115. Ej annan rörelse är dennas mått:
Nej, men de andra bli af denna mätta,
Som man af två och fem har tio fått.
118. Hur tiden har sin rot i kärl, som detta,
Och sina löf uti de andra, må
Du nu i ljusklar dager för dig sätta.
121. O! jordiska begär, som fängslar så
De dödlige, att ingen finner görligt,
Att höjd sin blick ur dina vågor få.
124. Väl blomstrar menskans vilja, som tillbörligt;
Den goda frukten vändes dock till kart
Utaf det slask, som faller oupphörligt.
127. Så tro som oskuld äro funna snart
Hos småbarn blott; de sedan begge hasta,
Förrn kinden fjunats, bort med snöplig fart.
130. Väl månget, ännu stammande, vet fasta,
Men knappt är tungan löst, förrn det förtär
All mat, och när som helst, om än i Fasta;
133. Och det, som, stammande, sin mor har kär
Och lyder, knappast rent kan tala orden,
Förrn henne, gömd i grafven, det begär.
136. Så svart den först så hvita hud är vorden
På sköna dotteren till den, som går
Med morgon fram och lemnar natt åt jorden.

139. Men tänk, och all förundran dig förgår,
Att ingen finns, som styr på jordens yta;
Derföre irra menskoslägtets spår.
142. Men förrn ur Januari vårar bryta
För hundradel'n, som j ej akten på,
Så dessa höga sferer skola ryta,
145. Att lyckan, länge väntad, skall er nå,
Och styret, dit nu sprötet vätter, tvinga,
Och flottan så sin rätta kosa få;
148. Då äkta frukt skall upp ur blomman springa.

Tjugondeåttonde Sången.

1. Så hon, som för min själ till himlens salar,
Lät för min blick i ohöljd sanning stå
Det usla lifvet här i jordens dalar:
4. Och liksom den, som, ej betänkt derpå,
Ser i ett spegelglas en fackla brinna,
Som bakom honom blifvit antänd då,
7. Och vänder sig, att glas och sanning finna
I Harmoni, och ser dem stämma så,
Som vers och ton in i hvarandra rinna:
10. Så, hvad jag minnes, gjorde jag också,
När jag såg in i dessa sköna blickar,
Der kärlek lagt sin snara, att mig få.
13. Men som jag vänder mig och ögat skickar
Upp till den rund, der man, af hvad man ser,
Blir rörd hvar gång, man rätt upp till den blickar,

Ser jag en punkt, som der ett skimmer ger
Så skarpt, att, ljungar det mot menskligt öga,
Det ej fördrar dess glans, men sänkes ner.
Den minsta stjerna, sedd från jorden föga,
Som månen blef, om ställd vid punkten der,
Så som vid stjerna stjerna i det höga.
Kanske så nära, som mångården är
Det himlaljus, som uti färgor klär den,
När tätast är den dunst, som färgdrägt bär,
En krets af eld kring punkten svängde när den
Så hastigt, att dess snabbhet öfvervann
Den rörelse, som snabbast gördlar verlden:
Och kring den kretsen kretsade en ann',
Kring den en tredje, så den fjerde ringen,
Kring den en femte, se'n den sjette brann;
Derpå den sjunde, re'n så vid, att ingen
Regnbåge, Junos budskap, armar har
Nog långt utsträckta, för att famna kring'en:
Se'n följde åter tvenne: men en hvar
Mer långsamt rörde sig, ju mer densamma
Från ettan till sitt tal aflägsnad var:
Jag såg *den* kretsens eld mest luttrad flamma,
Som var den rena gnistan närmst; — jag tror —
Derför att mest den helgats af dess flamma.
Beatrix sade, när hon såg, hur stor
Min undran var: "af denna punkt allena
Ej himlen blott, men all natur beror.
Märk kretsen der, som närmst fått sig förena
Med den, och hur dess rörelse är snar;
Så drifver kärleken, den varma rena."

Och jag: "om verldsalltet så ordnadt var,
Som dessa kretsar ordnade jag funnit,
Fullt tillfredsställd jag vore af ditt svar;
Men vi i synlig verld den kunskap vunnit,
Att hvarje sfer är mer Gudomlig der,
Ju mer från centrum den sig fjerma hunnit;
Skall derför stillas fullt mitt vetbegär
I detta underbara Engla-tempel,
Der gränsen endast ljus och kärlek är,
Säg mig, hur afbilden kan ha en stämpel
Så olik urbildens; ej reda ut
Jag kan den reglens strid med sitt exempel!"
"Att du ej fingrar har för sådan knut
Är intet under; den så hårdnad finnes,
Då ingen sökt att lösa den förut;"
Beatrix så, se'n sade hon: "dock vinnes
Fullt ljus åt díg af hvad jag nu dig lär,
Om blott af all din själ mitt ord besinnes.
"Trång eller vid är hvarje kroppslig sfer,
Allt som den kraft, som till dess alla delar
Sig sprider, större eller mindre är;
En större godhet större väl tilldelar;
En större kropp blir större väls förvar,
Om ingen del deraf sin fyllnad felar.
Så måste ock den krets, som med sig tar
Det höga Verldsallt, mot den kretsen svara,
Som älskar mest och mest af vishet har.
Derför om du din måttstock lägger bara
Vid kraften, ej vid den skenbara gräns
Af dem, som här dig synas runda vara,

76. Ser du i underbar correspondens,
Af mer till mer, af mindre ock till mindre,
Hvar himmel stå till sin intelligens." —
79. Som, när den mildaste af Bores kinder
Från rymden andats bort hvart mulet drag
Och upplöst alla dunster, ögats hinder,
82. Vår hemisfer står klar i blånad dag,
Som gladdes den, att alla moln sig fjerna,
Och himlen ler med samlade behag;
85. Så blef ock jag, när Hon, jag hört så gerna,
Med klara ord mig ur min tviflan redt,
Och sanningen log klart som himlens stjerna.
88. Se'n hon till slut har sin bevisning ledt;
Som du såg jern i sjudning gnistor spruta,
Så dessa kretsarne jag gnistra sett;
91. Ur hvarje gnista nya gnistor skjuta
Till sådan mängd, att så stort tal ej var
Frambringadt af fördubblad schackspelsruta.
94. Från chör till chör ett Hosianna far
Mot fästad punkt, som höll och håller alla
Der, der de alltid varit, alltid qvar:
97. Och hon, som såg min själ af tvifvel svalla,
Mig sade: "från de främsta kretsar två
Serafers och *Cherubers* sånger skalla.
100. De följa sina band så snabbt, att så
Bli punkten lika; hvad dess mer de kunna,
Allt som de högre i åskådning nå.
103. De andra kärleksband, kring dessa spunna,
Benämnas *Throner* för Guds anlete,
Då sist i första tretalet befunna.

106. Och du bör veta: alla fröjdas de,
Allt som de i den sannings djup, som gifver
Förståndet ro, allt mer och mera se.
109. Häraf är klart, att salighet förblifver
För evigt grundad i åskådningen,
Och ej i kärlek, som en följd se'n blifver:
112. Och måttstock för åskådningen är den
Förtjenst, som Nåd och goda viljan föda;
Så man från grad till grad uppstiger se'n.
115. Det andra tretal, som du der ser glöda
I evig vår, ifrån all fruktan fri,
Att nattlig Vädur skall dess prakt föröda,
118. För evigt i trefaldig melodi
Med Hosianna-sång sin fröjd bevingar,
Och så de trenne bli till ett deri.
121. Den första af den Hierarchiens ringar
Är *Herradömenas*, se'n *Krafters* krans,
Och *Makters* fröjd ifrån den tredje klingar.
124. Två svängas sedan, näst den sistes glans,
Af *Furstendömens*, *Erkeenglars* gamman,
Och i den sista hvirflar *Englars* dans.
127. Uppåt de se, och nedåt verkar flamman
Af allas kärlek, att de sälla lag
Till Gud så dras och draga, allesamman.
130. Och Dionysius med så varmt behag
Gaf sig, att dessa ordningar begrunda,
Att han dem nämnt och indelt, liksom jag.
133. Gregorius fördelt dem annorlunda;
Men han, så snart han här slog upp sin blick,
Belog sig sjelf, att så han kunnat blunda.

136. Hur sådant ljus upp för en dödlig gick
I dolda ting, må ej din undran spänna;
Af den, som sett häruppe, han det fick,
139. Och mycket mer, om dessa kretsar känna.

Tjugondenionde Sången.

1. Så långt, — när båda barnen af Latona
Med samma synkrets gördla sig och der,
Af Vädur och af Våg betäckta, throna, —
4. Det från den stund, de hålla jemvigt, är,
Till dess ur denna krets be begge hunnit
Befria sig och byta hemisfer:
7. Så länge med en blick, der sällhet brunnit,
Beatrix, tigande, betraktat har
Den ljusa punkten, som mig så förvunnit.
10. Hon se'n: "du spör mig ej, jag dock ger svar
På dina frågor, af min blick der funne,
Der i en punkt stå hvarje "*när*" och "*hvar.*"
13. Ej, som om något godt Han dermed vunne,
(Hvad ej kan ske,) men, att Hans äras glans
Ur återskenet högt "*Jag är*" förkunne,
16. Den Evige, förrn tid, förrn rum än fanns,
Slöt, att sig yppa, som Hans vilja kräfde,
Omkring Sin kärlek en ny kärlekskrans:

Ej att först då Han sig ur hvila häfde;
Ty tid ej haft af ”*förr*” och ”*se'n*” ett mått,
Förr än Guds ande öfver vattnet sväfde.
Särskilt och blandadt form och ämne gått
Till verk, — det Gud som godt sjelf anbefaller, —
Som ur tresträngad båge trenne skott.
Som när i glas och bernsten och kristaller
En stråle glimmar; samma ögonblick
Han fyller dem med skimmer, som han faller;
Från Herran så trefaldig verkan gick
Till Skapelsens fullbordande, och ingen
Tidsskillnad, allt samtidigt försiggick.
Samskapad blef ock ordningen af tingen;
Den rena ”*formen*” högsta platsen tar
Åt dem, som undfått den, i verlde-ringen;
Det rena ”*ämnet*” lägsta rummet har:
Och de, dem Gud så ”*form*” som ”*ämne*” gifvit,
I midten bundos oupplösligt qvar.
Hieronymus en lång afhandling skrifvit
Om sekler, då blott Englar funnos till,
Förr än den andra verlden skapad blifvit.
Men att den läran, jag dig ger, är gill,
Den Helga Andens skrifvare besannat;
Hos dem den läses, om du forska vill.
Förnuftet äfven inser rätt ej annat;
Ty de, som skapts, att leda hvarje sfer,
Ej utan göromål så länge stannat.
Om dessa kärleksband, *hur*, *hvar* och *när*
De skapades, lär dig nu kunnigt vara,
Så att tre eldar släckts i ditt begär.

49. Ej räknar man så snart tilll tjuge bara,
Som edra element i djupet ner
Förvirrats af *en* fallen Englaskara.
52. Den *andra* qvarblef, och den konst, du ser,
Den började med sådan fröjd och gamman,
Att ur sin ringdans går den aldrig mer.
55. Upphof till fallet — ack! — var högmodsflamman
Hos honom, som du funnit inklämd så
Och tryckt af alla verldens tyngder samman.
58. De, som du skådar här, erkänt sig då
Guds godhets verk, för *Honom* ödmjukt böjde,
Som gjort dem skicklige, att det förstå.
61. Derför de fingo sina blickar höjde
Af nådens ljus och sin förtjenst, att se'n
De ock sin vilja fullt befästad röjde.
64. Det är — var viss om denna sanningen! —
Förtjenande, att Nåden emottaga,
Allt som er kärlek öppen är för den.
67. "Blef jag förstådd, du mången lärdom draga
Kan af att skåda dessa chörer här,
Och tarfvar ej att råd af andra taga.
70. Dock medan man i jordens Skolor lär,
Då Engelens natur förklaras eder,
Att den förstår och minnes och begär,
73. Är bäst, att sanningen jag klart dig reder,
Att du ej villas af en lära mer,
Som, så tvetydig, mången vilseleder.
76. En sådan fröjd det dessa väsen ger,
Att se Guds ansigte, för dem ej slutet,
Att jämt de se blott *det*, der allt man ser:

79. Så hvad de tänka aldrig blir afbrutet
Af nya föremål; hvad tarfvas då
Erinra sig, när intet är förflutet?
82. Bland er de drömma, fast de vakne gå,
Och, tro de eller ej, sin sats försvara;
Det sista är mest synd och skam ändå.
85. "På *en* väg edra forskare ej fara.
Att lysa med ett namn, som vida känns,
De älska varmt; derpå de tänka bara.
88. Dock deraf mindre harm häruppe tänds,
Än när den Gudingifna skrift är vorden
Tillbakasatt, och när dess ord förvänds.
91. Man glömmer, hur, att utså det på jorden,
Det kostat blod, och, hur den äger frid,
Som hvilar ödmjukt vid de helga orden.
94. Enhvar vill lysa, ödslar bort sin tid
Med påhitt, hvilka presten sen förbreder,
Och Evangelium rör han icke vid.
97. Att månen har vändt om, — så *en* lär eder, —
När Christus led, och har sin rundel sträckt
För solen, att dess ljus ej hunnit neder.
100. *En* lär, att ljuset af sig sjelf blef släckt,
Derför, att öfver Spanjens folk och Inder
Och Judar den förmörkelsen har räckt.
103. Ej Florens har så många "*Lap*'" och "*Binder*,"
Som slika fabler här och der hvart år
Från predikstolar ropats utan hinder;
106. Så att de menlösa och arma får,
Af vind blott närde, ifrån betet vända;
Hvad hjelper, att ej ett sin frid förstår.

109. Ej Christus sagt till sina första sända:
'Gån ut, prediken fabler för en verld;'
Han med den sanna grundval gjort dem kända:
112. Den blef af deras mund så väldigt lärd,
Att de, när kämpande för tron de brunnit,
Af Evangelium gjort sig sköld och svärd.
115. Hvad nu predikas är af skämt hopspunnit;
Och blir den munterhet, det väcker, stor,
Yfs Capucinen, ty sitt mål han vunnit;
118. Men sådan fågel i Kapuçen bor,
Att såge folket den, såg det tillika
Den aflats värde, hvarpå så det tror;
121. Hvartill de så i stegrad dårskap fika,
Att, fast den saknar vittnesbörd och skäl,
De tro ett heligt löfte kan ej svika.
124. Dermed Sanct Anton göder svinet väl
Och andra, ej så goda; men till korta
De komma med det falska mynt likväl.
127. "Men, då vi äro långt frånt ämnet borta,
Vänd åter ögat till det rätta spår,
Att ej blott tid men äfven väg förkorta.
130. Så högt i tal den helga slägten går,
Att dess beräkning aldrig nånsin hinnes;
Så långt ej språk, ej menskotanke når.
133. Om Du, hvad Daniel uppenbarat, minnes,
Vet! han med "*tusen sinom tusen*" sagt,
Att det bestämda talet icke finnes.
136. Det Första Ljus, som ljus åt alla bragt,
Har på så många sätt ur dessa brutit,
Som skimmer finnas, tända af dess makt;

139. Ur mer åskådning större kärlek flutit;
Derför ock kärlekens behag, här mer
Der mindre brinnande, af dem blir njutit.
142. Du höjd och bredd af evig kraft nu ser,
Som, delande oändeligt sin flamma,
Sig åt oräkneliga speglar ger,
145. Och blir i sig, som förr, *en* och densamma.”

Trettionde Sången.

Kanske sex tusen mil aflägsnad blänker
Den sjette timman, och vår jordfläck ner
Till nästan vågrät plan sin skugga sänker,
När himlens djupa hvalf höjs mer och mer,
Och många stjernor redan så sig fjerna,
Att jordens blick ej deras skimmer ser;
Och allt som solens herrligaste tärna
Går fram i prakt, försvinner glans för glans,
Tills himlen stänges för sin skönsta stjerna.
Ej annorledes den Triumf, — hvars krans
Tyckts denna punkt, som så min blick förvunnit
Och omger allt, omgifva med sin dans, —
Bort ur min åsyn småningom försvunnit.
Snart intet-seendets och kärleks tvång
Dref ögat dit, der det Beatrix funnit.
Om till ett enda lof allt, hvad min sång
Om henne hittills sjungit, sammangjutes,
Blir föga sagdt om henne denna gång;

19. Ty så den skönhet, hvaraf hon omslutes,
Långt bortom sferen af *vår* fattning hann,
Att visst dess fullhet blott af Skaparn njutes.
22. Jag medger, att den mer mig öfvervann,
Än nånsin af sitt ämnes glans betagen
En komisk eller tragisk skald sig fann;
25. Ty, som af sol'n den svaga syn blir slagen,
Så ock min själ blir i sin kraft ej qvar
Vid minnet af de leende behagen.
28. Från första dag jag här i lifvet har
Dess anlet sett, tills jag nu såg den höga,
Min sång, att följa henne, mäktig var;
31. Men nu min dikt, i stånd att följa föga,
Till hennes skönhet ser på fjermad stig,
Som till sitt ideal hvar konstnärs öga.
34. Sådan, — som hon nu lemnas utaf mig
Åt högre sång än min, som går att hinna
Det svåra ämnets mål, — hon utlät sig
37. Med ton och min af säker ledarinna:
"Vi nu, uppstigne från den största sfer,
Oss i en himmel, blott af ljus, befinna,
40. Ett andens ljus, som fullt af kärlek är
Till Gud, en kärlek, full af glädje bara,
En glädje, som kan njutas endast här.
43. Här Paradisets stridsmäns dubbla skara
Du ser; den ena sådan drägt re'n drar,
Som du den sista dag får se den vara."
46. Som när en plötslig blixt förskingrat har
Synandarne, att ej de största tingen
Det kraftlöst gjorda ögat ens blir var,

49. Så ock min blick, när lifligt ljus nu kring'en
Sin flammas slöja svepte, då den vill
Se föremålen, finner synen ingen.
52. "Städs kärleken, som här gör himlen still,
Upptar med sådan välkomst i sig alla,
Att för sin flamma reda facklan till."
55. Knappt dessa korta orden hunnit falla
Ned i min själ, förr än jag krafter känt
Långt mer, än nånsin, i mitt inre svalla:
58. Och så till mina ögon återvändt
Förnyad synkraft, att de kunde tåla
Hvad ljus som helst, hur klart det än blef tändt.
61. Och jag såg ljus med lifligt skimmer stråla,
Som vore det en ström, och vårens hand
Så underbart dess båda stränder måla.
64. Ur strömmen flög liffyllda gnistors brand,
Som alleståds i blommorna sig sänkte,
Liksom rubiner inom gyllne rand.
67. Se'n, liksom rusade af doft, de dränkte
Sig i den underbara strömmen ner;
En sönk, en annan upp ur vågen blänkte.
70. "Ditt brinnande begär, att, hvad du ser,
Du i ett klart begrepp ock fattadt hade,
Ju mer det sväller, gläder mig dess mer;
73. Men ej så väldig törst sig nånsin lade,
Om du ej drucke utaf vattnet här:"
Så mina ögons sol först till mig sade:
76. Se'n: "strömmen och topaserna, som der
Gå ner och upp, och stränder, blombesådde,
Allt — blott ett skuggspel af sin sanning är.

79. I sig ej dessa ting är' svårförstådde;
För brist hos dig syns allt dig så förtäckt,
Då dina blickar än så högt ej nådde." —
82. Ej finns ett barn, som har sitt anlet' sträckt
Så snabbt till mjölken, när sin törst det röjde,
Mer sent, än vanligt, ur sin slummer väckt,
85. Som jag till strömmen ned mitt hufvud böjde,
Att få mitt ögas spegel mera klar
I våg, som själens alla krafter höjde.
88. Och som mitt ögonlock med randen har
Ur vågen läppjat, sådan vexling följde,
Att den, som tyckts en längd, en rund nu var.
91. Se'n liksom folk, som stått af masker höljde
Och icke känts, sin rätta skepnad få,
När de lagt bort den lånta drägt, dem döljde:
94. Till högre fest för mig förvandlats så
De blommor och de gnistor, som jag skådat,
Och himlens båda hof nu för mig stå.
97. O du, Guds återsken, hvarvid jag skådat
Det sanna rikets segerära, sprid
Kraft i min själ, att teckna hvad jag skådat!
100. Ljus är deruppe, (Skaparen dervid
Görs synbar för de skapade, som känna
Blott uti Hans åskådande sin frid,)
103. Och ses en cirkelformad båge spänna
Så vid, att sjelfva solen vore blott
En liten kropp för gördel stor, som denna.
106. Dess hela sken har från *en* stråle gått,
Som den först rörda sferens höjdpunkt sänder,
Se'n lif och kraft deraf den sferen fått.

109. Som kullen speglar sig vid flodens stränder,
Att se, hur skönt den prydts från fot till topp
I grönt och blommor utaf vårens händer,
112. Så speglar sig i ljuset tropp vid tropp
På mer än tusen throner, rad vid raden,
Så många som från oss vändt hem ditopp.
115. Och upptar re'n i sig den lägsta graden
Så mäktigt ljus: hvad rikedom blir röjd
Väl då i denna ros på högsta bladen!
118. Min syn i så stor omkrets, så stor höjd,
Förvillas ej, men klart inför sig ställer
Så *mått* som *art* af sådan salig fröjd.
121. Ej närhet ger, ej afstånd tager heller;
Ty der Gud styr omedelbart, der rår
Ej den naturlag, som på jorden gäller.
124. I kalken af den ros, som ej förgår,
Som gradvis vidgas, och hvars doft sig gläder,
Att prisa Solen, som ger evig vår,
127. Lik en, som tiger och vill tala, träder
Beatrix in med mig och säger: "här,
Se hvilken talrik mängd i hvita kläder!
130. O se vår stad, hur vidsträckt stor den är!
Se våra bänkar, fyllda för det mesta,
Så att blott få vi sakna ännu der!
133. På denna thron, som tycks ditt öga fästa
För kronan, som re'n satts deröfver klar,
Förr än du får vid detta bröllop gästa,
136. Sitt säte Henriks själ, den höges, tar,
Som, krönt till Cesar, Wallands spira tager,
Att ordna det, förrn tiden kommen var,

139. Den blinda girighet, som er betager,
Gjort eder lika barnen, som försmå
Sin ammas bröst, fast hungersdöden gnager.
142. En sådan herrskar från Guds domstol då,
Af hvilken öppet ej, ej hemligt väljes,
Att samma väg, som store Henrik, gå.
145. Men länge lider Gud ej, att han dväljes
I heligt kall: han snart sig störtad ser
Dit, — der för synden Simon Magus qväljes, —
148. Att hjelpa Alagnesen längre ner."

Trettiondeförsta Sången.

1. Så i den hvita rosens form och skrud
För mig den helga härskaran sig visat,
Som Christus i sitt blod gjort till sin brud.
4. Den andra, som, bevingad, sett och prisat
Hans ära, som för dem gjort sig så kär,
Och godheten, som så dem nåd bevisat,
7. Har, — lik en bisvärm, som till blommors här
Än sänker sig, än, se'n den kalken sugit,
Flyr dit, der sötma blir af dess besvär, —
10. Än ned i bladbesmyckad ros sig smugit,
Än, ur de rika bladen hastande,
Dit, der dess kärlek evigt dväljes, flugit.
13. Af guld var vingen, hvarje anlete
Af liflig eld; för öfrigt vinterdagen
Ej ägt en snö, så hvit, så ren, som de:
16. Och hären så, på lätta vingar dragen
Från bänk till bänk hän genom rosen, spred
Sin frid och kärleksglöd med vingeslagen.

Fast mellan ros och höjden opp och ned,
Så svärmande, en tallös skara svänger,
Bortskymdes dock ej syn, ej glans dermed;
Ty Guda-ljuset genom Alltet tränger.
Till hvarje punkt hvad den förtjent blir sändt,
Och intet finns, som denna'strålen stänger.
Det riket, som blott frid och glädje känt,
Fyldt opp af gamla och af nya leder,
Mot samma mål sin blick och kärlek vändt.
Trefaldigt ljus! som från *en* stjerna breder
Den glans, hvars åsyn skänker denna ron,
O se i nåd till våra stormar neder!
Om förr Barbarer från den region,
Hvarpå Calisto med sin son, den kära,
Hvar dag nedblickar från sin kalla zon,
När de sett Rom, i all dess prakt och ära,
Då Lateran än öfver verlden rått,
All sin förvåning knappast mäktat bära;
Jag, som från menskligt till Gudomligt gått,
Från timmeligt till det evinnerliga,
Från Florens till ett folk, så sant och godt,
Hur måste högt jag i förvåning stiga!
Visst är, att mellan fröjd och undran har
Jag ej känt lust att höra, blott att tiga.
Och lik en pilgrim, som i templet qvar,
Betraktande sin vallfarts mål, ses hvila,
I hopp att säga se'n, hur bygdt det var;
Jag lät i lifvets ljus mitt öga ila
Från grad till grad, allt genomletande,
Än upp, än ned, än kring mig, utan hvila;

Såg ansigten, till kärlek manande,
Af ljus från ofvan, fröjd från innan tände,
Och miner, hvarje dygd uttryckande.

Re'n Edens form i allmänhet jag kände;
Men mina ögon med sin forskning stått
På något särskilt mål ännu ej spände.

Jag vände mig, då jag min vetlust fått
Igen, att be Beatrix mig förklara
De många ting, som ej min själ förstått.

Jag frågte en; en annan hördes svara:
Jag såg ej henne, men en gammal man,
Klädd, som jag sett de salige der vara.

Hans väsen, likt en ömsint fars, jag fann,
Så fromt, så mildt; välvillig glädje lade
Sig kring hans kind, den ur hans ögon brann.

Och: "hvar är hon?" jag något hastigt sade:
Och han: "att tillfredsställa ditt begär,
Beatrix sändt mig från den plats, jag hade.

Och ser du upp till tredje raden der
Från ofvan ned, du åter henne finner
På thron, som hennes för förtjensten är."

Jag lyfter ögat, förrn jag svara hinner,
Ser henne, och kring pannan re'n en krans,
Der evigt strålljus, återkastadt, brinner.

Från högsta rum, der blixt gjöt ut sin glans,
En dödlig blick så långt ej skild sig funnit,
Om den på hafvets djupsta djup befanns,

Som från Beatrix skild jag mig befunnit:
Men intet hindrade, att ju till mig
Dess bild dock klar och ofördunklad hunnit. —

79. "O Du! hvari mitt hopp uppfriskar sig,
Som för mitt väl ej velat sjelf dig spara,
Men lemnat spår i helvetet af dig:
82. Min herrskarinna! hvad jag fått erfara,
I allt erkänner jag din nåd och makt,
Allt har jag af din kraft, din godhet bara.
85. Du mig ur träldom har till frihet bragt,
På alla vägar, alla sätt tillika,
Hvarpå det kunnat bli tillvägabragt.
88. Bevara gåfvorna, du gett, de rika,
På det min själ, som du gjort sund, med fog
Må täckas dig, när jordens skuggor vika." —
91. Så bad jag varmt: Hon från sitt fjerran log
(Så tyckte jag,) och mot mig ögat vände;
Hon se'n det upp till evig källa slog.
94. Och Gubben sade: "att du lyckligt ände
Din långa resa, med din färd förnöjd,
Hvarför mig bön och helig kärlek sände,
97. Flyg med din blick kring denna lustgårds fröjd!
Din syn af dess åskådning styrka vinner
Till högre flygt mot Gudaljusets höjd.
100. Visst himladrottningen, hvarför jag brinner
Af kärlek så, skall oss sin nåd bete;
Ty du i mig dess trogne Bernhard finner."
103. Lik den, — som, från Croatien kanske,
Gjort, att vår *Svettduk* se, den långa färden
Och för dess rykte blir ej mätt att se;
106. Men tänker, då han står i andakt när den:
Min Herre Jesus Christus, Gud försann,
Var så Ditt anlet' danadt här i verlden? —

109. Blef jag bredvid den kärleksfulle man,
Som haft af denna frid på jorden redan
En smak, då han i tyst betraktning brann.
112. "Du nådens son! — så började han sedan —
Ej detta lifvets fröjd blir för dig klar,
Om jämt din blick du fäster blott här nedan;
115. Men om från krets till krets den uppåt far,
Tills du ser Drottningen, som dessa landen,
Ett trofast rike, i sin lydnad har." —
118. Jag lyfte ögat; — som den himlaranden,
Der solen uppgår åt sin ljusa led,
Besegrar den, der se'n hon släcker branden;
121. Så, när min blick ur dalen uppför skred,
Såg den vid höjdens rand ett ljus, som vida
Mer klart, än hela mängden, skimmer spred:
124. Och som, då punkten, der vi stången bida,
Pom Phaeton styrt slätt, tilltar i sken,
Vi ljuset se förminskas vid hvar sida;
127. Så, när som fridsäll Oriflamm alltre'n
I midten lifvades, såg jag, hur flamman
På hvarje håll allt mer förbleknad sken.
130. Jag såg, hur festligt tusen englars gamman
På sträckta vingar mot den glansen drog,
I konst och skimmer skilda allesamman:
133. Och hur vid deras lek och sånger log
En skönhet, som förhöjde glädjens låga,
Och alla helgons ögon till sig tog.
136. Och ägde jag i ord så rik förmåga,
Som i inbildning, minsta skildring här
Af hennes glans jag skulle dock ej våga.

139. Då Bernhard ser, hur mina ögon der
På denna skära flammans glöd stå spände,
Såg han till henne med så varmt begär,
142. Att han än mer min lust att skåda tände.

Trettiondeandra Sången.

Andäktigt vid sin fröjd än fästad vorden,
Tog Bernhard fritt sitt lärokall emot
Och började med dessa helga orden:
"Den, som de sår, åt hvilka vård och bot
Skänkts af Maria, öppnat har och slagit,
Är hon, den sköna vid Marias fot.
I raden, som de tredje platsar dragit
Inunder henne, Rachel på sin thron,
Plats, som du ser, bredvid Beatrix tagit.
Sara, Rebecca, Judith och se'n hon,
Stammor till Sångarn, som, när ångern svidit,
"O Gud, haf miskund!" söng med qvalfyld ton,
Af dina blickar spanats, om de glidit
Rakt nedåt så, som jag från rad till rad,
Dem alla nämnande vid namn, har skridit.
Och så jämt ned från denna sjunde grad
Du endast ser Hebreerinnor throna,
Som bena blommans hår, de sköna blad;

19. Ty efter synpunkten, hvarfrån de trona
På Christus fattat, skiljemuren drar
Sig, delande den helga Rosens krona.
22. "På denna sida, som re'n mognat har
Med alla sina blad, *de* plats ha vunnit,
Som trott på Christus, förrn Han kommen var:
25. På andra sidan, der du platsar funnit
I dess halfcirklar tomma, gläds *den* här,
Som har i tron på kommen Christus brunnit.
28. Som här Furstinnans thron, så klar och skär,
Ock under den de andra hvilostöden
Dra en så härrlig gräns, som denna är:
31. Så der Johannes, stor i alla öden,
— Som, alltid helig, först i öcknen led,
Se'n två års helvet efter martyrdöden, —
34. Drar motsatt gräns med sälla andars led,
Franz, Benedictus, Augustin och flera,
Från krets till krets, från sig och ända ned.
37. Se nu, hur Guds försyn täcks att regera:
Af tro från dubbel synpunkt fyllnad får
Vår lustgård, liktaligt af beggedera;
40. Vet, nedåt från den grad, som halfvägs går
Och delar i två hälfter hela runden,
För ingen *sin* förtjenst en plats man får,
43. Nej, för en annans, men vid villkor bunden;
Ty uti denna ande-här hvar själ
Blef fri, förrn till ett val han kände grunden.
46. På deras anleten det märks fullväl,
På deras stämmor ock, som barnsligt klinga,
Om rätt du ser på dem och hör jemväl.

49. "Nu dina tvifvel dig till tystnad bringa;
Men jag skall lösa dessa starka band,
Hvarmed din tankes grubblanden dig tvinga.
52. I detta Kungarikes vida land
Kan finnas af tillfälligheter ingen,
Ej mer än hunger, sorg och törstens brand;
55. Ty här en evig lag har fastställt tingen;
Och, hvart du blickar hän, du alltid ser
Här noggrant passad till sitt finger ringen.
58. Derför vi dem, som brådskat så från er
Till sanna lifvet, utan skäl ej finna,
En mindre herrlig och en annan mer.
61. Den Kung, — som låtit detta rike vinna
En så stor kärlek och en så stor fröjd,
Att ingen önskan djerfts för mera brinna, —
64. Fritt åt de själar, Han i Himlens höjd
Har skapt, ett olikt mått af nåd har gifvit;
Tänk ej på orsak; var med verkan nöjd!
67. Och klart man finner det, der det står skrifvet
I helga skriften om det tvillingpar,
Som rörts till vrede re'n i moderlifvet.
70. Derför ock måste, allt som Nåden har
Gett håret färg, det högsta ljuset bilda
En krans kring pannan mer och mindre klar.
73. Ej ha de stälts på grader här, så skilda,
För sin förtjenst, men för de anlag blott,
Som först dem gifvits af Guds Nåd, den milda.
76. I första tid föräldrars tro förmått,
Med barnens oskuld i förening, vinna
Åt dessa späda salighetens lott.

79. Men dessa första åldrarne förrinna;
Se'n af omskärelsen sin styrka tar
Hvar manlig vinge, att den höjden hinna.
82. Men, sedan Nådens tid nu kommen var,
Blef utan ett fullkomligt dop till **Christus**,
En sådan oskuld jämt i limbus qvar.
85. Se till det anlet, som mest liknar **Christus**,
Ty, blott i dettas klarhet rätt fördröjd,
Din blick kan bli beredd att skåda **Christus**."
88. Jag öfver det såg regna sådan fröjd,
Som dessa hel'ga andar nedergjutit,
Som skapts, att genomflyga denna höjd,
91. Att jag, hur mången syn än förr jag njutit,
Sett ingen, som mig så förvånat har,
Der sådan likhet utaf Gud frambrutit.
94. Den kärlek, som först budskap henne bar,
"*Hell Dig, Maria, full af nåd!*" har sjungit,
För henne vägande på vingars par.
97. Och nu i saligt hof den sången klungit
Från alla sidor, så Gudommelig,
Att högre eld ur alla ögon sprungit.
100. "O hel'ge Fader! som, att lära mig,
Fördrar, att skild från ljufva platsen vara,
Som evigt rådslut har bestämt åt dig:
103. Hvem är den Engeln, som med blickar klara
Jämt i vår Drottnings blick med jubel ser,
Förälskad så, att han af eld tycks bara?"
106. Så jag igen om svar den Vise ber,
Den då Marias blickar så försköna,
Som solen glans åt morgonstjernan ger. —

"Ej själ och engel kunna mera sköna
Och tillitsfulla vara, — så han sagt —
Än denne är; hvad vi ock gerna röna;
Ty han är den, som segerpalmen bragt
Ned till Maria, då Guds Son, den kära,
På sina skuldror har vår börda lagt.
Men följ nu med din blick, och märk min lära,
Och se i detta allrättvisaste
Och fromma riket höga adelns ära!
De två deruppe, de mest lycklige,
(Ty plats närmst Drottningen det par besitter,)
För rosen, som två rötter, äro de.
Den, som till venster bredvid henne sitter,
Den Fadren är, hvars djerfva smak så har
Gjort menskoslägtets smak af lifvet bitter.
Till höger ser du Kyrkans gamle Far,
Af Christus värdig nycklarne befunnen
Till denna sköna ros, till dess förvar;
Se'n den, som såg, förrn dagen var förrunnen,
De svåra tider alla för den brud,
Den sköna, som med lans och spik blef vunnen.
Bredvid den andre sitter han, hvars bud
Ledt vankelmodigt folk, som left af Manna,
Halsstarrigt, otacksamt, ej lydigt Gud.
Midt emot Petrus sitter lycklig Anna,
Så nöjd att se sin dotter, att hon ser
Ej bort, då hon instämmer Hosianna.
Midt mot den förste Husfadren hon ler,
Lucia, som bevekt din Herrskarinna,
Då du sänkt ögat, för att störta ner.

139. Men, då din drömsyns stunder snart förrinna,
Vi sluta, likt den gode skräddaren,
Som drägten gör, allt som hans tyg kan hinna.
142. Lyft ögat mot den första kärleken
Så varmt, att, blickande mot den, du tränger,
Så långt dess glans medgifver, in i den.
145. Dock, när din vinge rörs, den kanske länger
Flyr nedåt, då du tror, den höjer sig;
Bed derföre om nåd; till nåd du tränger;
148. Nåd utaf henne, som kan hjelpa dig.
Och nu med kärlek, så att hjertat känne
Sig nedlagdt i mitt ord, du följe mig!"
151. Och denna helga bön han hof till henne.

Trettiondetredje Sången.

1. "O Jungfrumoder, dotter af din Son!
Så ödmjuk och så hög, som du, finns ingen;
Synmärke, evigt sedt från nådens thron!
4. Den menskliga natur i dig höjt vingen
Så högt, att ej dess skapare försmått
Att sjelf bli skapelse bland skapta tingen.
7. Inom ditt qued den kärlek flamma fått,
Hvars värma låtit denna rosen svälla
I evig frid, tills sådan glans den nått.
10. Du kärleks middagsfackla för oss sälla
Är här, och nere i en dödlig verld
Du är det fromma hoppets friska källa.
13. Du, qvinna, är så stor, så mycket värd,
Att vill man nåd och ej till dig sig vänder,
Vill utan vingar man åt luftig färd.
16. Din godhet hjelp ej blott åt honom sänder,
Som ber derom; men, förr'n en bön dig nått,
Föll ofta hjelp ur dina fria händer.

Allt hvad i skapelsen än finns af godt,
Fromhet, frikostighet, medlidsamt sinne,
Allt samladt finns hos dig i ymnigt mått.
Nu denne, som, hvarhelst sig andar finne,
Från Alltets djupsta svalg hit upp till oss
Gick fram och såg de andars lif derinne,
Ber dig om nåd, att krafter måtte fås,
Så att han mot det högsta goda hunne
Än högre lyfta sina ögons bloss.
Och jag, som aldrig för *min* syn än brunne
Mer än för *hans*, med all min bön besvär
Dig varmt, att du hvad nu jag ber förunne!
Fördrif hvart jordiskt moln, som skymmer här
Hans ögon, med din bön, att de må klara
Få se den högsta fröjd så, som den är!
O Du, som kan allt hvad Du vill, bevara
Se'n ock hans hjertas böjelser, att de
Må efter sådan syn städs rena vara!
Ditt skydd besegre jordens retelse!
Se, hur med knäppta händer här för denne
Beatrix och så många med mig be!"
Nu de för Gud så kära ögon tvenne,
På talarn fäste, skänkte honom hopp,
Att denna fromma bön behagat henne.
Derpå mot evigt ljus hon slog dem opp,
Så klara, att det ej var svårt att finna,
Att aldrig öga trängt så klart ditopp.
Jag, som det mål, der önskningar försvinna,
Mig närmade, lät, som jag bordt, ej mer
Min trängtans flamma i mitt inre brinna.

49. Bernhard, småleende, en vink mig ger,
Att blicka uppåt; men med lyftad panna
Jag af mig sjelf re'n, som han ville, ser.
52. Då för min syn ej några moln mer stanna,
Dess kraft mig högre och allt högre bar
In i det ljus, som är i sig det sanna.
55. Och nu så högt, hvad jag åskådat, var,
Att ej vårt språk till någon båtnad länder,
Ej minnet rum för öfvermåttet har.
58. Som det med den, som ser i drömmen, händer,
Att efter drömmen känns dess intryck än,
Fast drömmen sjelf till själ'n ej återvänder,
61. Så ock med mig; jag föga har igen
Af min vision, men ljufheten, den födde,
Neddroppar i mitt hjerta än från den:
64. Så snö försvann, när solens strålar glödde,
Så vinden tog Sibyllas ord med sig,
Då vidt omkring de lätta blad han strödde.
67. O högsta ljus, som öfver menskelig
Uppfattning så dig höjer, skänk mitt sinne
Nu blott en skymt af hvad jag såg af dig!
70. Gif, att min tunga sådan styrka vinne,
Att jag en gnista af din Gloria blott
Må kunna lemna åt en framtids minne!
73. Ty mindes jag, om än i ringa mått,
Och ljöde det i dessa vers ett föga,
Blef mera om din segerkraft förstådt.
76. Så skarpt sken liflig stråle i mitt öga,
Att jag förvirrats, om ett ögonblick
(Så tror jag än) det bortvändts från det höga;

79. Och deraf — väl jag minnes — att jag fick
Mer styrka, att uthärda all min plåga,
Tills jag med evig kraft förent min blick.
82. O öfvermått af nåd, som lät mig våga
Att blicka, tills jag i åskådningen
Förlorat mig, i eviga ljusets låga!
85. Jag såg uti dess djup, hur allt, hvad än
På verldens blad förströdt vi uppmärksamma,
Är bundet i *en* bok af kärleken;
88. *Substans* och *accidens* och hos desamma
Hvar egenskap — allt sammansmultit så,
Att, som jag säger, allt är blott en flamma.
91. Det bands *allmänna* form — vill jag förstå —
Jag såg; derför, när sången derom klingar,
Till högre fröjd mitt hjerta vidgas då.
94. Ett ögonblick åt mig mer glömska bringar,
Än fem och tjuge sekler åt det tåg,
Der Neptun skuggan såg af Argos vingar.
97. Så såg mitt sinne, spändt af all min håg,
Orörligt, uppmärksamt, med ansträngd ifver,
Och brann att se än mer, ju mer det såg.
100. I detta ljus man så beskaffad blifver,
Att för ett annat föremål det är
Omöjligt att man detta öfvergifver.
103. Ty allt hvad godt, som viljan än begär,
Församlats deri; utanför dess flamma
Har det en brist, som är fullkomligt der.
106. Nu skall mitt tal, med minnet jemfördt, stamma
Mer korta ord, än barnets mund, som tar,
När tungan törstar, tillflykt till sin amma.

109. Ej att mer än *ett* sken det ljuset har,
Det lefvande, hvars kraft min blick förmärkte,
Ty så det alltid är, som förr det var;
112. Men då med seende min blick sig stärkte,
I denna ena syn, allt som jag re'n
Förändrats, en förändring jag bemärkte.
115. Jag i substansen af det klara sken,
I outgrundligt djup, såg kretsar trenne,
Med olik färg, men samma vidd hvar'en.
118. En speglar af den andra der, likt tvenne
Regnbågar, och ur dem den tredje går,
Ur båda lika, och en eld syns denne.
121. Hur armt mitt ord! hur litet det förmår
Ge tanken nu! och af hvad tanken målar,
Hur svag en bild af hvad jag sett jag får!
124. O ljus, allt i dig sjelft, som evigt strålar!
Blott du dig känner, och, af dig förstådt,
Du ler mot dig med kräleksfylda strålar:
127. Då på den krets, som född i dig och blott
En återspegling af ditt ljus jag tänkte,
En liten stund mitt öga fästadt stått,
130. Såg jag, hur med dess egna färgor blänkte
Vår bild, afmålad i dess inre så,
Att jag min spända blick deri försänkte.
133. Lik Geometern, som jämt grundar på
Att mäta cirkeln, tänker djupt, men hinner
Den grundsats, han behöfver, ej ändå,
136. Inför den nya syn jag mig befinner:
Jag ville se, hur bild förenad vardt
Med krets, och hur deri sin plats den finner;

Men härtill var för svag min vinges art,
Till dess en blixt mitt sinne genomtränger
Och gör för själn det, som den önskat, klart.
Här fantasiens vingkraft når ej länger:
Men lik ett hjul, som går likformigt kring,
Min vilja vänds kring kärleken, som svänger
Den höga sol och hvarje stjernas ring.

Anmärkningar.

PARADISET.

Första Sången.

Uppstigandet genom luftens och eldens sferer.

Innehåll.

Skalden börjar med en kort lofsång, hvarefter han låter oss veta, att han varit i himmelen, den delen af verldsbyggnaden, der Guds ära lyser klarast, och att han der sett ting, hvilka han ej är i stånd att i minnet fullkomligt återkalla, men af hvilka han dock skall försöka en skildring. Han anropar Apollo om ett kraftigare bistånd än det, som han förr erhållit, emedan han nu mera än förr känner sig i behof af hans hjelp. Redan hade solen gått in i den för henne mest gynnande constellationen. Beatrix blickar upp mot solen och af hennes blickar ingjutes mod hos Dante, att äfven, skarpare än vanligt, fästa sin blick på solljuset. Då förekommer det honom, som om dag tände sig vid dag, och som om Skaparen skänkt verlden än en sol. För detta öfvermått af ljus måste han åter nedhämta sin blick, hvilken han nu fäste i Beatrix' öga. Nu blifver han af helig kärleks kraft lyftad — han vet ej sjelf, om med eller utan kropp — mot ljusets sfer, under det han hör sferernas harmoniska samklang, och drages in i deras kärleksfylda trängtan. Detta tillstånd förmår han ej skildra med ord. En fråga, som han lifligare, än någonsin, önskade få besvarad, rör sig i hans inre. Beatrix ser den och besvarar den, innan den ännu var uttalad. Den villande tanken — säger hon —, att Du ännu befinner Dig på skärseldsberget i det jordiska paradiset, må du undanrödja. — Ett nytt tvifvel aflöser då det förra. Han förstår ej, huru han kan flyga öfver den rundt omkring flammande æthern. Hon lärer honom, att alla skapade ting lyda

vissa bestämda lagar; att det nu är en ren trängtan till Gud, som så upplyfter honom; och att det skulle vara likså onaturligt, om han, som nu renats och uppfylts af en sådan trängtan, icke sväfvade uppför, som om en ström icke runne nedåt, eller en flamma ej stege uppåt. Huru enkelt och sant — säger Kopisch — har icke Dante här uttryckt den tanken, att den rena själen af naturnödvändighet måste höja sig till Gud och närma sig Honom, emedan dess brinnande kärlek till Gud och trängtan efter Gud, dess rena naturdrift, den helige andes eld, drager den uppför, och ingenting mera stör och hindrar den. — Beatrix höjer åter sin blick mot himmelen, sedan hon lemnat Dante denna undervisning.

Anmärkningar.

V. 1—3. Se Wishets B. 1, 7. — Jfr. Sk. S. 11 v. 1—3.

— — his magnetic beam, that gently warms
The universe, and to each inward part
With gentle penetration, though unseen,
Shoots invisible virtue ev'n to the deep.
Milton Par. Lost b. 3 v. 413.

V. 4—6. Empyréen. Redan Paulus säger i 2 Cor. 12 v. 5, *att han vardt uppryckt till Paradis och hörde outsägliga ord, hvilka ingen menniska säga må.*

V. 7—9. Menniskans högsta trängtan, såsom förnuftsväsende, måste vara att känna Gud. Då menniskan på jorden kan erhålla endast en högst ofullkomlig kunskap om andliga ting, särdeles om Gud, är det naturligt, att hennes minne ej förmår att återkalla bilderna af dessa ting, då hon sett dem på en högre grad af tillvaro. Redan här i tiden har menniskan icke ett klart minne af sin högsta fröjd och sin högsta smärta. Dante förklarar sjelf närmare detta ställe i Par. 33:dje Sång. v. 58 o. ff., der han förliknar sig sjelf vid en man, som vaknat upp ur en dröm och har liflig känsla af det intryck,

som drömmen gjort på honom, fastän sjelfva drömbilden försvunnit ur hans minne.

V. 10. "*Helga riket:*" himmelen med dess eviga skatter.

V. 13. Hvar och en af den Gudomliga Komediens hufvudafdelningar är försedd med sin invocation, hvars innerlighet stegras således, att, då i Helvetet Muserna i allmänhet åkallas (se S. 2 v. 7), anropas i Skärselden Kalliope, den främsta bland dem, (se Sk. S. 1 v. 8—9) och här Apollo sjelf, Musernas anförare, för att dermed låta förstå, att Skalden i denna delen af sin sång är i behof af det kraftigaste understödet, hvilken tanke tydligt uttalas i de följande verserna.

V. 16—19. Kopisch anmärker härvid: "liksom de äldre christne nyttjade bilden af Orpheus och af Apollo (som herde) såsom symboler af Christus, gå äfvenledes här Apollo, den poetiska ingifvelsen, Solguden och ljusets christlige Gud, som skapat solen, och den helige ande, som är andlig sol, öfver i hvarandra. Äfven så är det med den tvåspetsade Parnassen, hvars ena spets var helgad åt vinets Gud, och den andra åt ljusets och sångens Gud, hvilket här träder i sammanhang med Christi vinberg och det solbeglänsta himmelska Jerusalem. (Jfr. Sk. S. 25 v. 77 o. ff.). Det jordiska paradiset är den ena spetsen, det himmelska den andra. Detta de hedniska symbolernas inströmmande i de christliga, och deras höga förandligande derigenom, skall ej förefalla besynnerligt för någon, som fattat sanna meningen af hvad Dante uttalat i Paradiset S. 4 v. 40—48."

Parnassens dubbla spets omtalas af Ovidius:

Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus,

Lucanus kallar detta berg: "*Phoebo Bromioque sacer*" (helgadt åt Phoebus och Bacchus). Landino anmärker att "då den ena bergsspetsen varit helgad åt Bacchus och den andra åt Phoebus, så antyder Skalden här, att han *nu* behöfver icke blott, som förut, den lägre vetenskapen (philosophien), utan

äfven den högre (theologien)." Flera commentatorer antaga denna tydning.

V. 19—21. Marsyas hoppades öfverträffa Appollo i spel på Tritoniska röret, men öfvervanns af honom i täflingsstriden och förlorade priset och sin hud. Se Ovid. Met. Lib. 6 v. 380 & sqq. om Marsyas

Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit poena. Quid me mihi detrahis? inquit.
Ah piger: ah non est, clamabat, tibia tanti!

(Som af Apollo besegrad i spel på Tritoniska röret,
Straffades hårdt." Hvad drager du mig sjelf af mig?" han sade:
Ve: han skrek, "o jemmer! så mycket pipan ej värd var.")

V. 25. "*Stam:*" lagerträdet. Stammen var kär för Apollo, emedan den inneslöt Daphne, som symboliserar sångens ideal.

V. 29—30. Hvarken skalder eller Kejsare sträfva (vill Dante säga) numera att vinna den lager, som bör belöna deras förtjenster; ty de förra idka endast Trubadurens svaga förvekligande sång, och de senare äro enligt skaldens åsigt alldeles okunnige om vigten och betydelsen af deras herrskare-kall.

V. 32. "*Delphis Gud:*" Apollo. "*Penei gren:*" lagern. Daphne, som blef förvandlad till en lager (se Ovid. Met. lib. l. v. 450 & sqq) var dotter af flodguden Peneus.

V. 34. förklaras af de tvenne följande. Dante kallar anspråkslöst sin dikt "*en liten gnista.*"

V. 36. "*Cyrrhas svar:*" Cyrrha var en åt Apollo helgad stad, vid foten af Pindus, och står här i stället för Apollo sjelf.

V. 37—55. "*Verldsalltets fackla:*" solen, som visar sig vid sin uppgång under olika årstider på olika punkter i Horisonten. Men ingen punkt är rikare på välsignelse för jorden än den, i hvilken horisonten skäres af trenne andra kretsar, nemligen ecliptikan, æquatoren och colurus æquinoctialis, och dessa

genomskärningar bilda trenne kors nemligen 1) Colurus med æquatorn, 2) Eclíptican med æquatorn och 3) Horisonten med Ecliptican. Detta sker, när solen inträder i Vädurens tecken d. v. s. i början af våren, som lifvar och föryngrar hela naturen. Med *"bättre lopp"* förstås den längre bana solen vid den tiden tyckes genomlöpa; — *"bättre stjernförening:"* föreningen med Väduren, en sinnebild af Abrahams lydnad för Gud. I denna stjernbild (lydnaden för Gud) uppgår solen (kunskapsljuset) gynnsammast och kan äfven mest gagna oss, emedan den då finner oss vara mest mottagliga för intryck. — Att bland alla stjernor solen är den, hvilken allmänt tillerkännes äga det största inflytandet på Elementarverlden, vet hvar och en; men, att detta inflytande på mångfaldigt sätt lämpas efter solens ställning till olika himmelstecken, förklarar *Albertus Magnus* dermed, att solljuset, som intränger i de åtskilliga fixstjernorna, antager i desamma en skiljaktig natur. Men starkast är hennes verkan, då hon vårdagjemningstiden står i vädurens tecken. Här frambringar hon mest alstringskraft i Elementar-ämnena; hon liksom trycker derigenom på dessa senare, som Dante poetiskt kallar *"jordens vax,"* sitt signet, då just väckandet af fortplantning och lif är hennes egentliga bestämmelse.

V. 43—45. Man får här och i den följande framställningen ej glömma, att vi lemnade skalden vid slutet af Skärselden i det jordiska Paradiset på spetsen af Skärseldsberget. *Der* hade solen spridt dager, under det att det qvällades *här* (i Italien). — Dantes commentatorer finna en allegorisk betydelse äfven i valet af den tidepunkt, då Dante låter sitt uppstigande från det jordiska till det himmelska paradiset börjas. Förstår man med det förra den fullkomlighet, som redan på jorden kan ernås, så är det himmelska paradiset det tillstånd, i hvilket menniskans kärlek är verkligen rigtad på Gud allena. Men detta tillstånd kan ernås endast då, när menniskan genom föreningen med Christus, genom Guds nåd får kraft till hvarje dygds utöfning eller, med andra ord, upptager i sig hvarje

dygd. En sådan stund betecknas med solens inträdande, der tre kors förena fyra kretsar. Med solen förstås då Guds nåd, med tre kors de trenne christliga dygderna och med fyra kretsar de fyra moraliska dygderna, hvilka i början af Skärselden mötte oss i den södra Hemisferens *sju* stjernor och i det jordiska paradiset i den mystiska vagnens sju ledsagarinnor.

V. 46. Dante och Beatrix gingo i det jordiska paradiset mot öster. Då de befunno sig på den södra Hemisferen, måste således Beatrix, för att se den uppgående solen, vända sig till venster.

V. 49—51. Dante liknar den återkastade solstrålen vid en pilgrim, som vill återvända hem, "*che tornar vuole.*" I denna liknelsen måste man söka likheten endast i *återvändandet* till *hemmet.*

V. 52—54. Beatrix' handling (hennes seende i solen) föll från hennes öga som en stråle ned i Dantes själ och återkastades derifrån genom Dantes ögon mot solen, så att äfven han med mer än vanlig ifver blickade in i den. Dantes handling var en reflex af Beatrix' handling.

V. 55. "*Der*" nemligen i det jordiska paradiset, der Dante ännu befann sig.

V. 56. "*Ej här*" nemligen ej på jorden. Här skulle man ej kunna fästa blicken på solen.

V. 57. I det jordiska paradiset, der menniskan befinner sig i sitt ursprungliga hem, har genom Guds nåd den menskliga naturen sin högsta kraft, så att hon t. ex. kan se i solen. Philalethes ser häri den allegoriska betydelsen; att menniskan på högsta graden af jordisk fulländning äfven har insigt i mången Gudomlig sanning, som annars förblifver fördold för hennes ögon.

V. 58—60. "Ardentem et scintillas emittentem, ac si ferrum cum de fornace trahitur. Alberici visio §. 5. Denna lik-

nelse återkommer i §. 16. — Här antydes den eldsfer, som enligt Dante är mellan Jordens dunstkrets och Månen, dit Dante, utan klart medvetande deraf, nu uppsteg.

V. 61—63. Månen tycktes Dante en ny sol. Sådan glans spridde den, då han kom närmare den.

V. 64—66, Beatrix såg nu upp mot himlarne, ("*klot*" rättare "*kretsarne*") och jag drog min blick från solen och fäste den i Beatrix' öga.

V. 67—69. Ovidius skildrar Fiskaren Glauci känsla, då han efter att hafva smakat af det underfulla gräset blef förvandlad i en hafsgud, sålunda:

Vix bene combiberunt ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi:
Alteriusque rapi naturæ pectus amore.

(Knappt den främmande saften sin smak meddelte åt gommen,
Förrän inom mitt bröst en häftig sprittning jag kände,
Och att till annan natur i hast min böjelse vändes.
Ovid. Met. Lib. 13 v. 945 & sqq.

Och när han derefter blifvit af Hafsgudarne renad med niofaldiga ord, under hvilka han blottade sitt bröst för fallet af hundrade floder, säger han rörande den stunden:

Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus et memini: nec mens mea cetera sensit.
Quæ postquam rediit; alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.

(Allt hvad mig dittills händt, förmår jag att redigt förtälja.
Dittills minnes jag allt. Sen öfvergaf mig min sansning.
Och när den återkom, en undergången förändring
Fann jag i hela min kropp; och ombytt var ock mitt sinne).
Ibid. v. 956 & sqq.

V. 73—75. Jfr. Pauli 2 Cor. 12, 3. "*Om han i lekamen eller utan lekamen var, det vet jag icke: Gud vet det.*" — "*O Kärlek*" står i stället för "*O Gud.*"

V. 76—78. Den sfer, som här menas, är *"primum mobile."* Dante säger i sin *"Convito,"* att Empyréen, den orörliga himmelen, Guds boning, är öfver alla himlar; att den himmel, som är näst Empyréen, är *"Primum Mobile,"* som hvälfves snabbast kring för den brinnande trängtans skull, som hvarje del af densamma har, att förena sig med Empyréen. — Pythagoras och Plato antogo sferernas harmoni, hvilken Aristoteles förkastade, men Dante åter upptog. För Dante tyckes den vara en bild af Verldsalltets stora harmoni, i hvilken tingens olikhet försvinner i den Gudomliga Verldsplanens högre enhet.

V. 79—81. Den himlarymd, som Dante tyckte sig se itänd af solens flamma, var månen, sedd på nära håll.

V. 82—84. Sferernas harmoni (*"den nya sång"*) och månen, sedd på nära håll, (*"stora ljusets glöd"*) väckte hos honom ett större vetbegär, än han någonsin förr känt.

V. 85. *"Hon:"* Beatrix.

V. 88. *"En falsk inbillning:"* den nemligen, att han ännu stod qvar på jorden i det jordiska Paradiset.

V. 92—93. Blixten skjöt ej så snabbt från himmelen ned till jorden, som du från jorden far upp till himmelen.

V. 98—99. Hur är det möjligt att jag kan lyfta mig *"öfver dessa lätta kroppar,"* öfver luften och elden?

V. 103—105. Af *ordningslagen* förpligtas hvarje enskilt ting, att underkasta sig det hela och dess ändamål. Det är denna ordning, som ger verldsalltet en form af enhet, och derigenom en likhet med Gud.

V. 106—108. *"De högre väsenden:"* de, som äro begåfvade med förnuft, se i denna ordningen spår af Guds allmakt, *"till hvilkens ära ordningslagen grundats och så fast består."* Liksom Gud är hvarje tings yttersta orsak, så är Han ock hvarje tings yttersta ändamål.

V. 109—111. Alla naturer, ting, hafva af medfödd drift

denna ordning till mål för sitt sträfvande. De äro mer och mindre lika Gud eller mer och mindre *"sitt ursprung nära."* Englarne äro honom likast, dernäst menniskorne såsom förnuftsväsenden, sedan djuren, plantorne och stenarne.

V. 112—114. Hvarje ting eller väsende, lefvande eller liflöst, förnuftigt eller oförnuftigt, har af instinkten fått sig anvisadt det mål, efter hvilket det, enligt en för evigt faststäld ordningslag, skall sträfva. I den följande terzinen anför skalden trenne exempel på denna sats.

V. 120. De förnuftiga varelserna dragas af denna instinkt till Gud.

V. 121—123. Den himmelen *(Empyréen)*, inom hvilken den himlasfer (*"primum mobile:"*), som kretsar snabbast, rörer sig, hålles af Guds försyn orörligt stilla.

V. 125. *"den strängens kraft:"* kraften af trängtan att komma till Gud. I denna terzin besvaras den i v. 98 och 99 framstälda frågan. Det, som gör, att du höjer dig öfver dessa lätta elementer, är just den menskliga själen medfödda, instinktlika begärförmågan, som för dig mot Empyréen, såsom mot ett för dig bestämdt mål.

V. 127—133. En invändning mot denna förklaring finner du måhända deruti, att hvarje menniska, såsom ett med fri vilja begåfvadt väsende, så ofta afviker från denna åt henne gifna riktning, och att derigenom ofullkomligheter uppstå hos henne, lika dem, som det motsträfviga ämnet (stoffet) vållar i Konstnärns bild. Såsom ett liknande phenomen framställes flamman, hvilken, ämnad att stiga uppåt, stundom slår ned ur molnen.

V. 136—141. Då här i de saligas rike denna invändning ej gäller, emedan här hvarken något hämmande af denna trängtan till Gud eller någon förvillelse rörande medlet till ändamålet kan äga rum, undrar du säkert ej mera deröfver, att själen lika så litet här kan afvika från sin rigtning till Gud,

som vattnet, om det ej hämmas, kan afvika från att gå nedåt, eller elden från att stiga uppåt.

Andra Sången.

Den första Sferen eller Månens sfer. — De mörka och ljusa fläckarne i Månen.

Innehåll.

Sedan Dante, (som här, liksom i början af Skärselden, liknar sin sång vid en färd på tankens omätliga haf), rådt enhvar, som i en svag farkost vill försöka att följa hans skepp, att åter begifva sig till land; men deremot uppmuntrat andra, som sökt sin näring i englars spis (Guds ord), att modigt och förtröstansfullt följa fåran af hans på vågen framgungande skepp, och lofvat dem den högsta tillfredsställelse, fortfar han med berättelsen om sin färd. Resan fortgick, under det att Beatrix (det uppenbarade ordets lära) såg uppåt, och han fäste sin blick i Beatrix' blick. Plötsligt kommo de till den första sferen. Det förekommer Dante, som om han i hast omslutis af en diamant, mot hvilken solens strålar brötos. Beatrix uppmanar honom att tacka Gud, som nu låtit honom komma till månens sfer. Det under, att skalden med sin kropp var i den himmelska kroppen, uppväcker hos honom en trängtan efter att få se Christus, som i sig förenat den gudomliga naturen med vår. I himlen få vi lära sådant icke genom mödosamma slutledningar utan genom det vi erfara. Hvad vi här tro, blir der åskådning. — Dante underrättar sig sedermera om orsaken till de fläckar, som man från jorden ser i månen, och hvilka han ansett härröra från Månens större och mindre täthet på olika ställen. Sedan Beatrix logiskt vederlagt denna Dantes åsigt, förklarar hon för honom detta phenomen.

Anmärkningar.

V. 2. *»På en liten båt»* d. v. s. med svag kunskap om Guds ord, utan någon theologisk underbyggnad.

V. 3. *»Mitt skepp»* etc. min fortgående sång.

V. 4—6. Dante varnar enhvar, som är utan fast tro och Biblisk kunskap, från att läsa *denna del* af sången, emedan det kunde gifva anledning till ytterligare förvillelser, då Paradiset omöjligt kan rätt förstås af en sådan läsare. En vanlig nyfikenhet kan deremot finna sig tillfredsställd af att läsa Helvetet och Skärselden.

V. 7. Ingen har före mig poetiskt behandlat det, som jag valt till ämne för min sång.

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo; — Lucretius S. 4.

V. 8—9. Apollo (ljusets Gud) styr, Minerva (visheten, särdeles den, som inhämtas ur Guds ord) andas vind i seglena, och nio Muser (hvilka häntyda på de nio himlarne och de nio intelligenserna, af hvilka de styras) äro den constellation, från hvilken den polstjerna blickar ned, som leder Dantes bana.

V. 11. *»Till Englars bröd:»* Guds ord.

V. 16—18. Argonauterna, (den till Kolchis dragna hjeltehären) blefvo icke *då*, när de sågo Jason plöja fältet med de eldfrustande tjurarne, så förvånade, som j blifven af hvad jag kommer att låta eder se. Det heter hos Ovidius Lib. 7, v. 118—121.

Suppositosque jugo pondus graue cogit aratri
Ducere, et infretum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi. Minyæ clamoribus implent
Adjiciuntque animos.

(Lägger han på dem ok och tvingar att draga den tunga Plogen och rista med jernet en ovan åker i fåror.

Kolkerna undra. Minyernas fröjd utbryter i anskri
Och uppmuntrar till mod).

V. 19. Trängtan efter något bättre, något högre, än detta jordiska.

V. 30. *"Första stjernan:"* Månen. Dante och Beatrix hade inträdt, som det synes, i sjelfva Mån-substansen.

V. 31—39. Dante säger sig med Beatrix hafva inträngt i Månens substans utan att störa dess täthet eller upptaga något rum. Om han var med eller utan kropp, har han i första sången v. 73 lemnat oafgjordt. Under den första förutsättningen, synes det honom nu underbart, huru ett sådant inträngande varit möjligt. Solstrålens inträngande i en annan substans, utan att dela den, hvilket han förut nyttjat som bild, förstås efter Thomas Aquius åsigt deraf, att solstrålen sjelf ej är någon kroppslig substans, utan endast en verksam egenskap, utgående från solen. — Men här gäller frågan en verklig kropp.

Thomas ab Aquino behandlar den frågan, om en kropp kan samtidigt uppfylla samma rum, som en annan kropp, och intränga i den, mycket utförligt och besvarar den så, att det på naturligt sätt icke är möjligt; ty olikhet i stoff fordrar olikhet i rum, annars skulle denna skiljaktighet, som det sker vid blandningar, blifva upplöst och förstörd. Han medgifver icke en gång, att en förklarad kropp skulle kunna i kraft af den subtilitet, som är den egen, vara på samma tid på samma rum med en icke förklarad kropp.

Då vi likväl veta af den heliga skrift, att Christus i ett förklaradt tillstånd gått genom tillslutna dörrar, och om vi vidare måste antaga, att de saliges förklarade kroppar skola genomtränga det oåtskiljeliga himlaämnet, så blifva vi nödsakade, att förklara det vara en möjlighet, att en kropp kan intränga i den andra utan att dela den, om icke af naturlig, dock af gudomlig kraft. Detta antagande innehåller äfven ingenting förnuftsvidrigt och motsägande; ty genom Guds

kraft, men också endast och allenast genom den, kan det väl ske, att af tvenne ting, som uppfylla samma rum, hvart och ett behåller sitt särskilta väsende. (Se *Thom. Aquin. Summ. Suppl. P. III. Quæst. 83, art. 2 och 3.)*

På sådant sätt kommer Dante strax i de tvenne första sångerna af Paradiset på tvenne efter den tidens åsigter vigtiga problemer rörande de saligas tillstånd, nemligen, huru de tvertemot tyngdlagen skulle kunna stiga uppåt, och huru de, tvertemot ogenomtränglighetslagen, skulle kunna genomtränga himlastoffet. Det förra löser han på naturligt sätt; men det senare lemnar han olöst, emedan det icke på naturligt sätt kan förklaras, utan endast medelst Guds kraft. (Philaletes. Dantes Paradies pag. 23 & 24).

V. 40—42. Då det, som enligt naturliga lagar ej kan förklaras, nemligen huru en kropp kan uppfylla samma rum som en annan kropp på samma gång, blef ögonskenligen här till verklighet, hvem är, som ej fattas af trängtan att se, huru i urväsendet (Christus) den menskliga naturen förenats med den Gudomliga. Jfr. 33:dje Sången anm. vid v. 137—141.

V. 43—45. Der (i andra verlden, i Guds åskådande) skola vi se allt, hvad vi här (i denna verlden) endast fatta med tron, så klart och omedelbart, som vi här se de enklaste grundsanningar, hvilka ej behöfva bevis.

V. 51. "*Kainsfabeln:*" se Helv. S. 20, v. 124 och anmärkningen dervid.

V. 52—60. Lombardi anmärker: att den tanken rörande fläckarne i månen, hvilken Dante här framställer besegrad och förjagad af Beatrix' argumenter, är uttalad af vår skald i hans "*Convito*" så, att vi deraf kunna draga den slutsatsen att hans convito skrifvits förr än han skref denna del af Divina Commedia. "Skuggan i månen — säger han der — är ej annat än en förtunning af dess kropp, som hindrar solstrålarne från att der blifva så återkastade, som från andra delar deraf."

V. 64—72. Dessa versar innehålla en vederläggning af den allmänna åsigten att all olikhet i stjernornas ljus uteslutande härleder sig från deras tunnare eller tätare stoff. De efterföljande versarne (75—105) söka utförligare vederlägga detta med särskilt hänseende till fläckarne i månen.

Förevarande ställe innehåller följande Argumentation. Det blifver antaget som afgjordt, att stjernorna frambringa en stor mångfald af verkningar i Elementarverlden, och dessa verkningar äro icke tillfälliga *(per accidens)* utan nödvändiga (per se, essentiales) *). Man måste annars antaga åter en annan evig och oföränderlig himmel, till hvilken man kunde hänföra denna förändring. (Albert. Magn. *de coelo et mundo.* Lib. 2, tract. 2, cap. 5).

Men sådana essentiela verkningar kunna icke hafva sin grund i ämnets (stoffets) olika täthet; de måste hafva den i en formell princip (formgrundsats). Men en stor mångfaldighet, motsvarande denna verkningarnes mångfaldighet, finna vi äfven icke blott i omfånget, utan äfven i skenet af de stjernor, hvilka himmelen och i synnerhet den åttonde sferen, fixstjernornas himmel, låter oss se. Detta röda, hvita, gula, dunklare eller klarare ljus måste således härleda sig äfven från en formel och icke från en materiel princip. — "*Principia formalia,*" — de bildande principerna eller de grundsatser, hvarefter former bildas, — har jag här öfversatt med *formgrundsatser.* Då vi ej äga några Svenska ord, som klart framställa den Skolastiska Philosophiens begrepp, och de latinska af många skäl ej här kunna begagnas, möter öfversät-

*) I den från Philalethes öfversatta uppsats, som bifogats inledningen till denna del, sades väl, att stjernornas inflytande äfven frambringar tillfälliga verkningar; men först härstammar denna åsigt från *Thomas ab Aquino*, som inrymmer åt stjernorna mycket mindre än *Albertus Magnus*, och sedan förblifva äfven efter antagandet af denna sats stjernornas constanta verkningar, af hvilka deras väsens mångfald skall bevisas, alltid *essentiela.*

taren af Paradiset ganska ofta, äfven i detta hänseende, svårigheter, som knappast kunna fullkomligt besegras.

V. 73—90. Den mening rörande månens fläckar, som Dante i 59:de och 60:de versarne sagt vara sin, vederlägges af Beatrix äfven med Optiska och Katoptriska skäl. Frambragtes de ljusare och dunklare fläckarne i månen af stoffets större eller mindre täthet på skilda ställen, voro tvenne fall tänkbara. Antingen ginge det mindre täta stoffet, som icke tillbakakastar ljuset utan släpper det igenom, genom hela månens diameter; eller låge det blott, liksom ett hvarf, på ytan, och efter det följde det täta stoffet. I första fallet skulle, när månen kommer mellan solen och jorden och en solförmörkelse uppstår, ljuset genomtränga månens genomskinliga ställen och den förmörkelse, som månens skugga vållar, hafva här och der sina glänsande punkter, hvilket, som bekant är, alldeles icke kan märkas. I andra fallet, om det tunna stoffet icke genomtränger månen, finnes väl en gräns, der det täta stoffet vidtager, som hindrar fienden (det anfallande strålljuset) — se 85:te v. — från att längre framskrida och kastar den tillbaka se v. 88.

V. 91—105. Den invändning, som Beatrix i v. 91—93 framställer såsom gjord af Dante, vederlägger hon i det följande. Det föremålets afstånd, från hvilket ljuset blifver tillbakakastadt, kan väl hafva inflytande på spegelbildens storlek, men icke på ljusets styrka och färg. Detta bevisar han med det från 97:de till 105:te versen utförda exemplet.

V. 106—111. Sedan jag nu, liksom solen förjagar från en dal töcknen och smälter snön, har aflägsnat från dig de falska åsigter, som förmörkade ditt förstånd, vill jag nu förklara för dig sanna orsaken till detta phenomen.

V. 112—114. "*I inre himlens etc.*" d. v. s. Inom den himmel, der friden (beständig hvila) herrskar, eller i Empyréen, som sjelf ej röres och omgifver allt, hvälfver sig en kropp (en sfer), *primum mobile*, den himlakrets, af hvars kraft

och rörelse alla de andra himlasfererna först erhålla kraft och rörelse.

V. 115—123. Näst *primum mobile* kommer fixstjernornas himmel, och af denna senare blifver den från den förra erhållna kraften fördelad på de andra himlakropparne, som inom den större kretsen vända sig i mindre kretsar, olika efter de särskilta stjernornas olika ändamål. Alla mottaga fördenskull medelbarligen sin kraft från de högre, i vidare kretsar rullande stjernorna, och inverka på de lägre. Jorden, såsom verldsalltets medelpunkt, kring hvilken enligt Dantes System alla stjernor vända sig, står sålunda under allas inflytande.

V. 127—128. Äfven Albertus Magnus (*de coelo et mundo Lib. 2, tract. 3, cap. 5*) säger, att alla lägre tings form ligger i stjernorna, liksom formen af allt det, som blifvit frambragt medelst hammaren, ligger i denna och i konstnärns slag, med hvilken de i rörelse sättande Intelligenserna, (andarne), hvilkas verktyg stjernorna äro, jemföras.

V. 130. "*Och himlen etc.*" nemligen fixstjernornas himmel.

V. 131. "*Djupa anden,*" nemligen den intelligens, af hvilken nyss nämnda himlasfer sättes i rörelse (drifves).

V. 132. Denna intelligens gör sin himlasfer till sin afbild och till sitt signet, hvarmed han liksom trycker på elementarverlden formerna af dess åtskilliga fullkomligheter.

V. 133—138. Dante talar i dessa versar icke om verldsalltet, utan blott om fixstjernornas himlasfer och om den intelligens (den andes kraft), som sätter den i rörelse och verksamhet.

Den från Intelligensen utgående himlakraftens förening med himlastoffet förliknas af Dante vid själens förening med kroppen; men derigenom blifver Intelligensen sjelf icke till form eller stjernans själ, den blifver snarare städse en *intelligentia separata.*

V. 139. „*Olika kraft*" etc. — „*En annan klarhet hafver solen, och en annan klarhet hafver månen, och en annan klarhet stjernorna; ty den ena stjernan går öfver den andra i klarheten.*" (1 Cor. 15—41).

V. 140—141. „*Den ädla kropp* (stjernan) *han* (anden) *genomträngt*" etc. Se Virg. Æneis Lib. 6. v. 724 et sqq.

Principio coelum ac terras, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.

(Först: i himmel och jord, så land som flytande vågor
Både i månans lysande klot och i stjernan af dagen,
Bor en själ, som, förent med den alltomfattande kroppen,
Rörelse sprider och lif i dess genomströmmade lemmar.)

V. 142. „*Utgången från natur*" etc. från den *intelligensens*, den Engelns natur, som sätter månens sfer i rörelse och lifvar den.

V. 143. „*Han lyser:*" anden, kraften lyser.

V. 145. Det är den inneboende anden, som afspeglar sig i månens yttre.

V. 147—148. Den olika kraft, som utströmmar från hvarje stjernas särskilta intelligens, gifver åt hvarje stjerna dess skiljaktiga utseende och klarhet.

Tredje Sången.

Månens sfer. — Piccarda. — Constanza.

Innehåll.

Då Dante kände sig fullt öfvertygad af Beatrix' ord och lyfte opp sitt hufvud för att tacksamt erkänna det, blef han af en ny syn ryckt från denna föresats. Han såg nemligen

flera ansigten, som tycktes vilja tala, men de förekommo honom som spegelbilder; hvarföre han vände sig om i hopp att få se de varelser, som så afspeglades; men han såg då ingenting. Beatrix förskingrade denna villfarelse med att lära honom, att de spegelbilder, som han såg, voro själar, som blifvit sända till denna ofullkomliga sfer, emedan de på jorden ofullkomligt uppfyllt gifna löften. Dante vänder sig till den bland dessa, som tyckes vara mest böjd för att tala, och ber henne underrätta honom om de själars tillstånd, hvilka dvaldes der. Hon säger sig vara Piccarda, Foreses syster, och bekräftar, hvad Beatrix redan sagt, neml. att i månens sfer visade sig de själar, som icke fullkomligt uppfyllt sina löften. Dante svarar, att han för hennes glans skull ej genast känt henne, och frågar, om icke själarne här, då de fått anvist åt sig den lägsta sferen, kände en trängtan efter att få höja sig till högre kretsar. Hon smålog härvid och förklarade, att alla voro der fullt tillfredsstälda och kände saligheten att lefva i full harmoni med Guds vilja, under hvilken enhvar underordnade sin vilja. Nu inser Dante, att hvar himmel är, der är paradis. Piccarda fortfor, på Dantes fråga, att säga honom, huru man med våld hade fört henne ur den heliga Claras kloster, dit hon flytt som nunna. Detsamma hade händt den själen, som hon hade bredvid sig, Kejsarinnan Constanza, som dock alltid bibehållit sin kärlek till slöjan. Sedan hon sagt detta, sjunger hon ett *Ave Maria* och försvinner. Dante vänder sig åter till Beatrix, som såg på honom med sådan glans i ögat, att han slog ned sin blick och icke vågade uttala den fråga, som sväfvade på hans läppar.

Anmärkningar.

V. 1. *"Den sol:"* Beatrix.

V. 9. *"Bekännelsen:"* erkännandet, att Beatrix' ord hade fullkomligt öfvertygat honom om sanna förhållandet.

V. 17—18. *"Man:"* Narcissus. Dantes villfarelse var mot-

satsen af Narcissi villfarelse. Narcissus tog skuggan för en verklighet; (*corpus putat esse, quod umbra est.* Ovid. Met. lib. 3 v. 417); Dante tog verkligheten för en skugga.

V. 30 jfr. v. 56 & 57.

V. 31—33. Tala tryggt med dem, ty de kunna nu ej mera misstaga sig om det sanna och rätta, emedan de lefva i åskådningen af Gud, det *sanna ljuset.*

V. 43—45. Lik den Gudomliga kärleken, som uppfyller allt, hvad den församlar kring sig (*sitt hela hof*), med kärlek.

V. 46. Den här talande nunnan är *Piccarda*, syster till *Corso* och *Forese Donati* (jfr Sk. S. 24. v. 10). Af egen drift och med full frihet hade hon gått in i den heliga *Claras* orden, under det hennes bröder hade bortlofvat henne till en Florentinsk ädling, vid namn *Roselino della Tosa.* När *Corso*, som då uppehöll sig i Bologna, fick underrättelse om sin systers inträdande i kloster, återvände han skyndsamt till Florens, ryckte henne med våld ur klostret och gaf henne, mot hennes vilja, till maka åt *Roselino della Tosa;* men *Piccarda* — heter det — vände sig i bönen till Gud, som skickade henne en sjukdom, hvaraf hon efter någon tid dog. Så berättas det af *Ottimo Commento* och *Benvenuto da Imola.* En annan Commentator tillägger, att *Messer Corso* för denna gernings skull nödgats att göra bot offentligen i en botgörares ringa drägt. *Rodolfo da Tossignano* — berättar Philalethes — omtalar i sin "den Seraphiska Ordens Historia" händelsen utförligare. Han låter Messer Corso med tolf beväpnade våldsamt bryta in i klostret, bortföra systern och slita af henne den heliga drägten. När hon derefter blef tvungen till giftermål, nedkastade hon sig för crucifixet och bad om skydd för sin dygd. Till följd af denna bön angreps hon af spetälska, hvaraf hon några dagar derefter dog och ingick i himlen *cum palma virginitatis.* Denna senare omständighet tyckes Dante enligt 108:e versen hafva betviflat, och man tyckes snarare kunna förutsätta, att han antager motsatsen

och låter henne af blygsel uttrycka sig så obestämdt, emedan hon annars alldeles icke kunnat räknas bland dem, som brutit sitt löfte.

V. 51. Månen är den trögaste himlasfer, då den, enligt Ptolemeiska systemet, är närmast jorden, rörelsens medelpunkt, och dess omlopp derföre är långsammare än alla de andra stjernornas.

V. 60. Som gjorde, att jag ej igenkände dig.

V. 66. De olika graderna af salighet bestämmas af ett klarare åskådande af Gud och en innerligare förening med Honom medelst kärleken. (Jfr S. 28. v. 106 o. ff.)

V. 87. "*Hvad den* (Guds vilja) *och hvad natur'n* (Guds tjenarinna) *frambragt,*" eller hvad Gud omedelbarligen eller medelbarligen frambragt. På flera ställen omtalas denna omedelbara och medelbara skapelsen.

V. 95—96. Den väfven, som hon lemnat ofulländad, är klosterlöftet, hvilket hon icke fullkomligt uppfyllt.

V. 99. *Den qvinna*" etc.: den heliga Clara, som stiftade år 1212 den orden, som fått hennes namn *(Ordo S. Claræ).* Hon var född af rika och adeliga föräldrar år 1193 i Assisi och dog 1253.

V. 102—104. "*Den Brudgum* etc.:" Jungfruns Brudgum (Christus) emottager hvarje löfte, men blott under tvenne vilkor: 1) att det ges af kärlek; ty en handling behagar Gud endast då, när kärleken är dess motiv; och 2) att denna kärlek är grundad i kärleken till Gud och är verksam i Guds tjenst (är Honom redebogen).

V. 104. "*Tog hennes* (S:t Claras) drägt."

V. 106. "*Man* etc.:" Corso Donati och hans beväpnade följe "*per motti erano chiamati Malefammi:*" Villani Hist. Lib. 8. cap. 38.

V. 109—120. "*Och denna glans* etc.:" *Constanze,* konung Rogers af Sicilien dotter, och, genom sin systersons, konung

Wilhelm den andres död, arfvinge till Sicilianska kronan, förmälte sig år 1185 med Henrik den sjette af Hohenstaufen och blef Fredrik den andres moder. Icke opassande blifva dessa verldskakande Schwabiska kejsare liknade vid *stormilar*. Den omständigheten, att Constanze hade blifvit nunna före sin förmälning, tyckes helt och hållet tillhöra sagan. Giovanni Villani berättar härom följande: Konung Wilhelm, Rogers son, som ej haft några efterkommande, hade fått kunskap om en spådom, i kraft af hvilken hans syster Constanze skulle vålla rikets undergång. (Benvenuto af Imola tillskrifver Aboten Joachim denna spådom). Derpå har *Wilhelm* velat döda henne; men Tancred, som sedermera blef konung, har afhållit honom derifrån. I stället blef Constanze af honom inspärrad i ett kloster, i hvilket hon har, icke frivilligt, utan af fruktan för döden skickat sig som en nunna *(quasi come monaca si nutricava)*. När efter Wilhelms död Tancred besteg tronen, förgrep denne sig mot kyrkogodsen och råkade derföre i strid med erkebiskopen i Palermo. Denne sednare meddelade sig då med påfven Clemens den tredje och erhöll tillåtelse för Constanza, att träda ur klostret och gifta sig. Härpå skulle erkebsikopen. hafva i tysthet fört henne från Palermo och öfverlemnat henne åt Henrik den sjette. Det berättas, att hon vid den tiden skulle hafva varit femtio år gammal, och emedan det icke var troligt, att hon vid den åldern kunde föda barn, blef hon förlöst i en pavilion, och offentligt tillkännagifvet, att hvilken dam, som ville, hade fritt tillträde till henne. Många kommo och sågo henne, och all misstanke blef undanröjd. De trenne "*stormilarne*" äro Fredrik den förste, Henrik den sjette och Fredrik den andre.

V. 126. *Det mål, som vunnit*, läs: det mål, som vunnit

Fjerde Sången.

Månen; fortsättning. — De saligas hemvist. — Menskliga viljan.

Innehåll.

Piccardas tal har ställt skalden mellan tvenne tvifvel, hvilkas lösning han lika lifligt önskar, så att han ej vet, hvilketdera af dem han först skall bedja Beatrix reda för sig. Beatrix läser i Dantes ansigte de frågor, som på en gång vilja tränga sig fram, och löser de tvenne gåtorna: 1) om den goda viljan, när något tvång hindrar dess utförande, blifver obelönt eller tillräknad som ett fel, och 2) om själarne efter döden återvända enligt Platos tanke till stjernorna, enhvar till den stjernan, hvarifrån den utgått. Sedan Dante fått dessa frågor nöjaktigt besvarade, framställer han en ny fråga, nemligen: kan menniskan med goda gerningar godtgöra kränkningen af ett gifvet löfte? Besvarandet af denna fråga uppskjutes till nästa sång.

Anmärkningar.

V. 1—3. Tvenne tvifvel inverkade på Dante med så likadan kraft, att han ej var i stånd att besluta, hvilket af de båda han först skulle framlägga för Beatrix. Detta förklarar Dante med den bekanta satsen, att tvenne likadana krafter, som från lika afstånd i motsatt rigtning inverka på ett föremål, icke förmå sätta detsamma i rörelse. Thomas ab Aquino anför äfven denna Platonska sats, som uttalas i Phædon, såsom en invändning mot viljans fria val. "*Si aliqua dico sunt penitus æqualia, non magis movetur homo ad unum quam ad alterum; sicut famelicus, si habet cibum æqualiter appetibilem in diversis partibus, et secundum æqualem distantiam, non magis movetur ad unum quam ad alterum.*" Sum. Theol. I:ma II:dæ partis. Quæstio XIII Art. VI.

V. 6. "*Emellan twenne rå:*" se Ovid. Metam. Lib. 5. v. 166 & sqq.

Tigris ut, auditis diversa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit utro potius ruat; et ruere ardet utroque;
(Tigern lik, då han hör två hjordar från stridiga kanter
Mumla i marken, och vet ej, af hunger äggad, mot hvilken
Först han skall rusa, men bränns af begär att rusa mot begge).

V. 13—15. Se Daniels 2:dra cap. Beatrix såg Dantes tankar och framstälde dem för honom, liksom Profeten Daniel såg Nebudcadnezars dröm och framställde den för honom, som hade glömt den, och stillade på sådant sätt den vrede, som förmått Nebudcadnezar att hota alla sitt lands drömtydare med döden, om ingen af dem återkallade i hans minne den dröm, som han haft, och uttydde den.

V. 17. "*Af två begär:*" neml. begären att få de tvenne tvifvel, som Beatrix nu framdrager ur hans inre, lösta och sedda.

V. 19—21. Detta tvifvel väcktes af Piccardas yttrande i föregående sång (se v. 106—117): att så väl hon som Constanza blifvit *med våld* ryckta ur klostret, men att de likväl för ett brutet löftes skull kommit i besittning af en mindre grad af salighet.

V. 22—24. I *Timæus* låter Plato denne berätta följande rörande mennisko-själarnes upphof och öde: "Sedan verldens skapare bildat den allmänna verldssjälen af delbart och odelbart stoff; sedan han vidare äfven frambragt Gudarne, stjernornas ledare, lät han mennisko-själarne framkomma ur qvarlefvorne af den blandning, ur hvilken verldssjälen frambragts, men likväl med mindre innehåll af odelbart stoff, och fördelade dem på de skiljaktiga stjernorna, öfverlemnande åt Gudarne, att gifva dem en kropp. Dervid gaf han den lagen, att denna första förening med en kropp skulle vara lika för alla själar. Men allt efter som de i rättfärdighet tillbragt lifvet i kroppen eller låtit sig besegras af begärelserna, skulle

de efter skiljsmässan från kroppen antingen tillbringa ett saligt lif i den stjernan, i hvilken de uppstått, eller blifva försatta i någon qvinnas eller något djurs kropp, till dess de efter ett bestämdt tidsomlopp åter blifvit herrar öfver det dem betungande stoftet och höjt sig opp till sitt ursprungliga rena tillstånd." Denna theori tyckes här finna en bekräftelse, då själarne enligt 3:dje Sången v. 47 o. ff. tyckas vara, just som Plato lär oss, fördelade på de skiljaktiga stjernorna. Då detta theorem likväl är i strid med det christliga lärobegreppet, uppväckte det hos Dante ett tvifvel, som han önskade få undanröjdt.

V. 27. "*Har mer af galla:*" är farligare, såsom mera afvikande från den rena läran. Galla är symbol af synden. — Hvarföre Dante anser den förra frågan mindre betänklig än den, som rör Platos theori, visas längre fram i v. 646 o. ff.

V. 28—33. Beatrix besvarar först den frågan: om själarne återvända till de stjernor, hvarifrån de utgått, — hvad Dante läst i Platos Timæus. Hon visar, att englarne och de saliggjorda andarne dväljas alla för evigt tillsammans i empyréen, deltagande mera eller mindre i Guds ära, allt efter deras beskaffenhet; fastän de, för att nedsänka sig till den menskliga uppfattningen, tyckas hafva fått olika sferer sig anvista. Den 23:dje versen är rigtad mot den Platonska idéen, att själarne, till och med de godas, skola efter en viss tiderymd återvända till jorden. Enligt christendomens lära förblifva de alla evigt i himmelen.

V. 34—36. "*Den första sfer:*" Empyréen, der alla saliga bo. De äro icke åtskilda i anseende till vistelseorten, utan i hänseende till det mer eller mindre, som de hafva af Guds ande. Landino förtydligar detta på följande sätt: "själarne äro liksom kärl, hvilka äro olika till storlek, men alla fyllda; det minsta och det största kärlet äro således så till vida hvarandra lika, att de båda äro fyllda; men det stora har naturligtvis mera innehåll än det lilla.

V. 37—39. De själar, som Dante såg i månen, voro ej der; de vistades alla i Empyréen; men de visade sig för hans ögon der, liksom själar kommo att visa sig för honom i de andra himlasfererna, för att på sådant sätt gifva för honom tillkänna den olika grad af salighet, hvaraf de voro i åtnjutande i deras Empyreiska hemvist. Thomas ab Aquino säger: "I det språket — *i min Faders hus äro många boningar* — förstås med *huset* Empyréum, då deremot de många boningarne häntyda på de olika graderna af salighet.

V. 40—45. Dessa terziner tyckas vilja undanrödja deras betänkligheter, som finna motbjudande hvarje försök af konstnären att vilja afmåla Gudomen. Milton säger: (se Par. Lost. B. 5. v. 575 o. ff.

What surmounts the reach
Of human sense, J shall delineate so,
By likening spiritual to corporeal forms,
As shall express them best.

V. 48. "*Den ock:*" Raphael. (Se: Tobiæ Bok cap. 11.)

V. 58—60. Dante antager, att stjernorna utöfva ett betydande inflytande på menniskorna. Menar nu Plato, vill han säga, dermed, att själen kommer ned från någon stjerna (*"blir derfrån skattad"*), blott stjernornas inflytande, och dermed, att de återvända till stjernorna, blott att de efter den inverkan, som detta inflytande haft på dem, visa sig i skiljaktiga stjernor, för att låta dessa liksom deltaga i den större eller mindre ära, som de njuta, så måtte väl något sannt ligga deri.

V. 64—66. Jfr. v. 19—21.

V. 67. "*Vår rättvisa:*" med *vår* menar Beatrix *Guds* och uttrycker sig så, emedan alla de utvalda äro på det närmaste förenade med Gud.

V. 68—69. Att i ett visst enskilt fall tvifla på Guds rättvisa (d. v. s. oaktadt all tankeansträngning ej kunna klart fatta den) vittnar icke om kätteri, utan förutsätter tron på

Guds *allmänna* rättvisa. Allt tvifvel förutsätter dessutom en viss grad af tro.

V. 71. *"Denna sannings djup:"* nemligen den sanningen, att det är icke något skäl mot Guds rättfärdighet, om en förtjenst blifver förminskad genom andras tvång utan någon brist i god afsigt på den förtjenandes sida. Då denna sanning är af den beskaffenhet, att den kan fullkomligt fattas af menniskoförstånd, säger Beatrix sig vilja förklara den för Dante.

V. 73—75. Om det är *våld*, när de, som lida det, göra endast motstånd och icke i ringaste mån bifalla gerningen, så hafva dessa själar (Piccarda och Constanza) ej häruti någon ursäkt.

V. 76. Ty viljan utsläckes ej derföre, att man med våld tvingas att göra något tvertemot den.

V. 79—81. Men hos Piccarda och Constanza var ett fel i viljan, som hindrade dem från att begagna första tillfälle, som erbjöds dem, för att återvända till klostret och fullborda deras löften. Deras vilja hade således, om ock i ringa mån, dock varit i våldets tjenst.

V. 82—84. De tvenne män, som anföras som exempel i denna terzin, visade sig hafva en orubblig vilja. Den helige *Laurentius*, som stridde för Guds rike, led under kejsar Decii förföljelse martyrdöden på sådant sätt, att han långsamt stektes på halster. *Mucius Scævola*, som stridde för Romerska verldsmonarkien, stack sjelf sin hand i en koleld, lät den der förbränna i Etrusker-Konungen Porsennas närvaro, som då belägrade Rom, och sade, att alla Romerska ynglingar ägde lika mycket mod, som han, och att det väl skulle lyckas för någon att göra det, som misslyckats för honom, nemligen att mörda Porsenna. Roms belägring blef då upphäfven.

Urere quam potuit, contempto Mucius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.
Martialis.

V. 94—96. Beatrix syftar med dessa versar på det, som hon i föregående sång sagt till Dante Jfr. v. 31—33.

V. 99. Då kärleken till en sak inbegriper i sig önskan, att ernå den, skulle man, efter *Piccardas* yttrande, tro, att endast oemotståndligt tvång kunnat tillbakahålla *Constanza* från att återvända till klostret. Detta tyckes åter stå i motsägelse med hvad jag ofvan (v. 79—81) yttrat.

V. 103—105. Jfr. anm. vid 12:te Sången af Skärselden v. 50—51.

Ultusque parente parentem
Natus, erit facto pius et sceleratus eodem.
Ovid. Met. Lib. 9 v. 407 & 408.

Alkmæon mördade sin moder Eriphyle på sin döende fader Amphiarai befallning.

V. 107. Om viljan till någon del lemnar sitt bifall till det, som våldet föröfvar, syndar den äfven.

V. 112—114. Här talas om tvenne olika viljor, *om den klandervärda*, då Constanza gaf efter för våldet, och *om den berömvärda*, hvilken hon bevarade i sitt hjerta, som Piccarda sade i föregående sång v. 116—117. Om den bundna, klandervärda viljan talade Beatrix v. 79 och 81, men Piccarda talar om den fria, berömvärda viljan. De motsäga således ej hvarandra.

V. 115. "*Så helga strömmen*" (Theologien symboliserad af Beatrix), *som ur sannings källa* (Guds ord) etc.

V. 118. "*O du urkärleks*" (Christi) *kärlek!* (Beatrix). Enligt *höga visan* är Christus den förste älskande och den Gudomliga läran hans älskade, hans brud.

V. 123. "*Men Han:*" Gud.

V. 125. "*Den sanning*" Christus, som säger: "*Jag är vägen, sanningen och lifvet.*"

V. 127. "*I den det hvile:*" vid den må förståndet hvila.

V. 128. *"Och man kan den nå;"* sanningen *kan* finnas i föreningen med Christus genom tron.

V. 129. *"All trängtan:"* nemligen efter sanningens ljus.

V. 130—132. Menniskan har ett henne medfödt begär att söka sanningens ljus. Men detta begär kan blifva fullt tillfredsställdt endast i kunskapen om Gud; ty vår ande vill känna orsaken, så snart den känt en verkan, och detta sträfvande kan derföre uppnå sitt mål först då, när det lär känna all tings urgrund. Detta mål måste dock vara upphinneligt för menniskan, emedan Gud nedlagt hos henne detta sträfvande, denna trängtan; men hon kan ej upphinna det af egen kraft, utan endast af Gudomlig nåd och först i ett annat lif.

Ur denna trängtan, denna medfödda naturdrift, uppstår åter, så länge vi äro på jorden, forskningen, som låter ur hvarje erkänd sanning uppkomma ett nytt föremål för undersökning, ett nytt tvifvel, ända tills vi ändtligen på denna vägen hunnit till allt vetandes högsta mål, till Guds kännedom.

Femte Sången.

Löftens helgd. — Uppstigandet till Mercurii himlasfer. — Deras själar, som hafva varit rättskaffens i det verksamma lifvet.

Innehåll.

Beatrix beder Dante ej förundra sig deröfver, att han af hennes tilltagande glans blifvit föranlåten att nedslå sina blickar, då hennes öga glänser af en högre insigt, och säger honom, att det himmelska ljuset, hvilket öfver allt förbreder sig, men dock ofta blifver på jorden misskändt af menniskan, redan börjar att genomstråla honom. Detta hennes tilltagande sken uppkommer som en naturlig följd deraf, att ju högre

hon med honom stiger i åskådningen, desto högre uppflammar äfven hos henne kärlekens (den helige Andes) eld. Allt, som på jorden tilldrager sig er kärlek, är ett härifrån genomglänsande men missförstådt skimmer af detta kärleksljus. Härpå besvarar hon den af honom i förra sången framställda frågan: "om ett ofullkomligt uppfyllande af ett löfte kan ersättas af något annat", och visar, huru vid ett löfte tvenne ting äro nödvändiga; först: *det mellan Gud och menniskan gjorda fördraget*, från hvilket kyrkan sjelf aldrig kan förlösa, och för det andra: *löftets föremål*, hvilket med kyrkans tillåtelse väl kan blifva utbytadt mot ett annat, i hvilket fall likväl det, som lemnas i ersättning, måste vara större än det, som utbytes. Då nu vid ett klosterlöfte viljans frihet offras åt Gud, och viljefriheten är menskans högsta klenod, hvad har väl menniskan att gifva i dess ställe, när ett sådant löfte brytes? För att undvika, att ett utbyte af ett löftes föremål må kunna behöfvas, måste man vara försigtig med sina löften. Göres något sådant i öfverensstämmelse med Guds vilja, så är dess uppfyllande en dygd; göres det i strid med denna högsta vilja, så är dess uppfyllande en synd. Jephta och Agamemnon försyndade sig på sådant sätt. Man tjenar ej vishetens och kärlekens Gud dermed, att man dåraktigt lofvar och håller. Guds ord må rådfrågas, innan ett löfte gifves. — Efter denna undervisning blickar Beatrix åter upp mot öster och nya frågor dyka upp i Dantes inre; men han tiger. De komma till planeten Mercurii himlasfer. Den svagt lysande planeten blef klarare, när Beatrix inträdde i den. Dante ser mer än tusen skimmer, som nalkas honom, och hör röster. En af denna glänsande skara erbjuder sig, att lemna honom närmare kunskap om denna sfer och säger honom, att andarne der voro alla upplyste af den Helige Ande, och Beatrix ber skalden vara derom öfvertygad. Dante ber den talande själen säga, hvem hon är och hvarföre hon fått sitt hem i Mercurii sfer, hvars sken är så matt. Då blifver den tillfrågade själen allt

mer och mer glänsande, tills den, alldeles dold i sitt eget ljus, gifver honom det svar, som innehålles i följande sång.

Anmärkningar.

V. 1—6. Saligheten har sin grund i åskådningen; — se S. 28 v. 109 & 110, — ju högre själen stiger i åskådandet af Gud, desto mera brinnande blifver hennes kärlek.

V. 10—12. Endast det sanna eviga ljuset föder kärlek. Kärleken till jordiska ting uppkommer endast derigenom, att dessa, äfven utan att vi ana det, blifva belysta af en stråle af det eviga ljuset, d. v. s. hafva något Gudomligt i sig.

V. 13—15. Se föregående sång v. 136—138.

V. 25—31. Den, som gifver Gud ett löfte, kan icke mera handla efter sin fria vilja, utan måste, äfven mot sin vilja, fullborda sitt löfte. Fördenskull är ett löfte af så hög betydelse, emedan man dervid binder det ädlaste Gud gifvit oss, den fria viljan. När menniskan så offrat åt Gud sin viljefribet, äger hon ej något qvar, som hon skulle kunna lemna i ersättning för denna, då den är hennes dyrbaraste skatt.

V. 32—33. Ett brutet löfte kan ej godtgöras; ty, om än menniskan använder sin fria vilja till goda gerningar, kunna de ej tillräknas henne såsom goda, emedan hon användt till det goda stulet gods, då den fria viljan ej mera var hennes egendom. Den var offrad åt Gud, och hon gjorde således godt med hvad en annan ägde. Dante förstår detta icke så, som om aldrig någon förlåtelse kunde erhållas för ett löftesbrott. Han vill endast säga, att en, som brutit ett gifvet löfte, erhåller en mindre grad af salighet, äfven om han förlåtes.

V. 49—51. Enligt Mosaiska lagen — se *Leviticus* 12:te och 27:de Cap. — är det Judarne tillåtet, att ersätta vissa föreskrifna offer medelst erläggandet af andra.

V. 59. Se 9:de Sången i Skärselden anm. vid v. 117–121.

V. 61—63. När löftets föremål har så högt värde, att det

ej kan ersättas med något annat, är en ersättning naturligtvis alldeles omöjlig. Af sådan beskaffenhet anser Dante en Nunnas löfte vara. Den ofullkomlighet, som vidlåder själen från den stund hon brutit ett sådant löfte, kan ej utplånas. Derföre låter skalden ganska sinnrikt sådana själar synas på den lägsta, ofullkomligaste, ljusvexlande himlasferen, dit fabeln försatt Kain med sitt ofullkomliga offer, och som äfven är en symbol af den för ett högre vetande otillräckliga verldsvisheten.

V. 66. Jephtas löfte: "*Hvad som helst utu mins hus dörr kommer emot mig, när jag med frid igenkommer ifrån Ammons barn, det skall höra Herranom till, och jag skall offra det till bränneoffer*" — anföres af *Thomas ab Aquino* såsom exempel på ett löfte, hvars föremål är i sig godt, men som dock kunde hafva en ond följd, hvarföre ock *Hieronymus* säger om Jephta: "*in vovendo fuit stultus, quia discretionem non habuit, et in reddendo impius.*" Jephta bönhördes af Gud och besegrade Ammons barn, men, när han hemvände från segern, mötte honom hans dotter, hvilken han, trogen sitt löfte, offrade till ett bränneoffer. Se Dom. B. cap. 11 v. 30 o. ff.

V. 68—69. "*Grekerfursten*" Agamemnon. Han offrade sin dotter Iphigenia, för att erhålla gynnsam vind för afseglingen från Aulis.

V. 73. "*Christne*" — såsom motsatsen till *Juden* i v. 49 o. 81.

V. 75. "*Äro icke Abana och Pharaphars vatten i Damascon bättre än alla vatten i Israel, att jag må två mig theruti och varda ren.*" 2 Kon. v. 12.

V. 84. Med denna vers slutas Beatrix' från v. 73 fortsatta varning för öfverilade löften. Denna varning tyckes i synnerhet vara rigtad mot dåvarande prester, som förledde de enfaldige till dåraktiga och till och med brottsliga löften. Hon hänvisar derföre till Bibeln, fastän presterna undanhöllo den för alla lekmän. Med "*kyrkans Herde*" i 77:de versen

förstår Dante alldeles icke den af honom fördömde dåvarande påfven, utan endast och allenast Christus. Orden *"tanklösa får"* i 80:de versen tillkännagifva, att Dante varnar de enfaldiga för sin tids herdar. Juden, på hvilken presten ej hade något inflytande, emedan Mose lag tjente honom till rättesnöre, hade orsak att bele de christne, bland hvilka de bodde, derföre, att de trodde mera på menniskor än på Guds ord. Dante älskade kyrkan, men hatade sin tids förderfvade presterskap.

V. 93. *"Andra riket:"* andra himmeln, — Mercurii himlasfer.

V. 105. Han skall öka vårt sällskap, och vår kärlek i honom få en ny kärlek, en tillökning i vår kärlekslycka.

V. 108. Det är en vacker bild, att, liksom de saligas salighet består i sanning och kärlek, yttringen af deras känslor och tänkesätt består i ett utströmmande af ljus och värma.

V. 129. Planeten Mercurius står städse så nära solen, att den, öfverstrålad af solens glans, endast sällan är synbar eller åtminstone var det, innan fjerrglaset blifvit bragt till sin närvarande fullkomlighet. Sjelfva *Copernicus* skall på sin sotesäng hafva beklagat, att han endast en gång i sin lefnad sett Mercurius.

Sjette Sången.

Justinianus. — Romerska Kejsaredömets Historia. — Romeo.

Innehåll.

Det talande ljuset gifver sig tillkänna som kejsar Justiniani själ och inleder sin berättelse dermed, att Romerska örnen först dragit med Æneas mot vester till Italien och sedan

efter ett årtusende, då Romerska Kejsaredömets residens förflyttades till Constantinopel, åter mot öster. Justinianus berättar derpå sin egen historia så väl i religiöst som verldsligt hänseende. Han berättar, huru han, som först trodde på endast *en* natur hos Christus, blifvit af påfven Agapetus ledd ur denna villfarelsen och sedan inspirerad af Gud fullföljt sitt stora verk, ordnandet och samlandet af Romerska lagarne. Från 34:de till 111:te versen framställer han i korthet Romerska rikets historia från Æneas ända ned till Carl den store och uppehåller sig längst vid Cæsars, det Romerska rikets grundläggares bragder, och med särskilt hänsigt till Tiberius såsom den, under hvars auctoritet Adams synd blef inför hela verldens tribunal försonad medelst Christi ådömda korsfästning, och till Titus, såsom den, som hämnades Christi död på Jerusalem. Longobarderna hade anfallit christna kyrkan, men Carl den store beskyddade den. Slutligen klagar han öfver partierna inom det Romerska riket och klandrar såväl Ghibellinerna för det att de tillegnade sig örnen, som Guelferna för det att de satte liljorna (Frankrike) mot den. Men örnen skulle segra med Guds hjelp. — Dante hade i slutet af förra sången frågat, hvarföre den själ, som tilltalade honom, fått planeten Mercurius till sitt hem. Detta besvarade hon med att låta honom veta, att i denna planet bodde de, som för ärans och ryktets skull sträfvat efter dygd; derföre måste de vistas i denna sfer, en af de lägsta och trögaste; men de voro likväl saliga, emedan Guds rättvisa blef för alla uppenbar, då de jemnförde sin förtjenst med den erhållna lönen, och emedan de sträfvat efter rättvisa. Olikheten af salighet i de olika sfererna bilda just en sådan harmoni, som olika sammanpassande toner. — Slutligen nämner han vid namn Romeo såsom ett exempel af rättskaffenshet.

Anmärkningar.

För att förstå denna sång, är det nödvändigt att känna Dantes politiska system, som han utvecklat i sin bok "*de Mo-*

narchia." Jag har sökt göra reda för innehållet af denna bok i inledningen till första delen af den Gudomliga komedien pag. LVIII o. ff. och får hänvisa läsaren till den der lemnade korta framställningen af Dantes politiska system, hvilken här hade varit på sitt rätta ställe såsom inledning till denna sången.

V. 1—9. För att besvara Dantes fråga rörande sin person, börjar Justinianus med en kort skildring af Romerska herraväldets utveckling ända till sin thronbestigning. Identisk med detta herravälde är för honom dess symbol, örnen. Med *Æneas*, Romerska väldets stamfar, som förmälde sig med *Lavinia*, hade den från öster kommit till vester till Tibern. Constantinus förflyttade åter dess säte till östern, nära det Trojanska berget Ida, hvarifrån det hade utgått. Här förblef det mera än tvåhundrade år ända till Justiniani tid, som åter planterade örnen i Rom. Härvid är ännu följande att anmärka:

a) Att örnens förflyttning af Constantinus betecknas såsom *"mot himlens lopp"* innebär ett klander; ty denna förflyttning skedde enligt Dantes samtidas mening, för att öfverlemna Roms beherrskning åt Påfven, hvilket efter Dantes åsigt var förvändt och skadligt. (Jfr. Helv. S. 19 v. 114 o. ff.; Parad. S. 20 v. 55 o. ff.)

b) Justiniani vesterländska eröfringar skedde vid pass år 536, grundläggandet af Constantinopel infaller år 330; således ligga mellan båda något öfver 200 år.

c) Örnen kallas Guds fågel, dels för att visa kejsaredömets Gudomliga ursprung, dels emedan han äfven bland hedningarne gälde för Jupiters fågel.

V. 10. *"Jag är Justinian,"* ty detta namn erhöll jag i dopet och dopets nåd är evigt qvar; *"jag Cæsar var"* jag var kejsare, ty den jordiska värdigheten förgås med lifvet.

V. 11—12. Justinianus har tillvägabragt den stora samlingen af Romerska lagar, som vi ännu äga.

V. 13. "*Detta verk*" lagsamlingen.

V. 14—18. Historien känner icke, att *Justinianus* någonsin varit en anhängare af Monophysiternas irrlära; men hans gemål *Theodora* var böjd för dess antagande och hade befordrat till biskop i Constantinopel *Anthemius*, som hyllade denna *Eutychis* lära om endast en natur i Christo. När påfven *Agapetus* år 535 kom i ett uppdrag af Östgötha konungen *Theodat* till Constantinopel, undvek han all beröring med *Anthemius*. Kejsaren, bevekt af *Theodora*, sökte förmå honom, att erkänna *Anthemius* som patriark, och hotade honom till och med med bannlysning, i händelse han vägrade det. *Agapetus* svarade: "Jag trodde mig få se i dig en christlig kejsare, men jag har funnit en *Diocletianus*." Justinianus, besegrad af påfvens bestämdhet, lofvade afsätta *Anthemius*, om denne ej afsade sig sin irrlära. Då denne ej ville göra det, blef han afsatt. Man finner häraf, att meningsstridigheten emellan kejsaren och påfven icke gäller sjelfva tron utan patriarkens rättrogenhet. Philalethes anser Dante hafva anfört denna omständighet endast för att visa, huru förhållandet mellan Roms solar, kejsaren och påfven, varit det rätta på Justiniani tid.

V. 23. "*Det höga verk*" samlandet af Romerska lagarne.

V. 25—27. *Belisar*, Justiniani fältherre, stillade icke blott de inre oroligheterna, utan besegrade äfven Perser, Vandaler och Göther. Kejsaren var under allt detta i lugn qvar i Constantinopel och öfverlemnade sig åt sina legislatoriska sträfvanden.

V. 28—33. Den första frågan — se föregående sångs 127:de vers — är nu besvarad af Justinianus; men svarets innehåll gifver honom anledning att närmare förklara sig rörande kejsardömets uppkomst och betydelse och att gifva båda partierna, *Guelfer och Ghibelliner*, hvar sin lärdom, *de förre*, att de hade orätt deruti, att de ej skänkte kejsardömet tillbörlig aktning och ville försvaga det, *de senare*, att de handlade äfvenså oriktigt, när de nyttjade kejsardömets tecken (örnen), som borde tjena

endast rättfärdigheten, till nedriga partiändamål. · Namnen Guelfer och Ghibelliner hade dock på Dantes tid redan förlorat sin djupare betydelse och tjente blott till förevändning för ett inrotadt familjehat och andra passioner.

V. 34. *"Dess"* neml. den helga fanans, örnens kraft.

V. 35. *Då Pallas föll:* Pallas, konung Evanders i Italien son, dödades af Turnus i striden för Æneas. Se Virg. Æn. Lib. X.

V. 36. *"Åt den:"* åt örnen.

V. 37—39. I *Alba longa*, en stad, som anlades af Ascanius, Æneæ son, herrskade dennes efterkommande i mera än 300 år, ända till striden mellan de trenne Horatierna och de trenne Curiatierne, då herraväldet öfvergick till Rom.

V. 40—42. Ända från de Sabinska qvinnornas bortröfvande, hvilket skedde under Romuli tid, och *till Lucretias sorg* eller till Lucretias vanärande af Sextus Tarquinius under den sjunde och sista konungen, hvilket vanärande gaf anledning till konungavärdighetens afskaffande, hade *den*, nemligen *örnen*, gjort alla grannstater lydige sin lag.

V. 43—45. "Vet hur *den*," neml. örnen, med Camillus besegrade Brennus, de Senoniska Galliernas anförare, som intog Rom och framryckte ända till Capitolium, och med Fabricius slog Pyrrhus, konung af Epirus.

V. 46. *L. Quinctius Cincinnatus*, som fått sitt tillnamn af sitt rika, lockiga och okammade hufvudhår *(cirrus cincinnus)*, omtalas af Dante i *"Convito."* Hvem skall, säger han, påstå något sådant (neml. att det skett utan Gudomlig hjelp) om *Quinctius Cincinnatus*, som, hemtad från plogen och upphöjd till Dictator, frivilligt nedlade detta embete efter välfullbordadt värf och återvände till plogen.

V. 47. *"Torquatus:"* Manlius Torquatus, som lät döda sin egen son, för brott mot krigslagarne. —*Fabier:* af denna slägt voro många af Roms utmärktaste män; men den namn-

kunnigaste bland dem var *Quintus Fabius Maximus*, med tillnamnet *Cunctator*, som besegrade Hannibal och räddade republiken. — "*Decier:*" trenne berömda Romare, fader, son och sonson, hvilka störtade in bland fienderna, för att förskaffa segern åt sitt fosterland, och stupade, fadren i det Galliska, sonen i det Etruskiska kriget, och sonsonen i det krig, som Pyrrhus förde mot Romarne för att försvara Tarent. "*kring den:*" örnen, Romerska fanan.

V. 49—51. Striden med Hannibal hör enligt Dantes i sina böcker "*de Monarchia*" och "*Convito*" uttalade åsigt äfven till de Guds domar, som finnas för Roms herravälde. Man vet ej rätt, hvarför Dante kallat Hannibals krigare Araber. *Ottimo Commento* hjelper sig, i det han förklarar Arabien för en del af Africa, med den bekanta tropen *pars pro toto*. Bättre grundad är den från *Leo Africanus* tagna förklaringen, enligt hvilken denna verldsdels namn härleder sig från en Arabisk konung *Ifricus*, som inträngt i denna verldsdel med sitt folk, då han blifvit förjagad af Assyrierna. För öfrigt bestämmer Dante stället, der Hannibal gick öfver Alperne, i öfverensstämmelse med det nyaste antagandet.

V. 52. "*Scipio:*" (Africanus) Hannibals besegrare; — "*Pompejus:*" den store Pompejus, som var en bland dem, som förstörde *Fiesole* och uppbygde *Florens* (se Giov. Villani Ist. Fior. Lib. I. cap. 36 & sqq.)

V. 53—54. Florens, Dantes födelsestad, låg vid foten af det berg, hvarpå Fiesole, som efter Catilinas nederlag i grund förstördes, hade legat.

V. 55—57. Rom öfverlemnade örnen i Cesars hand vid den tid då Frälsaren skulle födas.

V. 58—60. *Varus*, en liten flod, som skiljer Frankrike från Italien. — *Isere* en flod i Frankrike. — *Era*, Latinskt namn, Arar, Saone. — I denna terzin beskrifves hela skådeplatsen för Cæsars Galliska krig. Den tyckes vara tagen ur ett ställe hos Lucanus, der denne skildrar de trakter i det eröfrade

Gallien, från hvilka Cæsar sammankallade sina legioner till kriget mot Pompejus. Der nämnas utom Rhen alla här omtalta floder.

Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa suo, famæ majoris in amnem
Lapsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Lucan. Bell. Civ. Lib. I. — v. 399—401.

Finis et Hesperiæ, promoto limite, Varus
Ibid. v. 404.

Optima gens flexis in gyrum Sequana (Seine) frenis
Ibid. v. 425.

Qua Rhodanus raptum velocibus undis
In mare fert Ararim.
Ibid. v. 433—435.

V. 67—63. Cæsar gick tvertemot republikens befallning öfver Rubicon mellan Ravenna och Rimini mot Rom, utan att nedlägga öfverbefälet öfver hären, och förklarade sig derigenom sjelf för en statens fiende.

V. 64. "*Mot Spanjen vänds den*" (örnen) mot Pompeji härar, anförde af hans legater Petrejus, Afranius och Varro.

V. 65. "*Durazzo*" (Dyrrhachium), en stad i Macedonien, den Julius Cæsar intog och der han ansattes af Pompeji härar. "*Pharsalus:*" namnkunnig stad i Thessalien, der Cæsar vann sin afgörande seger, efter hvilken Pompejus flydde till Ægypten och fann der en beklaglig död, hvilket antydes dermed: "*att smärtan af nederlaget känts vid Nilens våg.*

V. 67—72. "*Simois*" är en flod vid Troja, der Hector föll och blef begrafven. Dante följer äfven här Lucanus, med åsidosättandet af Cæsars egna commentarier. Lucanus låter Cæsar efter slaget vid Pharsalus landa, under förföljandet af Pompejus, vid Trojas kust och der medelst ett offer fira minnet af den Juliska slägtens Trojanska härkomst. Det behöfver väl knappast erinras att med "*den*" (örnen) betecknas från

versen 55 till v. 72 Romerska hären under Cæsars anförande. Från Troja drog han till Ægypten, der han störtade Ptolomeus från thronen och ditsatte Kleopatra.

V. 70. Här vidröres det Afrikanska kriget mot Juba, Mauritaniens konung, som understödde qvarlefvorne af Pompeji härar och efter en förlorad drabbning mot Cæsar mördade sig sjelf.

V. 71—72. I dessa versar antydes det Spanska kriget, då Cæsar besegrade Pompeji båda söner *Sextus och Cnejus* och efter fyra års strider gjorde slut på det borgerliga kriget.

V. 73. "*Hvad han gjort etc.*" Här omtalas örnens seger under *Augustus*, Cæsars efterföljare.

V. 74. Augustus slog vid Philippi *Brutus* och *Cassius*, hvilka vi sett i det nedersta helvetet straffade såsom Romerska verldsmonarkiens förrädare.

V. 75. Augusti seger öfver Marcus Antonius vid *Modena* (Mutina) före triumviratets upprättande, och segren öfver *L. Antonius*, då *Perugia* blef nästan i grund förstördt.

V. 76—78. För att icke blifva förd i triumf af segervinnaren Octavius Augustus, mördade Kleopatra sig sjelf medelst en orm.

V. 79—81. Augustus eröfrade sedan hela Ægypten ända ned till röda hafvet, och nu först fick Rom fred, och Jani tempel, som under krig stod öppet, tillslöts.

V. 87. "*tredje Cæsar*" är Tiberius, när man anser Julius Cæsar såsom den förste.

V. 88—90. Under Tiberius blef Christus korsfäst, Adams synd försonad och den eviga rättvisan tillfredsställd. Hvilken vigt Dante lägger vid den omständigheten, att Christus blifvit korsfäst af innehafvaren af verldsväldet, har jag visat i Inledningen till första delen pag. 62. Af samma skäl måste äfven deraf, att Romerska monarken här framstår liksom den Gu-

domliga rättvisans organ, den högsta glansen synas honom här utgjutas öfver örnen.

V. 93. Denna dunkla vers blir närmare förklarad i följande sång af skalden sjelf.

V. 94—96. Justinianus vet äfven det, som tilldragit sig efter hans död. När Carl den store år 774 tog Longobardernas konung Desiderius tillfånga och gjorde ett slut på det Longobardiska riket, var han ännu icke kejsare och hade således ännu icke örnen, men han fick den sedermera. Longobarderna hade förut öfverströmmat Italien och förfördelat Rom.

V. 100. "*Rikstecknet:*" örnen. *En* (Ghibellinen) gör den till sitt partis fana och vill ingalunda återställa örnens verldsherravälde, utan eftersträfvar blott, att sjelf komma till välde.

V. 101. "*En*" (Guelfen) sätter mot det (mot örnens välde) de gula liljorne, Frankrikes vapen. Guelferna slöto sig till Frankrike, för att förödmjuka kejsaren.

V. 106—108. Carl den andre, konung af Neapel och Sicilien, anses af de flesta commentatorer vara här antydd; men Cary anser det sannolikare, att här menas Carl af Valois, Philip den tredjes af Frankrike son, som vid den tiden inkallades till Italien af Påfven Bonifacius, som lofvade honom att blifva Romersk kejsare. Se G. Villani Lib. 8. cap. 13. — "*För klor:*" Romerska örnens klor.

V. 112—114. Sedan Justinianus slutat utkastet till örnens historia, besvarar han i denna Terzin Dantes i förra sången v. 127 och 128 framstälda andra fråga: hvarföre han vistades i Mercurii himlasfer. Denna kretsens själar sakna något i tänkesättets fulla renhet, då begär efter ära och rykte blandat sig i deras handlingar; derföre visa de sig äfven i en stjernas sfer,

Som för en annans glans syns oss så föga.

V. 127—129. Giov. Villani i sin "Ist. Fios. Lib. 6, cap. 91 berättar om denne *Romé*, följande:" Raimund Berengar,

den siste grefven af Provence af det Arragoniska huset, var en frikostig herre och Trubadurernas stora gynnare. En gång kom till hans hof en pilgrim, som hemvände från Compostella, en redbar och vis man, som snart kom hos grefven i sådan ynnest, att denne insatte honom till förvaltare af sina egendomar. Han motsvarade äfven så det honom skänkta förtroendet, att grefvens inkomster innan kort blefvo tre gånger större, än de förut varit. Emedlertid blef den redlige Romée (så kallades han) anklagad af de afundsjuka Provenzalska baronerna och Raymund fordrade af honom räkenskap för hans förvaltning. Då sade Romée till honom: "jag har tjent dig långlig tid och upphöjt dig från en ringa förmögenhet till stort herravälde. För detta är du, förledd af dina baroners falska dom, ganska litet tacksam. Efter jag nu har kommit till ditt hof som en fattig pilgrim och alltid lefvat der enkelt på din kost, så gif mig nu åter min mulåsna, min pilgrimsstaf och min säck och låt mig bli fri från din tjenst." Derpå gick han bort, som han hade kommit, fastän grefven ville hålla honom qvar, och man fick aldrig veta, hvad det blef af honom; dock mena många, att han blifvit en helig man. Romée (Romeo) tyckes för öfrigt i denna berättelse snarare betyda pilgrim än vara ett eget namn. Närmast betecknar ordet väl en, som vallfärdar till Rom, men blifver äfven brukadt för pilgrim i allmänhet. Villani tyckes antaga, att man icke känt hans namn, utan kallat honom företrädesvis *Romfararen.*

V. 133. "*Fyra döttrar:*" Af Raimund Berengars fyra döttrar blef *Margaretha*, den äldsta, förmäld med Ludvig den 9:de af Frankrike; *Eleonora*, den andra i ordningen, förmäldes med Henrik den tredje af England; *Sancha*, den tredje, med Richard, Henriks broder, som blef vald till Romersk konung; och *Beatrix*, den yngsta, med Carl den förste, konung af Neapel och Sicilien och Ludvigs broder.

V. 136. Raimund Berengar: denne furste, den siste af

huset Barcelona, som var grefve i Provence, dog år 1245. Man finner honom bland trubadurernas antal; men man har icke någon sång af honom i behåll.

Sjunde Sången.

Syndafallet. — Återlösningen. — Uppståndelsen.

Innehåll.

Sedan Justinianus slutat sitt tal, höjer han en sång, i det han vänder sig till sin saliga omgifning, och försvinner derpå med de andra. Dante önskar lösningen af några tvifvelsmål; men han vågade ej, nedböjd af vördnaden, vända sig till Beatrix med någon fråga. Hon ser hans förlägenhet och uppmuntrar honom med ett småleende, som skulle kunna gjort äfven dem, som qvaldes i elden, lycklige. Först löser hon det tvifvel, hvartill Justiniani tal gifvit anledning, då han sade, att örnen under Titus *"burit mot Jerusalem hämndens brand för hämnd på gammal synd."* Dante kunde ej förstå, huru en rättvis hämnd kunde med rätta blifva hämnad. Med den gamla synden menas Adams syndafall; hämnden för den är Christi korsfästelse, och hämnden för denna hämnd är Jerusalems förstöring. Tankeföljden är härvid denna: Adam lade ej töm på sin vilja och genom hans synd kom synden öfver alla hans efterkommande. Ändtligen kom Guds ord ner och förenade sig genom en akt af evig kärlek med den menniskans natur, som skiljt sig från Skaparen. Menniskans natur var skapad ren, men hade i Adam vändt sig från sanningens väg. Derför var korsets straff icke för strängt med hänseende till synden, men orättvist med hänseende till Gudamenniskan. Korsfästelsen var en grymhet af Judarne, men en rättvisa af Gud; derföre bäfvade väl jorden vid denna handling, men himmeln öppnade sig åter för menniskorna. De blefvo åter i följd af denna

gerning skicklige för saligheten, då straffet för Adams synd var lidet och Guds rättvisa tillfredsställd. — Men Beatrix ser Dante försänkt i ett nytt tvifvel, nemligen: hvarföre Gud valt just ett sådant sätt att återlösa menniskan. Hon medgifver, att detta är ett ogenomträngligt mörker för alla, som ej fullmognat i kärleken. Hon söker lösa detta tvifvel och säger honom, att Guds godhet har medelst sina strålar förbredt sina eviga behag i hela naturen. Hvad denna godhet frambringar är oförgängligt och fritt och icke underkastadt de krafter, som utgå från de skapade tingen. Det skapade är mest henne likt och behagar henne mest. Ju likare, desto klarare strålar den gudomliga lågan i det skapade. Alla dessa företräden har menniskan, nemligen omedelbar skapelse, oförgänglighet, frihet, likhet med Gud, Guds kärlek; men så snart ett af dessa saknas, är hon förlorad, förlorar hon sin värdighet. Det är synden, som beröfvar henne friheten och likheten med den högsta godheten. Hon kan endast genom ett rättvist och tillfyllestgörande straff för sin synd åter vinna sin förlorade höghet. Genom Adams fall blef hela menniskoslägtet försänkt i synd. Endast tvenne medel funnos, Guds fria nåd eller menniskans egna godtgörande. Menniskan kunde ej sjelf godtgöra sin synd, ty hon kunde ej så djupt ödmjuka sig, som hon förgått sig. Då nu menniskan ej kunde göra tillfyllest för sig sjelf, så kunde Gud antingen fritt förlåta eller ock förläna menskligheten kraft att försona sig med Honom. För att visa sin öfversvinneliga nåd, valde Gud båda vägarne på en gång; ty genom Christi menniskoblifvande kunde den menskliga naturen tillfyllestgöra för det, som den förbrutit. Detta Guds förfarande är det högsta beviset på Guds godhet och kärlek. Gud gaf sig sjelf, för att göra menniskan i stånd att höja sig ur synden till ett evigt lif. Detta var frikostigare, än en blott förlåtelse, och rättvisare, ty alla andra medel hade varit mindre rättvisa, än Christi menniskoblifvande och död. Genom att följa Christus, som Gud och som menniska, vinner menniskan Guds nåd.

Såsom tillägg förklarar hon nu äfven för Dante det stället i sitt tal, att allt skapadt är oförgängligt, hvilket Dante ej förstod, då elementernas blandning är förgänglig, och Gud hafver likväl skapat dem. Han tycker sig finna häri en motsägelse; men hon säger, att hvad hon sagt har endast afseende på det, som omedelbart blifvit skapadt af Gud, nemligen Englarne, himlarne och stoffet till alla ting; dessa äro goda och eviga. Men formandet af stoffet är en följd af stjernornas conjunctioner, och äfven så djurens och plantornas lif, hvilket allt fördenskull är förgängligt. Annorlunda förhåller det sig med menniskans lif. Hos henne inblåste Gud en lefvande ande, hvilken fördenskull är evig. Hon skall derföre åter uppstå på den yttersta dagen, och det eviga stoff, af hvilket hennes kropp bestod, skall åter gestalta sig till en ny oförgänglig lekamen.

Anmärkningar.

V. 1—3. Denna terzin innehåller i sjelfva originalet en af Hebräiska och Latin blandad lofsång hvilken lyder sålunda:

„Hosanna Sanctus Deus Sabaoth,
Superillustrans claritate tua
Felices ignes horum malahoth.”

(Hosanna, Helige Gud Sabaoth,
öfverstrålande med din klarhet
de lyckliga eldarne från denna himlahär).

V. 4. „*Till sin dans:*” alla ruota sua. De salige röra sig i himmelen med den himlasfers kringsvängning, som de tillhöra. Justinianus gick åter in i Mercurii stjerna, ur hvilken han i Par. S. 5 v. 104 dykat upp.

V. 6. Dubbelkransen betecknar Justiniani dubbla förtjenst som lagstiftare och segerrik kejsare. Jfr. för öfrigt femte Sången v. 130—137.

V. 11. ”*Din Engel:*” Beatrix.

V. 15. ”*Af B och x*” I originalet står *B* och *ice*. *Bice* är en smekförkortning af *Beatrice*. Då jag gifvit henne det latinska namnet *Beatrix*, emedan det lättare ingick i versen, hade en ordagrann öfversättning här varit mera förvillande, än den jag gjort med anspelning på namnet Beatrix.

V. 17. ”*Stålblick*” läs: strålblick.

V. 18. ”*Lyckliggjort:*” skulle hafva lyckliggjort.

V. 19—21. Jfr Justiniani tal i Par. 6:te S. v. 90—93. Tviflande begrundade han: om den hämd, som blef fullbordad på Christus, var rättvis, huru kunde rättfärdigheten då lida, att denna rättvisa hämd blef straffad på Judarne?

V. 25. ”*Den menskan, som ej född är vorden:*” Adam.

V. 26—29. Adam, som ej tålte något band på sin vilja, föll i synd, och denna hans synd fortplantades med sin skuld och sina följder på alla hans efterkommande. Menskligheten måste i detta hänseende blifva betraktad som en menniska, hvars lemmar utgöras af de särskilta menniskorne. Som nu synden icke blifver tillräknad en menniskas särskilta lem, t. ex. handen, i och för sig, utan blott så till vida som den är en del af det hela, så tillräknas äfven arfsynden med hänseende till hvarje särskilt menniska.

V. 29. ”*Menskan:*” menskligheten.

V. 30—33. ”*Guds ord*” — Guds son (se Joh. cap. 1 v. 1). Guds ord förenade sig i Christus med den menskliga syndiga naturen.

V. 35. Den menskliga naturen ”*till ett med skaparn blifven:*” d. v. s. förenad med Christus, genom hvilken *all ting är gjord*.

V. 41. Neml. med den syndiga menskliga naturen.

V. 46—48. Christi korsfästelse af Judarne, fastän straffet var rättvist med hänseende till den menskliga natur, som Han

antagit, och således en rättvis hämd på synden, var likväl orättvis med hänseende till den Gudomliga naturen och blef derföre hämnad på Judarne medelst Jerusalems förstöring. Jordbäfningen vid Christi död var ett tecken, hvarmed Gud gaf tillkänna, att Judarnes gerning misshagade Honom; men himmelens öppnande för det syndiga menniskoslägtet bevisade åter, att Gud fann välbehag i sjelfva tilldragelsen, Christi frivilliga försoningsdöd.

V. 51. "*Hämnad se'n sig röjde:*" neml. genom Jerusalems förstöring af Titus.

V. 58—60. Detta Guds rådslut blifver alltid mörkt och en oupplöslig gåta för förståndet. Endast det af kärlek genomvärmda hjertat anar dess vishet och känner den oändliga kärlek, som uttalar sig deri.

V. 63. Äfven Thomas ab Aquino påstår icke, att Gud ej skulle kunna hafva valt någon annan väg till vår återlösning, utan endast, att denna vägen utan tvifvel var den bästa. (Summ. Theol. Pars 3. Quæst. 46, Art. 2 & 3).

V. 64. Gud aflägsnar allt hat från sig; derföre har hatet fått sin plats i det djupaste helvetet.

V. 67—72. Allt, som omedelbart utgått från Guds godhet, är oföränderligt och fritt och oberoende af de *nya tingens* (särdeles himlakropparnes) inflytande.

V. 73. Derföre att det är mera likt Guds godhet, vinner det ock mer Guds välbehag:

Som mera likt, det mer behag ock vinner.

V. 77. "*I alla dessa ting:*" de prerogativer, som Guds omedelbara skapelser hafva: oföränderlighet, frihet, likhet med Gud och till följe deraf Guds större välbehag.

V. 86. "*I sitt frö:*" i Adam. — "*Från hvar höghet:*" från i föregående anmärkning nämnda prerogativer.

V. 100. Adams synd hade sin rot i högmodet.

V. 103—105. Åt menniskan gaf Gud Christus till en förebild af ödmjukhet och lydnad intill döden och förlät tillika alla dem, som i tron på Christus följde Hans eftersyn. Gud har till menniskans återlösning icke valt en väg, utan tvenne: rättfärdighetens och barmhertighetens.

V. 110. David säger: alla Guds vägar äro barmhertighet och sanning.

V. 120. Att Christus blef gifven åt menniskan, var Guds barmhertighet; att Christus blef af menniskan återgifven åt Gud var menniskans rättfärdighet. "*Quod ergo homini datus est Christus* — säger Thomas ab Aquino — *Dei fuit misericordia. Quod ab homine redditus est Christus, fuit hominis justitia.*"

V. 121—141. Se sista stycket af *Innehållet* till denna sång.

V. 142—144. Se anm. vid v. 68—78 i 25:te Sången af Skärselden. Detta vår själs ursprung gör sig äfven kännbart i en outsäglig trängtan till Gud, hvarom Augustinus säger: "Du har skapat oss för Dig, och vårt hjerta är oroligt, tills det finner hvila i Dig."

V. 145—148. Att från det sätt, hvarpå den första menniskan skapades, sluta till dess uppståndelse, synes vid första påseendet något vågadt. Det förhåller sig likväl härmed — säger Philalethes — på följande sätt: "hela den kroppsliga naturen är i sin ursprungliga gestalt skapad omedelbart af Gud. Ännu bestämdare säges detta om de första menniskornas kroppar, såväl mannens som qvinnans, fastän den förra är bildad af jordenes stoft och den senare af mannens refben; ty då menniskan naturligtvis kan blifva född endast af menniska, så är dock hennes första tillkomst alltid en underbar, af Gud omedelbart verkstäld skapelse.

Denna våra första föräldrars så skapade kropp var nu äfven odödlig, väl icke efter naturens, utan efter nådens ordning. Själen besatt nemligen en öfvernaturlig, af Gud henne förlänad kraft, att sammanhålla det i sig sjelf upplösning un-

derkastade kroppsliga stoffet, så länge hon förblef undergifven Gud. Detta företräde, som på visst sätt blifvit vilkorligt gifvet menniskan, förlorades genom synden tillika med nåden. Genom återlösningen i Christo återvände nåden, och syndens straff blef utplånadt. Nu skulle man tro, att menniskan återvunnit genom densamma äfven kroppens odödlighet; men då återlösningen endast kommer oss till godo, då vi bilda en kropp med Christus, som lemmarne med hufvudet, så måste vi, för att erhålla den, äfven blifva lika vårt hufvud (Christus). Christus besatt den Gudomliga nåden i en lekamen, som var underkastad lidande och död; således måste äfven vi i en sådan lekamen emottaga utkorade barns anda, för att genom likheten med Hans lidande och död blifva upptagna till uppståndelsens herrlighet. På detta sätt blifver väl icke i detta jordiska lifvet det ursprungliga paradisiska tillståndet återställdt äfven med hänseende till vår kropp, men likväl en gång genom vår uppståndelse.»

Det finnes mycket i detta skaldestycke, som rättfärdigar det beröm, som den lärde Salvini tilldelar det:

»Se volete saper la vita mia
Studiando io sto lungi da tutti gli uomini;
Ed ho imparato più teologia
In questi giorni, che ho riletto Dante,
Che nelle scuole fatto io non avria.»

Åttonde Sången.

Tredje sferen, Venus. — Deras själar, som lefvat på jorden under denna stjernans inflytelse. — Carl Martell. — Menniskornas bestämmelse.

Innehåll.

Vid åsynen af Beatrix' tilltagande glans märkte Dante, att han förflyttats till en högre sfer och att han befann sig i planeten Venus. Efter att hafva ordat något om det inflytande, som de gamle trott denna stjerna äga, och om den hyllning de skänkt henne, berättar han, huru han i denna stjernas ljus såg andra ljus mer och mindre skyndsamt röra sig. Ett af dessa ljus närmade sig och erbjöd sig att lemna Dante upplysningar. Sedan Beatrix rådfrågats och ingifvit mod och tillförsigt, vände Dante sig till det ljuset, som tilltalat honom, för att få veta, hvilka de själar voro, som anträffades i denna planet. Det tillfrågade ljuset blifver härvid klarare af fröjden, att kunna göra honom till viljes, och ger sig tillkänna såsom Carl Martell, konung af Ungern, Dantes vän, och säger, att mycket ondt, som händt, skulle icke hafva händt, om han lefvat. Dante skulle äfven då fått glädja sig af hans vänskap. Sedermera tadlar han det tyranni, som vållat Siciliens uppror, och girigheten hos sin broder Robert, som dock härstammade från en så frikostig fader. På Dantes fråga, huru onda barn kunna födas af en god fader, svarar Carl Martell: Gud låt sin försyn vara en kraft i himlakropparne. Dessa frambringa icke blott först kropparne, utan de gifva äfven åt dem den riktning, som af dem kan emottagas. Dessa riktningar äro nu olika och måste vara det. Fäder skulle alltid afla söner, som voro lika dem, om Gud icke medelst stjernornas inflytande vid själarnes skapelse lät andra anlag frambringas, för att åstadkomma den mångfaldighet, som är nödvändig för

bildandet af en stat. Till denna mångfald i de naturliga anlagen komma sedan äfven de förändringar, som lyckan frambringar. Mycket ondt uppkommer likväl deraf, att menniskorna icke nog gifva akt på de naturliga anlagen, utan göra dem till prester, hvilka naturen ämnat till krigare, och dem till konungar, som äro ämnade till prester.

Anmärkningar.

V. 1. Skalden berättar vid sin ankomst till tredje himlen, att den fordna verlden i sitt hedniska mörker trodde, att sinnlig kärlek emanerade från stjernan Venus.

V. 2. "*Tredje Epicyclen.*" De små kretsar, i hvilka särdeles hvarje planet med egen rörelse vänder sig från vester till öster, under det den blifver af *primum mobile* framryckt från öster till vester, kallas *Epicycli* i det Ptolomeiska systemet, som Dante följer. Venus' bana blir kallad den *tredje* Epicyclen, emedan denna stjerna intager tredje rummet i det Ptolomeiska verldssystemet.

V. 3. "*Cypris:*" Venus kallades så, emedan särdeles ön Cypren hade många tempel, helgade åt henne. Ovidius sjunger:

Festa dies Veneris, tota celeberrima Cypro.

V. 9. "*I Didos sköte sutit:*" Se Æn. Lib. 1 v. 718 & sqq.:

— — *interdum gremio fovet, inscia Dido,*
Insidat quantus miseræ Deus.

V. 10. "*Som hon:*" Som Venus etc.

V. 11 & 12. Venus är en del af året morgonstjerna (*Lucifer*) och en del af året aftonstjerna (*Hesperus*) och går således än för än efter solens spann.

V. 19. Dante såg smärre ljus röra sig inuti "*i ljuset:*" i stjernan Venus.

V. 20—21. Dessa själarnes större eller mindre hastighet härrörde af deras större eller mindre kärlek, och denna åter af den större eller mindre graden af deras eviga åskådningar.

V. 26. *"Lemnande den krets:"* upphörande med sitt omkretsande.

V. 27. All himlens rörelse går ursprungligen ut från *primum mobile;* men denna sfer sättes i rörelse af Serafernas chor, den högsta af de nio englachörerna.

V. 37. *"Voi ch'intendendo il terzo ciel movete."* Dessa äro begynnelseorden i den första af de sånger, som Dante förklarar i sin bok *"il Convito."* De äro rigtade till de Intelligenser, som styra den tredje himlasferen.

V. 38—39. En ädel tanke: kärleken till Gud och kärleken till nästan kunna aldrig vara i strid med hvarandra, aldrig utesluta den ena den andra; de äro snarare till sitt väsende en och densamma och höja ömsesidigt hvarandra.

V. 49. Den ande, som nu talar, är Carl Martell, konung af Ungern och son af Carl den andre, konung af Neapel och Sicilien, hvilka besittningar han aldrig tillträdde, emedan han dog före sin fader. Det onda, som skulle hafva blifvit förekommet, om Carl Martell fått lefva längre, var det motstånd, som hans broder Robert, hvilken efterträdde honom, gjorde mot kejsar Henrik den 7:de. Se G. Villani Lib. 9. cap. 38.

V. 56—57. Sannolikt har Dante gjort Carl Martells bekantskap, då denne år 1295 kom till Florens, för att möta sin fader Carl den andre, som återvände från Frankrike, der han efter slutad fred med Jacob af Aragonien hade emottagit sina söner, hvilka blifvit lemnade i Arragonien som gisslan. Se Villani Lib. 8 cap. 13.

Benvenuto af Imola säger om denne Carl Martell: "Han var en yngling med stora anlag, en sann son af Venus, emedan han var kärleksfull, älsklig och intagande, och i besittning af de fem ting, som inbjuda till kärlek, nemligen helsa, skönhet, rikedom, ledighet och ungdom," och söker på sådant sätt att förklara, hvarföre Dante lät honom synas här, der de själar visa sig, *"som denna stjernas ljus förvunnit."* Jfr. S. 9 vers. 33.

V. 58—60. I dessa versar antydas de riken, till hvilkas arftagare Carl Martell var bestämd. — "*Den sköna venstra strand etc.:*" Provence.

V. 61. "*Ausoniens horn*" etc. Konungariket Neapel.

V. 64—66. Ungern.

V. 67—70. "*Trinacria*" etc. Sicilien, kallad Trinacria för sin trekantiga form och sina trenne landtuddar, Lilybeum, Pachinum och Pelorum, af hvilka de båda sistnämnda innesluta öns östra sida, hvarföre östanvinden (*Eurus*) rasar strängast der. Dante förkastar tillika de gamles fabelaktiga tro, att Tyféus, en af de uppröriske Giganterne, på hvilken Zeus skulle till straff hafva vältrat Ætna, uppväckte genom sin rörelse jordbäfning och rökmoln, och förklarar detta vållas af underjordiskt svafvel.

V. 71—72. Sicilien skulle ännu regerats af en konungaätt, som genom mig härstammade från Carl I och Rudolf I, den förre min farfar, konung af Neapel och Sicilien, och den senare min svärfar, Tysklands kejsare, båda besjungna i Skärseldens 7:de sång,

V. 73—75. Om icke styrelsens i Sicilien tyranniska och egennyttiga förfarande uppväckt folkets hat och hämd och retat till det rysliga uppror, som utbröt i Palermo annandag Påsk 1282 och, kändt under namn af den Sicilianska aftonsången, vållade, att Siciliens krona kom i Peters III af Aragonien händer.

V. 76—79. Dante lägger här i Carl Martells mund en varning till dennes ännu lefvande broder, konung Robert af Neapel, att akta sig för girighet, på det han icke, liksom farfadren Carl I, måtte göra folket upproriskt mot sig. Han tyckes äfven beskylla sin broder för att använda giriga Catalonier i sin statsförvaltning.

V. 82. Se Skärselden S. 7. v. 126 och anm. dervid.

V. 93. Den anmärkningen, att Roberts förfäder voro fri-

kostige, då han sjelf var girig, gifver Dante anledning till den frågan, som han här framställer.

V. 94—96. Carl Martell lofvar att besvara Dantes fråga på ett sådant sätt, att det, hvilket han ej sett bättre än man ser det, som man har bakom sig, skall ses så klart, som om det stod för hans ögon. Argumentationen i v. 97—135 är hufvudsakligen följande:

I och för sig måste alltid lika födas af lika (v. 133—134); men vid frambringandet af menniskan inverkar äfven något annat, nemligen stjernornas kraft, i hvilka den Gudomliga försynen liksom förkroppsligar sig (v. 97—102). Det visa ändamålet, hvartill försynen använder denna kraft, är en passande fördelning af anlag bland menniskorna, hvarförutan det menskliga samfundet ej kunde bestå (v. 103—123). Men vid en sådan fördelning rättar sig Guds försyn icke efter adel och härkomst, utan efter sitt fria afpassande (v. 124—132).

V. 98—99. Guds försyn, enligt Thomas' ab Aquino definition *"ratio ordinis rerum in finem,"* är till sin idé alltid omedelbar, men utförandet kan ofta blifva öfverlemnadt åt underordnade orsaker, som det här säges om stjernorna.

V. 103. *"När den bågen:"* himlabågen, den med stjernor besållade bågen.

V. 109. *"De förstånd:"* de intelligenser — stjernornas ledande englar.

V. 111. *"Och Han:"* Gud.

V. 113. Här betecknar *"naturen"* Gud sjelf och de englar eller Intelligenser, hvilka med kraft från Honom leda sferernas kretsande. Samma betydelse har naturen i 127:e versen.

V. 118—120. *Se Aristoteles de Rep. Lib. 3. cap. 4.* "Då en stat består af lemmar, sins emellan olika, (ty liksom ett djur består af själ och kropp; och själen, af förnuft och begär; och en familj, af man och qvinna; och egendom, af herre och slaf; på samma sätt består en stat både af alla dessa och

dessutom af andra olika slag), är det en nödvändig följd, att förträffligheten hos alla statens lemmar ej kan vara en och densamma."

V. 122. Med rötter menas naturanlagen, hvilka till följe af stjernornas ställning vid födseln mångfaldigt variera.

V. 124—127. Här tyckes Dante hafva tänkt på de olika stånden, som kräfva hvart sin olika individualitet, lagstiftarens (*Solon*), krigarens (*Xerxes*), lärarens (*Melchisedek*) och näringsidkarens (*Dædalus*), så framt man under den senare förstår alla näringsyrken. Valet af Xerxes, såsom symbol af krigsståndet, kan synas något besynnerligt. Han var dock anförare af den största här, som forntiden hört omtalas.

V. 127—129. "*Den kretsande natur etc.*" Stjernornas kretslopp är liksom ett signet, som påtrycker det allmänna menniskostoffet en pregel af individualitet.

V. 130—132. (Genesis 25, 22.) Esau och Jacob, de olika bröderna, anföras som exempel derpå, att den Gudomliga försynen äfven under alldeles lika förhållanden låter olika individer framkomma. Väl kunde man tro, att dessa bröder såsom tvillingar måste vara födde under samma constellation, men äfven *Roger Baco* påstår, att det ringaste afstånd är tillräckligt för en olikhet i detta afseende, så att sjernkrafter kunna äfven på den minsta fläck af jorden frambringa gräs af olika art och göra tvillingarne i moderlifvet olika till gestalt och seder och i utöfningen af vetenskaper och sysslor, med ett ord, i allt. — "*Quirin:*" Romulus, som var af ringa härkomst, tjenar som exempel på olikhet mellan far och son.

V. 133. Natur står här i vanlig mening och betecknar en hos det jordiska och skapade inneboende kraft. När den verkar ostörd blifver det alstrade likt den alstrande, såsom förhållandet är med plantorna.

V. 139. "*Naturen*" (stjernornas inflytande) är att förlikna vid ett frö, som endast då trifves väl, när det faller i gynn-

sam jordmån; — äfven så behöfver menniskans individualitet för att kunna frambringa de frukter, som man väntar af den, lyckan. Se Helv. 7:de S. v. 68—96.

Nionde Sången.

Venus, fortsättning. — Cunizza. — Folco. — Rahab.

Innehåll.

Sedan Carl Martell slutat sitt samtal med Dante med en profetia om det straff, som skulle drabba Provenzalerne, drager han sig tillbaka, och ett annat ljus närmar sig. Beatrix uppmuntrar med en blick skalden, att tilltala det. I detta ljus fröjdas Cunizzas själ. Hon, tyrannen Azzelinos af Romano syster, bekänner, att hon på jorden beherrskats af jordisk kärlek, och att hon derföre uppenbarar sig på denna stjerna. Hon qväljes icke mera af ånger, utan har förlåtit sig, som Gud förlåtit henne. Bredvid henne visar sig skalden Folcos från Marseille själ. Hon omtalar det ädla rykte, som han efterlemnat; klandrar bittert Paduanerne; förespår dem ett blodigt nederlag, och nämner med ovilja äfven andra länder och deras beherrskare. Sedan hon sagt detta återgår hon till sin fröjd; men det andra ljuset blir allt mera lysande; ty anden ljusnar i paradiset af fröjd, liksom den mörknar i helvetet af sorg. Dante frågar otåligt, hvarföre den sälla anden icke ville tala med honom. Härpå gifver Folco sig tillkänna och berättar, huru han i sin ungdom varit begifven på jordisk kärlek, hvilket han dock ej mera ångrar, utan är glad deröfver, att hans jordiska kärlek förvandlats till en himmelsk kärlek. Bredvid honom strålar ett annat kärleksljus, *Rahab*, hvilken Christus, då han befriade så många ur limbus, först på sitt triumftåg lemnat efter sig på denna planet, ty hon, fastän

mycket begifven på jordisk kärlek, hade dock verksamt befordrat Guds rike, hvilket deremot helt och hållet förgätes af påfven. Den af djefvulen byggda staden Florens slår Florer (*floriner*), som förföra hela verlden och göra presterna till giriga vargar, som förderfva fåren. Derföre lägga de bort Bibel och kyrkofäder och studera endast decretaler; men snart skall det göras slut på påfvens otrohet emot kyrkan.

Anmärkningar.

V. 2. Clemenze var Carl Martells dotter och Ludvig den 10:des af Frankrike gemål. Hon lefde ännu år 1300.

V. 3. Neml. att genom Robert skulle hans hus blifva beröfvadt Neapels krona. Se Villani Lib. 8. cap. 112.

V. 6. D. v. s. öfver dem, som förbryta sig mot Martells hus, skall komma sorg.

V. 7. "*Det helga ljusets ande.*" Carl Martell.

V. 8. "*Till den sol etc.*" till Gud.

V. 10—12. D. v. s. huru dåraktige ären j, menniskor, som vänden eder från Gud till verldsfåfänga.

V. 13. "*Ett annat ljus:*" en annan af de själar, som visa sig i Venus.

V. 16—18. "*Beatrix' öga,*" visheten, sade honom, att han borde tillfredsställa sin önskan, att tala med den ande, som visade sig.

V. 19—21. Då alla menniskors tankar ses af Gud, och då allt, som finns i Gudomen, är ett föremål för de salige andarnes åskådning, måste följaktligen sådane andar se alla menniskors tankar. Dante begär fördenskull af den anden, som nu närmas honom, ett bevis på den sanningen och säger: gif mig ett bevis på, att du i Gud ser mina tankar?

V. 22. "*Det nya ljus:*" det ljuset (själen), som *nu* närmat sig Dante.

V. 24. "*Der förr den sjöng:*" anden var bland dem, som Dante hört sjunga Hosianna, se föregående sång v. 29.

V. 25—31. Emellan Rialto i Venetianska området och floderna Brentas och Piavas källor ligger slottet *Romano*, der den nu talande andens, *Cunizzas*, broder, den grymme *Ezzelino* eller *Azzelino*, föddes. Vi hafva sett denne tyrann i blodströmmen i Helvete 12:te Sångens 110:de vers. Att Ezzelino kallas en *eld*, rättare fackla (*facella*), kommer sig deraf, att hans moder kort före sin nedkomst drömde, att hon blifvit förlöst med en brinnande fackla.

V. 32. *Cunizza.* Utom hennes äfventyr med Sordello, hvilket redan omtalats i Skärselden, (se anm. vid S. 6 v. 74), blef hon äfven, sedan *Ezzelino den tredje*, sannolikt efter hans faders *Ezzelino* den andres död, hade landsförvist Sordello, älskad af en riddare *Bonio* från Treviso, med hvilken hon öfvergaf sin broders hof och drog länge omkring i verlden, till dess hon ändtligen med sin älskare nedsatte sig i Treviso hos sin broder *Alberico*, fastän *Bonios* hustru ännu lefde och uppehöll sig i samma stad. Sedan *Bonio* blifvit mördad, återvände hon till *Ezzelino* och gifte sig först med en ädling af *Braganza*, som blef ett offer för *Ezzelinos* grymhet. Efter *Ezzelinos* död förmälde hon sig ännu en gång i Verona. Af denna korta lefvernesbeskrifning ser läsaren, att Dante har full rättighet att säga, "*att Venus förvunnit henne*" (v. 33). Benvenuto af Imola angifver skälet, hvarföre Dante försatt henne, trots alla hennes förirringar, i himlen, och säger, sedan han omtalat hennes förhållande till Sordello: "*simul erat pia, benigna, misericors, compatiens miseris, quos frater crudeliter affligebat,*" (derjemte var hon from, välvillig, barmhertig och full af medlidande med de olycklige, som hennes broder grymt behandlade).

V. 34—36, d. v. s. jag är ej missnöjd derföre, att jag fått en lägre lott; den en gång ångrade och förlåtna synden väc-

ker ej här mera något qval. Er pöbel, som så gerna fördömmer, skall icke lätt förstå detta.

V. 37—40. "*Den ädelsten:*" Denna salige ande, som står vid *Cunizzas* sida, är, som det sedermera visar sig, *Folco* från Marseille. *Folco*, son af en Genuesisk köpman, som satt sig ned i Marseille, egnade sig åt den glada vetenskapen (*gaja scienza*) och intog en icke obetydlig plats bland Trubadurerna. Han lefde vid flera hof, konung *Richards* i England, *Alphonso's* i Arragonien och den äldre *Raimunds* i Toulouse. Hans kärlekssånger gällde i synnerhet den sköna *Adelaïde de Rognemarine*, grefve *Burrals* af Marseille maka, fastän de voro ställda till grefvens systrar. Förskjuten af henne, vändes hans kärlek till *Eudoxia*, *Wilhelms af Monthollon* maka. Sedan flera af hans gynnare dött, inträdde han med tvenne sina söner och sin hustru i Cistercienser-Orden, blef abot i klostret Torvaell och år 1206 biskop i Toulouse, just vid den tiden, då Albigenser-kriget utbröt. Stora förhoppningar hyste man om honom med hänseende till det förstörda biskopsdömets återställande, och det påfliga ombudet *Peter af Castelnau* höjde tacksamt på sin sjuksäng sina händer mot himlen, då han fick veta detta val. På predikstolen var hans ord lika kraftigt, som det förr varit i sången; men han lät tyvärr! icke nöja sig med dessa milda medel, utan han tog verksamt del i det grymma förfarandet mot Albigenserna och hyste en oblidkelig fiendskap särdeles mot grefve Raimund af Toulouse.

Af hvad vi redan sagt är det klart, hvarföre Dante har hänvist *Folco* till Venus; men att en man, hvars lif var deladt mellan kärleksäfventyr och lust att förfölja, icke endast tilldelats en plats i himmeln, utan äfven ett rykte, som skall genljuda genom fem sekler, kunde synas stötande, om icke å ena sidan hans skaldeära och å andra sidan hans utmärkta duglighet i andeliga embetens förvaltning hade stämt skaldens omdöme annorlunda för honom.

V. 41. "*Säg, när ett lif ger dig det andra så,*" d. v. s.

när menniskans dödliga lif här kan följas af ett så varaktigt och ärofullt minne, att det kan kallas ett det *andra* lifvet.

V. 43—45. *"Den hopen etc."* det folket, hvars land begränsas i öster af floden *Tagliamento* och i vester af *Etsch* (Adige). Skalden *tyckes* här vilja beteckna det land, som var hufvudskådeplatsen för huset *Romano's* goda och onda handlingar och för de i det följande skildrade händelserna.

V. 46—48. De händelser, på hvilka denna terzin syftar, torde vara följande. Efter huset *Romano's* undergång hade Paduanerne bemäktigat sig *Vicenza* och beherrskade det, som det synes, med mildhet. Icke destomindre väcktes i Vicenza, när Henrik den 7:de inryckt i Italien, en önskan att blifva oafhängig. Henrik, som just då icke hade skäl att vara nöjd med Paduanerne, sände vid underrättelsen derom biskopen af Geneve med krigsfolk till de missnöjde Vicentinernas hjelp. På tåget genom Verona utverkade biskopen, att han blef understödd af bröderna Alboin och Can della Scala. I Vicenza fann han intet motstånd. Paduanerna fördrefvos utan svärdshugg. *Vanni Zeno* tog (1311) i kejsarens namn staden i besittning.

Paduanerna underkastade sig nu äfven kejsarens makt och svuro honom tro och lydnad; men då *Can grande* blifvit af kejsaren insatt till ståthållare i Verona och ett rykte förbredt sig, att Padua äfven skulle ställas under honom, uppsade Paduanerna kejsaren all lydnad. De ville nu åter komma i besittning af Vicenza, och en flerårig strid började nu mellan dem och *Can*.

Efter flera mindre drabbningar uppbröto Paduanerne med hela sin härsmakt mot Vicenza och slogo läger 2000 steg nära staden ej långt från Tessina, som nedanför densamma utgjuter sig i Bacchiglione. Der denna flod danar ett träsk blefvo de öfverfallna af *Can grande della Scala* och slagne med stor manspillan i Juni 1311. På samma ställe blefvo Paduanerna trenne gånger slagna neml. 1311, 1314 och 1318. Dantes pro-

fetia tyckes gälla den blodigaste af dessa slagtningar, som stod år 1314. De ledo dessa nederlag derföre, att de hårdnackadt brutit sin pligt mot kejsaren. Träsket har jag oegentligt kallat *Paduas* träsk, emedan Paduanerne der nedergjordes.

V. 49—51. Det ställe, som här betecknas, är Treviso, som ligger der floderna Cagnano och Sile mötas. Floden Cagnano finnes ej upptagen på någon karta. Händelsen, som här vidröres, är följande. *Richard af Commino*, herre till Treviso, den i Skärseldens 16:de S. v. 124 omtalade gode *Gerhards* son och efterföljare, förde ej någon tyrannisk regering och var älskad af folket; men han öfverlemnade sig åt kärlekens utsväfningar. Han blef mördad, under det han var sysselsatt med att spela schack.

V. 52—53. "*Feltro:*" Biskopen i Feltro, sedan han hade emottagit ett antal af flyktingar från Ferrara, som hade satt sig upp mot påfven, och lofvat att beskydda dem, öfverlemnade dem likväl trolöst i deras fienders våld, hvarpå de blefvo återförda till Ferrara och der till större delen afrättade.

V. 54. "*Malta,*" eller kanske rättare *Marta*, var en liten stad vid södra ändan af sjön Bolsena, der förr ett fängelse fanns för prester, som gjort sig skyldiga till någon svårare förbrytelse. Så lät påfven Bonifacius den 8:de här inspärra Aboten i *Monte Cassino*, som hade låtit den förre påfven Cælestinus den 5:te, hvilken resignerat, undslippa ur sitt kloster.

V. 55—58. Deras blod, som denne fromme (ironiskt sagdt) prest, neml. ofvannämnde biskop i Feltro, öfverlemnade till att afrättas, kunde ej rymmas i något fat. De, som blefvo uppoffrade, tillhörde det Ghibellinska partiet i Ferrara.

V. 59. Biskopen ville visa sig vara en nitisk Guelf, en trogen anhängare af påfvens parti.

V. 60. Invånarne i Feltro voro kände såsom grymma och trolösa.

V. 61—63. Närmaste ändamålet med denna terzin torde

vara att rättfärdiga sig derföre, att han lagt de saliga andarne i munnen så hårda ord, att de ej tyckas anstå dem. *Thomas ab Aquino* talar om en tillåten vrede *(ira per zelum)* och en otillåten *(ira per vitium)*. Den vrede, som är i öfverensstämmelse med Guds straffande rättfärdighet, är en *ira per zelum*. Af denna anledning tror äfven Dante sig företrädesvis i Paradiset befogad att uppträda skoningslöst mot sina samtidas fel, likgodt hvilken klass i samhället de tillhöra.

Thronerna, som utgöra en högre ordning af englar, kallas här *speglar*, emedan de andar, som nu omgåfvo Dante, sågo de ting, som de förutsade, i thronerna, i hvilka den eviga sanningen afspeglades och åter studsade derifrån, som solstrålen från *speglar*. Gregorius den store, enligt hvars åsigt functionen af Gudomligt åskådande specielt tillkommer de tre högsta ordningarne af englar, Seraphim, Cherubim och Throner, tillskrifver Seraphim åskådandet af Guds godhet, *Cherubim* åskådandet af Guds sanning, och *Thronerna* åskådandet af Guds rättfärdighet.

V. 67. "*Den andra fröjden:*" Folco. Dante vet redan (v. 37—42), att i detta ljuset uppenbarade sig skalden Folco.

V. 70—72. Liksom glädjen uttryckes på jorden medelst leende, uttryckes den i Paradiset (i himmelen) medelst en ökad glans; då sorgen deremot i helvetet uttryckes medelst ett ökadt mörker.

V. 78. "*Af vingar sex:*" Se Esajas 6, 2. "*Seraphim stodo öfver honom, hvardera hade sex vingar: med två betäckte de sitt anlete; med två betäckte de sina fötter; och med två flögo de.*"

V. 82. "*Från honom:*" Folco.

V. 83—87. Folco betecknar i dessa terziner medelhafvet medelst trenne kännetecken: 1) att det enligt den tidens antagande är den största vattendal näst den jordomgördlande Oceanen, 2) att det ligger mellan fiendtliga kuster, nemligen mellan kuster, bebodde af Christna och Muhamedanska folk-

slag, och 3) att det sträcker sig så långt från öster till vester, att dess ändpunkter ligga 90 grader från hvarandra. (Se anm. vid Skärs. S. 2. v. 1—9).

V. 88—89. Skalden bestämmer här närmare Marseille's läge, såsom varande lika långt från Ebros mynning och kustfloden Macra vid Toscanska och Genuesiska gränsen. Båda punkterna äro ungefär fem longitudsgrader aflägsna från Marseille.

V. 91—92. Ännu närmare blifver Marseille's läge bestämdt derigenom, att den ligger under samma meridian, som Begga på Afrikanska kusten.

V. 93. Marseille's hamn blef värmd af menniskoblod, när Brutus, som commenderade Cæsars flotta, vann den blodiga slagtningen mot Pompeji flotta under Nassidius nära Marseille. (Se Cæsars Comment. de bell. civ. Lib. 2. cap. 4—6). Om denna slagtningen sjunger Lucanus Phars. Lib. 3. v. 572 —573:

"*Cruor altus in undas*
Spumat, et obducti concreto sanguine fluctus."

V. 95. "*Och denna stjerna:*" Venus, kärlekens stjerna.

V. 97—99. "*Beli dotter:*" Dido, som förälskade sig i Æneas (se Æn. Lib. 4), fastän hon hade lofvat sin förste gemål, Sichæus, att icke åter förmäla sig. Sichæus, Didos döde gemål, och Creusa, Æneæ döda gemål, sörjde båda, när Dido och Æneas förenades i en straffvärd kärlek.

V. 100. *Phyllis*, Thraciens drottning, boende vid berget Rhodope, älskade Demophoon, son af konung Theseus i Athen, och gaf honom sitt konungarike. Men han öfvergaf henne och hon dödade sig af sorg. (Se Ovid. Heroid. Epist. 2).

V. 102. Hercules (*Alcides*), det Nemeiska lejonets besegrare och Dejaniras gemål, blef kär i *Iole*, den af honom öfvervunne konung Euryti dotter.

V. 103—105 (Jfr. anm. vid v. 34—36 i denna sång). Dante

går här ett steg längre. Han säger, att de salige glädja sig derföre, att Guds försyn, som, fastän den förutsåg denna stjernas ofta olyckliga verkningar, likväl upptog den i sin verldsplan.

V. 115. "*Rahab:*" (Se Jos. B. cap. 2) skökan i Jericho, som räddade Josuas spejare och derföre blef skonad vid denna stads förstöring. I brefvet till de Ebreer cap. 11. v. 31 heter det om henne: "*Genom trona förgicks icke den skökan Rahab med de otrogna, då hon de spejare annammat hade med frid.*"

V. 118—119. Jordens skugga bildar en kon, som med sin basis står på jorden och med sin spets skjuter in i verldsrymden. Enligt Ptolemeiska systemet når spetsen af denna kon upp till Veneris himlasfer.

Den allegoriska betydelsen af detta ställe är otvifvelaktigt den, att i de trenne första himlasfererna visa sig själar, vid hvilka någon icke helt och hållet utplånbar fläck häftat sig, som väl icke förhindrar saligheten, men dock anvisar dem en lägre grad af densamma. I månens sfer är den det ouppfyllda löftet (Se 3:dje Sången v. 55—57), i Mercurii sfer är den det af äregirighet grumlade motivet (se 6:te Sången v. 112—114), och här, att de förvunnits af inflytandet från Venus (se denna sångs v. 33). Således faller på visst sätt ännu en skugga från jordelifvet på dessa själars lif i ljuset.

V. 119—120. Då Rahab lefde i gamla Testamentet, hörde hon till de själar, som Christus vid sitt nedstigande till helvetet tog upp ur Limbus, före hvilken händelse ingen menniska inträdt i saligheten. Se Helv. S. 4. v. 62—63.

V. 121—125. Israels barns intågande i det förlofvade landet blifver ofta framställdt såsom en symbol af Christi segerrika intågande i det himmelska Kanaan. Fördenskull är Rahab, som hade en verksam del i förebilden, ett värdigt trofévittne för dess uppfyllande. När det säges, att Christus vann denna seger "*med ena och med andra hand,*" tänker skalden

på Hans båda händers fastnaglande vid korset, ty genom Hans sår äro vi helade och segern vunnen öfver synd och död.

V. 126. "*Hvars minne:*" minnet af det heliga landet. Dante begagnar sig af detta tillfälle för att gifva sin tids påfvar ett sidohugg derföre, att de ej mera bekymrade sig om det heliga landets angelägenheter. Korstågens tider voro förbi, och ingen påfve tänkte mera på det heliga landets återvinnande. År 1291 föll Acre, den sista qvarlefvan af Frankiska väldet i Orienten.

V. 127. Symboliskt kallar Dante Florens "bygdt af djefvulen."

V. 130—132. "*Fördömda blommor:*" floriner, ett florentinskt mynt, hafva i preglen en blomma, en lilja. Dante anser guldtörsten vara orsaken till den likgiltighet, hvarmed påfvarne tänkte på det heliga landet.

V. 133—135. I stället för att studera Bibeln, studera de andlige endast Decretalerne, de påfliga förordningarne, för att deraf få veta, i hvilka fall de som prester kunna fordra penningar för indulgenser, dispensationer och andra dylika ting. Dessa decretalers blad äro snart utslitna; så ifrigt studeras de.

Detta ställe är skrifvet i synnerhet mot Bonifacius den åttonde, som mycket ifrigt sysselsatte sig med studerandet af den kanoniska lagen och under hvars auktoritet och medarbetande "*Liber sextus decretalium*" utkom. Nekas kan det icke, att vid den tiden studerandet af den kanoniska lagen bedrefs på andra Theologiska vetenskapers bekostnad, och att tankarnes riktning uteslutande på kyrkans yttre angelägenheter då började visa sig ganska verksam inom presterskapet.

V. 136—138. Påfve och kardinaler glömma det heliga landet (symboliskt, Guds rike) och hvad Gabriel bebådade d. v. s. christendomens himmelska ursprung.

V. 139—142. Landino anser denna profetia häntyda på påfven Bonifacii den åttondes död år 1303; Velutello tror här-

med antydas den sakernas förändring, som Dante väntade sig af kejsar Henrik den sjundes uppträdande i Italien år 1313; Lombardi häntyder den på det påfliga residensets förflyttning år 1305 från Rom till Avignon. Jfr. Helv. s. 19 v. 106 o. ff., der de Simonistiska påfvarne förliknas vid en sköka, och Skärs. s. 32 v. 149, der en stor förändring af den påfliga stolen förespås.

Tionde Sången.

Den fjerde sferen eller Solens sfer. — Theologer. — Thomas ab Aqvino.

Innehåll.

Skalden prisar den kraft, vishet och kärlek, som skaparen ådagalagt vid anordnandet af solens bana, hvarigenom årstiderna omvexla och jordens innevånare underhållas. Han beskrifver sedan, huru han med tankens snabbhet blef förflyttad till Solen, der han strax fann Beatrix än mera lysande. I solen åtskiljer man tingen, icke efter färgen (skenet), utan efter dess verkliga ljuskraft (dess sanna värde). I solen finnes det fjerde samhället af själar, de heliga Theologernas. Beatrix påminner Dante om, att han bör tacka Englarnes sol, Gud, för den nåden, att han blifvit ryckt upp till denna sfer. Då fördjupar Dante sig så innerligt i tanken på Gud, att han glömmer Beatrix. Hon gläder sig deröfver; men leder ändtligen hans uppmärksamhet på de själar, som omgifva honom, och hvilka, höjande ett trefaldigt lof, omkretsa henne, den Gudomliga läran, såsom en krans af ljus. Ur det närmaste ljuset säger en salig själ till Dante, att det är omöjligt, att neka en törst, sådan som hans, den himmelska drycken, och säger sig vara Thomas ab Aqvino; bredvid honom står den store mästaren Albertus från Köln; längre bort ordnaren af

andelig och verldslig rätt, Gratianus; sedan den store Theologen Petrus Lombardus, kallad Magister Sententiarum; längre bort den oförliknelige Salomo, och bredvid denne den helige Dionysius Areopagita, som skrifvit om Englarnes natur; sedan den ädle Paulus Orosius, som i sina sju Historiska böcker försvarat kyrkan mot hedniska angrepp; sedan låter Thomas ab Aqvino skalden se Severinus Boethius, som skrifvit boken om philosophiens tröst; sedan den Spanske biskopen Isidorus, Engelsmannen Beda, som blef kallad Doctor venerabilis, och den skarpsinnige munken Ricciardo och sist Dialektikern och Logikern Sigieri från Paris. När Thomas slutat, börjas åter dessa helige själars sång och dans.

Anmärkningar.

V. 1—3. I denna terzin antydes treenigheten. "*Urkraften*" fadren, som betraktar *sonen* med den *kärlek*, som utgår från båda. Med den kärleken betecknas den helige ande.

V. 7—9. Då Dante nu med Beatrix höjer sig till solen, hvilken, som ofta sagts, då befann sig i vädurens tecken, beder han läsaren, med hänsigt dertill, att väduren och vågen äro de punkter, i hvilka djurkretsen och æqvatorn korsa hvarandra, höja sina blickar till vädurens stjernbild; och då Fixstjernorna röra sig i kretsar paralela med djurkretsen, säger han, att i den delen af himmeln *rörelserna korsa sig*, d. v. s. fixstjernornas rörelse och solens och planeternas rörelse korsa der hvarandra.

V. 13—14. Djurkretsen, i hvilken sol och planeter röra sig, grenar sig från æqvatorn, då dess yta genomskär æqvatorns i en vinkel af 23 grader och 30 minuter. — Äfven för de i stjernkunnigheten olärde, bland hvilka öfversättaren räknar sig, skall detta blifva tydligare, om de läsa hvad Bode i sin "*Anleitung zur Kenntniss des gestirnten Himmels* (neuere Auflage pag. 19)" säger rörande djurkretsen. Man föreställe sig på solbanans norra och södra sida kretsar, dragna paralelt med densamma och som inneslutа en zon af 20 graders

bredd, som blifver kallad Zodiaken eller djurkretsen. I denna zon fullända beständigt solen, månen och de sex planeterna, Uranus, Saturnus, Jupiter, Mars, Venus och Mercurius sitt periodiska omlopp. Solens bana ligger jemt i midten af densamma, men månen och nämnda planeter afvika under sin fortvandring mesta tiden, dock aldrig öfver 9 grader, i norr och söder från densamma. Deras banor genomskära derföre ekliptikan i tvenne hvarandra motsatta punkter under olika vinklar, så att den ena hälften ligger norr och den andra söder om ekliptikan. — Denna solbanan (ekliptikan) gör med æqvatorn en vinkel af 23 ½ grad.

V. 16—21. Genom denna sneda rörelse närma sig planeterna så hvarje del af jorden, att de öfverallt kunna utgjuta den kraft, som är dem förlänad, och icke aflägsna sig från någon nog långt, för att förlora sitt inflytande. Om solens och planeternas bana gjorde en större eller mindre vinkel med æqvatorn eller om solens bana ginge paralelt med denna, skulle verldsordningen vara störd, och i det senare fallet de nödiga omvexlingarne af sommar och vinter, som nu finnas, icke vara till.

V. 28—30. "*Den största af naturens tjenarskara:*" Solen.

V. 31—33. Solens omlopp efter Ptolemeiska systemet blifver med rätta kallad en spirallinea, och solen stod nu just i midten af dessa spiraler, som hon genomlöper, under det dagarne växa och hon hvarje morgon står tidigare upp.

V. 34. Här betecknas ögonblicket af Dantes inträdande i solens sfer.

V. 40—42. Enligt Vishetsbokens 7:de Cap. 29:de vers är den himmelska visheten herrligare än solen och öfverstiger solens ljus i klarhet. Det ljus, som är i solen, är ett återsken från Gud, Englarnes sol.

V. 48. Då vi ej kunna fördraga solens ljus, hafva vi mycket mindre begrepp om ett ljus, som öfverstrålar detta.

V. 49. *"Sitt fjerde samfund:"* samlingen af saliga själar i den fjerde himlasferen.

V. 53. *"Englars sol:"* Gud.

V. 67. *"Latonas dotter:"* månen.

V. 69. Mångården.

V. 70—75. d. v. s. i himlen, hvarifrån Dante var nedstigen, finnas herrligheter, som icke *kunna* skildras.

V. 77—78. Polen var här Beatrix, den Gudomliga läran, hvilken dessa solljus (Theologernas själar) trenne gånger under lofsång omkretsade, till att beteckna deras tro på treenigheten.

V. 83—87. Den, som genom Guds nåd fått inträde i himmelen, kan icke åter förlora denna salighet; han kan väl visa sig i lägre himlasferer, ja till och med i den jordiska verlden, men han blifver alltid säker om sin plats i himmelen. Dante tyckes här uttala sin visshet om, att han hörde till de utvalda.

V. 88—90. Den bland oss, som skulle neka att skänka *din törst*, ditt begär efter upplysning, *den hugnad*, som *vinet*, sanningen, åstadkommer, vore lika ofri, som den våg, hvilken runne uppföre.

V. 92. *"Vår krans,"* de saliga andarne, som omgåfvo Beatrix och Dante.

V. 94. *"Jag var etc."* Thomas ab Aquino, som här talar, var af S:t Dominici Orden. Då så många citater redan anförts och ytterligare komma att anföras af denne märkvärdige Theolog, bör han ej vara okänd för läsaren. *Thomas*, af grefliga slägten *ab Aquino*, född år 1224 i *Roccasicca* i konungariket Neapel, inträdde år 1243, utan att kunna afskräckas derifrån af sin moders motstånd och verldens retelser, i Dominicaner-Orden. Sin första bildning erhöll han i Monte Cassino, studerade sedan i Paris och Köln under Albertus Magnus och blef sedermera Ordens Definitor, utan att någonsin vilja upp-

stiga till högre areställen. Rörande hans död år 1274 se anm. vid 69:de versen af 20:de Sången Skärselden.

Bland hans skrifter är hans berömda bok "*Summa Theologiæ tripartita*" den vigtigaste. Vi besitta dessutom af honom hans "*Summa contra gentiles*" jemte en mängd andra särskilta arbeten och afhandlingar. I snille och skarpsinnighet står han långt framför sin lärare och är derigenom så väl som genom sina ofta öfverraskande frisinniga åsigter, en af medeltidens mest framstående lärda företeelser. Hans anseende och hans inflytande fortforo äfven efter medeltidens slut att vara af stor betydenhet. Han erhöll tillnamnet *Doctor Angelicus* och blef canonicerad år 1323. Så väl ur hans skrifter som ur hans lefverne talar en from och ädel själ. Han skall aldrig hafva tagit pennan i hand, förr än han först beredt sig medelst bön, och när det gälde förklaring särdeles af svårare ställen i den heliga skrift, förenade han med bönen äfven fastandet. Då en gång — heter det —, under det han låg i bön framför den korsfästes bild, en röst ropade till honom: "Du har skrifvit rätt, Thomas, hvilken lön vill du erhålla derför!" — svarade han: "ingen annan än Dig sjelf, Herre!"

V. 98. Albert, kallad den store, född 1193 i Lauingen i Schwaben af den adeliga ätten Ballenstädt, studerade i Padua och ingick 1221 i Dominikaner-orden. Sedan han som lärare i Köln och Paris förvärfvat sig stort rykte, blef han 1237 generalvikarius och 2 år derefter ordens provincial i Tyskland. 1260 blef han biskop i Regensburg, men återvände 2 år derefter till sitt kloster i Köln, der han förblef till sin död 1280.

I Philosophien sysselsatte han sig hufvudsakligen med commenterandet af Aristoteles och dennes grekiska och arabiska förklarare, i Theologien följde han Petri Lombardi spår. Mera Polyhistor än sjelfständig forskare, gällde han för sin stora beläsenhets skull på sin tid för en stjerna af första ordningen och blef berömd äfven som en from man. Katholska kyrkan räknar honom bland de salige.

V. 104. *"År Grazians* etc." — Gratianus, lärare vid skolan i klostret S:t Felix i Bologna och till födseln en Toscanare, skref omkring år 1130 sin bok *"Decretum Gratiani"* eller *"Concordantia discordantium canonum,"* första delen af *Corpus juris canonici*, hvilken, utom de egentligen kyrkliga föreskrifterna, äfven innehåller en mängd civila, så att man väl kan säga, att *"den halp domstolar twenne"* neml. den andeliga och verldsliga. Möjligtvis vill Dante här i synnerhet framhålla Gratiani decret mot de senare utkomna Gregorii IX decretaler och mot Bonifacii VIII *Liber sextus decretalium*, hvilken Dante sannolikt påpekar i förra sångens 134:de vers.

V. 106—108. Petrus Lombardus, född i Navarra och af ringa härkomst, studerade först i Bologna, gick sedermera, med en recommendation från biskopen i Lucca till S:t Bernhardus, till Frankrike, för att fortsätta sina studier; qvarblef för sådant ändamål någon tid i Rheims och gick sedermera derifrån till Paris. Här blef hans anseende så stort, att då Philip, Ludvig den 7:des broder, blef vald till biskop i Paris, afsade han sig denna värdighet till förmån för Petrus år 1155. Hans Theologiska Compendium *"Libri IV Sententiarum,"* efter hvilket han blef kallad *Magister Sententiarum*, grundlade i synnerhet hans stora namn. Fastän denna bok är af blott compilatorisk natur och ofta endast ställer kyrkofädernas olika meningar bredvid hvarandra o. s. v., utan att sjelf fälla något omdöme, bibehöll den dock, hela medeltiden igenom, sitt stora anseende och blef mångfaldiga gånger commenterad. Petrus var för öfrigt en from man. Som biskop i Paris besöktes han en gång af sin moder, en fattig bondgumma, som kom till honom i en rik drägt; men han emottog henne icke förr, än hon visade sig i sitt stånds ringa drägt och behandlade henne då med barnslig vördnad. I företalet, i hvilket han helgade sin bok åt kyrkan, heter det bland annat: *"Cupientes aliqvid de tenuitate nostra cum paupercula in gazophylacium Domini mittere"* (då vi önska att med den fattiga enkan kasta något

af vår fattigdom i Herrans offerkista," Lucas cap. 21), på hvilket ställe Dante anspelar här.

V. 109—114. "*Det femte ljus etc.*" Salomo. Med rätta framstår här bland Theologerna Salomo, som lemnat oss trenne kanoniska läroböcker. Hugo af S:t Victor förliknar dessa trenne böcker vid de tre vetenskaper, i hvilka hans tids Philosopher gradvis införde sina lärjungar: *Ordspråksboken* vid Ethiken, då han i den lär en yngling sina pligter; *Predikareboken* vid Physiken, då han i den lär en mogen man, att allt på jorden är fåfänglighet; och *Höga visan*, som är Christi och kyrkans brudsång, vid Theologien. På denna sistnämnde bok, hvars allegoriska tydning var mycket utspridd af medeltidens mystiker, syftar väl egentligen den i 110:de versen nämnda kärleken. När det vidare heter, att verlden brinner af begär att känna Salomos öde, vill Dante härmed antyda de olika meningar, som herrskade bland Theologerna rörande Salomos frälsning eller fördömelse. Att Salomo ändtligen framställes såsom det skönaste bland dessa ljus och att det i v. 112—114 inrymmes åt honom den högsta platsen i vetandets verld, har sin grund deri, att Guds ord säger om honom: "*Si, jag hafver gifvit dig et vist och förståndigt hjerta, så att din like hafver icke varit för dig, och icke heller efter dig uppkomma skall*" 1 Kon. 3, 12. Huru Dante förstår detta se 13:de Sången.

V. 115—117. "*Bredvid se ljuset af det vax etc.:*" Med detta ljuset menas en namnkunnig Grekisk fanatiker, som gaf sig sjelf ut för att vara *Dionysius Areopagita*, S:t Pauli lärjunge, och som, under skydd af detta vördnadsvärda namn, gaf föreskrifter och lagar för dem, som önskade höja sina själar öfver alla menskliga ting, för att medelst contemplation förena dem med sitt Gudomliga ursprung. Han lefde sannolikt i fjerde århundradet, fastän somliga säga, att han lefvat före, andra efter denna tid. (Se Mosheim. Inst. Hist. Eccl. Sæc. IV Pars 11 §. 12). Honom tillskrifvas de båda böckerna "*de*

coelesti et ecclesiastica hierarchia." Fastän de innehålla en sällsam blandning af nyplatonska och christliga idéer, hade de dock under hela medeltiden en stor auctoritet, särdeles bland Mystikerna, men äfven inom den strängare skolan, hvilken Thomas ab Aqvino tillhörde. I synnerhet hade boken "*de coelesti hierarchia*" ett stort anseende i allt, som angick läran om Englarne, deras indelning i Hierarchier och Chörer och deras functioner.

V. 118—120. "*Det lilla ljuset*" är *Paulus Orosius*, som, lefvande i början af femte århundradet, skref en verldshistoria, i hvilken han hufvudsakligen sökte bevisa, att de olyckor, som då träffade Romerska riket, voro icke, såsom hedningarne påstodo, en följd af Christendomens införande. Orosius skref sin bok, i synnerhet föranledd dertill af Augustinus, som betjente sig af den i sitt verk "*de Civitate Dei,*" i hvilket der icke hade blifvit plats för en så vidlyftig digression. Att Dante för öfrigt stält här bland män, som gälde i vetandets verld för stjernor af första ordningen, äfven en skriftställare af underordnad betydelse, antydes dermed, att han kallar honom ett *litet* ljus.

V. 123—129. "*Det åttonde ljuset etc.*" är *Severinus Boethius*, Senator på Theodoriks tid. Hans bok "*de consolatione Philosophiæ,*" väckte mycken uppmärksamhet under medeltiden. Boethius föddes omkring år 470. År 524 blef han på grymt sätt afdagatagen på Theodoriks befallning, sedan han länge sutit i fängelse, under hvilken tid han skref omnämnda bok. Såsom anledning till hans undanrödjande uppgafs, att han deltagit i en sammansvärjning. Han blef begrafven i Pavia i S:t Peters klosterkyrka i *Cieldauro.* Hans qvarlefvor hvila i en marmorurna, som uppbäres af fyra marmorpelare.

V. 130. *Beda,* kallad den ärevördige munken i Jarron i England, föddes derstädes år 672 och dog år 735. Han skref i alla då kända vetenskaper. Märkvärdig är han som en af de äldsta författarne i kyrkohistorien efter folkvandringen.

Han skref en krönika öfver de sex verldsåldrarne, från verldens skapelse ända till år 721 efter Christus, och en Englands kyrkohistoria. Fastän icke förklarad för helgon, blef han dock djupt vördad af folket, och många underbara legender berättas om honom. Bland annat säges det, att, när han blifvit gammal och blind, hade hans ledare fört honom en gång ned i en dal, uppfylld af stenar, och uppmanat honom att predika, förebärande, att mycket folk var der församladt. När han nu hade predikat och slutat sitt tal med "*per omnia sæcula sæculorum*," svarade stenarne med ett högljudt "*amen.*"

V. 131. Den helige *Isidorus*, biskop i Sevilla under fyratio års tid, dog år 636. Han lefde på Vestgötha-konungen Reccareds tid och bidrog väsendtligt till Spaniens renande från Arianismens villfarelser. Han var en from och nitisk biskop och författade flera på sin tid högt värderade skrifter, i synnerhet boken: "*Libri etymologiarum*," och en samling af kyrkliga stadgar, som sedermera blifvit mycket förfalskade genom interpolation, hvaraf de beryktade Pseudoisidoriska decretalerna uppkommo. — *Riccardo.* I klostret S:t Victor vid Paris hade bildat sig en philosophisk-theologisk skola, som på visst sätt sökte att bilägga Skolastikernas och Mystikernas strider. Riccardo, sedan 1164 prior i nämnda kloster, var en af denna skolas utmärktaste män. Denna speculativt-skolastiska rigtning följde Riccardo särdeles i sin skarpsinniga bok "*de trinitate*," i hvilken han sökte härleda denna den christna trons djupaste hemlighet ur förnuftsbegrepp. Den mystiska rigtningen hade han i synnerhet bragt i system i sina båda verk: "*Benjamin minor s. de præparatione animi ad contemplationem*" och "*Benjamin major s. de contemplatione.*" Contemplationen definierar han ganska vackert som "*libera mentis perspicacia in sapientiæ spectacula cum admiratione suspensa*" (en fri andens genomskådning riktad med beundran på vishetens under) och åtskiljer i densamma sex grader, af hvilka den lägsta börjar med ett beundrande betraktande af skapelsens yttre verk, under det den högsta höjer sig ända till beskå-

dandet af de uppenbarelsens sanningar, som öfverstiga vårt förnuft, ja till och med motsäga detsamma. På denna högsta grad kan menniskan medelst Guds öfvernaturliga inverkan stiga ända till hänryckning (*alienatio animi*). Riccardo varnar likväl äfven här för svärmeri, då han ej vill låta någon sådan åskådning gälla, som icke blifver understödd af den heliga skrifts auctoritet.

Af det, som nu blifvit sagdt, är det klart, hvarföre det heter om Riccardo, att "han ägt i *betraktning* (åskådning) mer än mensklig förmåga, då han har gjort det högsta mysterium och den högsta andliga contemplation till föremål för sina forskningar.

V. 133—138. *Sigieri* var en munk i klostret Gemblours och hade ett stort anseende i slutet af ellofte och början af tolfte århundradet. Han utmärkte sig i Paris som Dialektiker och Logiker.

Halmgatan (*Rue de Fouarre* efter ett gammalt ord, som betyder *Fourage* d. v. s. halm), en gata i Paris, som löper från hotel de ville till *Rue galante*. Här skola i synnerhet lärarnes i philosophien auditorier hafva varit belägna, och äfven Petrarcha kallar den "*strepidulus straminum vicus.*" Dess namn skall härleda sig från de halmsäckar, på hvilka studenterna suto.

V. 140. "*Guds brud:*" kyrkan. — "*Brudgummen:*" Christus.

V. 142. Urverkets hjul draga en del af den dubbla hammaren upp och låta den andra falla, hvarigenom ljudet uppkommer.

V. 145. "*Den ädla krans:*" själarne, som omgåfvo Beatrix och Dante.

Elfte Sången.

Thomas ab Aqvino berättar den helige Francisci af Assisi lefverne.

Innehåll.

Dante börjar denna sång med uttryckandet af den saliga känslan, att genom den Gudomliga läran (Beatrix) vara höjd öfver alla jordiska omsorger. — De saligas strålkrans hör upp med sitt omkretsande och deras flammor stå åter stilla som lågande ljus på Herrans altare. Den helige Thomas börjar åter att tala och förklarar för Dante tvenne dunkla ställen i det, som han förut sagt, hvaraf det ena rör Salomos vishet, och det andra den christna hjordens afvikande från den sanna vägen. Den sanna vägen är Christus. Från denna vägen kommer enhvar, som vänder sina tankar och sin omsorg på jordiska ting. För att rädda christenheten sände Guds försyn tvenne hjeltar, som med heligt nit följde Christi första råd, afsade sig det jordiska goda och traktade endast efter det himmelska: den ene, *Franciscus*, fattande mera af kärleken, den andre, *Dominicus*, fattande mera af visheten, men båda utrustade med Gudomlig kraft. Thomas skildrar derpå den helige Francisci af Assisi lefverne, prisande det armod, som han frivilligt valde. Christus steg med armodet på korset, lemnande det timliga för det eviga; men efter Christus har ingen älskat armodet så, som Franciscus, hvarföre han ock vunnit sin ärorika lön. Han berättar, huru Franciscus i sjelfva döden anbefallt sina lärjungar och efterföljare sitt älskade armod. Sedan Thomas omtalat följderna af Francisci verksamhet, säger han, att den helige Dominicus, den andre räddaren, var honom lik i värde; men Dominicanerne afveko nu mycket från sin mästares bana. I det klander, som han utgjuter öfver dem, utgjuter den helige Thomas symboliskt

ett klander öfver hela christenheten, som traktade alltför mycket efter det jordiska goda och alltför litet efter det himmelska.

Anmärkningar.

V. 1—10. Denna början förklaras af v. 10—12. Den himmelska contemplationen och njutningen, som icke behöfver konstiga Syllogismer, genom hvilka det menskliga förståndet abstraherar sanningen ur *Species intelligibiles*, blifver här motsatt det jordiska vetandet och sträfvandet och njutandet.

Som mot vetenskapen om det Gudomliga, hvilket liksom förkroppsligar sig i Theologien, de båda andra Fakultetsvetenskaperna, Juridik och Medicin (den senare antydd medelst Hippocratis Aphorismer) ställas, så ställes mot det himmelska sträfvandet och njutandet sträfvandet efter makt (andelig v. 5 och verldslig v. 6), sträfvandet efter rikedom med lofliga och olofliga medel (v. 7) och jordisk njutning i sinlighet och i hvila (v. 8 och 9).

V. 12. "*Emottagen:*" af de heliges kärleksfylda själar, som glädja sig öfver hvarje syndare, som sig omvänder och bättrar.

V. 13—15. Sedan de salige stannat i sin krets, på samma punkt som de innehade, då Thomas först tilltalade Dante.

V. 16—18. "*Inifrån den glans:*" inifrån det ljus, der Thomas' ab Aqvino ande dvaldes.

V. 19—21. Thomas ser i det eviga ljuset, i Gud, Dantes tankar.

V. 22—27. De tvenne yttranden, som väckt Dantes tvifvel, återfinnas i föregående sång:

1) v. 94—96. "Jag var bland lammen i den helga hjorden,
Som, förd af Dominik, den vägen tar,
Der man trifs väl, om gäckad ej af jorden." —

2) v. 112—114. "Ett annat ljus sig inom det befinner,
Som sådan visdom fått, (är sanning sann,)
Att till dess visdomshöjd *ej någon hinner.*" —

Förklaringen af detta sistnämnda ställe framställes i den 13:de sången. Det förstnämnda stället deremot uttalar ett beröm öfver Dominikaner-orden, hvilken *Thomas* tillhörde, och tillika ett klander öfver dess redan då påbörjade urartande. Till stöd för båda framställer Dante en storartad historisk åsigt af de båda i medeltidens bästa dagar uppkomna Dominikaner- och Franciscaner-Ordnarne. I de nästföljande versarne utvecklar han deras kyrkhistoriska betydelse, besjunger i denna sången den ene, och i nästa sång den andre stiftarens förtjenster och slutar hvar och en af dessa panegyriker med att klandra en af dessa ordnars förfall. Ganska sinnrikt är det att han låter *Thomas ab Aqvino*, en af Dominikanerordens mest framstående personligheter, tolka den helige Francisci lof, och den helige *Bonaventura*, som var en af Franciscanerordens utmärktaste män och den helige Francisci biograf, prisa den helige Dominicus, då han deremot låter hvar och en af de båda skildra hvar sin ordens urartande och förfall. Kunde han väl på ett finare och sinnrikare sätt klandra de båda ordnarnes stridigheter, som på hans tid började. För att bättre förstå det, som följer, torde läsaren först genomläsa den helige *Francisci* och den helige *Dominici* lefvernesbeskrifningar, af hvilka den förre finnes intagen efter anmärkningarne till denna sång och den senare efter anmärkningarne vid den nästföljande sången.

V. 28—36. Från katholsk ståndpunkt kan de båda ofvannämnde ordensstiftarnes verksamhet icke rigtigare antydas, än i dessa rader. Mot slutet af 12:te och i början af det 13:de århundradet hotades den Katholska kyrkans bestånd af mångfaldiga sekter, bland hvilka i synnerhet Albigenserna och Waldenserna äro märkvärdiga. De förre angrepo mera öppet katholska kyrkans dogmer; de senare, utgående från

en opposition mot presterskapets rikedom, förvärfvade sig anseende genom ett frivilligt armod och vände sina angrepp särdeles mot den yttre kyrkoförfattningen och inrotade missbruk. Mot dessa uppträdde Dominikaner och Franciscaner. De förra försvarade kyrkans dogmer; de senare bekämpade Waldenserna med deras egna vapen, i det de, fortlefvande sitt lif i frivilligt armod, närmade sig folket och vunno dess förtroende.

V. 31. *"Bruden"* är kyrkan; *"brudgummen"* är Christus; *"med högt skri"* Matth. 27, 46.

V. 33. *"Till sin fröjd:"* till Jesus Christus.

V. 35. *"Två furstar:"* Dominicus och Franciscus.

V. 36. *"Så här som der:"* så i vishet som i kärlek.

V. 37. *"Den ene en Seraph etc.:"* S:t Franciscus. Seraphernas (*Seraphim* öfversättes med de *"uppvärmande"*) egendomlighet är i synnerhet att låga af kärlek till Gud och meddela åt andra denna låga. *Franciscus*, som i katholska kyrkospråket kallas *Seraphicus*, var helt och hållet en känslomenniska och grundlade en orden, som städse bibehållit en mystisk Theologisk rigtning, och i hvilken *Bonaventura*, som längre fram nämnes, glänser som en stjerna af första ordningen.

V. 38—39. *"Den andre etc."* S:t Dominicus. Cherubernas (*Cherubim* uttydes med *"kunskapens fullhet"*) egendomlighet är, att vara upplyste af den Gudomliga sanningens ljus och föra andra till Guds kännedom. Hos Dominicus var förståndsrigtningen mera framstående, hvarföre ock Dominicanerorden var en mera lärd orden. Märkvärdigt är det, att vid alla stora andeliga rörelser, så väl i hedendomen som i christendomen, nästan alltid tvenne män samtidigt uppträdt, som företrädesvis haft hvar sin af dessa båda rigtningar, känslans och förståndets. Man jemföre *Plato* och *Aristoteles*, *Johannes* och *Paulus*, *Luther* och *Zwinglius*, *Fenelon* och *Bossuet*, *Rousseau* och *Voltaire*.

V. 43—45. Thomas ab Aqvino lemnar i denna terzin en topografisk beskrifning på läget af *Assisi*, der den helige Franciscus föddes 1182. Mellan *Tupino*, en liten ström nära Assisi, och *Chiasciò*, en ström, som upprinner på ett berg nära Agobbio, som den helige Ubaldo valde till sitt älsklingsställe, ligger Assisi på en med olivträd beså̊dd sluttning af det höga berget *Monte Subasio*.

V. 46—48. *Monte Subasios* bergsås ligger mellan de båda temligt paralelt löpande dalarne, som danas af *Tupino*, som, strömmande förbi *Gualdo* och *Nocera*, genombryter bergskedjan vid Foligno, och af *Chiasciò*. Strömmarne, som förenas nedanom Assisi, ila sedan i vester till Tibern. På andra sidan Tibern ligger *Perugia*, hvars temperaturförändring naturligtvis beror af snöns smältning på Monte Subasio. Porten, som förer ut mot Assisi, kallas äfvensom den dervid belägna delen af staden "*Porta Sol.*" Dante säger, att *Gualdo* och *Nocera* draga *ett ok*, *som svider*. Commentatorerna uppgifva åtskilliga anledningar till detta yttrande. Sannolikast är, att Dante velat antyda, att de suckat under Roberts af Neapel spira. Dante yttrade gerna sin ovilja mot denne furste.

V. 49—51. I staden *Assisi*, som låg på ofvannämde bergssluttning, *uppgick en sol för verlden* d. v. s. föddes Franciscus.

V. 52—54. Det populära namnet, "*Ascesi*" i stället för "*Assisi*," väljes här för ordlekens skull; "*ascendere*," uppstiga. "*Orient:*" östern: "*This is the east and Juliet is the sun*" säger Shakespeare.

V. 55—57. "*Än ej just långt hon* (solen Franciscus) *från sin uppgång skred*," etc. d. v. s. den helige Franciscus var ännu mycket ung, när etc.

V. 58—60. Med Damen, som vanligtvis fruktas som döden, menas "*armodet*." I S:t Francisci kyrka i Assisi finnes en af *Giottos* bästa taflor, hvartill han inspirerats af denna terzin.

V. 61—63. Inför biskopen och sin fader aflade han löftet, att fortlefva i armod hela sitt lif igenom.

V. 64—66. "*Hon*" (armod) hade till *sin första man*, Christus, "som ej hade, hvartill han kunde luta sitt hufvud." Sedan fann hon ingen friare. *Franciscus* var den förste, som föreskref sin orden fullkomligt armod som löfte. Då han uppträdde voro mer än 1100 år förflutna, sen Christus dog.

V. 67—69. När Cæsar, förklädd, klappade på hos den arme fiskaren Amyclas, öppnade denne sin dörr för honom utan fruktan, hvarvid Lucanus låter Cæsar, hvars makt satte verlden i bäfvan, utropa:

"*O vitæ tuta facultas*
Pauperis, angustique lares! O munera nondum
Intellectà deûm! quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu,
Cæsarea pulsante manu?"

Lucan. Phar. Lib. 5. v. 527—531.

(O du trygghet och lugn, beviljad åt torftiga larer,
O j Gudarnes än ej rätt värderade skänker!
Hvar stå de tempel och hvar de murar, som äro så fasta,
Att de ej darrat af skräck, om Cæsars hand på dem klappat.)

Oaktadt denna säkerhet, denna herrliga hemgift, fann armodet dock inga friare.

V. 70—72. Armodet blef Christus troget intill korsets död, och besteg det med honom, då sjelfva Maria, hans moder, stannade vid dess fot. Det oaktadt blef armodet ej sökt.

V. 79—81. "*Bernhard*" af *Quintavalle* var den helige Francisci första följeslagare. Det berättas om honom, att han, intagen af Francisci heliga vandel, kommit till honom med en viss *Petter* och att båda sagt: "*Vi vilja hädanefter blifva hos dig och göra hvad du gör. Säg oss, hvad skola vi göra med det vi äga.*" Derpå gick Franciscus med dem in i en kyrka och lät efter förrättad bön en prest slå trenne gånger upp för sig Herrans Evangelium. Då der nu hvarje gång

kom upp något ställe, som handlade om frivillig armod, beslöto de, att välja det till sin lefnadsregel. Bernhard, som var rik, gick genast bort och försålde allt hvad han ägde och utdelade de erhållna penningarne bland de fattige. Äfven Petter, som var fattig, gjorde detsamma med det lilla han ägde.

V. 83. "*Egidius*," den tredje af hans lärjungar, dog 1260. Hans arbete "*Verba Aurea*" utgafs 1534 i Antwerpen.

V. 84. *Sylvester*, en prest, hade sålt till Franciscus sten till byggandet af den helige Damians kyrka. När han såg Franciscus och hans lärjungar utdela S:t Bernhards penningar, gick han till honom och sade: "Franciscus, du har ännu icke betalt fullt ut den sten, som jag sålde till dig." Strax tog Franciscus ur Bernhards barm en hand full guld och gaf åt presten; men denne, när han kom hem, lade saken på hjertat och tänkte: "huru är jag dock en usel varelse, att jag, som en gammal man, är så begärlig efter guld, då denne, som är blott en yngling, föraktar sådant af kärlek till Gud." Kort tid derefter gick äfven han in i Francisci orden. — "*Bruden*" armodet.

V. 89. "*Fast Bernardones*" läs "*då Bernardones etc.*" Pietro Bernardone var Francisci far och en ringa man i Assisi.

V. 91—93. Påfven Innocentius den 3:dje sanctionerade den helige Francisci orden.

V. 96. Francisci lof sjunges i den högre himmelen af englar.

V. 97—99. "*Archimandriten*" (Franciscus). Hans orden blef ytterligare för andra gången stadfästad af den Helige Ande genom dess organ Honorius den tredje, som beviljade Franciscanerne en del privilegier, och dymedelst satte liksom andra kronan på Francisci verk.

V. 100—105. Franciscus säges hafva predikat inför Sultanen i Ægypten, för att omvända honom och hans folk från Muhammed till Christus; men då det ej lyckades, gick han åter till Italien.

V. 106—108. Hällen *Alverna*, der Franciscus skall hafva erhållit på sin kropp ärren efter Christi sår, ligger på Apenninerna ej långt från *Monte Forese*. Detta under omtalas af Dante såsom det tredje inseglet på Francisci orden, intryckt af Christus sjelf.

V. 109. *"Han:"* Christus. Jemte det frivilliga armodet blifver äfven ödmjukheten prisad som en bland den heliges mest framstående egenskaper. Han kallade sin orden äfven: de mindre brödernas, *"Minoriter-orden."*

V. 112—114. Franciscus anbefallde i sina bröders kärlek sin brud, armodet.

V. 115—117. Hans själ steg ur armods sköte upp till himlens herrlighet och ville, att kroppen skulle jordfästas utan den ringaste begrafningsståt.

V. 118—120. Här sammanknyter Thomas sitt tal med hvad han sagt i v. 41, neml. att då den ene Ordensstiftaren prisas, prisas äfven den andre, och vänder på sådant sätt tillbaka till Dominicus och hans stiftelse. *"Petri båt:"* kyrkan.

V. 121. Thomas ab Aqvino var Dominicaner-munk; derföre kallar han Dominicus *"vår Patriark."*

V. 124. *"Hans hjord:"* Dominicanerne.

V. 125—126. Dominicanerne hafva afvikit från Christus, den heliga klippan, der det goda betet är, och söka ny kost på skilda beten.

V. 127—132. Redan år 1243 klagade *Mattæus Paris* öfver tiggarordnarnes (så kallas vanligtvis Dominicaner- och Franciscaner-ordnarne) urartande och förebrår dem, utom deras ömsesidiga tvister, äfven det, att de byggde hus, som liknade palatser, i strid med armodet, som var deras ordnars grundval; att de gerna bistodo i döden de mäktige och rika, för att aflocka dem testamenten; att de endast tänkte på *sina* ordnar och föraktade alla andra; att de eftersträfvade privilegier; att de voro beredde att göra de store och den påfliga

stolen mången icke berömvärd tjenst; att de i sina predikningar voro bitande eller smickrande och förrådde biktens hemligheter, med ett ord att de på fem och tjugo år mera afvikit från sin regel, än de äldre ordnarne på fyra hundrade år.

V. 139. Se Par. S. 10 v. 96.

Den helige Francisci af Assisi Lefverne,

(efter Philalethes.)

Franciscus, son af *Pier di Bernardone*, en välmående köpman i Assisi, och hans hustru *Pica*, föddes år 1182 och nämndes i dopet *Johannes;* men fadren, som, då sonen föddes, var på en resa i Frankrike, kallade honom till minne deraf *Franciscus*, fransosen. Den unge Franciscus erhöll endast ringa literär bildning, då hans fader bestämt honom för köpmansståndet. I sin ungdom visade han sig som en lefnadsglad yngling, som i spetsen för en hop likasinnade förde ett muntert lif. Under allt detta var han godmodig och frikostig, och då han en gång hade mot sin vana hårdt behandlat en fattig, som för Guds skull anropade hans förbarmande, gjorde han sig strax förebråelser derför och fattade det beslutet, att aldrig mera afvisa någon bedjande.

Den fångenskap, i hvilken han råkade komma under en strid med de angränsande Peruginerne, tyckes först hafva gifvit hans själ en allvarligare rigtning. Äfven här uppehölls han dock af sitt glada lynne; han tröstade sina medfångne och ville icke en gång öfvergifva en af dem, hvilken de öfrige öfvergåfvo, emedan han förorättat en af kamraterna. När man förebrådde honom hans munterhet i en så sorglig belägenhet, sade han i förkänslan af den vigtiga rol, som han var ämnad att spela: "Hvad viljen j? Jag skall en gång blifva vördad af hela verlden."

Befriad från sin fångenskap återvände han till sin faders

klädeshandel. Men hvarken denna eller hans förra lustbarheter tillfredsställde honom numera. Han beslöt, att välja krigsståndet och att i Apulien, der under Fredrik den andres minderårighet många strider upplågade, taga tjenst i en ädlings här. Han skaffade sig då präktiga kläder och rustningar, men skänkte af vanlig godhjertenhet allt detta åt en fattig krigsman, som han mötte. Natten derpå blef han likväl genom en märkvärdig dröm åter styrkt i sin föresats. Han såg sig nemligen förflyttad i ett präktigt palats, i hvilket alla väggar voro beklädda med vapen (enligt Bonaventura tecknade med korset), och erhöll på frågan, hvem allt detta tillhörde, till svar: "det skall tillhöra dig och dina krigare." Uppväckt af denna dröm utrustade han sig ånyo med de skönaste kläder och svarade dem, som sågo honom så glad och frågade efter anledningen dertill: "Jag vet, att jag skall blifva en stor furste." Sedan han begifvit sig på vägen, fick han på sitt första nattläger i Spoleto åter en dröm, som gaf åt den förra en tydning, som blef afgörande för hela hans lefnad. Han hörde under sömnen en stämma, som ropade till honom: "Hvarthän vill du?" — Då han härpå framställt sin föresats, sade stämman åter: "Hvem kan göra dig mera godt, Herren eller tjenaren?" — "Herren." — svarade Franciscus. — "Hvarföre — klang det åter — öfvergifver du då Herren för tjenaren?" "Hvad skall jag göra?" invände Franciscus. — "Gå tillbaka till din stad?" sade stämman, "och gör hvad Herren skall uppenbara för dig."

Franciscus återvände nu hem och väntade på den Gudomliga uppenbarelsen. Men en dag, då han gaf en fest, blef han midt ibland sina glada kamrater plötsligt stående försänkt i tankar, och när de frågade honom: "hvarpå tänker du, vill du kanske taga dig en hustru?" — svarade han: "O ja! en rikare och skönare hustru, än j någonsin sett," menande dermed armodet. Från den stunden började Franciscus att hängifva sig åt mångfaldiga ascetiska öfningar, såsom t. ex. almosegifvande, hvarvid han till och med gaf bort sina kläder, trägna böner i ensamma kapeller, besökandet och vårdandet

af spetälske. På en vallfart till Rom kastade han de penningar, som han fört med sig, på Apostelns graf, lånade sig en tiggares kläder och satte sig bland tiggarne på kyrkans trappa, för att försöka, om han skulle kunna förmå sig att tigga. Emedlertid tyckes han då ännu icke hafva klart för sig sin egentliga bestämmelse. Då han nemligen, så berättas det, bad vid crucifixet i den helige Damians halfförfallna kyrka, tyckte han att detta ropade till honom: "Gack och återställ min kyrka." Detta ord, som sedermera på visst sätt i andelig mening uppfylldes, tog Franciscus bokstafligen, skyndade till Foligno, sålde klädet, som han förde med sig till att afyttra, jemte hästen, hvarpå han red, och lemnade penningarne till presten i S:t Damians kyrka. Då denne ej ville emottaga dem, kastade han dem i ett fenster. Franciscus gömde sig sedan, någon tid, af fruktan för sin faders vrede, i en håla vid ofvannämnde kyrka. Sedan han medelst böner och köttets späkande styrkt sig i denna hemliga tillflyktsort, återvände han modigare till staden. Hela hans yttre var likväl så förändradt, att folket tog honom för en vansinnig och kastade på honom smuts och stenar. Men hans fader, icke utan grund vredgad på honom, instängde honom och använde alla stränga medel, för att bringa honom på andra tankar. Mildare var hans moder sinnad. När en gång *Pier Bernardone* var borta, gick hon till sin son och sökte öfvertala honom, att afstå från sitt frivilliga armod. Men då han motstod äfven hennes råd, lät hon i tysthet släppa honom ur fängelset, hvarpå han återvände till sin förra hemliga vistelseort. Hans fader förföljde honom äfven dit, men tycktes hafva blifvit vänligare stämd mot sonen, sedan han kommit i besittning af de penningar, som Franciscus kastat i fenstret. Han fordrade endast, att han formligen skulle afsäga sig allt anspråk på sin faders förmögenhet, och vände sig fördenskull till stadens öfverhet Franciscus vägrade att inställa sig inför den, emedan han, som han sade, var "en den högste Gudens tjenare." Stadsmyndigheten fann denna invändning icke ogrundad, sannolikt eme-

dan den ansåg saken såsom anhörig endast vid andelig domstol. Pier Bernardone vände sig då till biskopen, inför hvilken äfven Franciscus instälde sig, och afgaf icke endast den äskade förklaringen, utan återlemnade till sin fader allt, hvad han fått af honom, till och med de kläder, som han bar, så att biskopen måste låna honom sin kappa (1207). Franciscus afsade sig nu helt och hållet sin fader och sade: "Hitintills kallade jag Pier Bernardone min fader, men nu säger jag: Fader vår som är i himmelen:" och då hans fader förbannade honom, tog han en tiggare till sin fader och bad om dennes välsignelse. Han gick omkring i trasig drägt och tiggde sitt dagliga bröd, då han ej mera emottog den mat, som presten i Damians kyrkan erböd honom. Under de tvenne första åren hade han icke kommit till klart medvetande af sin egentliga kallelse. Han fortfor att sörja för återställandet af förfallna kyrkor, i det han samlade bidrag till dem. Först återstälde han den helige Damians kyrka, till hvars byggnad han med egen hand frambar de skänkta stenarne, sedan den helige Petri kyrka i Assisi, och ändtligen den bekanta Portiuncula, den nuvarande S:t Maria degli Angeli, hvilken senare, ej långt från nyssnämnde stad, blef hans Ordens älsklingsplats och liksom födelseort. Dessa trenne kyrkor blefvo sedermera ansedde som en förebild af de trenne ordnar, som han stiftade.

Under det han var sysselsatt med byggandet af Portiuncula, hände det år 1209, att han hörde en prest predika i denna kyrka öfver de orden: "Hafver icke guld, icke heller silfver, icke heller penningar i edra pungar, och ingen vägskräppo och icke två kjortlar, icke skor och ingen staf." — Han utropade då: "Det är just, hvad jag vill," och från den stunden bar han blott *en* rock, som han omgördlade med ett rep, och inga skor och ingen staf mera, hvarigenom grunden blef lagd till den än i dag brukliga barfotamunkdrägten. Med honom sjelf följde från denna dag en vigtig förändring; ty i stället för det yttre kyrkobyggandet, sysselsatte han sig sedermera med att predika för folket bot och bättring med ord

och efterdöme. Snart funno flera behag i hans sätt; och så slöto sig till honom sju lärjungar, bland hvilka *Bernhard* nämnes som den förste, sedan en prest vid namn *Sylvester*, och *Ægidius*, en enfaldig man, men som dock enligt Bonaventuras utsago hann en hög grad af contemplation. Dessa åtta (den helige sjelf inbegripen bland dem) utgingo från en punkt, i form af ett kors, två och två i alla väderstreck, för att predika. Franciscus gaf dem gyllene ord med på vägen; han uppmanade dem, att vara verksamma icke blott för sitt eget, utan äfven för andras väl, att mera genom sitt exempel än genom sitt ord uppmuntra menniskorna till bättring och till lydnad för Guds bud, att tåligt fördraga spott och spe, och att förtrösta på Gud. — Denna första resa tyckes dock hafva varit kort, ty snart församlade de sig alla åter i Portiuncula. De hade på många ställen skördat begabberi och smälek, på andra funnit bifall och tillträde. För att skydda sig mot misstankar och för att få den nya inrättningen in i den kyrkliga ordningen, var det medlertid nödvändigt, att erhålla Romerska stolens bifall och i synnerhet tillåtelsen att predika, och väl dubbelt nödvändigt på en tid, då så många dylika företeelser hade satt sig i en fiendtlig ställning mot kyrkan. Sedan Francisci sällskap vuxit till tolf, begaf han sig med dem till Rom och fick audiens hos påfven Innocentius den 3:dje på förmedling af såväl den honom bevågne biskopen Guido af Assisi som ock af Cardinal Johannes a Sancto Paulo. Påfven tyckes i början hafva funnit det betänkligt att villfara hans begäran om sanctionerandet af hans orden. I synnerhet syntes honom den fullkomliga afsägelsen af all egendom vara en alltför sträng lagbestämmelse. Franciscus åter sökte att besegra hans betänkligheter med följande liknelse: "En konung hade förmält sig med en fattig qvinna, som bodde i en öde nejd, och födt med henne flera barn. Då nu barnen hade blifvit stora, sände qvinnan dem till konungens hof; men konungen, sedan han underrättat sig om deras härkomst, sade till dem: Frukten eder icke; äta dock fremlingar vid

mitt bord; huru mycket snarare J, som ären mine rättmätiga barn?" — "Jag är," sade Franciscus — "denna arma qvinna, och dessa här äro de barn, som jag har födt i Christo; konungars konung har förkunnat mig, att han skall föda sina barn." Innocentius ändrade snart sin första tanke, då han väl måtte hafva insett, huru den nya nu uppstående orden skulle kunna blifva nyttig för kyrkan, såsom ett motgift mot Waldensernas sträfvanden. Man talar äfven om en betydningsfull dröm, som han kort förut haft och i hvilken han sett en fattig man, som med sina skuldror stödde Laterankyrkan, som hotade att instörta. Likväl förfor han äfven nu försigtigt, gaf åt de nya ordensreglorna ingen formlig bekräftelse, utan lemnade endast mundtligen Franciscus och hans följeslagare rättighet att predika.

Småningom tillväxte och förbredde sig nu Francisci stiftelse. År 1212 erhöll den genom grundläggandet af Clarissinnornes qvinliga orden en ny tillväxt. *Clara*, en ansedd jungfru i Assisi, intagen af den helige Francisci lära och lefverne, flydde från sina anförvandter och tog slöjan i Franciscanernas kloster, Portiuncula. Det första kloster, i hvilket de nya ordensreglorne antogos, grundlade hon vid den förut af Franciscus återstälda heliga Damians kyrkan. Samma år erhöll Franciscus Portiuncula af Benedictineraboten af Monte Subasio vid Assisi och anordnade det så, att alla hans lärjungar skulle årligen tvenne gånger samlas der vid Pingst och Michaëlitiden. Den helige begynte då känna en stor trängtan efter att förvärfva sig martyrkronan. Efter ett misslyckadt försök, att fara öfver till Syrien, gick han år 1213 till Spanien i den afsigt, att der eller i Marocco predika Evangelium för Emiren el Mummin Mahomed den gröne, som just då i drabbningen vid Navas de Toledo dukat under för de christnas vapen. Af en sjukdom blef han likväl hindrad från utförandet af denna föresats. Några af hans lärjungar gingo dock till Afrika och funno der martyrdöden. Francisci vistande i Spanien tyckes dock icke hafva varit utan frukt, ty

några år derefter uppstodo redan talrika Franciscaner-kloster på den Pyreneiska halfön.

Fullföljande sin älsklingsönskan, begaf Franciscus sig några år derefter till österlandet. I sällskap med brodren *Illuminatus* anlände han till den inför *Damiette* lägrade hären och förutsade det nederlag, som den kort derefter led af den till stadens undsättning ankomne Sultanen af Ægypten. Härpå begåfvo båda sig till Sultanens läger, sedan de erhållit den påfliga legatens tillstånd dertill. Gripne, misshandlade och förde inför Sultanen, svarade de denne, då han frågade dem, om de kommo som gesandter eller i afsigt att antaga Islam, "att de kommo som Guds sändningebud, för att bereda hans salighet, om han ville tro dem." Sultanen lät derpå flere af sina lagkunnige komma, för att disputera med Franciscus och hans följeslagare. Men de förre vägrade att höra dem och fordrade, att Sultanen skulle låta halshugga dem, då han var satt till en beskyddare af Mahomets lära; men Sultanen, på hvilken deras personlighet sannolikt gjort djupt intryck, gjorde dem ingen skada. Franciscus, heter det, erbjöd sig att bestiga ett brinnande bål, om de lagkunnige ville göra detsamma, ja att äfven ensam göra det, om, i fall han blef oskadad, sultanen ville med sitt folk antaga den christna läran, tilläggande: "om jag förbrinner, tillskrif det då mina synder; om icke, erkänn då, att Christus är Herre och Gud." Sultanen ville ej göra detta försök, men visade sig likväl honom bevågen och erbjöd honom rika skänker, hvilka Franciscus dock afslog och bad endast om litet mat att förtära på sin hemresa. Sultanen, som skickade honom under säker eskort tillbaka till de christnas läger, skall vid afskedet hafva sagt till honom: "Bed för mig, att Gud måtte låta mig känna den tron, som är Gudi täckeligast."

När Franciscus kommit hem, höll han under Pingsten det vanliga kapitlet, i hvilket *Peter Catanius*, hvilken sedermera efterträddes af brodren *Elias*, blef anstäld som den heliges vicarius, ett bevis på den utsträckning, som hans orden redan

då hade vunnit. Följande året grundlade ändtligen Franciscus sin tredje stiftelse, Tertiariernas eller Poenitanternas orden. Då nemligen många män och qvinnor, som antingen voro gifta eller ock på annat sätt bundne, ville sluta sig till hans samfund, gaf han dem en särskilt stadga, i kraft af hvilken de väl kunde fortlefva i verlden, men likväl måste underkasta sig vissa stränga föreskrifter (1221).

Orden saknade emedlertid ännu den formliga påfliga stadfästelsen; ja ett det Lateranska Conciliets beslut (1217), att hvarje ny Orden skulle antaga en af de äldre ordensstadgarne, tycktes helt och hållet mota denna stadfästelse. Emedlertid hade detta beslut (sannolikt för Innocentii den tredjes redan mundtligen lemnade samtyckes skull) icke förhindrat Ordens utbredande. Det visade sig likväl, att ett sådant förhindrande dock ägde rum i de transalpinska länderna, särdeles i Tyskland och Ungern. Der blefvo de utsände predikarne, hvilka man sannolikt förblandade med Waldensare, icke emottagne. I Tyskland tyckes äfven okunnighet i språket hafva förhindrat det. Det berättas, att, då man på ett ställe frågade dem, om de ville blifva gäster, svarade de "*ja*," (det enda Tyska ord, som de kände), och blefvo väl behandlade. På ett annat ställe hade man frågat dem, om de voro kättare, och då de äfven besvarat denna fråga med ja, blefvo de kastade i fängelse och misshandlade. Franciscus beslöt derföre, att uppsätta en formlig ordensstadga, som han kunde framlägga för den heliga stolen till stadfästelse. Härtill skall åter en dröm hafva bestämt honom. Han drömde nemligen (så berättar Bonaventura), att han utdelade bland hungriga bröder många små brödbitar. Då nu detta mycket uttröttade honom, hörde han en stämma tillropa sig, att han skulle göra en *hostia* af alla dessa brödsmulorne. Franciscus, när drömmens betydelse blifvit honom klar, begaf sig upp på ett högt berg med tvenne af sina ordensbröder, fastade der vid vatten och bröd och dicterade sin ordensstadga. Liksom lagens taflor skall den hafva gått förlorad och liksom dessa hafva blifvit återställd.

Franciscus försäkrade sedan bröderna, att den icke varit ett verk af hans flit, utan att han endast låtit bröderna nedskrifva, hvad Gud ingaf honom. Derifrån den stora helighet, som sedermera blifvit tillerkänd denna stadga.

År 1223 fick han denna ordensstadga på förmedling af cardinal *Hugolinus* (sedermera Gregorius den nionde) formligen stadfästad af påfven *Honorius* den tredje, vare sig, att denne var mindre betänklig än *Innocentius*, eller ock, att den heliges stiftelse mera consoliderat sig sedan den tiden. Cardinal *Hugolinus* blef utnämnd till Protector af denna orden, som sedermera utan svårighet utbredde sig i alla länder.

År 1224 började ändtligen hans begär efter martyrkronan att uppfyllas, men på ett helt annat sätt, än han väntat det. Från den tiden ända till sin död (1226) hade han en högst smärtsam sjukdom att uthärda. Ögon- lefver- och magplågor och häftiga blodkräkningar förorsakade honom obeskrifligt lidande. Anledningen till denna sjuklighet uppgifves vara följande.

Franciscus hade dragit sig tillbaka på berget Alverna, för att efter sin vana fasta flera veckor såsom en förberedelse till Michaëlisfesten. Då han här på Christi kors' upphöjelsedag (d. 14 September) knäböjde inför altaret och bad Gud, att Han måtte låta honom slå upp det skriftställe, som klarast lät honom förstå, huru han bäst skulle fullända det i enfald började verket, slog han tre gånger efter hvarandra upp Christi lidandes historia. Försjunken i betraktandet af densamma, såg han derpå en Seraph, som höll händerna utsträckta och fötterna lagda på hvarandra, som om han hängde på korset. Under det han hade denna vision, syntes plötsligt på hans händer, fötter och i hans sida märken liksom efter Christi sår. Märkena efter Christi sår skola på händer och fötter hafva varit svarta och på öfre sidan aflånga och upphöjda liksom spikhufvud; såret i sidan var en aflång öppning, ur hvilken ofta flöt blod.

Hur man än — tillägger här Philalethes — må tänka om

denna saken, sjelfva *factum* kan dock näppeligen betviflas. Det hvilar icke blott på berättelsen i de äldsta lefvernesbeskrifningar; Bonaventura försäkrar, att, fastän Franciscus sökt att dölja detta under för den nyfikna mängden dermed, att han aldrig sedan blottade händer och fötter, hade likväl flera af hans förtrogna lärjungar med en helig ed försäkrat, att de i den helige Francisci lifstid hafva sett ärren. Detsamma förklarade påfven Alexander den 4:de i en predikan till folket. Mera än femtio bröder, S:t Clara och hennes jungfrur och mångfaldiga lekmän sågo ändtligen efter Francisci död märkena efter såren.

Det är dessutom sant, att Franciscus från den tid, då han skall hafva fått dessa ärr, dukat under för sitt plågsamma onda, och derföre är berättelsens djupare mening icke svår att inse, nemligen: att äfven i ett tåligt fördragande af det lidande, som Gud pålägger, ligger en slags martyrdom, som i förtjenst icke står efter den verkliga.

Franciscus ville, oaktadt detta lidande, icke afstå från sina apostoliska vandringar, men måste dock till större delen förrätta dem till häst. Äfven sitt hårda lefnadssätt fortsatte han, så vidt möjligt var, och då han dervid vårdslösade sin sjuklighet, måste brodren Elias i Jesu namn och medelst hänvisandet till ett skriftens språk förmå honom, att taga medicin. Allt bar han med stort tålamod, och då en gång en broder, som såg hans svåra lidande, sade till honom: »Bed Gud, att han må förfara mildt med dig, ty han tyckes öfver höfvan betunga dig,» svarade han: »om jag icke kände ditt enfaldiga tänkesätt, skulle jag afsky ditt umgänge, då du har vågat klandra Guds rådslut.» Derpå föll han på knä, tackade Gud för sitt lidande och bad Honom tillsända sig hundrafaldigt mera, om det så var Hans vilja.

Sex månder före hans död tog hans onda så öfverhand, att han måste låta föra sig tillbaka till Assisi; hans kropp svällde upp och han förmådde ej mera förtära något. När han ändtligen kände sig nära döden, lät han bära sig ur det

biskopliga palatset, der han ända dittills bott, till sin älskade kyrka, Portiuncula. Här låg han på en hårduk på golfvet och lät öfversålla sig med aska, emedan han snart skulle blifva stoft och aska. Franciscus plägade alltid kalla en af sina bröder sin klosterföreståndare, hvilkens anordningar han då lydde. Denne kom nu till honom med en klädning och ett rep till gördel, och sade: "Jag lånar dig detta som ett armodets barn; emottage du det i lydnad." Då tog Franciscus det och gladde sig in i döden, att han förblifvit armodet trogen. Derpå uppmanade han de kring honom församlade bröderna, att framhärda i tålamod, armod och kyrkans tro och föredraga Evangelium framför alla andra stiftelser. "Så skicker eder då väl" — sade han — "i Guds fruktan och framhärden i densamma, och när frestelse och bedröfvelse påkomma, lycklig den, som blifver beståndande; men jag går till Herren, i hvars nåd jag anbefaller eder alla." Derpå lät han läsa för sig Johannis Evangelium: "Före Påskahögtiden, efter Jesus visste att hans tid var kommen o. s. v.," och söng derefter med stor ansträngning den psalmen "*voce mea dominum clamavi*" till slut, hvarpå han afsomnade den 4:de Oct. 1226.

Att Franciscus haft en sedlig och upphöjd karakter, kan ej af någon opartisk betviflas. Med en sann och innerlig fromhet förenade han djup ödmjukhet, sträng sjelfbeherrskning, och en i allt framlysande mildhet och menniskokärlek. Hans vänlighet sträckte sig äfven till djuren och tillochmed till den liflösa naturen. Han plägade derföre kalla äfven skogens foglar, fiskar och andra djur, ja till och med liflösa föremål, såsom skapade af Gud, sina bröder och systrar. I synnerhet älskade han lamm för deras fromhet, och såsom symboler af Guds rena lamm, och köpte dem ofta lösa, när de blefvo förde till slagtarebänken. Deremot tyckas äfven djuren hafva haft ett särdeles tycke för honom och låtit sig lätt tämjas af honom, hvarpå sannolikt de många legender syfta, som framhålla hans inverkan på djurverlden.

Han påtvingade aldrig någon sitt lefnadssätt, hvilket må

synas mången öfverdrifvet och i sjelfva verket icke var fritt från öfverdrift, och föreskref det blott som en regel för dem, som tyckte sig vara, liksom han, böjda derför. Hans stiftelse, om den än längre fram dukade under för månget missbruks skull, inverkade dock på sin tid uppenbart fördelaktigt på den kyrkliga andan, har bestånd än i dag i mångfaldiga utgreningar och har sträckt sin verksamhet ända till Amerikas urskogar och till det till och med för de Brittiska vapnen otillgängliga Tibet.

Tolfte Sången.

Bonaventura, sjelf Franciscan, berättar den helige Dominici lefverne.

Innehåll.

Liksom en regnbåge uppkommer ur och kring den andra, och liksom echo återger en röst, omgifver nu redan en ny krans af tolf nya ljus den förra kransen och kringsvänger med samma fart och sång. Såsom ett kärleksecho af det beröm, som Dominicanen Thomas utgjutit öfver Franciscus, ljuder från den andra kransen den helige Dominici lof ur Franciscanen Bonaventuras mun. Huru vacker är icke här den himmelska opartiskhet, med hvilken den ena Orden prisar den andra. Sedan Bonaventura prisat, hvad den helige Dominicus verkat under sin lefnad, och ställt honom i jemnbredd med Franciscus, klandrar han de nuvarande Franciscanerne, liksom Thomas ab Aqvino klandrat sin eller Dominicanernas Orden. Sinnrikt låter Dante de heliga männen framträda med stränghet enhvar mot sin egen Orden, under det enhvar af dem endast prisar det herrliga i den Orden, som den andra tillhör. Sången slutas dermed, att Bonaventura namngifver de själar,

som med honom ditlockats af den helige Thomas' ab Aqvino älskliga tal.

Anmärkningar.

V. 1. *"Knappt flamman etc."* Med flamman menas det ljus, ur hvilket Thomas' ab Aqvino själ talade.

V. 3. *"Det helga qvarnhjul:"* Detta hjul bildas af de helige lärarnes krets, hvilka liksom förmala åt menniskorna den himmelska frukten, det andeliga hvetet, hvaraf de få det närande brödet.

V. 6. Den yttre kransens kringsvängning och sång harmonierade med den inre kransens.

V. 10—12. *"Junos tärna"* är Iris, regnbågens gudinna. Regnbågen uppkommer, när Iris hastar till Juno, för att emottaga hennes uppdrag. Den är Iridis med blommor besållade väg.

V. 13—18. Den ena regnbågen återgifver den andra, liksom ordet återgifves af echo, af den nymphen, som upplöstes af kärlek till Narcissus, liksom dimman förskingras af solen. Läsaren finner i texten icke endast en andra och en tredje liknelse inom den första, men tvenne mythologiska och en biblisk allusion förenade med det hela. Efter detta hopade fantasispel blifva de tvenne ande-cirklarne, af hvilka Beatrix och Dante omgåfvos, kallade, genom en djerf bild, tvenne kransar af aldrig förvissnande rosor. Der går i sanning genom början af denna sång en slösande fullhet af poetisk glans.

V. 26. *"Likt ögon etc."* Med denna bild framställer skalden det samtidiga i de båda ande-cirklarnes handlingar. Sinnrikt förliknas de heliga lärarne vid ögon, som villigt lyda den, hvilken de tillhöra. De helige lärarne tillhöra Gud.

V. 29. *"En röst:"* den helige Bonaventura, general för Franciscaner-orden, som han till en del reformerade, och en af sin tids djupsinnigaste Theologer. Han föddes i Bagnoreggio nära Orvieto 1221. Han ingick i Franciscaner-orden 1243

och erhöll sin theologiska bildning i Paris under den berömde *Alexander Halesius*, som skall hafva sagt om honom: "det ser ut, som om Adam ej syndat i honom." Sedan han sjelf bestigit en lärostol i Paris, blef han 1256 Ordens-general, sedermera cardinal-biskop i Albano, och dog år 1274 på Conciliet i Lyon vid påfven Gregorii den 10:des sida. Först 200 år derefter blef han kanoniserad.

Anledningen till namnet *Bonaventura* berättas vara följande. När *Johan Fidenza* (så var hans egentliga namn) var 4 år gammal, blef han mycket häftigt sjuk. Hans moder bad den helige Franciscus bedja för hennes barn, och när den bönen blef hörd och den helige såg gossen tillfriskna, ropade han i glädje: "*o buona ventura!*". Så uppkom Johan Fidenzas andra namn, hvilket Grekerna öfversatte med Euthychius eller Eustachius.

V. 31. "*Kärleken:*" Guds kärlek.

V. 32. "*Andre ledaren:*" den helige Dominicus.

V. 33. "*För hvilken:*" — läs: för hvars skull — "*min*" neml. ledare, Franciscus, prisats af Dominicanen Thomas ab Aqvino. Thomas prisade Franciscus, och höjde dermed i ära Dominicus, som han kallar dennes jemlike.

V. 34—36. Franciscus och Dominicus lefde på samma tid, i slutet af tolfte och början af trettonde århundradet.

V. 37. "*Christi här:*" christna församlingen.

V. 40—42. "*Halp kejsaren, som etc.*" Gud halp christenheten af blotta nåd utan dess förskyllan eller värdighet.

V. 44. "*Två kämpar*" Franciscus och Dominicus.

V. 46—51. Här skildras Spaniens läge i vester, "*der Zefir stiger upp,*" och "*vid våg, der sol går ner:*" Atlantiska hafvet.

V. 52. "*Callaroga:*" Dominici födelseort.

V. 54. En anspelning på Castiliens och Leons vapen.

V. 55. *"Älskaren:"* Dominicus.

V. 57. *"Mot fiender:"* mot kyrkans fiender, mot kättare.

V. 60. Hans moder drömde under sitt hafvande tillstånd, att hon skulle föda en svart och hvit hund med en brinnande fackla i munnen. Detta uttydde man på Dominicaner-ordens drägt och stiftarens brinnande nit.

V. 61—66. När Dominicus döptes, hade hans Gudmoder drömt, att hon såg honom med en stjerna på pannan och en på hjessan, hvilket uttyddes så, att han skulle upplysa både österlandet och vesterlandet.

V. 68. *"Den,"* Herren, Dominus.

V. 75. *"Det första råd:"* Se Math. 19, 21. *"Sade Jesus till honom: Vill du vara fullkomlig, så gack bort, sälj det du hafver och gif de fattige, och du skalt få en skatt i himmelen; och kom och följ mig."*

V. 76—78. I sin späda barndom, då han ännu var under sin ammas vård, skall Dominicus ofta hafva lemnat sin säng och lagt sig på golfvet, hvilket man ansåg betyda, att han skulle komma att sky all beqvämlighet, förmå all verldens fröjd och välja ett frivilligt armod.

V. 79—81. *"Felix:"* lycklig; och *"Johanna:* rik på nåd, voro Dominici föräldrar.

V. 83. *"Ostianen:"* Henrik af Susa, biskop i Ostia, känd som commentator af de påfliga decretalerne (se Par. S. 9. v. 133 o. ff.); *"Thaddæus:"* Thaddeo d'Alderotto, en Florentinsk läkare, kallad Hippocraten, öfversatte Aristotelis ethik på latin. — Dante förstår med dem, som lifvas af verlden och lyssna till Ostianen och Thaddeus, sådana, som, för att vinna guld och äroställen, slå sig på studerandet af kanoniska lagen och andra vetenskaper, med åsidosättandet af Guds ord. *"Ostiensem sequi"* betydde i medeltiden att studera *Jus canonicum.*

V. 84. *"Sannt Manna:"* Guds ord.

V. 86. *"Vingården:"* Christi kyrka.

V. 88—93. Vid den påfliga stolen, hvars nuvarande innehafvare hafva blifvit likaså girige, som de äldre varit godsinte, bad Dominicus icke om (*"dispens"*) tillstånd att godtgöra användandet af orättfånget gods med att lemna en liten del deraf till fromma ändamål; icke *"om tionden"* (v. 92.); icke att sjelf erhålla det, som ursprungligen var bestämdt till de fattiges underhåll.

V. 94. *"Det frö etc."* neml. den sanna tron.

V. 95. *"Tjugefyra plantor:"* de 24 lärarne, som visade sig för Dante i den dubbla kransen, af hvilka vi i 10:de S. v. 97 o. ff. lärde att känna de tolf, som bildade den inre kransen, och i denna Sång v. 127 o. ff. göra bekantskap med de tolf, som bilda den yttre kransen.

V. 100—102. Denna terzin har afseende på Dominicanerordens verksamhet i striden med Albigenserna.

V. 103—105. Denna terzin har afseende på Dominicanerordens starka och vidsträckta utgrening.

V. 106—111. Dominicus kallas här det *ena* hjulet i kyrkans vagn och Franciscus det *andra*.

V. 112. *"Men spåret, som de hjulen lemnat qvar"* — läs:

Det spår, som detta hjulet lemnat qvar,

d. v. s. den helige Francisci ordensstadga. Den efterlefves ej mera. Med denna vers börjar Bonaventura skildringen af sin ordens förfall.

V. 118—120. D. v. s. de usla munkarne skola på domens dag finna, att de ej kunna ingå i himlen, utan måste kastas ut till rättvist qval. Math. 3, 12. o. 13, 30.

V. 121—126. *"I vår bok:"* i ordensbrödernas samfund; pröfvar man alla, skall man visserligen finna någon, som iakttager den ursprungliga ordensstadgan; men den munken är icke från *Acquasparta* (Matheus af Acquasparta, kardinal och Franciscaner-ordens general, var efterlåten och beifrade icke förseelserna mot ordensreglorne), ej heller från Casale (i Ca-

sale i Montferrat hade disciplinen bland munkarne blifvit handhafd med en öfverdrifven stränghet).

V. 130. "*Illuminat*" af Rieti var en af den helige Francisci förtrognaste lärjungar, som var med honom på hans resa till Ægypten och i Sultanens läger. Då Franciscus emottagit på sin kropp ärren efter Christi sår, (så berättas det), frågade han i fördolda ordalag flera af sina bröder och bland dem Illuminat, antingen man borde dölja eller uppenbara, när något underbart tilldragit sig med oss. Då svarade, säger Bonaventura, *Illuminat:* "Broder, vet, att Guds hemliga råd blifva stundom uppenbarade för dig, icke blott för din skull utan äfven för andras skull. Det är fördenskull att befara, att du, om du döljer det, som skall gagna många, skall blifva funnen klandervärd för ett begrafvet pund."

"*Augustin:*" äfven en af Francisci lärjungar. Om honom berättar Bonaventura, "att han, då Franciscus dog, låg hårdt sjuk och redan beröfvad målet. Hastigt ropade han till allas förundran: "vänta, vänta, jag följer med!" När de kringstående frågade, till hvem han sade detta, svarade han: "Sen j icke vår fader Franciscus, som far till himlen?" och strax följde hans själ den älskade läraren in i det andra lifvet.

V. 133. "*Hugo da Sanvittore*," af grefliga familjen *von Blankenburg*, föddes 1097, studerade i Halberstadt och inträdde sedermera som munk i klostret S:t Victor i Paris. Han dog 1142. Hans tio böcker, commentarier till Dionysii Areopagitæ afhandling om den Himmelska Hierarkien, äro dedicerade till konung Ludvig, Ludvig den stores son, som grundlade nämnda kloster. Mosheim säger om honom i sin Hist. Eccles. Sæc. XII P. 2. C. 2 §. 23: "*Hugo a S. Victore, foecundi ingenii scriptor, qui omnem fere hujus temporis eruditionem tam sacram, quam humanam, illustravit, nec pauca opportune disseruit.*"

V. 134. "*Pietro Hispan*," son af en läkare *Julianus* i Lisabon, studerade, utom sin faders vetenskap, äfven Theologie

och Philosophie. Upphöjd till biskop i Braga, blef han sedermera (1273) kardinal och biskop i Tusculum. År 1276 blef han ändtligen under namn af Johannes XXI påfve. Hans Pontificat varade dock endast 4 månader; ty den 16 Maj 1276 blef han dödad i Viterbo vid takets instörtande i det rum, som han bebodde i sitt palats derstädes. Han skref, under namn af Petrus Hispanus, flera medicinska afhandlingar och en Handbok i Logiken: "*Summæ logicales.*" Den är indelad i 12 tractater, hvarpå Dante syftar med "*böcker tolf.*"

V. 135. "*Pietro Mangiadore:*" Petrus Comestor eller Ätaren, en prest från Troyes, sedermera Dechant derstädes, 1164 kanzler vid Universitetet i Paris, gjorde sig berömd för sitt arbete "*Historia Scholastica.*" Han dog 1179 i klostret S:t Victor. Hela sin förmögenhet hade han testamenterat till de fattige.

V. 136. Nathan, som förebrådde konung David hans äktenskapsbrott.

V. 137. "*Chrysostomus,*" den vältalige Metropolitanen i Constantinopel. — "*Anselmo,*" erkebiskop i Canterbury, föddes i Aosto 1034, studerade under Lanfranc i klostret i Bec i Normandie, der han blef munk i sitt 27:de år. Tre år derefter blef han prior och sedan abot i detta kloster, hvarifrån han år 1093 blef tagen, för att emottaga det erkebiskopsdöme, som blifvit ledigt vid Lanfrancs död. Han beklädde denna värdighet till sin död 1109. — Han var en strängt rättskaffens man, af högt moraliskt värde, förenadt med mildhet. Han kan på visst sätt anses som skaparen af den Scholastiska Theologièn. Full af en fast tro, kände han dock hos sig och andra behofvet, att bevisa religionens sanningar med förnuftet och att philosophera öfver desamma. Dervid gick han ut från den åsigten, att tron går framom allt philosopherande, och att den alltid måste blifva normen och gränsen för förnuftet. Hans vigtigaste verk äro "*Monologium*" och "*Prologium;*" i detta senare uppstälde han först det bekanta onto-

logiska beviset för Guds tillvaro, taget från idéen af ett Högsta väsende, ett bevis, som annars tillskrifvits Cartesius. Tanken härpå föll honom plötsligt in under ett nattvak, sedan han länge gått hafvande med en önskan, att kunna medelst en enkel slutföljd bevisa allt, som tros om Gud. Anselm räknas med rätta bland medeltidens mest betydande män inom Philosophiens område.

"*Donat:*" Ælius Donatus, en berömd Grammaticus i Rom i medlet af 4:de århundradet. Han var en af den helige Hieronymi lärare. Han skref trenne afhandlingar i Grammatiken, hvilka under hela medeltiden och äfven sedan stodo i högt anseende. Dante kallar i följande vers Grammatiken "*den första konsten,*" emedan den intager första rummet bland de sju fria konsterna i *Trivium* och *Qvadrivium.*

V. 138. "*Raban.*" Han föddes 766 i Mainz, blef munk i klostret Fulda och sedan erkebiskop i Mainz 847. Han dog 856. Så snart han blifvit erkebiskop höll han en Synod, på hvilken bland annat beslöts, att hvarje biskop skulle hafva en samling Homilier till folkets undervisning och låta öfversätta den på folkspråket. Han skref commentarier till en stor del af Bibelns böcker. "*Rabanus Maurus, Moguntinus postremo antistes, communis Germaniæ et Galliæ præceptor, cum quo neminem hujus ætatis, sive ingenium, sive variarum rerum cognitionem, sive librorum multitudinem spectes, conferre licebit.*" Se Mosheim Hist. Eccles. Sæc. IX. P. 2. C. 2. §. 14.

V. 140—141. "*Abboten Joachim,*" född 1130 i Celico nära Cosenza i Calabrien, blef Cisterciensermunk i klostret i Curazzo och sedermera mot sin vilja dess abbot. Han dog 1202, omgifven af flera utaf sina munkar, hvilka han döende ålade att älska hvarandra så, som Christus älskat oss. Han skref en Concordanz öfver gamla och nya testamentet och sysselsatte sig mycket med en förklaring af Uppenbarelseboken.

Hvad hans profetiska ande angår, säger Mosheim (se Hist. Eccles. Sæc. XIII P. 2. c. 2 §. 33): "*circumferebantur ab ex-*

ordio sæculi in Italia, aliisque etiam provinciis, variæ vaticinationes celeberrimi Joachimi, Sorensis in Calabria Abatis, quem vulgus hominem divinitus afflatum et vatem antiquis parem esse censebat. Pleræque libro quodam comprehensæ erant, qui Evangelium æternum, vulgo etiam Liber Joachimi, nuncupari solebat." — Då Richard Lejonhjerta var i Messina, lät han abboten Joachim komma till sig och samtalade länge med honom rörande hans förklaring af Uppenbarelseboken. Enligt *Hoedei* yttrande i sin berättelse om Richards resor sade Joachim djurets sju hufvuden betyda sju christendomens förföljare, af hvilka Saladin var näst den siste, men Antichrist var den siste. Den förre skulle efter 7 år åter förlora Jerusalem; men *Richard*, fastän han således kommit för tidigt, skulle likväl skörda beröm bland jordens alla folkslag. Hvad antichrist angick, vore han redan född i Rom och skulle blifva upphöjd på Petri stol. Möjligtvis fann Dante denna senare profetian uppfyld i sin erkefiende Bonifacius den 8:de.

V. 142. "*Väldig hjeltes*" S:t Dominici.

Den helige Dominici lefverne,

(efter Philalethes.)

Den helige Dominici lefverne har ojemförligt mindre poetisk-legendariskt tillockande än stiftarens af Franciscaner-orden lefnad. Under det att Franciscus utan någon egentlig lärd bildning fördes af sitt hjertas drift och genom underbara skickelser liksom ovetande till grundläggandet af sin orden, fullföljde Dominicus Theologens vanliga bildningsgång och grundade sin stiftelse i medvetet sträfvande och i öfverensstämmelse med ett klart insedt behof. Dominicus föddes år 1170 i Callaroga i biskopsstiftet Osma. Hans föräldrar heto *Felix* och *Johanna*. Man vet ej säkert, om de, som man vanligtvis påstår, tillhörde slägten *Gusman*. Vid sex års ålder öfverlemnades han, för att uppfostras, åt sin morbroder, kyrko-

herden i *Gumiel de Yçan*. Sedan han blifvit yngling, studerade han Theologie i Palencia, men visade redan då, att handling gälde för honom mera än vetande, då han sålde hela sitt studie-apparat, för att kunna i en hungersnöd understödja de fattige. Efter fulländade studier inträdde han i Capitlet i Osma, hvilket biskop Diego ställt under den helige Augustins regel. Han förde der ett stilla lif, helgadt blott åt sina embetspligter och andliga öfningar, och blef slutligen stiftets Subprior. År 1202 följde han nyssnämnde biskop Diego på en resa öfver Frankrike till Rom, hvilken denne företog på uppdrag af konungen i Castilien. Redan på bortresan genom Frankrike skall han hafva omvändt en sin värd, som han fann vara en ifrig anhängare af Albigensernas lära. På deras hemresa (1204) funno dessa män i Montpellier flera Cistercienser aboter förenade under en påflig legat, hvilka påfven Innocentius den 3:dje hade utsändt till Albigensernas nedtystande. Dessa klagade öfver den ringa följden af deras predikningar och rådslogo om medlen för ändamålets vinnande. Diego insåg strax, att predikanter, som uppträdde med prunkande ståt, kunde ingenting uträtta mot en sekt, som gjorde kyrkans rikedom och prakt till hufvudföremål för sitt anfall. Han rådde dem derföre; "att bortlägga Sauls vapen och att gå mot fienden med Davids slunga och staf," d. v. s. att i enkel drägt och till fots gå ut att predika den fattige, till fots kringvandrande Christus. Sjelf skickade han sin packning och sina följeslagare till Osma och begynte, åtföljd af Dominicus, i spetsen för de klagande munkarne det apostoliska verket efter sitt eget råd. Deras arbete blef icke utan frukt, och det lyckades dem att redan år 1206 stifta i *Prouille* vid *Toulouse* ett kloster för nyomvända qvinnor, hvilket i synnerhet var bestämdt att emottaga sådana flickor, som för deras föräldrars armods skull lätt kunde råka i fara, att falla i irrlärarnes händer. Diego återvände efter tvenne års bortovaro till sitt biskopsdöme, der han kort derefter dog år 1207. Dominicus blef qvar i trakten af Toulouse. Tiden kom, då Albigenserna

blefvo i dessa trakter bekämpade af *Simon af Montfort* och hans korsfarare icke blott med ord, utan med svärd. Att Dominicus slöt sig till dessa sistnämnde sätter ingen i förundran, som tager i betraktande den tidens anda. Vi finna honom i deras här i slagtningen vid Muret mot konungen af Arragonien, under hvilken slagtning han med flera biskopar och andelige bad i slottskapellet för troshärens seger. Man finner ej något spår dertill, att han någonsin skulle hafva deltagit i Simons grymheter; likväl tyckes det framlysa ur en berättelse, att han på då brukligt sätt deltagit i kättaredomstolarnes verksamhet och öfverlemnat de dömde åt den verldsliga makten. Men samma berättelse vittnar ock om ett mildare sinnelag, då han bad för en af de dömde om befrielse från bålet, i hoppet om hans omvändelse, hvilken ock följde (så berättas det), men först 20 år derefter. Inqvisitionen öfverlemnades åt Dominicanerne först år 1231 eller 10 år efter Dominici död. Sin hufvudsakliga verksamhet använde han i synnerhet på predikoembetet. Då Diegos första embetsbiträde till större delen hade lemnat dessa nejder, sökte han att tillvägabringa en ny förening för samma ändamål. De första två, som han vann, voro *Peter Cellani* och brodren *Thomas*. Den förre skänkte åt det nya bröderskapet sina hus i Toulouse. Äfven från andra håll kommo gåfvor till detsamma och till klostret i *Prouille*, och biskop Fulco anslog till föreningen sjette delen af all tionde, som var bestämd till kyrkors uppbyggande och förskönande (1215). Samma år besökte Dominicus med Fulco lateranska conciliet, för att der söka vinna stadfästelse af sin orden. Den redan i Francisci lefverne omtalta drömmen, som Innocentius den tredje skall hafva haft, inflätas här äfven i Predikare-ordens historia. Så mycket är visst, att han till följe af ett derstädes redan påtänkt Conciliibeslut blef med sitt samfund hänvisad till antagandet af någon redan befintlig ordensstadga. Vid sin hemkomst beslöt det af sexton personer bestående brödraskapet att antaga den helige Augustini ordensreglor med några skärpande tillsatser,

på hvilket beslut den helige Dominici förra förhållande i Osma sannolikt hade inflytande. Sin ordens första kloster grundade nu Dominicus i Toulouse vid den helige Romani kyrka. Hvar och en af ordensbröderne erhöll en enkel cell, som var för honom på en gång sofrum och studerkammare, och alltid måste stå öppen, på det att man måtte kunna öfvertyga sig om att den, som bebodde den, var tillstädes.

På lärda studier lade han stor vigt. Han befalde sex af sina första lärjungar att besöka den lärda skolan i Toulouse, för att beredas till sitt predikokall, och föregick dem sjelf, fastän en lärd Theolog, med sitt exempel härutinnan. År 1217 begaf Dominicus sig åter till Rom och erhöll der af påfven Honorius III en formlig stadfästelse af sin orden. Namnet "*Predikare-Orden*" blifver dock ej tilldelad den i denna urkund. Dominicus heter deri endast *Prior sancti Romani*, och hans bröder blifva betecknade såsom "*pugiles fidei et vera mundi lumina*" (trons kämpar och verldens sanna ljus). Men redan i en urkund af följande månad synes namnet "*fratres prædicatores.*" Tilldelandet af detta namn tillskrifves redan Innocentius III. När denne påfven skulle skrifva till den nyss uppkomna föreningen, dicterade han — så berättas det — först för sin sekter sålunda: "Till brodren Dominicus och hans colleger," men strax sade han, besinnande sig: "skrif: *Magistro Dominico cum eo prædicantibus*" och åter igen besinnande sig: "skrif: *Magistro Dominico et fratribus prædicatoribus.*"

Sedan den blifvit stadfästad af påfven, förbredde Orden sig öfver många länder, i synnerhet Spanien, Italien, Tyskland, Frankrike, Polen och England. Dominicus, som sedermera uppehöll sig hufvudsakligast i Rom, der klostret *S. Sisto* inrymdes honom, utvecklade en stor verksamhet för Ordens bästa, och vi finna honom nästan beständigt på resor.

I Rom skall Dominicus hafva gjort påfven Honorius uppmärksam derpå, att det vore nyttigt, att hålla uppbyggliga föreläsningar för påfvens och kardinalernas tjenare, hvilka under de förras rådplägningar öfverlemnade sig åt lättjan.

Påfven uppdrog detta göromål åt Dominicus sjelf, som med stort bifall läste öfver de Paulinska brefven och blef den förste Magister Sacri Palatii, hvilken plats sedan alltid blef predikomunkarne förbehållen. Orden förstärktes öfverhufvud mycket genom lärda mäns inträde deri, särdeles i Bologna från dervarande universitet. Här hölls äfven under pingsten 1220 det första allmänna ordenskapitel, på hvilket orden antog, enligt Franciscanernas exempel, lagen om frivilligt armod. På ett andra kapitel följande år räknade orden redan 60 kloster i 6 provinser; men redan några månader derefter dog Dominicus i Bologna d. 8 Aug. 1221, sedan han tillropat sina lärjungar: "*Caritatem habete, humilitatem servate, paupertatem voluntariam possidete.*"

Trettonde Sången.

Thomas ab Aqvino talar om Adam, Christus och Salomo.

Innehåll.

För att skildra herrligheten och glansen utaf de tvenne kretsar af helige, som omgåfvo honom, beder Dante läsaren tänka sig femton af himlens klaraste stjernor, förenade med nio af de klaraste, som omkretsa vår polstjerna, till tvenne kransar, då han skulle kunna göra sig ett svagt begrepp om den dubbelkrans, som Dante der såg kring sig. Sedan de heliga ljusen prisat treenigheten, börjar Thomas skingra Dantes tvifvel rörande det, som sagts om Salomo, att han var oupphinnelig i vishet, och tager sig anledning af Dantes många tvifvel och missledda tankar att slutligen tala om en nödig försigtighet vid bildandet af omdömen.

Anmärkningar.

V. 1—21. Dante afbildar de 24 saliga andarne medelst likså många stjernor neml. 15 af första ordningen, valda från alla himlens trakter (v. 5); 7 stjernor, som utgöra stora björnen eller den så kallade vagnen, hvilken för sin närhet till nordpolen, kring hvilken den vänder sig, icke går ned för jordens norra hemisfer (v. 7 & 8), och 2 stjernor, tillhörande lilla björnen, som här kallas ett *klart horn* (v. 10), hvars *mun* eller mynning består af de nämnde tvenne stjernorna, men hvars spets deremot börjar vid polen (v. 11), kring hvilken *första hjulet* (primum mobile) *gör sin rund* (v. 12). Om nu dessa stjernor, ordnade till "*två stjernbilder*," (v. 13) af hvilka enhvar är lik Ariadnes krona (v. 14), (hvilken enligt fabeln uppkom, då Bachus tog kronan från Ariadnes hufvud, när han fann henne på Naxos i förtviflan (v. 15) öfver Thesei bortresa, och satte den på himlen — se Ovid. Lib. 8 v. 175–179), kringhvärfde den ena den andra och svängde sen i motsatt rigtning (v. 18), skulle de lemna en svag bild (v. 19) af de kransar (v. 20), som nu svängde kring Dante (v. 21).

V. 22. "*Ty här:*" här på jorden, — "*der:*" i himlen.

V. 23. "*Chiana*" är en långsamt gående flod i Toscana mellan Arezzo och Siena.

V. 24. Den himmel, "*som svänges snabbast kring:*" den nionde sferen, *primum mobile.*

V. 25—27. Ej sjöngos hymner här till Apollo (*Pæan*) eller Bacchus; här prisades blott treenigheten och föreningen af den Gudomliga och menskliga naturen i Christo. Vi skola längre fram se, huru kännedomen af dessa tvenne uppenbarelsens högsta mysterier utgör hos Dante salighetens högsta höjd.

V. 30. Som ömsesidigt med sin verksamhet öka hvarandras salighet.

V. 32. "*Af det ljus som etc.:*" Thomas ab Aqvino.

V. 33. *"Den frommes armodslif:"* den helige Francisci lefnad.

V. 34. *"Tröskadt är det ena strå:"* d. v. s. din ena fråga är besvarad; det tvifvel som väcktes hos Dante af Par. S. 10 v. 96; jfr S. 11 v. 25.

V. 36. *"Det andra"* axet: det tviflet, som väcktes af Par. S. 10. v. 114, jfr 11:te S. v. 26. Du tänker, att Adam och Christus voro båda begåfvade med all den fullkomlighet, som menskliga naturen kan emottaga, och derföre väckte det, som sades om Salomo, din förundran.

V. 37—48. *"Du tror, att i hans bröst etc.,"* Adams, hvarifrån det refben togs, hvaraf Eva danades, och äfven (v. 40) uti *"Hans,"* (Christi) bröst, som, genomborradt af lansen, gjorde tillfyllest för verldens synder, fanns så mycken visdom (v. 43), som menskliga naturen kan mottaga (v. 44) af hennes skapare (v. 45), och du undrar fördenskull, hur jag kunde säga (v. 46), att Salomo var den visaste (v. 47 & 48).

V. 49—51. Du skall finna, att *mina* nu anförda ord och *din* tanke förenas, liksom olika radier i en cirkel sammanträffa i medelpunkten.

V. 52—54. Alla skapade ting, så väl de förgängliga som de oförgängliga, äro endast emanationer från ur-idéen inom Guds ande, som af kärlek frambragte dem.

V. 55—57. *"Lifvets ljus:"* ordet, Guds son, — *"från den"* etc. Gud Fader — *"och ej från kärleken"* Gud, den Helige Ande.

V. 58—60. *Lifvets ljus*, Christus, förblifvande *ett* med fadren och den helige ande i evighet, har skapat allt. Här rör frågan i synnerhet skapandet af de eviga tingen, hvilket Dante, nästan efter Platos sätt, kallar ett utstrålande från Gudomen. Med de *"nio existenser"* eller substanser menas nio himlar och nio Englachörer.

V. 61—63. Från dessa nio existenser nedstiger den ska-

pande kraften till "*de lägsta af potenser*" (de oförnuftiga djuren, och den liflösa naturen) och "*blir från akt till akt etc.*" (d. v. s. medelst att verka från den högsta himlen på den andra och från den andra på den tredje); "*korta contingenser,*" d. v. s. ting, som äro af kort varaktighet, ofullkomlige och tillfällige.

V. 65. Jfr Skärs. S. 28 v. 115 o. ff.

V. 67. "*Tingens vax,*" (stoffet, materien), "*och preglen*" (den kraft, som verkar på stoffet).

V. 68—69. Det är en egendomlighet hos de tillfälliga tingen (contingenserna) motsatta de eviga tingen, att bland de förra icke hvarje individuum omfattar artens hela möjlighet, såsom förhållandet är bland de senare. Derföre äro ock de förra icke omedelbara produkter af skaparens kraft, utan produkter af secundära krafter, och motsvara derföre icke den rena Gudomliga idéen *(idealet)*.

V. 76. Med "*naturen*" förstås här icke den omedelbara skaparkraften, utan inbegreppet af de underordnade bildningskrafterne och i synnerhet stjernornas inflytande.

V. 79—81. Der Gud sjelf "*ordnar allt*" (tillreder stoffet) och "*preglar*" (påtrycker formen), der omsluter hvarje individuum hela arten. "*Eldad kärlek*" (den helige ande) "*urkraften* (fadren), "*klar åskådning*" (visheten, Ordet, Sonen).

V. 82—84. En sådan omedelbar skapelse fann, med hänseende till menniskoslägtet, endast tvenne gånger rum, nemligen då *Adam* (v. 82—83) och då *Christus* (v. 84) skapades.

V. 89. "*Hur kan då denne etc.:*" d. v. s. hur kan då *Salomo* etc.

V. 91—93. Och Herren syntes Salomo i *Gibeon* uti en dröm och sade; "Bed, hvad jag skall gifva dig." Då svarade Salomo: "Så gif nu dinom tjenare ett lydaktigt hjerta, att han må dömma ditt folk och förstå, hvad ondt och godt är." Och Gud sade: "Efter du detta beddes, si så hafver jag gjort efter

dina ord: Si jag hafver gifvit dig ett vist och förståndigt hjerta, så att din like hafver icke varit för dig och icke eller efter dig uppkomma skall." (1 Kon. B. cap. 3 v. 5—12).

Att detta Guds löfte, på hvilket Thomas' ab Aqvino ord stödja sig, har, liksom Salomos föregående ord, endast afseende på visheten att regera folket, lärer sammanhanget.

V. 97—102. När Dante här anför några gängse speculativa frågor såsom de, om hvilkas besvarande Salomo icke ber, är det ingalunda hans afsigt, att ådagalägga sitt förakt för det speculativa vetandet och dessa frågor, som snarare måste synas vigtiga för honom sjelf och för hans samtida och för oss. Han vill endast belysa och bevisa rätta betydelsen af yttrandet om Salomo, och att det afsåg icke en theoretisk vetenskap utan en praktisk regeringskonst. Salomo sträfvade icke efter att få veta, huru många de intelligenser voro, som ledde himlarnes rörelse (v. 97), en sak, hvari Aristoteles och Plato tänkte olika; — icke heller om en Syllogism, som består af en nödvändigt sann præmiss och en, som icke är det, gifver ett sant resultat. Dialektiken förnekar detta enligt den regeln: "*conclusio sequitur debiliorem partem*" (v. 98 & 99); icke heller om man måste antaga en ur-rörelse "*si est dare primum motum esse,*" en rörelse, som ej vållats af en annan rörelse, hvilket Aristoteles antager (v. 100); icke heller det, som frågas i v. 101—102, och som bevisats vara omöjligt.

V. 103—108. Salomo säges icke hafva varit den visaste bland menniskor, men bland kungar.

V. 111. "*Första fadren:*" Adam — "*vår fröjd:*" Christus.

V. 112—114. Förhasta dig ej med förnuftsslut; men lär dig att rätt distinguera.

V. 124. "*Parmenides,*" en philosoph af Eleatiska skolan, hade bland andra villfarelser den, att solen bestod af hetta och köld. — "*Bryso*" trodde sig hafva funnit Qvadratura Circuli. Båda tadlas af Aristoteles.

V. 127. *"Sabellius"* nekade tre personer i Gudomen; *"Arius"* lärde, att Guds son icke var af samma väsen och lika evig, som fadren. *Thomas ab Aqvino* vederlägger dem båda i sin bok: *"Summa contra gentiles."*

V. 128. De vandrande Araberna brukade sina svärd som speglar.

V. 130—142. Sedan Thomas varnat för dragandet af falska slutsatser, varnar han för förhastade omdömen rörande andras salighet. Han visar derföre med tvenne exempel först, huru ofta en ond början har ett godt slut (v. 133—135) och sedan huru en god början har ett ondt slut (v. 136—138), hvarföre icke hvar och en ur hopen *(Herr Martin och Fru Bertha)* borde fördrista sig, att uttala ett omdöme om en medmenniskas eviga salighet. Huru Dante kommer på den tanken, att just på detta ställe lägga den helige Thomas denna varning i munnen, har synts Commentatorerna svårt att förklara. De hafva dock funnit det sannolikast, att han missbilligande häntyder på de omtalta stridigheterna rörande Salomos salighet eller fördömelse (Jfr. S. 10, v. 109—111).

Fjortonde Sången.

Salomo. — Uppstigandet till femte sferen, till Mars. — Christi kors. — Trons kämpar.

Innehåll.

Beatrix ber den saliga dubbelkransen af andar upplysa Dante om de dödas uppståndelse, och hvilken inverkan den har på deras nuvarande salighetstillstånd. Då svarades det från det skönaste ljuset i den inre kransen, att de saliga andarne efter återförening med kroppen tilltaga i fullkomlighet, och att kroppen ingalunda blir hinderlig för njutandet af him-

melens salighet, emedan den i sitt nya tillstånd är begåfvad med mottaglighet för densamma. De saliga chörerna uttrycka medelst ett enstämmigt "*Amen*" sitt bifall härtill och sin längtan efter kropparnes uppståndelse. Dante förflyttas härefter till den femte sferen, till planeten Mars —, och tackar med en i andakt brinnande bön för detta nya bevis på Guds nåd. I djupet af den nya sferen skimrar i outsäglig glans för Dante ett kors, från hvilket Christus nedstrålar. Strålande ljus röra sig på korset mot hvarandra och förbi hvarandra, och från dessa ljuder en lofsång, som hänrycker honom, fastän han urskiljer tydligt endast de orden: "*statt upp och segra.*" Han tillstod, att han aldrig förr känt sig så hänryckt; men detta har ej varit någon otrohet mot Beatrix, ty fröjden stegras, ju högre själen uppstiger i himlen, och han hade ännu icke i Mars blickat upp till sin lärarinna, som nu blifvit ännu skönare, hvilket han omtalar i nästa sång v. 32—36.

Anmärkningar.

V. 1—9. Sedan den heliga kretsens ljus (Thomas) slutat sitt tal, börjar Beatrix tala till kretsen. Detta samtal liknar Dante vid den rörelse, som vattnet får i ett rundt kärl, allteftersom den stöt, som man ger det, rör vattnet från periferien mot centrum eller från centrum mot periferien. Det sinnrika i liknelsen står klart, när man tänker derpå, att Beatrix, den himmelska visheten, här intager midten, och de helige lärarne utgöra periferien. Så svallar det Gudomliga ordet (under symbolen af det trängtanstillande vattnet) än från lärarne till visheten, än breder det sig, rördt af henne, liksom ringlarne på vattnet, bort mot lärarne.

V. 10—12. Behofvet fanns i Dantes själ, men var ännu icke utbildadt till formlig tanke; annars hade de salige andarne läst det i hans själ.

V. 13—15. Säg honom "*om det ljus,*" som nu omger ert väsen, för evigt behåller samma glans.

V. 16—18. Säg honom, om icke, *"när J åter blifven synlige,"* den glans, som nu omger eder, kommer att blända edert synsinne. Dante förutsätter, att de med kropparne skola återfå alla dessas organer.

V. 28—30. Denna terzin finnes i Chaucers "Troilus and Cresseide" 5:te bokens sista stycke:

Thou one, two, and three eterne on live,
Thou raignest aie in three, two and one,
Uncircumscript, and all maist circonscrive,

V. 31—33. De salige sjöngo detta trenne gånger, emedan tre för Treenighetens skull är ett heligt tal.

V. 35. *"En röst,"* Salomos röst, jfr. S. 10 v. 109.

V. 36. *"Som Engeln"* läs *"Som Engelns."*

V. 37—42. Här börjar besvarandet af de frågor, som framställts i v. 13—18. De saligas glans är en utstrålning från deras salighet, deras kärleksglöd. Ju högre de komma i åskådningen af Gud, dess mera tillvexer deras kärlek till Gud; ju mera kärleken tillvexer, dess mera undfå de af Guds nåd; ju mera nåd de få, dess mera kraft få de ock till en klar åskådning.

V. 43—53. Åskådningens klarhet måste tilltaga, då själen blir åter förenad med kroppen; ty, då denna klarhet beror af Guds nåd, som beskär en mindre eller större grad af Gudomlig åskådning, och då denna nåd i högre grad beskäres ett fullkomligare väsende, måste denna nåd äfven tillvexa efter kroppens uppståndelse, emedan det hörer till den menskliga själens fullkomlighet, att hon är en kroppsform, och hon således efter återföreningen med kroppen är fullkomligare än förut; *"elden"* (v. 50): kärleken, — *"strålarne"* (v. 51): glansen, som utgår från denna kärlek. Fullkomnandet ökar mottagligheten af Guds nåd; nåden ökar åskådningens klarhet; åskådningens klarhet ökar kärleken; kärleken ökar glansen, som kringstrålar den salige.

V. 58—60. De förklarades organer skola erhålla en så ökad kraft, att de kunna emottaga hvarje himmelsk njutning, utan att den verkar menligt på dem.

V. 64—66. De salige önska själens förening med kroppen, icke blott för sig, utan för alla, som de älskat på jorden, innan de upptogos till himlens herrlighet.

V. 67—78. Commentatorerna äro ej ense, om denna nya ring af själar, som nu omkretsar *"de andra två, den ljusa dubbelkransen,"* tillhör Solens sfer, eller Mars, till hvilken skalden snart blir försatt. Kopisch och Philalethes förklara sig för den förra meningen, emedan det först i nästa terzin talas om ett hänblickande till Beatrix och om hennes ökade skönhet, som alltid betingas af hennes uppstigande i högre rymder.

V. 87. Jfr. Skärs. S. 2 v. 14.

V. 88. *"På det språk, som ett hos alla är:"* hjertats, tankens tysta språk.

V. 95. *"Tvenne strålar:* hvilka, som det säges i v. 100—102, danade ett kors.

V. 97—99. *"Mjölkvägen lik etc."* Rörande mjölkvägen, (via lactea), vintergatan, herrskade bland de gamle philosopherna olika meningar. Aristoteles anför tvenne sådana, hvilka han vederlägger: 1) Pythagoreernas mening, att solen en gång gått utom sin bana och förbränt, då hon genomfor sådana trakter, som ej kunde fördraga hennes hetta, dessa helt och hållet och lemnat vintergatan som spår efter denna förstöring, en mening, som grundades på fablen om Phaëton, hvilken Ovidius berättar i början af Met. 2:dra Bok; 2) Anaxagoræ och Democriti mening, enligt hvilken vintergatan skulle hafva uppkommit af de stjernors egendomliga ljus, hvilka af jordens skugga blefvo skyddade från att öfverstrålas af solljuset. Aristotelis egen mening är näppeligen af bättre halt än de tvenne, som han förkastar. Han låter kometernas svansar, mångårdar

och andra meteorer uppkomma af den inverkan, som stjernornas rörelse har på de dunster, hvilka bilda sig i luftkretsen. På samma sätt uppkommer nu mjölkvägen eller vintergatan af den allmänna stora himlarnes rörelse, i synnerhet som de största och mest glimmande stjernorne befinna sig på den trakten af himmelen. (Arist. Meteor. Lib. 1 cap. 8.)

Dante anser mjölkvägen för ingenting annat än en mängd stjernor, som äro så små, att man ej kan klart urskilja dem.

V. 100—102. De tvenne strålarne (v. 95), som här kallas ett strålband, danade ett tecken, som liknade det, som uppkommer, när tvenne en cirkels diametrar skära hvarandra i rät vinkel, hvaraf 4 qvadranter bildas. Fogningen dem emellan danar korstecken. I Mars glänste ett kors.

V. 103—108. Dante låter en dunkelhet hvila öfver det sätt, hvarpå Christus uppenbarat sig på det lysande korset. Sannolikast är det, att de förklarade själarne här bilda den korsfästes gestalt, liksom vi skola i Jupiter se dem bilda örnens. Af vördnad låter Dante Christus ej ha annat rim än sig sjelf.

V. 109—111. De ljus, som glänsande röra sig, äro troshjeltarnes och martyrernas själar, hvilka Dante ej kunde på ett herrligare sätt låta uppenbara sig än på korset och i Christus.

V. 112—117. "*Solgrand.*" Ideen till denna bild gaf Pythagoreernas åsigt, att solgranden voro verkliga själar. För skalden blir allt philosophiskt endast symbol.

V. 125. Sannolikt äro orden "*statt upp och segra*" tagna ur en hymn till den korsfäste och uppståndne Christus.

V. 131. Beatrix' ögonpar.

V. 133—137. Dante hade väl under sitt uppstigande till Mars, men icke sedan han kommit till denna planet, fästat sina blickar på Beatrix. Först i nästa sång v. 32 ser han på henne. Derföre förringar det lof, som han utgjuter öfver hvad

han såg, ej hennes lof; ty äfven hennes skönhet förhöjdes, ju högre de stego upp.

V. 138—139. Kärleken till Guds ords lära blir renare, ju högre denna lära lyfter oss.

Femtonde Sången.

Cacciaguida. — Det gamla och nya Florens.

Innehåll.

Den himmelska sången tystnade och ett af de skimrande ljusen sköt ned, likt ett stjernskott, på korset, helsade Dante såsom en telning af sin ätt och uttryckte sin fröjd öfver Guds nåd, som öppnat för honom, ännu lefvande, himmelens port. Då fäste Dante en frågande blick på Beatrix, och från hennes ögon instrålade i hans själ ett så fröjdande bejakande, att han trodde sig hafva hunnit salighetens yttersta gräns. Det är hans stamfader Cacciaguida, som tilltalat honom och nu fortfar att tilltala honom, men gör det af fröjd i ett så högt himmelsspråk, att Dante strax ej förstår honom. Då anden nedsänkt sig till det menskliga språket, förnimmer Dante, att han tackade den treenige Guden, som låtit hans säd vederfaras så stor nåd. Härpå utgjuter Cacciaguida sig i berömmandet af de gamla tider och seder i Florens och berättar för honom det hufvudsakligaste i sin egen lefnadshistoria; huru han af kejsare Konrad blifvit slagen till Riddare och med honom dragit till det heliga landet mot de otrogne, och huru han fallit som en kämpe för tron och från jordens qval kommit till denna himmelska frid. I Cacciaguidas person förenar Dante allt, hvad han förstår med en Ghibelin i ordets ädlaste betydelse. Kopisch slutar sin framställning af denna sångs innehåll med följande ord: "I Cacciaguidas gestalt hafva

vi en enkel och fullkomlig spegelbild af Dantes religiösa, politiska och husliga tänkesätt."

Anmärkningar.

V. 1—3. Den goda viljan, i hvilken alltid finnes kärlek, yttrar sig i ett sträfvande till det rätta; den onda yttrar sig *blott i begär* utan afseende på det rätta.

V. 4—6. De från korset lofsjungande själarne kallas här *en lyra*, som stämmes af Guds hand. De salige utgöra *"de helga strängarne."*

V. 7—9. *"Rätta böner:"* bönen måste vara *rätt (en rättfärdig menniskas bön)*, om den skall kunna sammanstämma med de saliges bön. Dantes bön bestod i en outtalad önskan, som, utgången från kärlek, genljöd från de saliges kärlek, som ytterligare väcker hans lust att bedja.

V. 12. *"Sådan kärlek:"* den sanna, vänligt meddelande kärleken.

V. 13—21. Lik ett stjernfall skjuter en af de strålande andarne ned på korset; men då stjernfallet helt och hållet försvinner, blifver deremot denna saliga stjerna stående inför skalden vid foten af det lysande korset.

V. 22—24. *"Juvelen:"* den salige anden, gick ej ur sin infattning, *korset*, men kom, då den sköt ned, de andra salige att låga än mera af kärlek.

V. 25—27. Då på Dantes tid Homerus ej var känd i Italien, ansågs Virgilius såsom den högst besutne bland skalder. I Æneidens 6:te bok v. 684 o. ff. heter det om Anchises:

Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
Ænean, alacris palmas utrasque tetendit:
Effusæque genis lachrymæ; et vox excidit ore:
Venisti tandem, tuaque spectata parenti
Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
Nate, tua, et notas audire et reddere voces?

Sic equidem ducebam, rebarque futurum,
Tempora dinumerans: nec me mea cura fefellit.

(Nu, då på ängen han såg Æneas skyndande nalkas,
Rörd af hjertelig fröjd, mot honom han händerna sträckte,
Tårar sköljde hans kind, och rösten bröt från hans läppar:
Är du omsider här? Den tro, du egnat din fader,
Lättat mödornas väg? Mig unnas att skåda ditt anlet,
Älskade son! och din röst förtroligt bemöta med gensvar.
Denna förmodan glädt mitt hjerta. Beräknande tiden,
Har mig din ankomst anat. Mitt hopp ej heller bedragit.)

V. 28—30. Denna terzin är i originalet skrifven på latin. Cacciaguida förespår här sin sonsonssonson saligheten i det han säger, att himmelens port tvenne gånger öppnas för honom, en gång nu under hans lifstid och den andra gången efter hans död.

V. 31—36. "*Flamman:*" Cacciaguida. — "*Herrskarinna:*" Beatrix. Jfr. föregående sång v. 133—137 och anm. dervid.

V. 37—42. Den förklarade anden talade till Gud i ett språk af sådan hänryckning, att skaldens dödliga öra ej kunde fatta det, ty det var ett öfvermenskligt språk.

V. 50—54. D. v. s. sett i Guds råd, att Dante skulle komma. I Guds bok blifver ej något beslut förändradt, såsom i en mensklig bok, den man raderar och omskrifver. I Ps. 139 v. 16 heter det: "*Din ögon sågo mig, då jag ännu oberedd var och alle dagar voro uti dine bok skrifne, de ännu varda skulle och ingen af dem kommen var.*" — Med Dantes ankomst har den trängtan, som läsandet i den stora boken väckt, i det afseendet stillats.

V. 55—63. Du hvilar tryggt vid den tanken, att jag skådar dina tankar i Gud, "*urtanken,*" ur hvilken alla tankar utvecklas, liksom alla tal utvecklas ur enheten; derföre frågar du mig icke om det, som du eljest skulle hafva frågat mig: "*Din tanke är sann;*" ty vi salige se allt i Gud, som i en spegel.

V. 64—69. Fastän Cacciaguida känner Dantes önskan och är beredd villfara den, beder han honom dock uttala den fritt, emedan det länder till vederqvickelse för Cacciaguidas kärlek att höra och för Dantes kärlek att uttala sig. I samtalet vederqvicktes *"den helga kärlek"* hos båda.

V. 75—84. *"Den första likheten:"* Gud, i hvilken alla egenskaper äro lika fullkomliga. I synnerhet äro hos Honom *vilja*, *veta* och *kunna* i den fullkomligaste jemvigt. I denna likhet deltaga äfven de förklarade andarne, som åskåda Gud. Äfven de kunna allt hvad de vilja; men de vilja ingenting, som Gud icke vill. Så förhåller det sig icke med menniskorna på jorden, hvilkas vilja sträcker sig mycket längre än deras veta och kunna, och stör harmonien, likheten. Deras *"vett* och *vilja"* fått olika vingkraft. Det förra är inskränkt, då den senare kan vara rigtad mot det oändliga. Så förhåller det sig, säger Dante, nu med mig. Jag *ville* tacka dig, men *kan* ej finna ord, och har ej annat än mitt hjertas känsla att erbjuda dig.

V. 85. *"Lefvande Topaz:"* Cacciaguida. Bland de tolf slags stenar, hvaraf det himmelska Jerusalem blifver bygdt, befinner sig äfven såsom den nionde, Topazen (se Joh. Upp. 21, 20). Enligt Ezechiels 28:de 13:de v. hör den äfven till Paradisets stenar; äfven så enligt Mos. 2. B. Cap. 28. v. 17 till de tolf stammarnes stenar.

V. 89. *"Din rot:"* din stamfader.

V. 91—96. *"Den, hvars namn etc.,"* är Alighieri, af hvilken Dantes förfäder tagit sitt famille-namn, hvilket äfven han bibehöll. Då han dvaldes på Skärseldsbergets första utsprång, måste högmodet hafva varit hans last. (Se Skärs. S. 10).

V. 97—98. I den gamla delen af staden fanns ännu på Dantes tid stadsuret, som angaf timmarne för alla offentliga förhandlingar.

V. 100—102. Damerna voro då enkelt klädda, utan dyr-

bara prydnader. Nu är det annorlunda: "*pars minima est ipsa puella sui.*" Ovid.

V. 102—105. Villani omtalar, att på Cacciaguidas tid hemgiften belopp sig för en flicka af borgerligt stånd till icke öfver 100 Lire, och för de förnämare till 200, högst 300 Lire; äfven gifte flickorna sig då sällan före 20:de året, då de enligt Benvenuto af Imola på hans tid bortgiftes vid 12 och 14 års ålder. - Nu åter, menar Cacciaguida, har hemgiften så stegrats och giftermålet kommer så tidigt, att hvarje fader måste redan vid dottrens födelse vara betänkt på, huru han skall kunna få tillsammans en hemgift. "*Hemgiften flydde härfrån och derfrån mått och sans:*" d. v. s. den skulle ges allt för tidigt och alltför rikt.

V. 106. De hade den tiden inga praktvåningar, som endast voro befolkade på festliga dagar. Hvar våning var bebodd.

V. 107. "*Sardanapalus:*" Assyriens yppige monark. Juvenalis' yttrande i Sat. X v. 362 tyckes här hafva föresväfvat Dante.

V. 109. "*Uccelatajo:*" ett berg, från hvilket de, som resa från Bologna till Florens, först se sistnämnde stad.

V. 110. "*Montemal:*" Montemale Montemario är ett berg nära Rom, hvarifrån de, som resa från Viterbo, först se denna städernas drottning. Meningen är den, att de byggnaders prakt, som man ser från Uccelatajo, är nu mycket större, än deras, hvilka man ser från Montemale.

V. 111. Liksom Florens nu öfvervunnit Rom i att stiga i prakt, skall det snart besegra Rom i att sjunka i förfall.

V. 112—115. Bellincion Berti de Ravignani, den förträffliga Gualdradas (se Helv. S. 10 v. 38) fader, tillhörde en af de förnämsta florentinska familjerna. Villani i sin Ist. Fior. lib. VI c. 70 beskrifver det enkla sätt, hvarpå de gamle Florentinerne klädde sig. "E nota, che al tempo del detto populo i cittadini di Firenze viveano sobrii e di grosse vivande, e con picciole spese, e di molti costumi grossi & rudi, e di grossi drappi vestivano loro e loro donne; e molti portavano le

pelli scoperte senza panno con berette in capo, e tutti con usatti in pièdc; e le donne Fiorentine senza ornamenti; e passavasi la maggior donna d'una gonnella assai stretta di grosso scarlatto, e cinta ivi su d'uno scheggiale all'antica, e uno mantello foderato di vajo col tassello disopra, e portavanlo in capo; e le donne della commune foggia vestiano d'uno grosso verde di cambrasio per lo simile modo; e usavano di dare in dote cento lire la comune gente; e quelle, che davano alla maggioranza duecento o insino in trecento lire era tenuta senza modo gran dota; e la maggior parte delle pulzelle, che n'andavano a marito, aveano venti anni o più. E di cosi fatto abito, e costume, e grosso modo erano allora i Fiorentini con loro leale animo, e tra loro fedeli, e molto voleano vedere lealmente trattare le cose del commune; e con la loro cosi grossa e povera vita più *vertuose cose e onori recavano a casa loro e a la loro città, che non si fa ugualmente oggi a'nostri tempi, che più morbidamente viviano."* (Och märk, att på sagda folks tid — år 1259 — lefde medborgarne i Florens nyktert, på grof kost och med ringa omkostnader, och voro i många vanor grofva och råa och klädde sig sjelfva och sina fruntimmer i grofva kläder; många buro enkel drägt af skinn, utan öfverdrag af kläde, och mössor på sina hufvud, och alla med stöflor på fötterna; och florentinska qvinnorna voro utan prydnader. De bättre af dem voro nöjda med en trång kjol af groft skarlakans kläde, omgördlade med en gammalmodig lädergördel, med en kappa fordrad med skinn och försedd med en liten krage, som de slogo upp öfver hufvudet; de mindre förmögnes qvinnor voro på samma sätt klädde i groft linne. Hundrade livres utgjorde den hemgift, som de vanligtvis gåfvo, och de, som gåfvo mycket hederligt och ansågos hafva gifvit en ofantligt stor hemgift, sträckte sig till tvåhundrade och ända till trehundrade livres, och större delen af de flickor, som bortgiftes, voro tjuge år gamla eller mera. Så beskaffad var då klädseln och sådana sederna bland Florentinarne; men de voro rättskaffens och pålitlige både sinsemellan och i det all-

männa och gjorde oaktadt ett så groft och ett så fattigt lefnadssätt flera dygdiga och ärofulla bragder, än der blifvit gjorda på våra tider, då lefnadssättet blifvit mera förfinadt.)

V. 115. *Nerler och Vecchieller,"* tvenne af de mäktigaste famillerna i Florens.

V. 118—120. Den sannolikaste förklaringen häntyder detta ställe på Florentinernes vana, att i handelsaffairer draga till Frankrike, der då fruarne antingen, om de följde med sina män, funno sin graf i en främmande jord, eller ock, om de blefvo hemma, förlorade sina män.

V. 127—129. "*Salterello:"* en lagkarl i Florens af tvetydigt rykte; "*Cianghella:* en illa beryktad qvinna af familjen Tosa." Vi skulle hafva ansett — vill Cacciaguida säga — sådana usla karakterer, som dessa, för lika stort under, som j nu för tiden skulle anse en "*Cornelia*" (Gracchernas moder) och en "*Cincinnatus*."

V. 133 Jungfru "*Maria*" anropades i barnsnöd. Se Skärs. s. 20 v. 19—21.

V. 136. "*Bröder trenne*" läs "*bröder tvenne:"* Moronto och Eliseo.

V. 137. Hon var från Ferrara af familjen "*Alighieri*."

V. 139—141. År 1147 företog kejsar Konrad den tredje af huset Hohenstaufen det andra korståget, uppmanad dertill af den helige Bernhardus. Att Cacciaguida följt honom på detta tåg och af honom blifvit slagen till riddare, finner man af denna terzin. Riccordano Malaspina omtalar, att redan Konrad den andre, ja till och med Carl den store, under sitt vistande i Florens slagit riddare, och nämner dem äfven; men Konrad den tredje var aldrig i Florens. Man måste således antaga, att han meddelat ridderskapet åt Cacciaguida antingen i Tyskland, hvarifrån tåget utgick, eller ock under sjelfva tåget, hvilket senare enligt den 151:ste versen synes vara det sannolikaste.

V. 142—148. "*Mot den falska lära etc.:*" i krig mot Islamismen och Muhamedanerna, som genom påfvarnes liknöjdhet och vårdslöshet åter kommit i besittning af det heliga landet. I detta krig föll Cacciaguida för Turkens svärd och befann sig nu i Mars för denna martyrdöd som en Christi stridsman.

Sextonde Sången.

Cacciaguida. — Det gamla Florens. — De gamla familjerna.

Innehåll.

Sedan skalden förklarat, att han numera upphört, att finna det underligt, att de svaga menniskorna på jorden kunna högmodas öfver sin härkomst från ädla förfäder, då han sjelf i den rena himmelen blef stolt öfver att härstamma från en stamfader, sådan som Cacciaguida, fortfar han med att omtala, huru han inledde ett samtal rörande Florens, och huru han blef underrättad om dess tillstånd i äldre tider och om dess dåvarande innevånare. Cacciaguida inblandar i det lof, som han utgjuter öfver det gamla Florens, ett klander af det Florens, hvari Dante lefde. Orsaken till denna stads förfall och deraf följande olyckor är — säger han — ingen annan än inflyttningen af främmande familjer från närgränsande trakter och dessas inblandning bland stadens ursprungliga medborgare-familler.

Anmärkningar.

V. 1—6. Dante känner sig i himlen, "*der man ej missledes af begär,*" stolt öfver sina anor och finner fördenskull det ej längre underligt, att adelshögfärd kan finnas på jorden.

V. 7—9. I denna terzin är nedlagd en lära, som borde behjertas af alla tiders ädlingar, den neml. att all adel småningom förlorar hela sin betydelse, om den vill lefva endast af sina förfäders ära och aldrig med någon egen handling söka att upplifva den. "*Nobilitas animi sola est atque unica virtus.*" Juvenalis.

V. 10. "*Med detta "J":* Skalden, som först tilltalat anden, då han ännu icke visste, att det var hans stamfader, med ett rättframs "*Du,*" brukar nu mer ceremoni och kallar honom "J" enligt en sed införd bland Romarne i kejsaredömets senare tider. I medeltiden tyckes dock detta bruk hafva upphört i Rom och först på en nyare tid hafva blifvit åter infördt.

V. 13. Lombardi anmärker, att Beatrix säges hafva varit på något afstånd från de talande derföre, att skaldens samtal med Cacciaguida alldeles icke rörde något andligt ämne.

V. 14—15. Beatrix' småleende vid Dantes ceremoniösa "*J*" kommer honom att falla in i ett friare sätt att skicka sig och påminner honom om den Damen, hvars hostande ingaf drottning Ginevra mod att tillåta Lancelot en frihet. Ginevras första felsteg är den kyssen, som omtalas i Helv. S. 5 v. 134, hvars skildring i Romanen om Lancelot vid sjön blef orsak till Franciscas fall.

V. 25. "*Johannis fårhus:*" Florens, hvars skyddspatron var Johannes Döparen.

V. 34. "*Hel dig:*" Gabriels helsning, då han bebådade Maria, att hon skulle föda verldens frälsare.

V. 38. *Denna elden:*" planeten Mars. Mars fullândar sitt periodiska omlopp på 688 dagar 22 timmar och 29 minuter. Denna tid tagen 580 gånger (v. 37), belöper sig till 1090 år. Vid denna tid, eller 1090 år efter Jungfru Mariæ bebådelse, inträffade således Cacciaguidas födelse. Detta motsäger ej den uppgiften, som lemnats i slutet af föregående sång, neml. att

han fallit under Konrad den tredjes tid i kriget mot Turkarne. Konrad dog år 1152.

V. 40—42. Florens var då indelad i sjettedelar, liksom den nu är indelad i fjerdedelar. Den *sista sjettedelen* hete då Petersportens sjettedel, hvarest på den helige Johannis döparens fest årligen var kapplöpning. I denna sjettedel får man således söka Alighieris hus.

V. 46. "*Från Mars till Döparen:*" Mars' staty vid nedgången från Ponte vecchio, således ej långt från Porta S. Maria, och Baptisterium, helgadt åt Johannes Döparen, nära vid Porta de Duomo, beteckna det gamla Florens' läge och omfång.

V. 49—51. Alla borgarne voro infödingar, till och med de lägsta handtverkarne. "*Campi, Ceraldo* och *Figghine*" äro små städer på det florentinska området. Boccaccio föddes i Ceraldo.

V. 52—54. "*Galazzo*" ligger vid vägen till Sièna, ungefär 2 mil söder om Florens. — "*Trespiano*" ligger vid vägen till Bologna ungefär 2 mil norr om Florens.

V. 56. "*Signas bonde och af Aguglionen:*" Signa och Agulione äro tvenne distrikt i trakten kring Florens. Med Aguglionen syftar Dante förnämligast på domaren *Baldo d'Aguglione*, som var en af de sammansvurna mot Giano della Bella, och som gjorde sig känd för förfalskningsbrott. "*Signas bonde*" anses häntyda på en Notarius *Fazio da Signa*, som äfven deltog i sammansvärjningen mot Giano della Bella.

V. 58—66. Romarne, särdeles Romerska presterskapet med Påfven i spetsen, hafva derigenom, att de satte sig mot kejsaren, vållat all oro i Florens. Om Rom ej handlat så styfmoderligt mot kejsaren, utan uppfört sig som en ömsint mor, så skulle etc. Meningen i dessa trenne terzinerna är denna: genom påfvens och öfverhufvud hela clereciets fiendtlighet mot kejsaren hade dennes anseende och makt blifvit störtade, städerna blifvit

landtadeln öfvermäktige och indragit inom sina områden befolkningen från landet. — *Simifonti* var ett kastell i *Val d'Elsa*, som Florentinarne förstörde 1202, och hvars område de tillegnade sig. Hvem Dante menar med "*en viss*," som derigenom blef Florentinare och bedrog i Florens, är ej kändt. — "*Montemurlo:*" Villani berättar (Lib. 5. cap. 31), att grefvarne Guidi (Conti Guidi), då de icke sågo sig i stånd att längre försvara sitt kastell Montemurlo mot Pistoja, sålde det till Florens år 1209. — "*Acone*," en landtförsamling mellan Lucca och Pistoja. För ett kastells skull, som låg inom dess område och kallades S:a Croce, hade den mången strid med Florentinarne, som ändtligen 1153 intogo och förstörde det, då *Cerchi*, de bekanta hufvudmännen för de *hvitas* parti, inflyttade derifrån till Florens. Att Dante framställer deras inflyttning som en olycka, då de likväl voro hufvudmän för hans parti, bevisar, att Dante, då han skref detta, "*gjort ett parti för sig.*" Se Par. S. 17 v. 69. - "*Valdigrieve*" en dal genomströmmad af Grieve. *Buondelmonti* var en gammal adlig slägt, som ägde sina besittningar der. Deras kastell Montebuoni intogs af Florentinarne och förstördes. Sjelfva inflyttade de till Florens, der de gjorde mycket ondt. Se inl. till Helv. p. 5 och ff.

V. 67—69. *Compositio dissimilium bene composita disturbat.* Seneca.

V. 70. Florentinarne, rike, mäktige och fulla af partihat, förliknas vid "*tjurar;*" Florens, som det fordom varit, inskränkt och enigt, förliknas vid "*lamm.*" — Med liknelsen om svärden vill Dante säga, att, när fråga är om att försvara sig, båtar mängden mindre än endrägten.

V. 73. "*Urbisaglia*" och "*Luni:*" fordom mäktiga städer, då nedsjunkna till obetydligheter.

V. 74. "*Chiusi* och *Sinigaglia*" städer, som delat de i v. 73 nämnde städernas öde.

V. 88—93. Namnen tillhöra gamla adeliga slägter, hvilkas undergång Cacciaguida öfverlefde.

V. 94—99. "*Vid porten:*" *Ravignani*, en af de äldsta adeliga slägterna i Florens, ägde ett hus vid *Porta S. Pietro.* År 1314 gifte sig grefve Guido med Gualdrada, dotter af Bellincion Berti di Ravignani (jfr. Helv. S. 16 v. 37 o. anm. dervid; Par. S. 15. v. 112—115 o. anm. dervid), hvilken Villani kallar "*il migliore e più onorato cavaliere di Firenze,*" och blef hans arftagare. Detta hus såldes sedermera till *Cerchi*, som vållat mycken oro i Florens. Sannolikast menar Dante med "*den nya ondskans källa, hvarur man lastat skeppet*" (statsskeppet Florens) de fiendtliga slägterna Donati och Cerchi, som bodde ej långt från *Porta S. Pietro.*

V. 100. "*Del'Pressa:*" en gammal adelig slägt i Florens.

V. 101. "*Knapp och handtag:*" symboler af Ridderskap.

V. 102. "*Galigajos hus*" hade bland dess förfäder en, som blifvit slagen till riddare af Carl den store, och en, som blifvit det af Konrad den andre, med namnet *Galigajo de'Galigai.*

V. 103. Den hermelinbeklädda kolonnen var famillen Pigli's vapen.

V. 104, äfvenledes fyra gamla adeliga florentinska slägter.

V. 105. En af famillen Chiaramonti hade blifvit satt till magasinsförvaltare och genom förfalskning af *måttet* blifvit rik, men slutligen för sitt bedrägeri afrättad. Hans familj hade derföre fullt skäl, att sedan rodna vid åsynen af ett sädesmått.

V. 106. "*Calfucci*, eller som andra hafva det "*Galfucci*" voro stamförvandter med *Donati*, hvilka menas här. Det är bekant, hvilken andel denna slägt tagit i de borgerliga tvisterna i Florens. Märkvärdigast i den slägten är Corso Donati. Jfr. inl. till Helv.

V. 107—108. "*Sizii och Arigucci:*" tvenne adeliga slägter, som beständigt voro i besittning af Magistratsembeten.

Samtliga från v. 101 till 108 namngifna slägter blifva betecknade som sådane, hvilka på Cacciaguidas tid gälde som adeliga och mäktiga och beklädde republikens högsta värdigheter.

V. 109--111. De, som störtades af sitt högmod, voro *Abbati*, hvilkas famille hade gyllne kulor i sitt vapen.

V. 112—114. Fäderne sträfvade att höja Florens i ära och upprättade der ett erkebiskopsdöme; men sönerna samlas, så snart biskopsstolen blir ledig, i biskopsresidenset och lefva der i vällust och yppighet, tills stolen blir åter besatt. De slägter, som här antydas, angifvas af commentatorerna vara Visdomini, Tosinghi och Cortigiani, trenne urgamla familler.

V. 115—118. Efter de äldre commentatorernas enstämmiga mening menas med "*den fräcka slägt*" slägten *Adimari*, och särdeles en gren deraf, som kallades *Cavicciuoli*. Benvenuto af Imola berättar, att *Boccaccio Adimari*, hvilken Dante under sitt priorat förtörnat, fordrat, att, sedan Dante blifvit landsförvist, hans egendom skulle indragas, och alltid varit mot honom särdeles fiendtligt sinnad. Deremot har han, för att förtjena penningar, kunnat förmås till hvad lågt som helst.

V. 119—120. Uberto Donati var gift med en af Belincione Berti's döttrar och såg med stort missnöje, att hans svärfader bortgifte sin andra dotter med en Adimari.

V. 121. "*Camponsacchi*" härstammade från Fiesole. Deras med torn försedda hus låg vid Mercato vecchio.

V. 122—123. Giuda Guidi och famillen Infangati.

V. 124—126. Meningarne äro delade rörande anledningen hvarföre Dante fann det så otroligt, att man gifvit en stadsport namn efter en famille, famillen "della Pera." Några äldre commentatorer hålla före, att det syntes skalden så, emedan denna slägt var så litet känd på hans tid. Sannolikare är dock den vanliga förklaringen, enligt hvilken Dante vill säga,

att det skulle synas för hans tids democratiska sinnesstämning otroligt, att en statsport skulle kunna hafva fått sitt namn efter en enda och en adelig famille.

V. 127. "*Den högsinte Baronen:*" Hugo, som i kejsare Otto den tredjes tid var Markgrefve i Toscana, gaf många af de förnämsta familierna tillstånd att bära sitt vapen. Se G. Villani Lib. 4 cap. 2, hvarest äfven den vision är omtalad, som förmådde honom att sälja sina egendomar i Tyskland och grunda sju abotsdömen. I ett af dessa firades hans minne i Florens på S:t Thomas' dag. "Markgrefven — så berättar Villani — då han under jagten hade skiljt sig från sitt folk och irrade omkring i skogen, kom till en smedja, der han såg svarta och vanskapta menniskor, plågande hvarandra med eld och hammarslag, och fick veta, då han frågade, hvartill sådant gagnade, att de voro fördömda själar, som ledo detta straff, och att markgrefve Hugos själ var bestämd att lida detsamma, om han ej ångrade och bättrade sig. Slagen af fasa, anbefalde han sig i Jungfru Mariæ händer. Strax derefter inrättade han de sju abotsdömena och använde på dem alla de penningar, som han fått för sina i Tyskland försålda egendomar."

V. 131. "*Den:*" Giano della Bella, Florentinernas tribunus plebis, hvars historia Dino Campagni skildrar med så mycken förkärlek. Kring Hugos vapen, som hans famille bar, lät han sätta en gyllne rand. Se Macchiavelli Ist. Fior. lib. 2.

V. 133—135. *Gualterotti*, en adelig slägt, bodde i Borgo S:t Apostolo, ett qvarter i Florens. I originalet nämnes äfven slägten *Importuni*, hvilken jag förbigått, då jag ej kunde rymma den i versen. Med "*de nya grannarne*" menas *Buondelmonti*, hvilka först 1135 flyttade till Florens, således ungefär åtta år före Cacciaguidas död.

V. 136. "*Det hus, som vållat etc.*" *Amidei* bodde mellan Porta S. Maria och S. Stefano i ett med torn förseedt hus. I denna Amideernas boning församlade sig de, som samman-

svurit sig att mörda Buondelmonte. Se inl. till Helv. pag. 5. Dante kallar det en "*rättvis hämnd*," då Buondelmonte genom sitt brottsliga uppförande gaf anledning dertill. Buondelmontes mord gaf anledning till de sorgligaste uppträden i Florens; derföre sägas Amideerna hafva förjagat glädjen från Florentinernas lefnad.

V. 140—141. Jfr. inl. till Helv. pag. 5. En Buondelmonte hade förlofvat sig med en Amidei, men bröt sitt löfte, då en Donati erbjöd honom sin sköna dotter till maka. Derför blef han mördad af Amidearna.

V. 142—144. När Buondelmonterne öfverlemnat sitt kastell *Montebuono* åt Florentinarne år 1135, reste de öfver floden Ema, för att inflytta till Florens. Det hade varit lyckligt för Florens, om de då drunknat.

V. 145—147. Jfr. Helv. S. 13 v. 143 o. ff. Vid Mars' staty (den sköflade stenen") blef Buondelmonte mördad, som om han varit ett offer åt Guden; men det var "*fredens sista stund*" för Florens, som sedan ej känt fredens välsignelse.

V. 148—150. Betrakta vi den rad af inre strider, som varade nästan hela det trettonde århundradet igenom, dessa partier, som åter sönderföllo i partier, och de många ädla slägter, som voro invecklade i dem och till en stor del i dem gingo under, måste man finna det begripligt, att den förra fredliga tiden med all sin politiska obetydlighet borde synas skalden hafva varit en lycklig tid.

V. 152—153. Florens var med så beskaffade innevånare så ärofullt och så rättvist, att de strider, hvari det råkade komma med andra städer och med adeln i dess grannskap, utföllo så lyckligt, att den "*hvita liljan*," Florentinska vapnet, aldrig blef af någon fiende vänd upp och ner, som det plägade ske med de besegrades fanor, hvilka fienden eröfrat.

V. 154. Denna vers har afseende på följande händelse. Då det Florentinska folket efter kejsare Fredriks död företog

ett tåg mot Pistoja, blefvo de mäktige Ghibellinska slägterna ganska missnöjde dermed, emedan Pistoja den tiden beherrskades af Ghibelliner; derföre sökte de ock med ord och handling motarbeta detta företag. När folket åter kommit tillbaka, fördrefvo de i medlet af Juli 1251 det motsträfviga Partiets hufvudmän. Staden Florens förändrade då sitt vapen, som förde derefter i stället för hvita liljor i rödt fält röda liljor i hvitt fält, under det att Ghibellinerna bibehöllo det gamla vapnet. Jfr. Giov. Villani Ist. Fior. Lib. 6. cap. 43.

Sjuttonde Sången.

Cacciaguida. — Dantes landsflygt. — Uppmaningen att utgifva den Gudomliga Komedien.

Innehåll.

Beatrix uppmuntrar skalden, att nu begagna sig af sitt lyckliga sammanträffande med Cacciaguida, för att af honom få önskade upplysningar rörande den förfärliga framtid, som blifvit honom förespådd i Helvetet och i Skärselden. Cacciaguida bekräftar denna spådom och låter honom veta de bittra lidanden, som han under sin landsförvisning skulle så djupt känna, men omtalar äfven den ynnest, hvari han skulle komma att stå hos Can grande della Scala. Äfvenledes förutsäger Cacciaguida den ära, som han skulle skörda af sitt skaldeverk och uppmanar honom till dess utgifvande. I kraftfulla drag uppenbarar sig i denna sång Dantes orubbliga fasthet och lugn. Betydelsefullt är det äfven, att Dante just i stjernan Mars vinner mod att lida och handla.

Anmärkningar.

V. 1—3. *Phaëton* hade hört, att han icke var Apollos son utan son af Epaphus, och vände sig derföre till sin

moder *Climene*, för att få veta sanningen, Han får då veta, att Apollo var hans fader, och beder denne sin fader om den ynnesten, att en dag få köra solens vagn, för att inför verlden bevisa sin gudomliga härkomst. Apollo, som blifvit bunden af sitt öfverilade och vid Styx besvurna löfte, bifaller hans begäran; men den dödliga handen var för svag, för att kunna styra solspannet, och Phaëton nedstörtades från den på afvägar komna vagnen. Denna olyckliga utgång "*späker ännu* — menar Dante - *fäders gunst för söner*", så att de ej låta denna ynnest förleda sig att strax bifalla allt, hvad sönerna begära. Se Ovid. Metam. Lib. 1. v. 748 o. ff.

V. 5. "*Det helga ljus:*" Cacciaguida.

V. 6. Jfr Sång. 15 v. 13 o. ff.

V. 11. "*Att denne:*" Cacciaguida.

V. 12. "*Din törst:*" Dantes trängtan, att få sann kunskap om sin framtid.

V. 13. "*Min stam:*" min stamfader.

V. 14—18. Cacciaguida, en salig ande, ser allt, förrän det händt, i Gud så klart, som en menniska inser, att i en triangel ej kan finnas mera än en trubbig vinkel. Bilden af triangeln har dessutom afseende på treenigheten, hvari Cacciaguida ser allt.

V. 19—22. "*På berg:*" Jfr. Skärselden S. 8 v. 133–139, och S. 9. v. 140—141. "*Den döda verlden:*" Jfr Helvetet S. 10 v. 79—81 och S. 15 v. 61—66. Konrad Malaspina och Oderisi d'Agubbio på de förstnämnda ställena och Farinata och Brunetto Latini på de sistnämnda gifva Dante vinkar om hans sorgliga framtid.

V. 24. "*Tillkantad väl:*" i originalet står "*ben tetragono,*" hvilket har afseende på ett yttrande af Aristoteles: "*virtuosus fortunas prosperas et adversas fert ubique omnino prudenter ut bonus tetragonus.* Dante hade aldrig läst Aristoteles på Grekiska, endast på latin.

V. 27. *Nam prævisa minus lædere tela solent.* Ovidius.

V. 31—33. Ej på oraklernas tvetydiga språk under en förchristlig tid.

V. 37—39. För ett klarare uppfattande af detta ställe hänvises läsaren till det, som i den vid inledningen bifogade uppsatsen säges rörande den skillnad, som är mellan de eviga, nödvändiga *(æterna necessaria)* och de timliga, tillfälliga *(contingentia)* tingen. De senare finnas endast inom elementarverldens gebit och bestå af form och elementarstoff, "äro i materien slutne." I den högre verlden finnas endast eviga, nödvändiga ting. Alla tillfälliga ting, vare sig förflutne, närvarande eller tillkommande, liksom afspegla sig i Guds allvetenhet och ses deri af de saliga andarne.

V. 40—42. Den klarhet, med hvilken vi se tillfälliga händelser afspeglade i all sannings källa, ger åt dessa händelser ej mera en *nödvändighet*, än bilden, som reflecteras i ögat af ett seglande skepp, gör skeppets rörelse nödvändig. De tillfälliga tingen *komma* ej derföre, att Gud förutser dem, utan Gud förutser dem, emedan de skola komma.

V. 45. "*Derofvanfrån:*" från Guds ansigte.

V. 46—48. Hippolytus, Thesei son, blef tvungen att lemna Athen, emedan han icke ville besvara sin styfmoder Phædras lastbara kärlek. På samma sätt skall du, Dante, blifva landsförvist från Florens, emedan du icke vill godkänna dina förderfvade medborgares lastbara företag.

V. 49—50. Påfven Bonifacius den åttonde inbjöd Karl af Valois till Florens under den förevändningen, att han der skulle förlika partierna, men sanna skälet dertill var, att han skulle förjaga derifrån hufvudmännen för de hvita, bland hvilka Dante var den förnämste. Detta skedde år 1302.

V. 51. "*Der:*" i Rom, Simonismens hem.

V. 52—54. Första delen af denna terzin har afseende på den ofvan omtalta anklagelsen mot Dante och hans anhän-

gare och på den kända erfarenheten, att massan låter den, som besegras, få orätt; *"men hämnden"* etc. är ett förkunnande af den Nemesis, som skulle hemsöka de svarta. Flera commentatorer häntyda detta på den stora eldsvådan i Florens år 1304; andra på instörtandet af Ponte alla Caraja samma år, då många menniskor omkommo; andra åter på Corso Donatis' våldsamma död.

V. 55. Fosterland, anhörige, vänner, hus och hem.

V. 57. Att nödgas öfvergifva allt, hvad du har kärast, är *"den första pil,"* som *"bannlysningsbågen kastar."*

V. 64—69. Dessa terziner tyckas häntyda på några skändliga företag, från hvilka Dante afrådt dem, som blifvit bannlysta med honom; men hvarifrån de dock ej afstodo, och som utföllo olyckligt för dem. Cacciaguida prisar Dante för det, att han skiljt sig från alla partier och ensam utgjort sitt parti.

V. 70—72. Det kan ej betviflas, att talet här gäller en *della Scala*, ty detta hus hade i sitt vapen en stege (*scala*), hvarpå satt en örn. Med den store Lombarden menas enligt Kopisch den förträfflige *Alboino della Scala*, hertig i Verona (1304—1311), hos hvilken Dante vistades längre tid under sin landsflygt. Han framhåller här den kejserliga örnen, troligtvis för att låta förstå att della Scala var Ghibellin. Enligt Philalethes, som gjort sig mycken möda med att utleta, hvilken della Scala Dante här påpekas, är den store Lombarden *Bartolomeo della Scala*, hertig i Verona (1301—1304). Andra anse troligast, att här förstås *Can grande della Scala*, hertig i Verona (1311—1329); men då Can grande särskilt omtalas i v. 76 o. ff., kan han ej gerna vara den, som här antydes.

V. 73—75. Vanligtvis *beder* den olycklige först innan någon *gifver* honom något. Bartolomeo *gaf*, innan Dante *bad*.

V. 76—81. *"Der ser du den etc."* Can grande della Scala,

född 1291 och således år 1300, tiden för handlingen i Divina Commedia, nio år gammal. Med den "*starka stjernan*" menas planeten Mars, under hvars inflytande Can föddes.

V. 82. "*Gascognarn:*" Påfven Clemens den femte. Dante förebrår denne påfven ett trolöst förhållande mot kejsare Henrik den sjunde. När Henrik kom till Rom för att krönas, fann han den del af staden, der Peterskyrkan är belägen, besatt af konung Roberts af Neapel broder Johannes' soldater, och måste derföre låta kröna sig i Laterankyrkan af en Legat. Då Clemens den femte uppmanat Henrik att komma till Rom, kastar omnämnda tilldragelse en skugga af förräderi på Clemens.

V. 83—84. Dante tadlar med bitterhet hos furstar särdeles guldtörst och overksamhet. Historien prisar Can för hans outtröttliga verksamhet, och hvad "*guldtörsten*" beträffar, förtäljer Benvenuto af Imola om honom, att han ända från sin barndom afskytt den. "När hans fader en gång — så berättas det — förde honom som litet barn till en stor skatt, lyfte han upp sin kolt och vätte guldet, hvaraf alla de närvarande drogo den profetiska slutsatsen, att han i en framtid skulle blifva mycket frikostig och komma att skänka guldet sitt förakt.

V. 100—107. Hvad Dante säger i v. 19—27 liknas här ganska sinnrikt vid "*varpen*" till den väf, hvari Cacciaguidas tal blef "*inslaget*".

V. 119. D. v. s. efterverlden. Dante fruktar, att han, om han lät fegheten förleda sig att tiga, skulle ej lefva hos efterverlden.

V. 123. "*Min funna skatt:*" min stamfader Cacciaguida.

V. 136. "*Här i kretsarne:*" i paradiset.

V. 137. "*På berget:*" Skärseldsberget, — "*i smärtans djupa salar:*" Helvetet.

Adertonde Sången.

Josua och andra troshjeltar. Uppstigandet till sjette sferen, Jupiters sfer. — De rättvise. — Örnen.

Innehåll.

Sedan Cacciaguida sagt Dante det, som innehålles i föregående sång, försänker han sig i sin tysta fröjd för en stund, men uppenbarar sig åter och nämner då flera saliga andar, som uppehöllo sig i Mars, såsom Josua, Maccabeus, Carl den store, Roland, Wilhelm, Renhard af Auvergne, Gottfried af Bouillon och Guiscard. Derefter uppstiger Beatrix med Dante till Jupiter, der de saliga andarne ordna de ljus, i hvilka de befinna sig, i sådant skick, att de bilda dessa ord: "*Diligite Justiliam, qui judicatis terram.*" (Se Vishetsboken cap. 1 v. 1. "Älsker rätthetena, j som regeren på jordene"). Strax derefter bilda de på samma sätt en örns gestalt, symbolen af den verldsliga makten. Sången slutas med ett bittert klander, riktadt mot clereciets och i synnerhet påfvarnes girighet.

Anmärkningar.

V. 7. "*Så ljöd min tröst:*" så sade min tröstarinna Beatrix.

V. 12. "*Ej af annan ledt;*" om det ej åter af särskilt Guds nåd ställes inför det, som jag då såg.

V. 15. "*Förutan detta:*" neml. begäret att se henne.

V. 25. "*Så i det sken etc.:*" i det ljus, i hvilket Cacciaguidas ande dvaldes.

V. 28. "*I denna femte boningsstad:*" i Mars, den femte himlasferen.

V. 29—32. "*I trädet etc.:*" Paradiset, i hvars femte krets vi nu befinna oss, förliknas vid ett träd, som icke från roten, såsom de jordiska träden utan från ofvan, från Gud, drager

sin näring. Det *"jemt bär frukt,"* då det städse höjer nya själar upp till sig; det *"aldrig mister blad,"* ty ingen salig förlorar saligheten.

V. 38. *"Josua,"* Israels barns anförare, som efter Mosis död intog det heliga landet, införes med rätta såsom den förste troskämpen.

V. 39. Ordet *"Josua"* uttalades, och på samma gång framstod Josua.

V. 40—42. Judas Maccabei svängande i *snabba ringar* antyder den outtröttliga ifver, som han förbredde kring sig.

V. 43. L. Pulci prisar Dante derföre, att han försatt hitupp Carlo Magno och Orlando (Roland), som kämpade för tron mot Saracenerna.

Io mi confido ancor molto qui a Dante,
Che non sanza cagion nel ciel su misse
Carlo ed Orlando in quelle croci sante,
Che come intelligente intese e scrisse.

V. 46—47. *Wilhelm*, grefve af Auvergne och Rinoard *(Renhard)*, hans anförvandt, togo korset och drogo med Gottfried af Bouillon till det heliga landet, der de tappert kämpade för återeröfrandet af Christi graf. *"Gottfried"* af Bouillon, hjelten i Tassos befriade Jerusalem.

Poi venia solo il buon duce Goffrido,
Che fè l'impresa santa e i passi giusti;
Questo, di ch'io mi sdegno e'ndarno grido,
Fece in Hierusalem con le sue mani
Il mal guardato e già negletto nido.

Petrarca Tr. della Fama cap. 2.

V. 48. *"Robert Guiscard:"* (Se Helv. S. 28 v. 13). Att Robert Guiscard visar sig här bredvid Gottfried af Bouillon bland troshjeltarne och intager en så ärofull plats kommer sig deraf, att han på ett lysande sätt utmärkte sig mot Saracenerna i Sicilien och nedre Italien och i sitt försvarande af

Gregorius den sjunde, hvarföre Giov. Villani ställer honom, *"il quale per sua virtù e prodezze fece gran cose,"* i jemnbredd med den äfven af Dante högt värderade *Mathilda*, *"e similmente in questi medesimi tempi fu la valente contessa Matilda etc."* Se Giov. Villani Ist. Fior. Lib. 4. cap. 17.

V. 63. *"detta under:"* Beatrix förskönades allt mera, ju högre hon steg, och hon uppsteg nu med Dante till den sjette sferen, till Jupiters himlasfer.

V. 69. Jupiter lyser med ett silfverhvitt sken, då Mars, hvad redan är sagdt, är, särdeles då han går upp, röd.

V. 71. Det, som Dante såg gnistra, var de saliga andarne, hvilka äro liksom gnistor från den eviga kärleken.

V. 88—93. Denna sats (*"Diligite Justitiam, qui judicatis terram"*), som innehåller 35 bokstäfver, tillkännagifver, att rättvisa furstar belönas i denna himmel.

V. 94—96. Andarnes eldglans förgylde Jupiters silfver.

V. 99. *"det goda:"* Gud.

V. 100—102. Det har funnits en gammal vantro, att man, om man sammanslår tvenne brinnande vedträn, skall af de gnistor, som uppstiga, kunna förutsäga, huru många penningar man kommer att äga och huru många år man har att lefva.

V. 106—108. De ljus, som farit till Emmets (M) spets (v. 97 o. ff.), bildade efter en ny evolution (v. 103 o. ff.) gestalten af en Örn, kejsaredömets symbol, hvars ändamål är rättvisans återställande på jorden. Dantes idée om kejsaredömet visar sig här på visst sätt i en himmelsk förklaring.

V. 109. *"Den, som der målar:"* Gud.

V. 112—114. *"Den andra sälla hop,"* (neml. den, som ej svingat sig upp till Emmets spets), *"nöjd att ge Emmet sina liljestrålar;"* originalet har:

"*L'altra Beatitudo, che contenta*
Pareva in prima d'ingigliarsi all'emme, —.

Måhända meningen uttryckes bättre sålunda: "*nöjd att dess M omslöts af liljestrålar;*" ty liljestrålarne utgingo från Jupiters hvita ljus. I förra fallet kan man förstå det så, att deras guldsken (v. 96), öfvervunnet af Jupiters silfverglans, närmade sig denna glans så, att det förbleknat till lilja på den hvitskimrande bottnen.

V. 115—117. Liksom *Mars* ingjuter mod, så ingjuter *Jupiter* rättvisa, och detta ser Dante i den af otaliga ljusa punkter bestående örnen.

V. 118. "*Den ande:*" Gud.

V. 120. Den röken, som *förtar rättvisan dess sken*, uppgår från ett illa användt påfvevälde, smittadt af girighet, egennytta och partiskhet.

V. 121—122. Se Joh. Evang. cap. 2 v. 14.

V. 123. "*Det tempel:*" den christna kyrkan, som grundats och byggts medelst Christi och hans Apostlars underverk, medelst försonarens och martyrernas blod.

V. 128—129. Nattvarden nekades den tiden mången. Då en kejsare excommunicerades, blef hela riket excommuniceradt, och denna bannlysning var ett af de verksammaste medel att göra folket afvogt mot kejsaren.

V. 130. Påfven Clemens den femtes vankelmod, som ena dagen beslöt ett och andra dagen ett annat, visade sig i synnerhet i hans uppförande mot de olycklige tempelherrarne och i föreskrifterna mot påfven Bonifacii den åttondes åminnelse, der å ena sidan Fransyska hofvets inflytande och å andra sidan hans önskan, att ej eftergifva det ringaste af påfliga makten, invecklade honom i beständiga motsägelser.

V. 133—136. Johannes Döparen ("*den i öknen skred*") är Florens' skyddspatron. Hans bild preglades på de florentinska florinerna. När Dante derföre säger, att Clemens har

för sin kärlek till Johannes glömt Paulus och Petrus (fiskaren), Roms skyddshelgon, är det sannolikt, att Dante häntyder på det tvetydiga ljus, som föll öfver Clemens, när Henrik den sjunde tågade mot Florens, då det sades, att han låtit besticka sig.

Nittonde Sången.

Örnen. — Guds rättvisa. — Usla regenter.

Innehåll.

Alla de saliga andarne, som voro förenade i Örnens bild, symbolen af den gudomliga rättvisan, tala först, som om de utgjorde tillsammans en enda person, om sig sjelfva och säga, att de för deras fromhet och rättvisa blifvit upphöjda till denna herrlighet. Dante ber dem lösa sig ur ett tvifvelsmål, hvarur han trängtade att befrias. Tviflet är detta: hvarföre är salighetens hemvist tillslutet för de rättfärdige hedningarne? Han finner det oförenligt med Guds rättfärdighet; ty hedningarne hafva ju ej sjelfva vållat sin olycka, då ingen christlig undervisning lemnats dem och då de ej kunnat erhålla dopet. Då förklaras örnen än ytterligare och lär honom, huru Guds rådslut äro outgrundliga, och huru menniskans själ är ett alltför trångt kärl, för att kunna rymma den högsta godhetens obegränsade tankar. Menniskoandens ljus är blott en stråle af den gudomliga andens ljushaf och ett mörker i jemförelse med dettas glans. Ingen kan komma till herrlighetens saliga rike utan genom Christus, men många hedningar skola på den yttersta dagen stå närmare Christus, än många namnchristna. Örnen slutar sitt tal dermed, att han säger, att den boken, hvari alla synder nedskrifvas, skall på den yttersta dagen ligga uppslagen. Der skall man då äfven läsa usla regenters orättvisa handlingar och de konungars synder, som

icke velat nöja sig med egna gränsor, utan, för att inkräkta andras, spridt olycka öfver sitt eget och öfver andras land. Härpå nämner örnen flera af dessa furstar och klandrar strängt deras förfarande.

Anmärkningar.

V. 1—12. "*Den sköna bild:*" Örnen, symbolen af den gudomliga rättvisan. På Sinai säger Gud (se 2 Mos. B. kap. 19 v. 4), att Han, straffande Ægyptierna, burit Israels barn på *örnavingar;* äfven i Matth. 24 v. 28 och Luc. 17 v. 37 synes örnen (enligt katholsk utläggning) som bild af den straffande rättfärdigheten; i Upp. B. 12 v. 14 gifvas åt den andliga församlingen till dess räddning rättvisans örnvingar, och Nebudcadnezar måste, enligt Dan. cap. 4 v. 30 och cap. 7 v. 4, för att tillfredsställa Guds rättvisa, så länge göra bot, "*till dess hans hår växte såsom örnafjädrar och hans naglar vordo såsom foglaklor.*" Örnens hufvud åter betyder i Hesekiels syner cap. 1 v. 10 och cap. 10, 14:de versen och äfven i Upp. B. cap. 4 v. 7 den Gudomliga vidtskådande visheten, hvarom äfven i skaldens sånger ofta talas. Är nu enligt Thomas ab Aqvino (P. 1. qv. 55. art. 5) allmakten fadrens, kärleken den helige Andes och visheten sonens attribut, leder oss detta dertill, att örnen här antyder rättfärdigheten i Christo, i hvilken själarne blifva salige, i hvilken allena är salighet, såsom de ock sammanhållas i v. 2 o. 3 och i terzinen v. 103—105. Men detta Örnens himmelska tecken är äfven en symbol af det af Gud anordnade Romerska rättvisa verldsherraväldet, (såsom sådant förherrligas det i Par. S. 6 v. 1 o. ff.); slutligen betecknar det i Titi hand ett verktyg för fullbordandet af Guds rättfärdighet. Ingen må finna dessa sinnebilders öfvergående i hvarandra underlig, då han känner, att katholiken finner redan i femte Mosis bok kap. 28 v. 49 Romerska örnen antydd såsom den der skulle fullborda straffdomarne på Israel, och i Upp. B. cap. 8 v. 13 (jfr Osea cap. 8 v. 1) synes åter på himlen en flygande örn, som med men-

skostämma förkunnar Guds straffdomar, liksom örnen äfven här vid slutet af denna sång profeterar Guds domar. Harmonien (v. 11 & 12) bland de i den himmelska örnen saliga skarorna gifver tillika de dåvarande folken den skönaste förebild till en fredlig förening under det af Gud förordnade kejserliga tecknets vingar.

V. 15. Ett svårt tryckfel har här insmugit sig: "*ondskans vinge*" läs "*önskans vinge.*"

V. 16—18. Detta gäller så väl de förträffliga regenter, som här äro förenade, som verldsherraväldets (kejsaredömets) idée öfverhufvud, och är en ny förebråelse mot dem, som förakta det.

V. 32—33. Detta tvifvel uttalas i v. 70—78.

V. 34. Falken beklädes vid jagt med en läderhufva, som går ned öfver ögonen och som först borttages, när man vill släppa honom lös på sitt byte.

V. 37. "*Bilden:*" den nyss omnämnde örnen.

V. 40—42. Medeltidens philosophi tänkte sig verlden klotformig, omgifven af Primum Mobile, som åter omgafs af Empyreum. Derföre är det helt och hållet sagdt i dess anda, när Dante säger, att Gud drog en cirkel kring verlden och således begränsade den. Af de ting, som då kommo till, äro många kända af oss, många okända.

V. 43—45. Jfr. Esaiæ 40:de Cap.

V. 46. "*Den förste stolte:*" Lucifer. Han kallas "*högst af skapelser,*" emedan han tillhörde den högsta ordningen bland englar. Han gick förlorad, emedan hans stolthet förledde honom, att vilja vara lik Gud i herrlighet.

V. 49—51. När sjelfva Lucifer, den högsta bland skapelser, föll, emedan han ville vara lika upphöjd som Gud; huru skulle då lägre varelser vara i stånd att fatta och inrymma hos sig Gud, "*det goda, som har ingen begränsning.*"

V. 52—27. Menniskans åskådning, hur den än hos henne stärkes, kan aldrig se sitt upphofs (Guds) herrlighet sådan, som den är.

V. 58—63. Vi kunna väl förstå många af Guds rådslut, liksom vårt öga strax vid stranden kan se hafvets botten; men den största delen deraf blifver för oss fördold, som bottnen i det djupa hafvet.

V. 64—66. All sanning kommer från Gud; hvart och ett antagande, som icke flyter ur denna källa, eller som motsäges af Guds uppenbarade ord, är falskt och en följd af vår inskränkthet (*"ett köttets moln"*), af vår arfsynd och vår utaf verksynder ytterligare förgiftade natur.

V. 67—69. Du ser nu det djup, hvari Guds rättvisa rådslut, som så ofta synas dig obegripliga, döljas för menskliga ögon.

V. 70—78. Dante antydde blott i v. 32—33, att han oroades af ett tvifvel, men den salige anden förstår honom och upptager i dessa terziner hans tysta fråga, som om han hade högt framställt den.

Medeltidens Theologie uttalade med bestämdhet den satsen, att utan tro och dop ingen salighet kunde ernås. Det inkastet, att hvarje ting behöfver till sin fulländning endast en utveckling af sina naturliga anlag och att derföre tron på sanningar, som öfverstiga förnuftets gränsor, icke kan vara nödvändig till vår fulländning och salighet, vederlägger Thomas ab Aqvino dermed, att han säger, att för menniskan är satt ett mål, oupphinneligt för hennes naturliga krafter, nemligen att åskåda Gud, hvilket hon kan uppnå endast genom en omedelbar undervisning af Gud. (*Summa Theologiæ, Part. 2, Quæst. 2 Art. 3.*)

V. 79—81. Dante blifver här tillrättavisad af örnen, liksom Job blifver det af Gud sjelf i Jobs B. 38:de och 41:ste kap. Hit hörer äfven Rom. cap. 9 v. 20.

V. 86. *"Urviljan:"* La prima volontà. Den Gudomliga viljan.

V. 89—90. Ej något skapadt kan inverka på den viljan och leda den.

V. 91. *"Som Storken etc.:"* Storken, hvilken, som flyttfogel, lydig naturens lag, drager bort och återvänder på bestämd tid, är (jfr Jerem. cap. 8 v. 7) symbolen af en rättskaffens vandel. Tänker man på Dantes kringirrande den tiden, får bilden en ökad vigt.

V. 100—102. *"De klara flammorna"* äro de saliga andarne i örnbilden, symbolen af den rättvisa, som en gång gjorde Romerska riket så stort.

V. 103. *"Till detta rike:"* neml. herrlighetens rike i himmelen.

V. 106. *"Icke varder hvar och en kommande in i himmelriket, som säger till mig Herre, Herre;* Matth. 7: 21.

V. 109. *"Æthiopen."* — *"De Ninevitiske män skola stå upp på domen med detta slägte och fördömma det;"* Matth. 12: 41.

V. 110. *"Han skall skilja dem, den ena ifrån den andra, och fåren skall han ställa på sin högra sida och getterna på den venstra"* Matth. 25, v. 32 och 33.

V. 113—114. *"En annan bok vardt upplåten, som är lifsens; och de döde vordo dömde, efter som skrifvit var i böckerna, efter deras gerningar."* Upp. B. 20, 12.

V. 115—117. *"Albrecht:"* se Skärs. S. 6. v. 97—99. Kejsare Albrecht den förste plundrade år 1304 Böhmen af hat till konung Wenzel den 4:de. Det, som säges här, är således en Profetia.

V. 118—120. Philip den sköne, hvars missgerningar Dante mer än en gång framhållit, klandras här åter för de myntförfalskningar, som under hans tid ägde rum i Frankrike.

På sin dödssäng skall han hafva gjort sig derföre bittra förebråelser och anbefallt sin son och efterföljare, att ordna den oreda han vållat. Det berättas, att han besoldat med falskt mynt den här, som han fört mot Nederländerna. Hvad hans dödssätt angår, hvilar det derom i 120:de versen sagda på en berättelse af Villani, att Philips död (1314) var en följd af ett fall från hästen, hvilket vållats deraf, att ett vildsvin under en jagt sprungit in mellan hästens ben, hvarvid den störtade omkull. De Fransyska historieskrifvarne veta intet om denna händelse.

V. 121—123. Detta ställe häntyder på de strider, som voro en följd af Skottlands eröfring utaf *Edward den 1:ste*, då Skottarne anfördes af deras beprisade national-hjeltar *Wallace* och *Robert Bruce.* Att Edward, drifven af högmod och äregirighet, härvid öfverskridit rättfärdighetens gränsor, kan icke nekas. Något sådant kan icke sägas om Robert Bruce, fastän äfven han förtjenar att klandras för särskilta handlingar, t. ex. dödandet af förrädaren Comyn. För öfrigt tyckes Dante här hafva öfvergifvit den goda tanken om Edward, som han förr uttalat (jfr Skärs. S. 7 v. 132).

V. 124—126. "*Den från Spanjen:*" Ferdinand den 4:de, hvars yppighet klandras och som säges hafva dött af öfverflöd i mat och dryck. — "*Den från Böhmen:*" Wenzel den 4:de. Se Skärs. S. 7 v. 101—102.

V. 127—129. Konungarne af Neapel buro titeln "Konung af Jerusalem," sedan Maria af Cypern hade afträdt sitt anspråk på detta konungarike till *Carl den förste.* Dante påpekar här Carl den andre af Anjou, kallad den lame. Hans dygder förhöllo sig till hans laster som 1 till 1000:de eller som 1 till M. Jfr Skärs. sid. 7. anm. vid v. 124. och S. 20 v. 61 o. ff.

V. 130—132. "*Den i girighet och feghet veknade*" är konung Fredrik af Sicilien, Petters af Arragonien son. Sicilien kallas för Ætnas skuld "*flammejord.*" Anchises dog på denna ö och blef der begrafven. Se Virg. Æn. Lib. 3. v. 709.

V. 136—138. De konungar, som här menas, äro *Jacob*, konung af Arragonien, Fredriks äldre broder, och *Jacob*, konung af Majorca, Petter den tredjes broder och Fredriks farbroder. Med skändliga gerningar befläckade dessa tvenne hvar sin krona. Rörande den förstnämnde Jacob se Skärs. S. 7 v. 118—120.

V. 139. "*Se Portugisen:*" Dionysius Agricola (1279–1325). Denne var en af sin tids dugligaste och ädlaste regenter. Se Camoëns Os Lusiadas canto 3 st. 96.

"*Eis depois vem Diniz, que bem parece*
Do bravo Affonso estirpe nobre et dina,
Com quem a fama grande se escurece
Da liberalidade Alexandrina:
Com este o Reyno prospero florece,
(Alcançada jà a paz, aurea divina)
Em constituicoëns, leys et costumes,
Na terra ja tranquilla claros lumes."
(Nu kommer Dionys; hur värdig finnes
Han Alfons stam för sina bragders glans!
Hvar ädel konst med hyllning honom minnes,
Och Alexanders ära vek för hans;
Snart gyllne friden åt hans länder vinnes,
Och riket blomstrar vid den vises ans.
Af nya lagar, bättre bruk och seder
Ett herrligt ljus i fridsällt land sig breder.)

Genom en vis förvaltning lade Dionysius grunden till Portugals framtida storhet. Man kan derföre näppeligen förstå, hvarföre Dante nämner honom med en klandrande sidoblick, om icke ett yttrande af *Ottimo Commento* kan innehålla nyckeln till gåtan. Han säger om Dionysius: "*tutto dato ad acquistare avere, quasi come uno mercatante mena sua vita, e con tutti li grossi mercatanti del suo regno ha affare di moneta; nulla cosa reale, nulla cosa magnifica si puote scrivere di lui.*" (Han är helt och hållet begifven på förvärf, förer

nästan en köpmans lif och har penninge-affairer med alla stora köpmän i sitt rike; intet kungligt, intet storartadt kan skrifvas om honom.) — Man kan äfvenledes antaga, att Dionysii förfarande mot tempel-orden missbilligats af Dante. Då förföljelserna mot tempelherrarne började i Frankrike, anstälde Dionysius mot dem en undersökning, hvilken, då ingen partiskhet förvaltade domare-embetet, ledde till intet vådligt resultat. När deras Orden blef upphäfven, hade Dionysius satt sig i besittning af deras egendomar och vägrade fördenskull dessas öfverlemnande åt Johanniter-orden. Detta gjorde han dock i en god afsigt; ty sedan stormen var förbi, grundade Dionysius Christus-orden, i hvilken de flesta förra medlemmarne af Tempel-orden inträdde, och gaf åt densamma de senares indragna gods. Denna handling tilldrog sig likväl först 1319, hvarföre det är mycket möjligt, att Dante aldrig fått kunskap om detta Dionysii handlingssätt. Visst är, att han ej kunde känna det, då denna sång skrefs. — "*Den från Norrige:*" konung Håkan i Norrige menas sannolikt här. Han förde, sedan han lemnat skydd åt danska konungen Erik den sjundes mördare år 1288, understödd af dem ett krig med dennes efterträdare Erik den åttonde, hvilket mest bestod i plundringar och röfverier, och som varade i nio år, till stor olycka för båda konungarikena.

V. 140—141. "*Den från Rascia:*" På Dantes tid regerades konungariket *Rascia* eller Servien af den vilde utsväfvande *Uros*, som, sedan han skiljt sig från tre gemåler, förmäldes med Grekiska kejsaren *Michael Palæologi* dotter. Lika otrogen kyrkan, vände han sig än till den grekiska, än till den latinska. Han, liksom hans företrädare, lät slå mynt, hvars pregel liknade den Venetianska. Venedigs silfvergroschen eller metapaner buro på den ena sidan den sittande frälsaren, på den andra sidan S:t Marcus, som kröner Dogerna. Det samtidiga Rasciska myntet liknade dessa; men var underhaltigt. År 1283 utkom en Venetiansk förordning mot emottagandet i marknaden af Rasciskt mynt.

V. 142. *"Ungern:"* På Dantes tid stridde *Carl Robert*, Carl Martels son, och *Wenzel*, son af Böhmens konung Wenzel den andre, om Ungerns krona. Hur lyckligt — vill örnen säga — kunde icke det sköna landet vara, om det ej läte sig misshandlas af sina usla konungar.

V. 143. *"Navarra:"* Dantes mening är: "lyckligt skall du, Navarra, blifva, om du strider mot all förening med Frankrike, som gifvit dig regenter till ditt förderf, och skyddad af dina berg låter dig beherrskas af endast inhemska furstar."

V. 146. *"Famagosta och Nicosia:"* städer i konungariket Cypern, den tiden styrdt af Henrik den andre, en usel konung. De kände en försmak af hvad Navarra komme att lida. Henrik den andre betecknas som ett *vilddjur*, som icke skiljer sig från *de andras* (usla regenternas) *sida*, utan fortgår på samma olycksbringande väg.

Tjugonde Sången.

Örnen. — David, Trajanus, Ripheus, m. fl.

Innehåll.

Örnen prisar några konungar, hvilkas förklarade och saliga andar dana foglens öga. I hans ögonsten glänser som pupill konung Davids, den af den helige Ande rörde Siarens, flamma; kring den lysa Trajani, Hiskias, Constantini, Wilhelm den andres af Sicilien och Riphei glänsande sken. Det blifver förklaradt för Dante, huru Trajani och Riphei själar, hvilka enligt hans tanke icke haft något tillfälle att komma till tron på Christus, likväl kunnat få inträde i herrlighetens himmelska rike. Han slutar med att påminna om, huru Guds nådaval är outgrundligt, och säger, att de saliga andarne sjelfva ej kunna utgrunda det, men att just detta ökar deras fröjd.

Anmärkningar.

V. 1—6. Dante antager, att de andra himlakropparne få deras ljus från den nedgångna solen.

V. 7 12. *Verldsmaktens och konungarnes symbol* är örnen. Alla de saliga, som bilda örnen, visa sig nu med ökad glans, liksom stjernorna, då solen gått ned.

V. 13. "*O ljufva kärlek*," Guds kärlek.

V. 17. "*Det sjette ljus:*" planeten Jupiter, der Dante nu befinner sig.

V. 30. "*Som hjertat väntat dem*," äfven här förekommer örnen åter Dantes önskningar, som ville hafva underrättelse om de särskilta saliga andarne, som dvaldes der, och som nu nedskref i sitt hjerta de ord han hörde.

V. 31—32. neml. ögat. Man antager, att örnens blick ej bländas vid att se i solen. Detta antagande hvilar derpå, att foglarne hafva ett inre ögonlock, det så kallade *membrum nictitans*, hvilket de kunna draga fram för ögonstenen, hvarigenom solstrålen då faller, som genom svärtadt glas, i deras ögon. På örnen är detta ögonlock mest synligt.

V. 37—42. "*Han:*" Konung David. Han finner nu, att hans salighet icke är en lön för hans Gudingifna sång i sig, utan för hans fria viljas trogna medverkan.

V. 44. "*Den etc.*" Kejsare Trajanus; jfr anm. vid Skärs. S. 10. v. 74—93.

V. 49—54. "*Den se'n du ser etc.*" Konung Hiskia. Då konung Hiskia låg dödssjuk, förkunnade profeten Esaias honom, att han måste dö. Då bad Hiskia Gud om ett förlängdt lif, och Esaias fick befallning af Gud att vända om och förkunna Hiskia, att hans lif skulle förlängas till femton år. (Se 2 Kon. B. kap. 20 v. 1—6.)

V. 55—60. Constantinus den store, som, för att lemna rum för herden (påfven) i Rom, flyttade sitt residens till Constantinopel. Dermed var hans afsigt god, fastän den blef för-

derflig för riket och christenheten; men Gud såg endast på kejsarns rena vilja, och Constantinus är salig, under det att menskligheten lidit och lider utaf följderna af hans misstag.

Äfven Thomas ab Aqvino afgör den frågan, om handlingens följd ökar dess godhet eller elakhet, sålunda, att en icke förut betänkt följd, om den nemligen är en tillfällig eller ovanlig (*per accidens aut in paucioribus*), icke kan hafva något sådant inflytande på handlingens värde. (*Summa Theol. Pars. II. 1. Quæst. 20. art. 5*).

V. 61—66. "*Den,*" som fått sin plats i ögonbrynets nedböjda båge, var i lifstiden *Wilhelm den gode*, konung i Sicilien och af Normannisk stam. Han regerade från år 1166 till 1189 och var son af *Wilhelm den onde*, som för sitt hårda förfarande mot de besegrade rebelliska Baronerna och för den ynnest, som han bevisade den förhatade kanzleren *Majo af Bari*, fått detta svåra tillnamn. Wilhelm den godes rättvisa ställes emot Karl den lames och Fredriks af Arragonien motsatta egenskaper. Nu ser Wilhelm, huru Gud belönar goda konungar, då Han har smyckat honom med sådan herrlighet. — Smärtan öfver Wilhelms död uttalade sig i en egendomlig folksång, hvars slut lyder sålunda:

Rex Gulielmus abiit, non obiit,
Rex ille magnificus, pacificus,
Cujus vita placuit Deo et hominibus,
Ejus semper spiritus Deo vivat coelitus.

På hans graf blefvo endast följande ord inristade:

Hic situs est bonus rex Gulielmus.

Dessa enkla ord hafva sedermera fått vika för en prunkande, men mindre sägande, grafskrift. — Rörande Fredrik och Carl se 19:de Sången v. 127—132 och anm. dervid.

V. 67—72. "*Trojansk Rifé:*" Trojanaren Ripheus, om hvilken Virgilius i sin Æneids andra bok v. 427—428 sjunger:

Cadit et Ripheus justissimus unus,
Qui fuit in Teucris, et servantissimus æqui.

(Faller ock Ripheus, som ensam bland alla Trojaner
Öfvade rättvisa mest och vårdade trognast det rätta.)

Dante valde tilläfventyrs bland hedningarne just denne annars okände man, hvilken hans mästare tilldelar ett så stort loford, för att få fria händer till det, som han vill dikta om honom i v. 118 o. ff.

V. 76—77. "*Symbol'n af det insegel, en evig vilja tryckt:*" Örnen. Inseglet af den eviga viljan är i Dantes tanke verldsmonarkien i dess ideella mening; örnen är symbolen af denna verldsmonarki.

V. 79—83. De salige kunde se i honom hans tvifvel genom bröstet, liksom man ser en med glas betäckt bild; men hans tvifvel var likväl så starkt, att det framtvang det undrande utropet, hvari den frågan låg: huru är det möjligt, att tvenne hedningar kunnat vara upphöjda till sådan himmelsk ära?

V. 84. "*Ett festligt sken:*" örnens festliga flammande.

V. 86. "*Välsignadt tecken:*" Örnen.

V. 88. "*Dessa ting:*" de tvenne hedningarnes närvaro i herrligheten.

V. 94—95. Jfr. Matth. cap. 11 v. 12 förklarad af Parallelspråket Luc. cap. 16 v. 16. Himmeln liksom bestormas af menniskor, hvilka önska komma dit in. Det våld, som himmelen lider, utesluter all idée om tvång. När för öfrigt kärlek och hopp, hvilka ej kunna finnas utan tron, hvarur de utbildas, nämnas såsom de båda medel, hvarigenom målet ernås, så har detta afseende på de tvenne specielt anförda fallen, der saligheten ernås af *en* genom en annans förhoppningsfulla förbön (v. 106 o. ff.), och af *en* genom egen rättskaffens kärlek (v. 108 o. ff.)

V. 101. "*Den förste:*" Trajani ande (v. 43—48), "*den femte:*" Riphei ande (v. 67—72). Det var dessa båda hed-

ningar, hvilkas salighet satte Dante i förundran och väckte hans tvifvel.

V. 104. "*En:*" Ripheus lefde före Christus och dog i tron på den kommande frälsaren.

V. 105. "*En:*" Trajanus lefde efter Christus och dog i tron på den frälsaren, som redan lidit för menniskornas synder.

V. 106. "*Ty en etc.:*" Jfr. Skärs. S. 10, v. 74—93 och hvad i anm. dervid sagts om Trajanus. För att förstå denna och följande versar till och med v. 117, måste man känna legenden om Gregorii den stores förbön, som utverkade, att Trajani själ fick från helvetet återvända till kroppen, för att döpas och blifva salig, då hon strax derefter för andra gången bortrycktes af döden.

V. 118. "*Den andre:*" Ripheus — "*af den nåd:*" Guds nåd.

V. 127—129. Jfr. Skärs. S. 29 v. 121 o. ff. "*De trenne:*" tron, hoppet och kärleken.

V. 134. "*Då vi:*" vi, de saliga andar, som skåda Gud: — örnen talar här i de skarors namn, som fylla hans bild.

V. 136—138. Vår salighet stegras och renas ytterligare genom salighetens åtnjutande och gör det äfven i den punkten, att endast vilja det, som Gud vill.

V. 146. "*De två ljusen:*" Trajanus och Ripheus.

V. 148. "*De ord han sade:*" de ord, som örnen sade.

Tjugondeförsta Sången.

Saturni himlasfer, den sjunde sferen. — Deras själar, hvilka lefvat ett contemplatift lif. — Pier Damiano.

Innehåll.

Dante, betraktande Beatrix, uppstiger med henne till den sjunde himmelen, till Saturnus. I denna efter den gyllne ålderns beherrskare uppkallade planet dväljas de saliga andar, som lefvat på jorden försänkta i Gudliga betraktelser och skilda från verlden. Här ser Dante en stege, som sträcker sig högre upp, än att hans öga mäktar se dess ändpunkt, och på dess pinnar ser han otaliga skimmer nedstiga. Ett af dessa skimmer stannar framför Dante, som, uppmanad af Beatrix, tilltalar det och frågar, hvarföre det kommit honom så nära, och hvarföre han ej hör någon paradisisk sång i denna himlasfer. Dante får nöjaktigt svar. När han sedan frågar, hvem den talande är, får han veta, att han har framför sig den helige *Pier Damiano*, som nu omtalar för honom det contemplativa lif, hvilket han fört på jorden, och hvilket numera de andelige alldeles undvika. Han slutar sitt tal med att strängt bestraffa dåvarande presterskaps verldslighet, vid hvilket bestraffande tilltal många heliga flammor samla sig kring honom och höja på en gång ett så ifrande rop, att Dante för det väldiga dånets skull ej kunde fatta innehållet.

Anmärkningar.

V. 4—6. "*Hon:*" Beatrix. "*Senelé,*" som älskades af Jupiter, bad honom, att han skulle visa sig för henne i sitt fulla majestät. Han gjorde det och hon förbrändes till aska. (Se Ovid. Met. Lib. 3. v. 309). I Helvetet hafva vi sett en syndare sönderfalla till aska för tanken på Gud. (Se Helv. S. 24. v. 97—118).

V. 7—9. Jfr. Par. S. 5. v. 1—6.

V. 13—15. Att planeten Saturnus här står i Lejonets stjernbild och strålar förenad med dennas kraft, har (enligt Kopisch) en djupare betydelse, om man i det himmelska lejonet ser en symbol af Christus, som är Lejonet af Judæ stam. Saturnus anses som en kall stjerna (se Skärs. S. 19 v. 3), men Christi heliga eld genomvärmer den här, och den kalla betraktelsen, hvartill den skulle uppväcka menniskan, får en lefvande värma, så snart den är christlig.

V. 17. "*Af det:*" af ögat.

V. 18. "*Denna spegel:*" Saturnus.

V. 20. "*Saligt anlete:*" Beatrix' anlete.

V. 24. "*Dessa båda:*" å ena sidan *saligheten*, som jag kände i åskådandet af Beatrix' anlete; å andra sidan den *villiga lydnad*, hvarmed jag just derföre fullgjorde hennes vilja.

V. 25. "*I den kristall:*" Saturnus, i 18:de v. kallad "*spegel,*" som göres af kristall.

V. 26. Saturni namn, under hvars regering verlden lefde den gyllene åldern.

V. 28—33. Jfr. 1 Mos. B. cap. 28 v. 12. "*Och honom drömde, och si, en stege stod på jordene, och ändan på honom tog upp i himmelen: Och si, Guds änglar stego derpå upp och neder.*" — Säkert hade Skalden ej kunnat gifva någon skönare bild af det aningsfulla betraktandet af Gud, än denna stege, på hvilken själen från steg till steg sträfvar upp, och på hvilken ofvanifrån det efterträngtade nedsänkes till henne. Här i planeten Saturnus, hvars inflytande väcker på jorden betraktelsen, har de saligas (de många skenens) nedstigande, liksom deras uppstigande, en lätt insedd betydelse.

V. 42. De saliga andarne, när de kommo till en viss stigpinne på stegen, gjorde de olika rörelser, som foglarne i de föregående versarne beskrifvits göra.

V. 46. "*Men hon:*" Beatrix.

V. 50. "*I Hans åskådning:*" i Guds öga.

V. 52. Dante talar nu till det ljus, som (v. 43—45) mest närmat sig honom.

V. 58—60. Dante förundrar sig deröfver, att han i Saturni högre sfer ej hör något af den sång, som han hört i de andra lägre sfererna.

V. 61—63. Jfr. v. 4—12.

V. 67—72. Meningen i dessa båda terziner är följande. Icke en större kärlek, som jag mer än de andra saliga andarne hyser för Gud och för dig, har bestämt mig, att nalkas dig, ty en likadan, ja större kärlek än min, ser du låga i de andra ljusen, utan endast den Gudomliga anordning, som utgår från Guds upphöjda faderskärlek.

Följande Thomas Aqvins theori om de saliges kärlek må här tjena till upplysning. Här på jorden är det enligt Guds ordning, att vi först älska Gud, sedan oss sjelfva, och sedan vår nästa, och då våra anhörige mera än andra, så väl med hänseende till våra handlingar, som till den inre känslans lifl ighet och styrka. Denna ordning förblifver äfven i himlen, så vidt den angår Gud och oss sjelfva. Men hvad förhållandet till nästan angår, så skola de salige der mest älska den bäste, som står Gud närmast; ty det saliga lifvet består i andens rigtning till Gud, hvarföre ock kärlekens ordning i detta lif rättar sig helt och hållet efter förhållandet till Gud. Dergenom uteslutes likväl icke det, att ju de salige älska sina anhörige på flera sätt (*pluribus modis*), ty den lofliga kärlekens orsaker skola icke upphöra hos de saliga andarne, endast Guds kärlek står oändligen högre.

(Summa Theol. Pars. 2. Quæst. 26. Art. 13.)

V. 83—87. Salighetens grund och tillika den Gudomliga åskådningens klarhet bero af Guds nåd. Denna intränger således, liksom ett ljus ofvanifrån, i de saliges ljusomhölje och verkar detta flammandet, som antyder graden, hvarpå de salige befinna sig.

V. 91—93. Försynens enskilta ändamål äro dolda för sjelfva englarne.

V. 100. Den själ, som här är ljus, är på jorden omhöljd af moln.

V. 106. Den själ, som här talar, är *Pier* eller *Pietro Damiano*. S:t Pietro Damiano erhöll ett stort och väl förtjent anseende för de mödor, som han använde, för att undanrödja de missbruk, som insmugit sig bland clereciet. Ravenna anses vara hans födelseort. Han föddes (enligt Carys uppgift) omkring år 1007, och enligt Philalethes år 988. I åtskilliga vigtiga beskickningar blef han använd, och blef belönad af Påfven Stephanus den 9:de med cardinalsvärdigheten och biskopsstolen i Ostia, för hvilken han likväl föredrog sin förra plats i klostret Fonte Avellana och utverkade hos Påfven Alexander den andre tillåtelse för sig att flytta åter dit. På denna lugna och från verlden skilda plats förblef han dock ej länge. Snart fick han andra uppdrag och beskickningar. Han dog i Faenza enligt Cary år 1072 enligt Philalethes år 1080. Hans bref kasta mycket ljus öfver den tidens mörka historia. Utom dessa har han efterlemnat åtskilliga afhandlingar rörande heliga och kyrkhistoriska ämnen. Hans vältalighet är värdig en mera upplyst tid. — "*Mellan Wallands båda stränder:* "mellan Adriatiska hafvet och Medelhafvet.

V. 109—111. Klostret *Avellana*, sedermera kalladt *S. Croce*, emedan Peter Damianus här införde fasta hvarje Fredag till åminnelse af Christi korsfästelse, ligger vid foten af den höga bergsknölen *Catria*, nordost från *Gubbio* och blott några få mil från Toscanas gräns.

V. 115. Att Peter Damianus — anmärker Philalethes här — öfvat en ganska sträng fasta, ja till och med under 40 dagar ej smakat någon kokt mat, försäkrar hans samtida och äldsta lefnadstecknare *Liprandus;* men att han lefvat endast af olja, finner jag ingenstädes bekräftadt.

V. 118—120. Klostret Avellana hade fordom frambragt

många heliga Anachoreter, och det är sådana, som uppenbara sig i Saturni himmel, då vi redan i solens himlasfer träffat medlemmar af coenobitiska ordnar. Dante klagar, som vanligt, äfven här öfver de andeliga ordnarnes förfall och profeterar, att hämndens stund snart skall komma.

V. 121—123. Med *Peter Damianus* förvexlas ofta *Peter de Honestis*, prior i klostret *S. Maria in agro Portuensi* vid Ravenna, hvilket kloster han stiftat år 1096 till följe af ett löfte, som han under en storm på hafvet gifvit jungfru Maria. Än i dag heter kyrkan derstädes *Santa Maria in Porta fuori*, och ligger ungefär 2 mil från staden. Namnförvexlingen uppkom sannolikt deraf, att begge dessa män plägade af ödmjukhet teckna sig *Petrus Peccator* (Peter syndare), endast med den skillnaden, att Peter Damianus skref sig "*Petrus Peccator monachus*" och Peter de Honestis deremot "*Petrus Peccator clericus.*"

V. 124—125. Peter Damianus var omkring 70 år, då han fick cardinalshatten.

V. 126—135. Den helige Damianus gisslar här frosseriet, yppigheten och prakten bland Petri (Cephas') och Pauli efterföljare, som förgätit frälsarens ord i Luc. 10, 7. ("*äter och dricker hvad eder föresäts*") och den armod, som Christus fordrade af sina efterföljare. Ingen skall förundra sig deröfver, att de salige i Paradisets frid så strängt bestraffa de lefvande, då han påminner sig Wishets B. cap. 4 v. 16, der det heter: "*den rättfärdige, som död är, fördömmer de ogudaktiga, som lefva.*" — Bland Damiani skrifter finnes ett bref till hans kamrater i Cardinalcollegiet, hvari han uppmanar dem, att förelysa de troende med goda exempel; ty — säger han — *sermonem prædicantium lingua quidem nuntiat, sed vita commendat*, och längre fram i detta bref heter det: "*non constat episcopatus in turritis gebellinorum transmarinarumve ferarum pileis, non in flammantibus martorum submentalibus rosis, in bractearum circumfluentium phaleris, non denique in glomeratis*

constipantium militum cuneis, neque in frementibus ac spumantia fræna mandentibus equis, sed in honestate morum et sanctarum exercitatione virtutum."

V. 138. Jfr. v. 79—90.

V. 139. "*kring denna:*" kring Peter Damiani flamma.

V. 140—142. Jfr. följande sång v. 7—12.

Tjugondeandra Sången.

S:t Benedictus. — Uppstigandet till den åttonde sferen eller Fixstjernornas sfer.

Innehåll.

Öfverväldigad af det mäktiga ropet flyr Dante till Beatrix, som åter sätter hans skakade sinne i jemvigt. Uppmanad af henne vänder han sig sedan till betraktandet af de öfriga flammorna och ser mer än hundrade eldklot, af hvilka ett, säger till skalden: "om du såge den kärlek, som vi nära, skulle du fritt uttala din tanke, men jag vill, att ej tid må förspillas, besvara dina tysta frågor." Anden säger nu, att han är S:t Benedictus, och namngifver flera af dem, som deltaga i hans salighet. Då Dante frågar, om han icke kunde få se honom med afhöljdt anlete, säges det honom, att det kunde vederfaras honom först i den högsta himmeln, der alla önskningar uppfyllas. S:t Benedictus far derpå ut i stränga ordalag mot det bland de andelige på jorden herrskande förderfvet. Dante uppstiger sedermera med sin ledarinna till den åttonde himlen, fixstjernornas, och befinner sig i den i tvillingarnes stjernbild, hvarifrån han ser tillbaka på den rymd han genomfarit och finner från denna höjd jorden så liten och obetydlig, att han småler dervid.

Anmärkningar.

V. 9. Det i föregående sång v. 140 omnämnda rop, höjdt af andarnes ifrande nit, innehöll en bön, att den tidens ovärdige prelater måtte blifva bestraffade; en bestraffning, hvilken Dante hoppades få se verkstäld af den utaf honom väntade Ghibellinska reformatorn.

V. 10—12. Jfr. föregående sång v. 61—63.

V. 13—18. Hade han förstått ropet, så skulle han deraf fått veta, att himmelns straffdomar icke skulle fördröjas, utan skulle redan under hans lifstid bryta in öfver de brottslige. Dermed häntydes på påfvens misshandling i Anagni, på den påfliga stolens förflyttning till Avignon, och på andra den yppiga Curians förödmjukelser, som Dante fick upplefva. Den Gudomliga straffdomen kommer alltid i den rätta stunden; endast för oss, som önska dess inträdande eller frukta den, tyckes den dröja eller komma alltför fort.

V. 19. D. v. s. betrakta nu äfven de andra ljusen, som hafva församlat sig kring Pier Damiano.

V. 23. De smärre eldkloten äro andra heligas själar, hvilka helgat sig åt ett contemplatift lif.

V. 28. Det största och klaraste af dessa ljus är den helige Benedictus.

V. 31. Den som talar ur denna perla, detta lilla eldklot, är stiftarens af Benedictiner-orden Benedicti själ. Benedictus blomstrade i första hälften af sjette århundradet. Lemnande Rom, der han offrat sig åt studier, började han i närheten af *Subliacum* (Subiaco) ett anachoretiskt lif och samlade äfven snart omkring sig ett antal lärjungar. Fördrifven derifrån genom mångahanda förföljelser, fästade han sin boning i *Monte Cassino.* Rörande detta säger Gregorius den store i sitt Benedicti lefverne, ur hvilken Dante här öst, följande: "*Castrum, quod Cassinum dicitur, in excelsi montis latere situm est (qui videlicet mons distenso sinu hoc idem castrum recipit, sed per*

tria millia in altum se subrigens velut ad aëra cacumen tendit), ubi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium a stulto rusticorum populo Apollo celebrabatur. Circumquaque in cultu dæmonum luci excreverant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Illuc itaque vir Dei perveniens contrivit idolum, subvertit aram, succendit lucos atque ipso in templo Apollinis oraculum Mariæ virginis, ubi vero ara ejusdem Apollinis fuit, oraculum S:i Johannis construxit, et commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem vocabat."

V. 30. Af Gregorii ofvan anförda yttrande finnes, att ännu på Benedicti tid funnos i Italien qvarlefvor af hedendomen, ett Apollotempel på det berget, der Cassino var beläget. Med den "*bedragna och bedrägliga skaran*" menas Apollodyrkarne och Apollos prester, hvilka Benedictus förskingrade.

V. 41. "*Hans helga namn:*" Jesu Christi namn.

V. 46. "*Hvart ljus, som etc.:*" hvart och ett af dessa eldklot se v. 23.

V. 49. "*Romoaldo,*" den berömde stiftaren af Camaldulenser-orden, härstammade från en adlig slägt i Ravenna. Då hans fader hade tvungit honom att deltaga i en blodig fejd, fastän endast som åskådare, gick han i klostret *S:t Apollinaris in Classe*, för att der göra bot. En tilläfventyrs af munkarne tillställd syn, i hvilken den helige Apollinaris uppenbarade sig för honom, förmådde honom att sjelf inträda i Orden. Snart blef likväl den klosterliga disciplinens slapphet derstädes honom vidrig, men då han klandrade den, beslöto munkarne att gripa honom, när han bad i sin cell, och kasta honom ut genom fönstret. Varnad tillslöt han dörren; men fann det likväl rådligast, att med abotens tillåtelse lemna klostret och att börja ett eremitlif under ledningen af en viss Marinus. Denne, en from, men enfaldig man, tuktade honom ofta med örfilar, när han icke läste rätt upp sin psalm, (ty han var i likhet

med den tidens riddare ej särdeles säker i innanläsning). Romoaldo bar allt med tålamod. Sedermera finna vi honom än på en, än på en annan ort, mest i närheten af något kloster, förande ett eremitlif, till dess han för den stränghet, hvarmed han klandrade den lösa klostertukten och andra missbruk, kom i oenighet med klostrets innevånare. Många af den tidens mäktige män, som kände samvetsqval öfver föröfvade våldsgerningar, förmåddes af honom att föra ett anachoretiskt botgöringslif, såsom t. ex. *Peter Orseoli*, Dog i Venedig. Han skall till och med af kejsare Otto den tredje hafva tagit löftet att gå i kloster. Men då denne likväl först ville draga mot Rom, för att tukta de upproriska Romarne, hade, så berättas det, den helige förutsagt hans död, hvilken ock inträffade på detta tåg. Romoaldo grundade äfven många eremitager och kloster, af hvilka det berömdaste, *Camaldoli* i Apenninerna emellan Cassentino och Romagna, har gifvit sitt namn åt hans Orden. En man, vid namn *Maldulus*, hade skänkt honom jordstycket, som derföre blef kalladt campum Malduli (Camaldoli). Här såg den helige, så förtäljer legenden, i drömmen en stege, som räckte upp till himmelen och var betäckt af en talrik hvitklädd munkskara. I en skön tallskog bo der ännu i dag eremiterna i enstaka hyddor. Vid bergets fot ligger vid en liten källa munkherberget *Fonte buona*, — äfvenledes grundadt af Romoaldo, — i hvilket några munkar utöfva gästfrihet mot fremlingar.

"*Macarius:*" af detta namn förekomma flera bland de Ægyptiske eremiterna i det 4:de århundradet. En Macarius var en den helige Antonii älsklingslärjunge. "*Macarius Ægyptius, Antonii discipulus et Pachomii ac Oresiesis æqualis, floruit circa annum 340. Scripsit homilias quinquaquinta, quæ adhuc extant*" J. Gerhardi Patrologia Ecl. Tert. pag. 203. Troligtvis är det denne, som här uppenbarar sig.

V. 50—51. Den helige Benedicti bröder äro de munkar af Benedictiner-orden, som ej svikit sitt klosterlöfte.

V. 61. "*Den sista sfer:*" den sista och högsta sferen är Empyreum: der får Dante se alla salige ansigte mot ansigte, sedan han skärpt sin blick i åskådandet af Englarnes sol. I Empyreum fick Dante sedan återse Benedictus (se Par. S. 32 v. 35). De salige andarne hafva alla sitt säte i denna högsta sfer, fastän olika himlar blifvit dem tilldelade.

V. 62. Jfr. Par. S. 33 v. 46.

V. 67—68. Empyrèen är orörlig, blifver ej af någon trängtan satt i svängning och har derföre inga poler.

V. 68. "*Vår stege:*" stegen är en bild af tankens fästande vid Gud, hvilket redan på jorden liksom leder menniskan upp till åskådandet af Gud.

V. 70—72. Se Miltons Par. L. B. 3 v. 510.

The stairs were such, as whereon Jacob saw
Angels ascending and descending, bands
Of guardians bright.

V. 74—75. Den helige Benedicti "*regel*" (klosterstadga) afskrifves ofta, men följes icke.

V. 80—84. "*Denna frukt:*" verldslig rikedom och girighet. Inkomsten af Kyrkogodsen är i den katholska kyrkan bestämd till bestridandet af omkostnaderna för kyrkans underhållande och till de fattiges understöd och till de andeliges nödvändiga lefnadsbehof; men icke till att bortslösas på de andeliges anförvandter eller på älskarinnor, — "*hvad värre är*".

V. 85—87. Benedictiner-orden var till sin stiftelse god, men den urartade snart. Emedan menniskorna äro köttsligt sinnade och svaga, kan ej för denna svaghets skull stiftarens och stiftelsens förträfflighet fortfarande verka så länge, som erfordras, om det utsådda goda ekollonet skall kunna uppvexa till ett lummigt träd.

V. 88. Jfr. Apost.G. cap. 3 v. 6.

V. 90. "*Och Frans:*" den helige Franciscus. Dennes kärlek till armodet prisas i Par. S. 11 v. 58—117.

V. 94—96. Benedictus uttalar här den förhoppningen, att Gud skall förhindra det onda och sända sin hjelp. Hans allmakt, som för Judarnes skull låtit röda hafvets och Jordans vågor mot deras natur träda tillbaka, skall väl mycket snarare med ett mycket mindre under hjelpa de christne. Allt är hulpet — menar Dante, — så snart en sann Christi efterföljare (påfve) kommer och med rättskaffens ifver förjagar girigheten och det verldsliga sinnet ur Christi vingård.

V. 97—99. Sedan Benedictus lemnat detta tröstliga hopp, stiger han med de andra själarne som en hvirfvelvind mot höjden.

V. 100. "*Den ljufva Damen:*" Beatrix.

V. 103—105. Den snabbhet, hvarmed Dante här uppstiger, härrör af den ofta omnämnda lagen, att ju högre en menniska genom Guds nåd stigit i fullkomlighet, desto lättare blifver för henne ett vidare stigande mot detta mål.

V. 106—111. Dante inträder nu i åttonde himlasferen, i fixstjernornas sfer, och det på det stället, der tvillingarnes constellation lyser, som i Zodiaken kommer näst efter Oxens tecken. Detta ställe, jemfördt med S. 1. v. 37—47 och S. 27 v. 79—87, lemnar den, som vill vidare forska, något att hålla sig vid, då han vill bestämma den bana, som Dante med Beatrix följt genom himlarne, och den tid, som han tillbragt på densamma. Resultaterna af en sådan undersökning lemnar Philalethes i slutet af sina commentarier till denna sång.

V. 112—114. Dante föddes, då solen stod i tvillingarnes stjernbild, hvilken af astrologerna betecknas såsom den, under hvars inflytande lärda män, skalder och profeter komma till verlden. Sinnrikt kan det äfven synas, att Dante inträdde i denna himmel just i *tvillingarne*, som är en symbol af broderkärleken, hvarförutan ingen kan älska Gud.

V. 116. "*Hon:*" Solen.

V. 121—123. Med rätta anropar han denna sjerna, *broderkärlekens symbol*, om kraft att fullborda sitt stora verk, som han af broderlig kärlek påbegynnt, till mensklighetens väckelse, förbättring och lyckliggörelse.

V. 124. "*Det högsta väl:*" den högsta himlen, Empyreum, det högsta godas hemvist.

V. 127—132. Sedan Dante nu der följt de helige, som lefvat här skilda från verlden (v. 100), och aflägsnat från sig hvarje jordisk trängtan, kan han utan fara se tillbaka; derföre ber Beatrix honom vända sin blick tillbaka och genom de sju sferer, som han genomflugit, se ned till jorden, för att bereda sig till den högsta salighet, som i Empyreum väntar honom; ty endast den kan höja sig till denna sällhet och genomträngas af det Gudomliga, som först insett, huru arm och liten jorden är.

V. 139—141. "*Latonas dotter:*" månen. Jfr. S. 2 v. 49–60. Dante såg månen ofvanifrån, på dess från jorden bortvända sida, fri från de fläckar, hvarom han i andra sången uttalat sina tankar.

V. 142. Solen är *Hyperions* son.

V. 144. "*Dione:*" Venus; "*Majas son:*" Mercurius. Mödrarnes namn stå här i stället för barnens.

V. 145. "*Jovis stjerna:*" *Jupiter* står mellan sin fader *Saturnus* och sin son *Mars*. Jfr. för öfrigt S. 18 v. 68.

V. 148. "*Och alla sju:*" de stjernor, som Dantes tid ansåg utgöra vårt planetsystem, d. v. s. Månen, Solen, Mercurius, Venus, Mars, Jupiter och Saturnus.

V. 151. "*Den lilla fläck:*" jorden.

V. 152. "*Evigt tvillingpar:*" stjernbilden tvillingarne, Castor och Pollux.

V. 154. "*De sköna ögon:*" Beatrix' ögon.

Tjugondetredje Sången.

Christi segertåg. — Jungfru Maria.

Innehåll.

Beatrix ser med spänd uppmärksamhet mot zenith. Hos Dante väckes deraf hoppet, att ny fröjd skulle vederfaras honom. Himlen ljusnar emedlertid mer och mer och Beatrix säger till honom: "se de saligas härskaror, som följa Christus på Hans segertåg." Hur Beatrix' anlete nu lågade, kan skalden ej skildra. Öfver tusentals flammor ser han englarnes sol, Christus, sprida sitt ljus, ett ljus, som tände alla de andra; men hans ögon bländades af denna glans och han vände sig åter till Beatrix, anropande henne, symbolen af Guds ords lära. Vid första blicken på Christus blifver emedlertid Dantes öga se'n så stärkt och han sjelf så höjd, att Beatrix säger honom, att han numera var i stånd att åskåda hela saligheten af hennes leende. Dante beskrifver nu all den herrlighet, som han såg i denna sfer, der Jesu omedelbara efterföljare skörda den fröjd, som de utsått under försakandet af verlden och dess glädje. Här är äfven Petrus, som fått himmelrikets nycklar.

Anmärkningar.

V. 10. "*Min Dam:*" Beatrix.

V. 11—12. Hon såg dit, der solen står vid middagsstunden. Jfr. Skärs. S. 33. v. 103—105 och anm. dervid.

V. 19—21. All dygd på jorden är en frukt af Guds nåd, hvilken äfven efter Dantes och hans samtidas åsigt strömmar till oss medelst himlasferernas kretsande. I Christi segertåg, i hvilket väl alla , som blifvit salige genom Honom, åtfölja Honom, men i synnerhet Hans Apostlar och närmaste lärjungar, visar sig all den Gudomliga nådens frukt förenad.

V. 26. "*Dianas glans bland etc.:*" månens glans, midt bland stjernorna, öfverstrålar dem alla.

V. 28—30. Liksom vår himmels sol lånar sitt ljus åt stjernorna, så tänder denna sol (v. 29), Christus, alla de heliga flammor, som bilda Christi triumftåg.

V. 31. "*Det lefvande ljusskimret:*" samlingen af alla de strålande andarne.

V. 32. "*Den lysande substansen:*" Christi förklarade lekamen.

V. 34. Dantes utrop, då han kände sig bländas af den himmelska glansen.

V. 46—48. Beatrix' ord.

V. 50. "*Sin glömda dröm:*" —

You might as well
Hunt half a day for a forgotten dream.
Wordsworth.

V. 53. "*I den bok:*" minnet.

V. 59. "*Det helga leendet:*" Beatrix' leende.

V. 73. "*Der rosen är:*" Maria: *Rosa mystica* kallas Maria äfven i den katholska litanien.

V. 74. "*Der liljorne:*" Apostlarne. Se Syrachs B. cap. 39 v. 18. "*blomstren såsom liljor och lukten väl.*"

V. 85—88. Dante skulle ännu icke förmått fördraga anblicken af Christus; derföre hade den goda kraften (Christus), som gjöt sitt ljus öfver de andra, sjelf höjt sig till högre regioner, hvarifrån han ej kunde ses af Dante.

V. 88. "*Den sköna blommans namn:*" Maria.

V. 90. Maria sjelf var den största flamman.

V. 92. "*Stjernan:*" den största flamman, Maria.

V. 93. "*Han:*" läs Hon.

V. 94—96. Denna fackla, som, hvad vi snart skola se,

sannolikt är engeln Gabriel, vände sig med sådan hastighet kring den största af dessa stjernorna *(Maria, stella maris)*, att han för ögat syntes som en krans af ljus kring densamma.

V. 100. *"Den lyran:"* den Engeln.

V. 101—102. *"Den Saphir:"* Jungfru Maria, som vanligtvis äfven i bilder framställes i blå mantel. *Saphiren* är ock den andra dyrbara ädelstenen i den himmelska stadens grundmur, då *Jaspis*, hvilken häntyder på Christi blod, är den första. (Se Upp. B. cap. 21 v. 19).

V. 103 (oriktigt står 102)—108. Commentatorerna anse engeln Gabriel vara här den talande, hvars ord jag förstått, som om han talat sålunda: "Som representant af alla englars kärlek till dig, himmelens drottning, vistas jag i den gloria af fröjd, som omgifver dig, och som utstrålar ur ditt hjerta, vid hvilket den frälsaren, hvarefter alla trängtade, hvilat, — och skall vistas der, så länge du följer din son och är den första bland den högsta sferens (Empyreens) saliga." I v. 107 står *börja:* läs *höja.*

V. 109. *"Med flamman:"* tillika med den flammande Engeln.

V. 112. *"Den kungamantel etc.:"* den nionde himmeln, *Primum Mobile*, som omsluter alla de andra och undfår sin rörelse, den hastigaste af alla, omedelbarligen af Gud, hvaraf den äfven fått sitt namn.

V. 115. *"Inre randen:"* närmast empyreen.

V. 119. *"Denna krönta flamma:"* Maria, hvars hufvud omkretsades (kröntes) af engeln Gabriel.

V. 120. *"Sin säd:" (sua semenza)*, sin son.

121—126. Marias uppstigande väckte alla de heligas trängtan att följa henne till den högsta himlen.

V. 128. *"Regina coeli:"* begynnelsen af en vexelsång, sjungen i katholska kyrkan under Påsktiden till Jungfru Marias ära.

V. 130—132. Apostlarne och de öfrige medlemmarne i Christi segertåg blifva liknade i båda de första versarne vid förrådshus, i hvilka den för det eviga lifvet samlade frukten förvaras. Jfr. Ev. Joh. cap. 4 v. 36. I den tredje versen liknas de vid åkermän, som utsått på jorden den goda säden. D. v. s. de andar, som på jorden sådde den goda säden, hafva inbergat och förvara dess frukt, den eviga saligheten.

V. 133—135. Babylon, landsförvisningsorten, der Israels barn suto och greto (se Ps. 137 v. 1), betecknar detta jordiska lifvet. De bedrägliga jordiska skatterna (*"guldet"*) måste en sann Christen lemna, om han vill samla det eviga lifvets skatter.

V. 138. *"Af två förbund etc."* Det gamla och det nya testamentets helige.

V. 139. *"Han etc.:"* Petrus, åt hvilken Christus anförtrodde himmelrikets nycklar. Jfr. Math. Ev. cap. 16 v. 19.

Tjugondefjerde Sången.

Aposteln Petrus. — Examen rörande tron.

Innehåll.

Beatrix beder de saliga andarne meddela Dante något af deras del i lammets måltid. Af Beatrix' varma bön nedlockas den helige Petrus och börjar, ombedd af henne, att examinera Dante rörande tron. Dante består detta prof så väl, att han vinner loford af Petrus, hvars ljus slutligen under höga glädjeyttringar trenne gånger omkretsar honom.

Anmärkningar.

V. 1—3. Anspelning på *"lambsens bröllop"*, (se Joh. Upp. cap. 19 v. 7).

V. 4. *"Om denne:"* Dante.

V. 5. Detta erinrar om den Cananeiska qvinnans bön, se Matth. cap. 15 v. 27.

V. 8. "*Den källa:*" lifsens källa, Christus.

V. 10—12. Redan ofta sågo vi, att ett sådant uppflammande är ett tecken till förhöjd glädje hos de saliga andarne.

V. 13—18. Af den olika hastighet, med hvilken de åtskilliga grupperna af saliga andar rörde sig, trodde Dante sig kunna sluta till deras högre eller lägre grad af salighet.

V. 19. "*Från den:*" neml. sferen.

V. 20. "*En eld:*" S:t Petrus. Jfr. v. 34 och 35.

V. 28. Petrus tilltalar Beatrix. Jfr. v. 31—33.

V. 35. Se Matth. cap. 16 v. 19.

V. 39. När Jesus under stormen kom till de på skeppet förskräckta lärjungarne, ropade Petrus: "*Herre, äret du, så bjud mig komma till dig uppå vattnet.*" Då sade han: *kom!* Och Petrus steg utaf skeppet och begynte gå på vattnet. Se Matth. cap. 14 v. 28 och 29. Denna händelse är symbolen af en fast tro.

V. 40—45. Meningen i dessa terziner är otvifvelaktigt denna: Du, som ser allt i Gud, behöfver ej af Dante höra, om han har tron, kärleken och hoppet. Du vet det ändå. Men, emedan tron är villkoret, under hvilket man kan blifva en himmelens medborgare, är det nyttigt, att denne (Dante) här får uttala sig rörande den, på det att han, ytterligare deri styrkt, må på jorden prisa och förbreda tron och dymedelst skaffa himmeln ännu flera medborgare. Ungefär detsamma säges i följande sång v. 40—45 om hoppet.

V. 46—48. Liksom man bland handtverkarne åtskiljde trenne grader, Mästare, Gesäller och Lärlingar, så åtskiljde man då vid universiteterna *Magistri*, *Licentiati* och *Baccalaurei*. *Licentiaterna* hade tillåtelse (*licentia*) att lära. *Baccalaurei* blefvo, åtminstone vid universitetet i Paris, indelade i

Baccalaurei formati, som hade fulländat sin kurs, och *Baccalaurei cursores*, som ännu icke fulländat den. Denna kurs var en dubbel, först en i Bibeln och sedan en i *Lombardi* Liber Sententiarum, hvarföre de äfven blefvo indelade i *Baccalaurei Biblici* och *Sententiarii*. Under denna kurs måste de underkasta sig en såkallad *Disputatio tentativa* inför en Magister. En sådan pröfning tyckes hafva här föresväfvat Dante, hvarföre han ock v. 37 begagnar sig af ordet pröfva "*tenta costui.*" En stor del af hvad Dante svarar är ock hämtad från "*Magister Sententiarum.*" — Lärjungen söker att bevisa; mästaren afgör frågan.

V. 59. "*Kyrkans höfding:*" Apostelen Petrus.

V. 62. "*Din bror:*" Apostelen Paulus, som anses hafva skrifvit brefvet till de Ebreer, ur hvilket följande citat är taget.

V. 64—65. Jfr. Ebr. Cap. 11 v. 1, hvilket språk öfversättes i *Vulgata* sålunda: "*Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.*"

V. 70—78. Tron inträder för de dödliges ögon, hvilka ännu icke kunna skåda Gud, i åskådningens och den verkliga öfvertygelsens ställe, och är *grunden* för deras hopp. På denna grund stödjer sig sedan mången slutsats, som ej kan jäfvas, då grunden antages; derföre gäller den äfven som "*bevisning.*" Petrus Lombardus (Sentent. Lib. 3, cap. 23) anför Pauli citerade ord som den rätta beskrifningen på tron och tillägger: "*quia per fidem subsistunt in nobis etiam modo speranda, et subsistunt in futuro per experientiam. Et ipsa est probatio et convictio non apparentium, quia, si quis de eis dubitet, per fidem probentur. Vel probatio est et certitudo, quod sint aliqua non apparentia, ut supra dictum est. Proprie autem fides dicitur substantia rerum sperandarum, quia sperandis substat, et quia fundamentum est bonorum, quod nemo mutare potest.*

V. 82. "*Ur kärleksflamman:* ur det ljuset, hvari Petrus uppenbarade sig.

V. 83—85. Din beskrifning på myntet (*tron*) är god; men låt mig höra, om du verkligt har detta trosmynt i din börs d. v. s. har denna tron inom dig.

V. 89. "*Den dyrbara klenod:*" tron.

V. 91—96. d. v. s. jag har hämtat min tro ur det gamla och nya testamentets inspirerade lära, mot hvilken udden brytes på all bevisning, som stödjer sig blott på förnuftets slutkonst.

V. 100—102. Underverken, som voro öfvernaturliga, bevisa, att ordet med de deri framställda sanningarne är Guds ord.

V. 106—111. På Petri fråga — "hvaraf kan du veta, att dessa underverk verkligen tilldragit sig?" — svarar Dante: "Christendomens förbredande utan underverk skulle ensamt varit ett större underverk än alla de andra tillsammans, ty arm och fastande gick du (Petrus) ut för att plantera Christi vinträd, som blef så stort, fast det nu genom usel vård förvildats." Augustinus säger: "*Si per apostolos Christi, ut eis crederetur resurrectionem atque ascensionem prædicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc nobis unum grande miraculum sufficit, quod eis terrarum orbis sine ullis miraculis credidit.*"

V. 115. "*Och denne Herre:*" Petrus.

V. 124. "*Du, som såg:*" läs: "*Du, som ser:*"

V. 125—126. Då Maria Magdalena lopp till Petrus och Johannes och sade till dem: "De hafva tagit Herran bort utu grafvene:" skyndade de dit. Johannes, som var den yngre af dem, kom först till grafven, men Petrus gick först in i den. (Se Joh. 20, v. 2—6.)

V. 133—134. Jag stödjer ej min tro på endast physiska och metaphysiska bevis.

V. 138. "*Andens glöd:*" Då den Helige Ande utgjöts öfver Apostlarne "*syntes sönderdelade tungor, såsom af eld, blifva sittande på hvar och en af dem.*" Se Ap. Gern. cap. 2. v. 3.

V. 141. "*Är:*" med hänseendet till Gudomsväsendet, som är ett. — "*äro:*" med hänseende till de tre personerna.

V. 148—154. När Dante så väl bestått sitt prof rörande tron, omfamnar Petrus ("*det apostoliska ljuset*") honom trenne gånger, "*välsignande och lofsjungande.*" — Kopisch anmärker härvid: "Detta sångens slut synes tilläfventyrs mången något djerft; men tron gör menniskan djerf, och Dantes fasta öfvertygelse, att hans tro är den sanna, kan icke fullkomligare uttryckas, än när han låter sig omfamnas af honom, som med Christus gick på hafvet; det ligger deri den fullkomliga vissheten, att den förste aposteln instämmer med honom.

Tjugondefemte Sången.

S:t Jacob. — Examen rörande hoppet. — S:t Johannes, Evangelisten.

Innehåll.

Dante uttalar sin förhoppning, att få återvända till sin födelse-stad och att der blifva erkänd som en skald, värdig lagerkransen. Detta hopp, att åter emottagas som medborgare i sin mest älskade stad på jorden, bildar med rätta inledningen till en sång, i hvilken han blifver pröfvad i hoppet att en gång få inträda som medborgare i det himmelska Jerusalem. Ur den eldsfer, ur hvilken Petrus framkom, utgår en ny eld, och båda helsa hvarandra vänligt, som dufvan helsar sin make. Dantes ögon förbländas; men Beatrix beder det nya ljuset omtala *hoppets* fröjd. — Aposteln Jacob, som här uppenbarar sig, uppmanar Dante att fatta mod. Då han

vid dessa ord slår upp sin blick, fortfar Jacob och ställer på honom trenne frågor rörande hoppet, af hvilka den sista besvaras af Beatrix och de tvenne första af Dante sjelf. Vid dessa svar fladdrar af fröjd en flamma i den eldens inre, ur hvilken Jacob talat. Aposteln frågar derefter Dante: »hvad lofvar dig detta hopp?» — När Dante besvarat äfven denna fråga, uppflammar ett tredje ljus, som närmar sig de andra tvenne ljusen. Beatrix låter Dante veta, att det nya ljuset är den tredje lärjungen (Johannes), som hvilat vid Christi bröst. Johannes, då han märker, huru Dante betraktar honom med så spänd uppmärksamhet, skingrar den villomening, som tillfölje af Joh. 21 v. 22 var gängse om honom och äfven hystes af Dante, och säger, att han på jorden blifvit död och begrafven, och att endast Christus och Jungfru Maria kommit med sina kroppar till himlen.

Anmärkningar.

V. 1. »*Helga sången:*» Divina Comedia.

V. 4. Hans medborgares *grymhet.*

V. 8. »*Det sköna fårhuset:*» Florens, hvarifrån han var landsförvist.

V. 9. Den källa, der Dante döptes, var i dophuset vid Domen i Florens.

V. 13—15. Ur den skaran, hvarifrån Petrus utgick.

V. 17—18. »*Den Herre:*» Apostelen Jacob. Då hans förmenta graf i *Compostella i Galizien* blifvit upptäckt, förbredde sig vördnaden för detta ställe icke endast öfver hela Spanjen utan öfver alla christna länder. Från alla verldens kanter strömmade hopar af menniskor dit. Då mången likväl afskräcktes derifrån af resans svårigheter, af landets ofruktbarhet och vildhet och af Morernes infall, hvilka ofta gjorde fångar bland pilgrimerne, uppbyggdes, för att i någon mån afhjelpa dessa olägenheter, ända från Frankrike till Compo-

stella herbergen vid landsvägen för de pilgrimer, som valfärdade till Jacobs graf.

V. 22—23. "*Den ene och den andre fursten:*" S:t Petrus och S:t Jacobus.

V. 24. "*Dèn mat, som etc.:*" Guds ord.

V. 29—30. "*O lif af glans!*" Beatrix tilltalar apostelen Jacob. Dante antager, i likhet med flera andra, att Jacobs bref är författadt af Jacob den äldre. — "*Vårt tempels rikedom:*" Dante tyckes häntyda härmed på Jac. 1 v. 5 "*Hvar nu någrom ibland eder fattas visdom, han bedje af Gudi, den der gifver rikeliga allom och förviter icke; och han skall honom gifven varda.*" eller på v. 17. "*All god och all fullkomlig gåfva kommer ofvan efter ifrå ljusens fader.*

V. 31—33. Enligt det mystiska tydningssättet af Bibeln vill man se något hemlighetsfullt antydt med de tre apostlarne, som Jesus vid åtskilliga tillfällen tog med sig såsom t. ex. på berget vid sin förklaring. En sådan tydning är den, som såg i Petrus, Jacob och Johannes de tre theologiska dygderna, af hvilka vi liksom på vingar upplyftas till Gud. Att Petrus föreställer *tron* och Johannes *kärleken* tyckes naturligt. Dunklare är anledningen hvarföre *hoppet* fallit just på Jacobs del. Möjligtvis derföre, att hoppet ofta nämnes i hans bref.

V. 34—36. Det, som från jorden inbergas i himlen, må hafva mognat i trons, hoppets och kärlekens strålar.

V. 37. "*Andra flamman:*" S:t Jacob, som talat det i föregående terzin sagda.

V. 38. "*Mot de bergen:*" mot apostlarne. Skriften kallar ofta Ordets första förkunnare *berg*, hvilket åter häntyder på det heliga berget och dess grundval, Christus. Ps. 121 v. 1: "*Jag lyfter min ögon upp till bergen, ifrå hvilkom mig hjelp kommer.*"

V. 39. Jfr v. 27.

V. 40. Apostelen Jacob tilltalar nu Dante.

V. 46—47. Samma frågor rörande hoppet, som Dante i förra sången besvarat rörande tron.

V. 48. *"Det andra sken:"* S:t Jacob.

V. 49. *"Och hon:"* Beatrix.

V. 52—53. Dante vill ej sjelf berömma sig af sitt fasta hopp och lägger fördenskull detta loford i Beatrix' mun. — *"Läs det i solen, som etc."* läs det i Gud.

V. 55. *"Ægypten:"* träldomens och landsförvisningens land, jorden.

V. 56. *"Jerusalem:"* barnaskapets hemvist, himmelriket.

V. 58—62. De tvenne första frågorne kan Dante, utan att synas fåfäng, sjelf besvara. När det säges att Jacob frågar, *"ej för att få veta,"* gäller det naturligtvis alla tre frågorne.

V. 67—69. I denna terzin besvaras frågan: *"hvad är hopp?"* Definitionen tillhör *Petrus Lombardus, Magister Sententiarum.* Han säger om hoppet: *"Est autem spes virtus, qua spiritualia & æterna bona sperantur, id est cum fiducia expectantur. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia et ex meritis præcedentibus vel ipsam spem, quam natura præit charitas, vel rem speratam, id est beatitudinem æternam. Sine meritis enim aliquid sperare non spes, sed præsumptio dici potest.* Pet. Lomb. Sent. lib. 3. cap. 26.

V. 70—78. I dessa terziner besvarar Dante den andra frågan: *"di onde a te venne?"* (hvarifrån fick du hoppet?)

V. 70. *"Rätt många stjernor:"* många upplysande skrifter.

V. 72. *"Högste Herres:"* Guds. — *"Högste sångare:"* konung David.

V. 74. Jfr Psaltaren cap. 9 v. 11.

V. 75. Utan kunskap om Gud fins ingen tro, utan tro intet hopp.

V. 76. *"Utur ditt bref:"* ur Jacobs bref. Commentato-

rerna äro ej ense om, hvilket ställe i Jacobs bref här påpekas. Philalethes anser Dante åsyfta Jac. cap. 1 v. 12. "*Salig är den man, som tåleliga lider frestelse; ty då han bepröfvad är, skall han få lifsens krona, den Gud lofvat hafver dem, som honom älska.*" Kopisch är af den tanken, att Dante haft för ögonen Jac. cap. 5 v. 7 & 8. "*Så varer nu tålige, käre bröder, in till Herrans tillkommelse. Si åkermannen väntar efter den kosteliga jordens frukt, tåleliga bedjandes, så länge han får ett morgonregn och aftonregn. Så varer ock J tålige och styrker edor hjerta, ty Herrans tillkommelse är när.*" Liksom i det anförda stället ur David hoppets *grund* angifves, så angifves hoppets *mål* i de ur Jacob anförda ställena, hvilka troligtvis båda föresväfvat Dante.

V. 79. "*En flamma:*" S:t Jacobs ande.

V. 82—84. Såsom den första martyren bland apostlarne är *Jacob* passande symbol af det i lidande och förföljelser framhärdande hoppet.

V. 88—90. Det mål, som gamla och nya testamentet satt för de själar, som älskat Gud, är Paradiset, hvari Dante då vistades.

V. 91—93. Jfr Esajæ cap. 6 v. 7 och 10: "*ty de skola dubbelt äga i deras land;*" och "*han hafver mig utiklädt med salighetens kläder.*" Med dubbel klädnad menar Dante troligtvis kropp och själ, andens dubbla beklädnad.

V. 94. *Din broder:*" Jacobs broder, Johannes.

V. 95—96. Jfr. Upp. B. kap. 7 v. 9: "*Sedan såg jag, och si, en stor skara, den ingen räkna kunde, af allom hedningom och slägtom och folkom och tungomålom, ståndande för stolen och för lambena, klädd i sid hvit kläder och palmer i deras händer.*" Här betecknas ännu tydligare målet för vårt hopp, föreningen med Gud.

V. 100—102. d. v. s. om ett sken, likt det, som nu syntes, lyste under den månad, som följer på vinter-solståndet,

under hvilken stjernbilden *kräftan* synes i öster vid solens nedgång, skulle solnedgången ej afbryta ljuset, utan hela månaden blifva som en enda dag. Skenet, som syntes, är S:t Johannis omhölje.

V. 106—107. *Detta ljusets glans:*" Johannes. — "*De två:*" Petrus och Jacob.

V. 112—114. "S:t Johannes, som hvilade vid Jesu bröst, och åt hvilken den korsfäste gaf det "*stora uppdraget,*" att vara hos Maria i sons ställe. Pelikanen skall enligt folktron, när någon af hans ungar blifvit dödad af en orm, öppna med sin näbb sitt bröst och återgifva den lifvet med sitt blod. Derföre finner man ofta vid Crucifixet Pelikanen med dess ungar, som symbol.

V. 118—123. Dante fäster sin blick så skarpt på Johannis ljusgestalt, emedan han ville upptäcka om Johannes blott med själen eller äfven med kroppen var i himmeln. Med stöd af det ordet: "*om jag ville, att han skulle blifva, till dess jag kommer*" (se Joh. cap. 21 v. 22) hade den tanken rotfästat sig hos mången, att Johannes icke dött, utan blifvit med kropp och själ upptagen i himlen.

V. 127. "*Tvenne ljus:*" Christus och Jungfru Maria.

V. 128. "*Med sin dubbeldrägt:*" med kropp och själ.

V. 130. Genom tryckfel har ordet *nu* inkommit i denna vers och må derföre utplånas.

V. 132. "*Treenad ande:*" Petrus, Jacob och Johannes.

V. 136—139. Dantes villomening har som ett moln skjutit in mellan honom och Beatrix, fastän hon var honom nära och han i salighetens hemvist. Deraf blef hans själ skakad.

Tjugondesjette Sången.

S:t Johannes. — Examen rörande kärleken. — Adam.

Innehåll.

Dantes fruktan, att han förlorat synen, häfves af Johannes, som ur det bländande skenet tilltalar honom och råder, att han, tills han återvunnit sin syn, må tala och säga målet för sin själs sträfvande. Beatrix (symbolen af Guds ord) skall bota hans syn. Dante säger sig älska högst det goda, som gör allas fröjd och ära. På frågan: *"hvem har gifvit din själ denna rigtning?"* svarar Dante: *"verldsvisheten och uppenbarelsen:"* Aristotelis lära, Guds ord till Moses och äfven Johannes sjelf. Sedan Dante på ytterligare förfrågan af Johannes gjort honom och sig sjelf klart reda för alla de band, som fästa honom i kärlek vid Gud, återgifver Beatrix honom hans syn. Och nu ser han ett fjerde ljus stå framför sig. Beatrix säger, att i det ljuset dvaldes den första själ, som urkraften skapat. Dante beder då menniskoslägtets stamfader besvara sina tysta frågor, hvilka denne ser i Gud. Adam besvarar dem och omtalar, när han blef skapad och insatt i det jordiska paradiset; huru länge han qvarblef der; hvad som vållade hans fall; när han blef emottagen i himmeln och hvilket språk han talade.

Anmärkningar.

V. 2. *"Ur flammans sken:"* ur den flammans sken, der S:t Johannis ande dvaldes och som förbländat Dantes syn.

V. 7. Johannes frågar icke på samma sätt, som de tvenne andra apostlarne frågat rörande tron och hoppet, hvad kärleken är, utan blott hvilket är målet för din själs sträfvande. Själens sträfvande är kärlek, som kan rigtas till Gud eller från Gud. (Jfr. Skärs. S. 17 v. 91 o. ff.)

V. 10. *"Ty hon:"* Beatrix.

V. 12. Ananias botade medelst händers påläggning Paulus, som blifvit blind af glansen vid Christi uppenbarelse. Se Ap. G. cap. 9 v. 17 et 18.

V. 13—15. Det var en blick, som tände Dantes kärlek till Beatrix. Jfr. Inl. till Helv.

V. 16—18. Här är svaret på Johannis fråga. Det *Väl*, det goda, som är A och O, det första och det sista, d. v. s. Gud, är målet för mitt sträfvande d. ä. för min kärlek.

V. 19. *"Den samma röst:"* Johannis röst.

V. 24. *"Din båge:"* d. v. s. ditt sträfvande.

V. 25. *"Verldsvisheten:"* Philosophien.

V. 26. *"Auktoritet från plats, som denna:"* uppenbarelsen.

V. 28—30. Kärlek i allmänhet är själens dragning till det goda eller till det, som synes henne godt. (Jfr. Psych. Skizzen; Skärs. anm. vid S. 18). Kärleken till Gud (charitas) blifver således redan på philosophisk väg inpreglad hos oss; när vi neml. inse, att Gud är inbegreppet af allt godt, så måste vi äfven medgifva, att den högsta kärleken tillkommer Honom. Detta erkännande är derföre kärlekens källa; men äfven det blifver oss meddeladt dels af verldsvisheten, dels af uppenbarelsen.

V. 31. *"Det väsende:"* Gud.

V. 34—36. Den som inser *"den sanningen,"* som uttalats i v. 28—30, hvarpå *"beviset"* för att Gud förtjenar den högsta kärleken grundar sig, älskar ock Gud mera än något annat.

V. 37—39. Commentatorerna äro ej ense om hvilken den philosoph är, af hvilken Dante undfått omtalta sanning. Meningarne äro delade mellan Aristoteles, Plato och Dionysius Areopagita. De flesta antaga, att denna sanning uppgått för Dante ur följande yttrande af Plato i Symposium: "Jag anser kärleken (Eros) vara det äldsta af alla väsenden, och varande det äldsta är han för oss orsaken till de högsta dygder."

V. 40—42. Jfr. Exodus cap. 33 v. 18—19. Moses sade till Herren: "*Låt mig då se dina herrlighet.*" Och Herren sade: "*Jag vill låta allt mitt goda gå fram före ditt ansigte,*" — i hvilka språk således *inbegreppet af allt godt* framställes liktydigt med *Herrans herrlighet.*

V. 43—45. Jag undfick den sanningen äfven af dig, Johannes, som i första capitlet af ditt Evangelium säger: "*I begynnelsen var ordet och ordet var när Gudi och Gud var ordet,* o. s. v." i hvilket christendomens djupaste hemlighet, "*det af Guds ära, af hvilket jorden såg intet,*" treenighetsbegreppet och ordets födelse från evighet klarast förkunnas. Svårt är att inse, huru Dante ur detta capitel mera än ur nästan hvarje annat capitel i nya testamentet, fått lära den sanningen, att Gud är det högsta goda. Den läres dock äfven deraf.

V. 51. Originalet har:

"*Con quanti denti questo amor ti morde.*"

Meningen är, huru många motiver har den kärleken, som värmer dig.

V. 52. "*Christi örn:*" Johannes. Af de fyra djuren i Hesekiels syn är örnen symbolen af Johannes, tjuren af Lucas, lejonet af Marcus och menniskan af Mattheus.

V. 64. "*De bladen, som etc.:*" de skapade varelser, som finnas i hela verlden.

V. 72. "*Från hinna och till hinna:*" neml. i ögat.

V. 73. d. v. s. och den vaknade förskräckes af allt, som han ser.

V. 76—78. Meningen är otvifvelaktigt denna: sedan Dante förtydligat för sig Guds kärlek och fått den klar för sig, försvann hans förbländning och Guds ord (Beatrix) öppnade för hans blick en oändelig synkrets.

V. 81. "*Ett fjerde ljus:*" de tre första ljusen voro Petrus, Jacob och Johannes.

V. 83. *"Den första själ:"* Adams själ.

V. 97—102. Liksom ett djur, t. ex. en hund, med sitt yttre omhölje ger tillkänna sin inre känsla, gaf Adam medelst den honom omgifvande flammans rörelse tillkänna, huru det gladde honom att göra Dante till viljes.

V. 103—108. Gud känner allt, derföre kan Han äfven liksom återspegla kunskapen om allting för dem, som blifva värdige att åskåda Honom; men ingen spegel kan fullkomligt återspegla Honom, emedan ingen spegel kan fullkomligt upptaga Honom i sig.

V. 109—114. Adam såg i Gud, att fyra frågor rörde sig i Dantes själ: 1) Huru lång tid har förrunnit sedan Adam skapades och insattes i det jordiska paradis, från hvilket Beatrix fört mig hit upp? 2) Hur länge var Adam i Paradiset? 3) Hvarföre förtörnades Gud så, att han utdref Adam? 4) Hvilket språk talade Adam?

V. 115—117. Adam besvarar i denna terzin *tredje* frågan. Adam var på jorden 930 år och 4302 år i Limbus, hvarifrån han uttogs, då Christus nedersteg till helvetet. Således antager Dante från Adams skapelse till Christi död en tiderymd af 5232 år.

V. 124. Med denna vers börjas besvarandet af fjerde frågan.

V. 125—126. d. v. s. före den Babyloniska tornbyggnaden.

V. 139—142. Med dessa versar besvaras Dantes *andra* fråga. Kyrkofäderna och de äldre theologerna hade olika tankar rörande den tid Adam vistades i paradiset. Några antogo, att Adam syndade och blef fördrifven ur paradiset samma dag, som han blef skapad. Andra antogo en längre tid mellan dessa händelser. De senare bestämma denna tid till 1, 8, 40 dagar eller 34 år. De tvenne sista talen hafva afseende på tiden för Christi fastande och på Hans lifstid. Ba-

silius, Damasus, Augustinus och Ambrosius hafva hyllat denna mening. Efter den motsatta åsigten blifver tiden bestämd till 7 eller 10 timmar. För detta påstående ligger följande antagande till grund. Adam blef skapad Fredagen tidigt på morgonen kl. 6, dagens första timma; tredje timman derefter insattes han i paradiset; vid middagstiden syndade han; tredje timmen efter middagen kom Gud i paradiset, och timmen derefter blef Adam fördrifven derifrån. Enligt denna beräkning var Adam 7 timmar i paradiset. Antager man, att Adam genast, då han skapats, försattes i paradiset, var han der åter 10 timmar. Äfven i dessa timmar har man funnit en mystisk öfverensstämmelse med Christi lidandes historia; ty Christus blef om Fredagen vid soluppgången inställd för Pilati domstol, kl. 9 (den tredje timmen) förd ur Jerusalem; från kl. 12 till kl. 3, syndens timme, hängde han på korset, och på den timmen, då Adam blef fördrifven, införde han röfvaren i paradiset. För denna mening tala Irenæus, Cyrillus, Epiphanius m. fl. Af Genesis (se cap. 3 v. 8.) är det endast klart, att Guds röst hördes i lustgården efter syndafallet på eftermiddagen. — Dante antager Adams vistande i paradiset hafva varat sju timmar; men räknar från *första* timmen, kl. 6 på morgonen, till den, som på eftermiddagen (*"då solen sackar"*) är näst efter den *sjette* (middagstimmen), d. v. s. kl. 1.

Tjugondesjunde Sången.

S:t Petrus. — Uppstigandet till nionde sferen eller Primum Mobile.

Innehåll.

Den helige Petrus förebrår allvarligt och strängt sina efterträdare på den apostoliska stolen deras girighet, under det

hela den himmelska härskaran deltager i hans rättvisa harm. Sedan Petrus talat detta, stiga med honom alla honom omgifvande flammor högre upp i himlen. Beatrix beder Dante kasta åter sin blick ned mot jorden och se, huru högt han stigit, sedan han första gången såg dit ned. Derefter lyftas de upp till nionde himlen, och Beatrix beskrifver för honom denna himmels natur och egenskaper. Från åskådningen af denna himmels Gudomliga fullkomlighet öfvergår Beatrix till betraktandet af menniskornas uselhet och förvändhet, som med sina begär eftersträfva låga och förgängliga ting; men — tillägger hon — menniskorna afvika så från den rätta vägen, emedan de sakna en ledare, mäktig att styra dem. Sången slutas med profeterandet om en sådan styresmans snara ankomst.

Anmärkningar.

V. 10. "*De fyra ljus:*" Petrus, Jacob, Johannes och Adam.

V. 11. "*Och det, som först:*" Petrus.

V. 13—15. Redan förr har det talats om Jupiters silfverhvita och Mars' blodröda skimmer. Dante vill säga, att den förändring, som försiggick i Petri ljusomhölje, var som om Jupiter hade antagit Mars' blodröda flammande. Den inre meningen förstås, när man erinrar sig, att Dante låter rättvisan throna i Jupiter och att Mars är krigsgudens stjerna. Petri rättvisa dref honom till den harm, som han i det efterföljande uttalar.

V. 19—21. Petrus är den talande. Du undre icke, att jag skiftar färg; ty vid det jag nu har att säga, skall du få se alla de andra själarne skifta färg af harm.

V. 22—27. d. v. s. min (Petri) stol står ledig inför Christi ansigte, ty på den sitter en sådan person, som gör min graf (Rom, der Petrus är begrafven,) till en kloak, till lastens och liderlighetens hemvist, så att djefvulen fröjdas. Denna stränga straffpredikan mot påfvarne, sätter kronan på de an-

klagelser mot dem, hvilka Dante hört i åtskilliga himlakretsar. Ganska passande uttalas den af Petrus, den Romerska kyrkans grundläggare. Närmast är den rigtad mot Bonifacius den 8:de, som år 1300 innehade Petri stol, men hvars val ansågs ogiltigt af alla dem, som nekade giltigheten af Coelestini den 5:tes abdication (Jfr. Helv. S. 3. anm. vid v. 59).

V. 28. "*Med sådan färg, som etc.:*" Jfr. Ovid. Met. lib. 3. v. 184.

Qui color infectis adversi solis ab ictu
Nubibus esse solet;

V. 40—45. De här nämnde personer voro *alla* påfvar från christendomens första århundraden. *Linus* och *Cletus* (ej *Cretus*) voro de tvenne första Petri efterföljare; *Sixtus* och *Pius* lefde i det andra; *Calixtus* och *Urbanus* i det fjerde århundradet.

V. 46—48. Vi vilja icke, att påfvarne skola af verldsliga afsigter blanda sig i partistrider och gynna ett parti och förfölja ett annat. Detta har särskilt afseende på påfvarnes förhållande mot Guelfer och Ghibelliner.

V. 49—51. Att den påfliga fanan med Petri nyckelpar utvecklas i striden mot de otrogne, anser Dante rätt och tillbörligt; men att detta sker i strid mot de troende, ogillas och klandras af honom.

V. 52—54. Petri bild står i påfliga signetringen. Klandret rör missbruket af dispensationsrätten.

V. 58. "*Cahorser:*" *Jacobo d'Ossa*, född i Cahors, besteg år 1316 påfliga stolen, sedan den hade varit tvenne år ledig, och antog namnet Johannes den 22:dre. Namnet Cahorser användes af Dante äfven här som skymford. Jfr. Helv. S. 11 v. 50. och anm. dervid. — "*Gascogner:*" Påfven Clemens den femte, jfr. Helv. S. 19 v. 82—86 och anm. dervid.

V. 61—62. Dante anför i sin bok "*Il Convito*" Roms räddning genom Scipio i det andra Puniska kriget såsom en hän-

delse, hvilken tydligt bevisar Roms bestämmelse att blifva en verldsmonarki.

V. 64—66. Dantes själ, då den ännu var i kroppen, måste för dennas tyngd åter nederfara till jorden. — Dante tyckes liksom vilja urskulda sitt anfall mot påfvarne dermed, att han fått dertill en himmelsk befallning. — "*Beatus Petrus — de hominibus etiam adhuc in seculo viventibus plura peccata intonuit mihi præcepitque, ut ea, quæ de iis audieram, eis referrem.*" Alberici Visio §. 45.

V. 69. Solen står i Stenbockens stjernbild från medlet af December till medlet af Januari.

V. 78. "*Med himlabågen:*" med fixstjernhimmelns rörelse. Dante befann sig nu i denna himmel i tvillingarnes stjernbild.

V. 79. Dante hade en gång förr sett ned, jfr. S. 22 v. 127 o. ff.

V. 80—81. "*Första Clima:*" (il primo Clima) är den heta zonen. Ptolemæus antager dess slut under 20 grader nordlig bredd.

V. 82—83. Jfr. Helv. S. 26 v. 91 o. ff.

V. 84. Phœniciens strand, der den hvita tjuren, hvartill Jupiter förvandlat sig, bestegs af den sköna Europa, Agenors dotter.

V. 85—86. I söder från tvillingarnes tecken följer oxen och sedan väduren, i hvilken solen befinner sig vårdagjemningstiden. Då vi nu redan hunnit några dagar förbi den, säger Dante rätt, att solen rör sig under hans fötter mer än ett tecken ("*un segno e più*") från tvillingarne. Vid denna solens ställning måste nödvändigt en del af det lilla klotets bebodda land, då det betraktades från Dantes ståndpunkt, vara höljd af mörker, hvilket han vill säga med dessa tvenne versar.

V. 88—96. Beatrix förskönas åter; en följd af hennes uppstigande till nionde kretsen, *primum mobile.*

V. 98. "*Ledas barn:*" Tvillingarne, Castor och Pollux, den stjernbilden, med hvilken Dante kringsvängt.

V. 99. "*Till snabbast kringsvängd himlarund:*" Primum Mobile, nionde himlasferen.

V. 100—102. Primum Mobile, som äfven kallas kristallhimmelen, *coelum diaphanum*, har ingen stjerna, utan består blott af genomskinlig glans, öfverallt likadan. Derföre kan icke Dante här, som i fixstjernhimmelen, uppgifva det ställe, på hvilket han inträdt i denna himlasfer.

V. 106—108. De lagar, enligt hvilka verldsalltet rör sig kring sitt fasta, orörliga centrum (jorden), utgå från primum mobile, sättas derifrån i verkställighet.

V. 109—111. Primum mobile har ej annan plats än i Guds andeväsende. De andra sfererna hvälfva sig enhvar lägre inom den högre angränsande sferen; Primum mobile undfår omedelbarligen af Gud den kärlek, hvaraf denna himmel kringsvänges, och den kraft, "*som ges enhvar*," d. v. s. som af denna himmel meddelas enhvar af de underlagde himlarne, himmel från himmel.

V. 112. "*En krets af ljus och kärlek etc.*" Empyrèen. "*Den:*" primum mobile; — "*och Han:*" Gud — "*Coelum Empyreum totum includit et extra eum nihil est in loco, sed solum in mente divina, quæ movet sic in 24 horis istud nonum coelum, movens omnes alios coelos secum per oppositum.*"

V. 115-118. "*Ej annan rörelse är dennas mått: Men etc.*" Denna himmels (*primum mobile*) rörelse är ej känd som snabb eller trög, eller är ej mätt af någon annan rörelse; men är sjelf hvarje annan rörelses mätare. Då vi bestämma alla rörelsers mått efter solens dagliga rörelse, delad i timmar, minuter o. s. v.; och då denna rörelse enligt Skolastikernas och äfven Dantes system vållas och bestämmes af inverkan från primum mobile, följer, att denna himmel, sjelf mätt af ingen, är alla de andra rörelsernas första mått. Den är deras grundtal

V. 118—120. Då tiden kan mätas endast efter himlens omlopp, och alla himlar erhålla sin rörelse från *primum mobile*, så *"har tiden sin rot i kärl, som detta,"* d. v. s. i denna himmel, och *"sina löf"* d. v. s. de delar, hvari den kan indelas, i de andra himlarne.

V. 121—124. Från åskådandet af denna den nionde himmelens Gudomliga fullkomlighet öfvergår Beatrix till betraktandet af det förderf, hvari menskligheten nedsjunkit genom att låta sig fångas af syndiga begärelser, säger (v. 140—141), att denna olycka härleder sig derifrån, att ingen styresman finnes på jorden, och slutar med den profetian, att snart ett lyckligare tillstånd skall inträda. För att spåra den tankegång, som här ledt Dante, må vi erinra oss det som i Inl. till Helv. är sagdt rörande hans bok *"de Monarchia."* Dante påstår, att endast derigenom, att denna verldens inrättning följer inrättningen af himlens kretslopp, kunna frid och sällhet finnas på jorden. Liksom himlarne hafva *primum mobile* och en *primus motor*, hvarifrån all ordning kommer, så skall jorden hafva en verldsmonarki och en verldsmonark. Det var således en naturlig tankegång hos Dante, att han vid inträdet i primum mobile kommer att tänka på, huru menskligheten, som ej styrdes af någon sådan enhet och ordning, afvikit från sin bestämmelse.

V. 126. *"Utaf det slask, som etc."* — *"la pioggia continua,"* det allmänna förderfvet.

V. 130—135. Dante förebrår sin tid en otyglad sinlighet och en kärlekslöshet, märkbar i de eljest ömmaste förhållanden.

V. 136—138. *"Dottern till den etc."* till solen. Menskligheten är solens sköna dotter. Om solen säger Dante S. 22 v. 116, att hon ger lifvet åt allt dödligt, och bland det dödliga är menniskoslägtet det skönaste och högsta; men denna sköna dotter, som först var *hvit* d. ä. oskyldig, är nu *svart* d. ä. syndbesmittad.

V. 142—143. Man hade redan på Dantes tid, och innan Gregorius den 13:de förbättrade kalendern, anmärkt, att året ej innehöll fullkomligt 365 dagar och 6 timmar, utan att deri brast den lilla *"hundradel'n som j ej akten på,"* och att man måste, för att göra årsberäkningen rigtig, låta hvart hundrade år en dag bortfalla ur räkningen. Gregorius lät derföre år 1582 tio dagar bortfalla ur räkningen och skref efter den 4:de October den 15:de i stället för den 5:te. Då detta på Dantes tid ännu icke skett, förutsatte han, att Januari skulle med tiden blifva en vårmånad. Förr än detta fall kunde inträffa, måste dock tusentals år förrinna. Med denna periphrasen vill Dante säga *"innan kort;"* liksom vi i dagligt tal säga, att något skall ske innan tusende år gått, när vi mena, att det skall ske snart. Så säger Petrarcha i Trionfo d'Amore, cap. 1;

Ben sa, ch'il prova, fiati cosa piana
Anzi mill' anni.

V. 144. *"Skola ryta:"* *(Ruggeràn;)* ordet ryta brukas i den heliga skrift i samma mening som här neml. låta ett väldigt rop nedskalla mot jorden: se Jerem. cap. 25 v. 30: *"Herren skall ryta utu höjdene och skall låta höra sin dunder utaf sine helige boning: Han skall ryta etc."*

V. 145—148. Af den förespådda tiden väntar Dante tveggehanda: först, ett bättre ledande af menniskoslägtet mot dess mål utaf en mägtig styresman, och sedan en moralisk förädling af detsamma. Det förra förkunnar han under bilden af en flotta, som, af vidriga vindar bortförd från sitt mål och förskingrad, föres, styrd af en duglig Amiral, åter in på rätta farleden, och det senare under bilden af en äkta frukt på mensklighetens träd i motsats till den i v. 124—126 omtalta frukten. Af hela detta ställe tycker man sig kunna se, att Dante väntar, att denna reform skall tillvägabringas genom återställandet af den påfveliga och kejserliga maktens jemvigt medelst förstärkandet af denna senare. Detta måste dock utgå från en verldslig reformator och icke från en an-

delig, som Kopisch förmenar. Flera commentatorer tro, att Dante fäster detta hopp vid kejsar Henrik den 7:des ankomst till Italien.

Tjugondeåttonde Sången.

De Himmelska Hierarchierna.

Innehåll.

Sedan Dante blifvit undervisad af Beatrix rörande de dödliges förvillelser, ser han en i hennes ögon afspeglad glans, vänder sig och ser öfver sig en skimrande ljuspunkt, som ej intager något rum, så att den minsta stjerna skulle synas bredvid den stor som en måne; men densamma är tillika så bländande, att Dantes blick ej uthärdar att betrakta den. Denna intet rum intagande ljuspunkt är den fullkomliga enheten, Gud. Kring denna ljuspunkt, för hvilken Dante måste tillsluta sina ögon, såg han, huru nio ljuskretsar, liksom mångårdar, bildade sig, den ena vidare än den andra, hvilka svängde sig snabbare och klarare, ju närmare de voro sin medelpunkt. Beatrix underrättar honom nu om de tre himmelska Hierarchierna, hvari de nio englachörerna, som lyste för honom i de nio ljusa kretsarne, voro indelade. Den helige Dionysius Areopagita kunde på jorden förkunna denna glada hemlighet, emedan han blifvit derom underrättad af apostelen Paulus, som hade sjelf åskådat den, då han blef uppryckt till tredje himmelen (2 Cor. cap. 12 och v. 4). Beatrix tillägger, att den helige Gregorius hade, då han afvek från Dionysii lära, blifvit införd i allehanda förvillelser, hvilka han sedermera häruppe belett, då han medelst åskådningen fått öfvertyga sig om rätta förhållandet.

Anmärkningar.

V. 1. "*Så hon:*" Beatrix.

V. 10. Dante ser i Beatrix' öga, liksom i en spegel, den ljuspunkt, om hvilken här talas, och vänder sig och blickar uppåt, för att sjelf omedelbarligen varseblifva den.

V. 14. "*Den rund:*" den hvälfda himmel.

V. 19—21. Är denna punkt, hvilket strax visar sig, en uppenbarelse af sjelfva Gudomen, så måste den, för att vara en fullkomlig sinnebild af Guds enhet och odelbarhet, äfven vara en blott mathematisk punkt, och bredvid den måste äfven den minsta stjerna synas så stor som månen i jemförelse med andra stjernor.

V. 22—24. Liknelsen är tagen från den såkallade mångården, som närmast omgifver månen då, när dunsterna äro tjockast och den öppning, genom hvilken månstrålarne framtränga, är minst.

V. 27. "*Den rörelse:*" Kristallhimmelns rörelse; den rörelse, hvarmed primum mobile, der Dante nu befinner sig, svänger kring jorden.

V. 38. "*Den rena gnistan:*" ljuspunkten, Gud.

V. 41—42. "*Af denna punkt:*" af denna ena, intet rum intagande andeliga kraft, som sjelf orörlig sätter allt i rörelse, bero himlarne och hela naturen.

V. 43—69. Då Dante ser dessa himmelska kretsars ordning, tyckas honom den materiela och den immateriela verlden ("*afbilden och urbilden*") olika hvarandra i det hänseendet, att den senares kretsar kringsvänga hastigare, ju närmare de äro sitt centrum, då deremot förhållandet är motsatt med den förras sferer. Den krets, som han här såg närmast sitt centrum, ljuspunkten, kringsvängde hastigast, då deremot den himmel kringsvänger hastigast, som är längst från sitt centrum, jorden. Denna synbara motsägelse förklaras så af Beatrix: I den materiela verlden är en sfer trång eller

vid i mån af den kraft, som inifrån utvidgar den. Ju större och vidare den derföre är, dess större är den kraft den emottagit. En större kropp rymmer derföre en större godhet, om hvarje del har fått sin fyllnad deraf. Men i den immateriela verlden är hvarje krets desto förträffligare och rymmer allt mera kraft, ju närmare den är sitt centrum, Gud. Så motsvarar den första kretsen der, som är Seraphim, den nionde sferen i den materiela verlden eller primum mobile; den andra, cherubernas krets, motsvarar den åttonde sferen, eller fixstjernornas himmel o. s. v.

V. 70—71. Den krets, som tar med sig verldsalltet, är primum mobile.

V. 72. Den kretsen, som älskar mest och har mest vishet, är Seraphernas krets.

V. 73—78. Om du mäter kraften och icke vidden af dessa englakretsar, som svänga kring den orörliga ljuspunkten, skall du finna, huru hvarje himlasfer står i detta hänseende i underbar correspondens med sin ledande engel, sin intelligens, så att större sfer styres af större kraft, mindre sfer af mindre kraft. Då här talas (v. 78) om en intelligens för hvarje sfer, så är detta Nyplatonikernas och deras efterföljares sätt att tala, då de christlige Skolastikerna deremot tilldela hvarje himmel en englakör och minst en särskilt engel för hvarje rörelse. Intelligenserna, himlasferernas irörelsesättande och ledande englar, inneslutas i dessa kring ljuspunkten svängande kretsar.

V. 79. Enligt Brunetto Latini har hvar och en af de fyra vindarne tvenne bivindar, hvilka liknas vid blåsandet ur högra eller venstra kinden. Då nu talas om nordanvinden (Boreas) och den vind, som utgår från *den mildaste af hans kinder*, menas här nord-nord-ost, som enligt samma Brunetto "*ristringe piogge e nuvole.*"

V. 93. "*Fördubblad schackspelsruta:*" en anspelning på den bekanta berättelsen om uppfinnaren af schackspelet, hvilken anhöll att erhålla såsom belöning af Persiska konungen,

åt hvilken han meddelade sin uppfinning, så många hvetekorn, som skulle uppkomma, om man på första rutan på schackbrädet lade ett korn och på hvar och en af de följande dubbelt så många, som de der lågo på den näst föregående rutan, då det efter Philalethes' beräkning skulle uppkomma det ofantliga talet 18,446,744,073,709,551,615. Större, menar Dante, var likväl antalet af de gnistor, som uppstego från Englakretsarne vid den af Beatrix uttalade sanningen.

V. 94—96. Den här uttalade åsigten, att Englarne alltid fasthållits och fasthållas kring den fasta punkten, kring Gud, tyckes strida mot den här ofvan omtalta upplösningen af dessa Englakretsar i otaliga lysande gnistor och mot det antagandet, att Englarne blifva sända af Gud till åtskilliga förrättningar. Ett ställe hos *Thomas ab Aqvino* torde förklara detta. När det göres mot den satsen, att englarne utsändas *(mittantur)*, den invändningen, att en sådan yttre handling måste störa deras contemplation, svarar Thomas, att sådant vore väl fallet med oss, som, för att vara verksamma i det yttre, måste vända oss till de sensitiva krafterna, hvarigenom all ren åskådning *(contemplatio)* förhindras; men hos englarne regleras den yttre verksamheten endast af den intellectuela verksamheten, så att åskådningen icke blifver afbruten. Fortvarar nu denna contemplation oupphörligt, oaktadt all yttre verksamhet på andra ställen, så förblifva ju englarne alltid qvar i denna andeliga kretsrörelse kring *den ena punkten*, om de än hvarsomhelst annorstädes yttra sin verksamhet.

Summa Theol. Pars I. Qv. 112 art. 1.

Vi böra dervid äfven icke förgäta, att, efter samme Thomas' lära, när det blifver sagdt om englarne, att de befinna sig på ett ställe eller röra sig från ett ställe till ett annat, detta sker i annan mening, än med kroppsliga väsenden. När man talar om en engels närvaro på ett ställe, så betyder detta, säger Thomas, icke en beröring af dimensioner *(contactus dimensivæ quantitatis)*, utan ett användande af kraft på något

visst ställe *(applicatio virtutis ad aliquem locum)*. Så är äfven dess localrörelse endast kraftens successiva användande på skiljaktiga ställen. Om derföre Thomas än antager, att en engel blott kan vara på ett ställe åt gången, så utesluter detta likväl icke, att hans alltjemt fortvarande andeliga rörelse kring Gudomen fortfar jemte hans verksamhet på ett bestämdt ställe i universum; ty den förra är ingen englarnas verksamhet, utan snarare ett inverkande på dem, hvilket är orsaken till allt deras verkande.

V. 97—99. Till närmare förklaring af dessa och följande versar må tjena följande ur Philalethes hemtade framställning rörande den theori, som hos kyrkans skriftställare hade utbildat sig beträffande de himmelska andarnes åtskilliga ordningar eller chörer.

Till sitt första ursprung har denna theori sin rot i tvenne Paulinska ställen. I brefvet till de Epheser, cap. 1 v. 21, heter det: "*Christus har blifwit upphöjd öfver all förstadömen, välde, makt, herradömen*," och på ett annat ställe i brefvet till de Colosser, cap. 1 v. 16, säges: "*genom Sonen äro allting skapade, synliga och osynliga, vare sig throner eller herrskap eller förstadöme eller öfverhet.*" Här hafva vi således redan namn på 5 klasser af himmelska andar. Till dessa bifogas ännu såsom högre ordningar de i Gamla Testamentet ofta förekommande Seraphim och Cherubim, och som lägre ordningar Englar och Erkeenglar, hvilket sednare ord äfven någon gång förekommer i Nya Testamentet. På detta sättet kom man till antagandet af 9 engla-chörer; men detta var icke nog för de speculativa andarne; de ville äfven veta, i hvilken ordning dessa 9 afdelningar följde på hvarandra med hänseende till deras salighet och fulländning, och hvilken den inre grunden var för denna 9-delning, och hvilka de särskilte chörernas egendomligheter voro, äfvensom betydelsen af deras namn.

Största anseendet i detta ämne njöt den ofta citerade, Dionysius Areopagita tillskrifna, boken: "*de cœlesti hierarchia.*"

Näst den plägar citeras en Homilia af Gregorius den store (Lib. 2 Homil. in Evang. 34).

Dessa båda auctoriteter afvika redan något från hvarandra i ordnandet af chörerna. Dionysius Areopagita ordnar dem på följande sätt:

Första Hierarchien:

Seraphim.
Cherubim.
Throner.

Andra Hierarchien:

Herradömen (*Dominationes*).
Krafter (*Virtutes*).
Makter (*Potestates*).

Tredje Hierarchien:

Furstendömen (*Principatus*).
Erkeenglar.
Englar.

Gregorius deremot, som förbigår indelningen i 3 Hierarchier, ordnar de 9 chörerna på följande sätt: Seraphim, Cherubim, Throner, Herradömen, Furstendömen, Makter, Krafter, Erkeenglar, Englar. — Man ser, att endast Krafter och Furstendömen här hafva ombytt plats.

Olikheten kommer sannolikt deraf, att Dionysius tog stället från brefvet till de Epheser att hålla sig vid, då han förutsatte, att Aposteln här anför ordningarna nedifrån och uppåt; Gregorius höll sig deremot vid Colosserbrefvet under den motsatta förutsättningen och med införandet på godtycklig plats af de der icke omtalta *krafterna*.

Dante antager ännu en annan ordning i "*Convito*," neml. följande: Seraphim, Cherubim, Makter, — Furstadömen, Krafter, Herravälden — Throner, Erkeenglar, Englar. Det synes, att han hållit sig vid ordningen i Colosserbrefvet, likväl under antagandet af en uppräkning nedifrån och uppåt. Detta är ett af de många ställen, som man anför derföre, att de

motsäga ställen i *Divina Commedia*, såsom bevis mot *Convito's* äkthet, men som dock ej bevisa annat, än att Dante skrifvit sin Divina Commedia senare och i den upptagit med flit sina förändrade åsigter såsom ett berigtigande af dem han förr haft.

Hvad de öfriga här omnämnda punkter angår, har Thomas ab Aqvino i sin Summa Theol. Pars I. Quæst. 108 sammanställt och närmare utvecklat båda systemerna och funnit den hufvudsakliga skillnaden deruti, att Dionysius Areopagita i sin indelning af chörerna mera haft afseende på den andeliga functionen och Gregorius mera på den yttre verksamheten. Endast medelst ledningen af denna utveckling kan man ock af Pseudoareopagitens ofta temligen obegripliga ordsvall få en mening, som kanske icke alltid ligger deri, utan gifvits det af Thomas. Vare dermed huru som helst, kärnan af den Dionysisk-Tomistiska åsigten låter sig sammanfattas på ungefärligen följande sätt.

Hierarchi är en helig ordning eller, som Thomas säger, ett heligt rike *(sacer principatus)* af andar, hvilkas ändamål är, att genom åskådning blifva, så mycket det är dem tillåtet, lika Gud i Hans fullkomlighet. I ett sådant rike, i en sådan ordning skola de enskilta, liksom speglar, upptaga och återstråla det emottagna ljuset, eller de skola å ena sidan blifva renade, upplyste och fulländade, å andra sidan rena, upplysa och fulländа. Hela andeverlden, menniskor och englar, är i grunden och i förhållandet till Gud, dess högsta ledare, *en* Hierarchie. Men liksom i *ett* rike, när man icke ser på herrskaren utan på de beherrskade, kunna vara på visst sätt flera riken, hvilka på olika sätt blifva beherrskade af densamma (t. ex. åtskilliga städer och provinser, som blifva styrda efter olika lagar), så kunna vi äfven särskilja i andeverlden åtskilliga Hierarchier. Så skiljer sig redan de menskliga själarnes Hierarchie från englarnes, då de förra emottaga den Gudomliga upplysningen genom sinliga bilder, de senare i intelligibel renhet. Men äfven bland englarne är en skillnad, då de *högre* englarne emottaga deras kunskap ur mera allmänna, deras

väsen infödda idéer, än de *lägre*. Här kan man nu åtskilja trenne hufvudgrader, efter hvilka de trenne Hierarchierna indelas. Den första och högsta Hierarchien känner tingen i den första allmänna orsaken, som är Gud sjelf, hvarföre äfven Dionysius säger, att den är liksom i Guds förgård. Den andra Hierarchien känner dem i de allmänna skapade orsakerna, i hvilka redan en viss mångfald gifver sig tillkänna. Den tredje Hierarchien känner dem i användandet af dessa allmänna orsakerna på det enskilta, i kraft af hvilka detta beror af sin särskilta orsak. De väsendtliga fullkomligheterna äro gemensamma för alla saliga andar, hvarföre de äfven i anseende till sitt väsende blifva kallade himmelska varelser *(essentiæ coelestes)*, i anseende till sin kraft himmelska krafter, och i anseende till sin verksamhet englar. Men dessa gemensamma fullkomligheter besitta de dock i olika grad. En egenskap kan nemligen på treggehanda sätt blifva tillskrifven ett väsende: *per proprietatem*, d. ä. när egenskapen motsvarar väsendets natur; *per participationem*, d. ä. när egenskapen tillskrifves det icke fullkomligt utan blott i ett visst mått, t. ex. i skriften blifva vissa heliga män kallade Gudar; ändtligen *per excessum*, d. ä. när en egenskap tillkommer ett väsende i högre grad, än uttrycket säger, hvilket t. ex. gäller om de namn, som vi gifva det högsta väsendet. Men man måste benämna ett väsende efter de egenskaper, som det besitter *per proprietatem*. Men nu gifves det bland englarnes fullkomligheter äfven högre och lägre. De högre Engla-ordningarne besitta de högre fullkomligheterna *per proprietatem* och de lägre *per excessum*, hvaremot de lägre ordningarne besitta de högre fullkomligheterna *per participationem* och de lägre *per proprietatem*. Derefter skola nu de åtskilliga ordningarne i englarnes chörer bestämmas, och derifrån de lägre ordningarne i hvarje Hierarchie få sina namn af det, som är gemensamt för hela Hierarchien.

Så häntyder redan i första Hierarchien namnet *Throner*, som den lägsta ordningen i densamma har, på det för hela

Hierarchien gemensamma, nemligen på det omedelbara kännandet af den högsta orsaken. Gud har nemligen af sin nåd tagit liksom sitt säte i dem, och upphöjt dem öfver alla ting, liksom en *thron* öfver alla säten. Deremot är i *Cherubim*, hvilkas namn skall betyda *"utgjutning af visdom,"* den högsta contemplation af Gudomen företrädesvis förhanden; i *Seraphim* åter, hvilkas namn skall betyda *"uppvärmande,"* är den högsta fullkomlighet, kärleken.

Svårare är tydningen af namnen i den andra Hierarchien. *Makterna* karakteriserar, enligt Dionysius Areopagita, en disposition eftersträfvande Gudomens, i kraft af hvilken de icke blott sjelfva med obesegradt mod vända sig till det Gudomliga, utan äfven föra derhän dem som efterfölja dem; *krafterna* karakteriserar en fast orubblig manlighet; *herraväldena* ändtligen en frihet från alla lägre band och ett strängt herravälde — allt i efterhärmning af de motsvarande Gudomliga egenskaperna. Äfven här kan man finna, att noga taget erhålla *makterna* det allmänna i denna ordning, nemligen kännandet af den Gudomliga verldsplanen och medverkan för densamma, de andra båda ordningarne kraften och friheten såsom speciela attribut. Ännu tydligare anknyter sig det, som Thomas ab Aqvino säger härom, till den allmänna idée, som hade blifvit gifven om den andra Hierarchien. Namnen i den andra Hierarchiens ordning betyda alla en viss bestämmelse eller herravälde *(quandam dispositionem s. gubernationum)*, hvilket öfverensstämmer med det påståendet, enligt hvilket desamma kände allt genom de allmänna skapade orsakerna, således liksom i ljuset af den allmänna verldsplanen. Till ett herravälde hörer åter treggehanda: kännedom om det, som är att göra *(distinctio eorum, quæ agenda sunt)*, och detta är det egendomliga hos herraväldena; lemnandet af förmåga, att uppfylla det kända *(præbere facultatem ad implendum)*, och detta är det egendomliga hos *krafterna;* och ändtligen anordningen, huru det, som man känt, må kunna blifva utfördt, och detta är det egendomliga hos *makterna.* Äfven här kan man

inse, att det senare är det gemensamma för alla tre; ty om de högre englarne hemta sin kännedom ur en allmän idé, så är detta en fullkomlighet, icke en brist; de känna nemligen i denna allmänna idéen det enskilta, således äfven i det, som skall anordnas, anordningssättet.

I den tredje Hierarchien, som har tingens särskilta orsaker, liksom utförandet af den Gudomliga verldsordningen, till föremål för sin betraktning, är det klart, att *Englarne* såsom Gudomliga budbärare uttrycka i deras namn det gemensamma i hela Hierarchien, ja i de saliga andarnes alla nio chörer. Men *Furstendömena (principatus)* äro de öfversta anförarne af dessa gudomliga budbärare; *Erkeenglarne* äro liksom underanförarne, hvilka stå midtemellan dessa senare och de förra. Annorlunda är den indelningsgrund, hvilken Gregorius antager. Enligt hans uppfattning kallas Englar de, som förkunna ting af ringare betydenhet, och Erkeenglar de, som förkunna de högsta ting, såsom t. ex. Gabriels förkunnande om ordets menniskoblifvande. *Krafter* äro de, genom hvilka oftast tecken och under ske; *Makter de*, som i synnerhet hafva makt öfver onda andar; *Furstendömen* de, som anföra de goda andarnes härar; *Herravälden* åter de, som herrska öfver dem; *Throner* ändtligen de, i hvilkas midt Gud fäller sina domslut. Rörande *Cherubim* och *Seraphim* öfverensstämmer Gregorius med Dionysius.

Det, som Dante sjelf säger i *Convito* rörande detta ämne, skiljer sig från båda dessa theorier. Han antager att hvar och en af dessa tre Hierarchier företrädesvis betraktar en af de tre Gudomliga personerna, således den första fadren, den andra sonen, den tredje den helige ande. Då man likväl kan betrakta hvar och en af dessa tre Gudomspersonerna på trefaldigt sätt, nemligen i sig eller i dess förhållande till hvardera af de båda andra, så motsvarar detta niofaldiga betraktelsesätt de nio englachörerna således, att i den första Hierarchien betraktar den första fadren i sig, den andra fadren i sitt för-

hållande till sonen, den tredje fadren i sitt förhållande till den helige ande o. s. v.

För öfrigt tyckes mig denna åsigt stämma i hufvudsaken öfverens med den ofvan utvecklade Dionysisk-Thomistiska. Ty om den första Hierarchien åskådar allt i dess djupaste grundorsak, så sker detta visserligen närmast i åskådandet af första Gudomliga personen, som har grunden för sin tillvaro i sig sjelf. I åskådandet af den andra Gudomliga personen, visheten eller ordet, skådar den andra Hierarchien den stora verldsplanen. I åskådandet af den helige ande, kärleken, skådar den tredje Hierarchien utförandet af denna verldsplan.

(Dionys. Arcopag. de coelesti Hierarchin. cap. 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11. Thom. ab Aqv.: Summa Theol. Pars I. Quæst. 108. Gregor. in Evangel. Lib. 2. Homil. 34. Dante Convito pag. 125.

V. 100. *"Sina band:"* kärleken, som evigt fasthåller dem i Guds närhet, bildar liksom andeliga band, hvilka förena dem med den ofvan omtalta punkten, och ju starkare dessa band äro, ju fastare de liksom tilldragas, desto hastigare måste äfven deras kringsvängande vara.

V. 112—113. Den förtjenst, som uppkommer utaf nådens och den goda viljans samverkan.

V. 115. Vädurens stjernbild står om hösten, då träden mista sina löf, öfver horizonten. Ingen vädur, vill han säga, förstör englarnes prakt.

V. 129. De dragas sjelfva till Gud och de draga andra till Gud.

V. 136—140. Dionysius Areopagita hade fått veta, hvad han kände om de himmelska Hierarchierna, af Apostelen Paulus, som, då han blef uppryckt till den tredje himmelen, sjelf såg med egna ögon der allt, hvad han derom förkunnat.

Tjugondenionde Sången.

Englarnes skapelse och fall. — Philosophiens och kyrkans villfarelser.

Innehåll.

Beatrix ser i den Gudomliga sanningens spegel några tvifvel, som fått inrymme i Dantes själ. Dessa tvifvel löser hon och öfvergår sedan till ett ifrigt klandrande dels af sin tids sätt att philosophera och försvara sina satser, dels af några theologer och predikanter, hvilkas okunnighet och girighet förmådde dem, att i stället för Evangelii rena ord komma fram med sina egna usla hugskott och oförnuftiga uppfinningar.

Anmärkningar.

V. 1—8. Så lång tid, som solen och månen ("båda barnen af Latona") behöfva för att byta hemisferer, när de stå på himlen midt emot hvarandra, den ena under "*Vädurens*" och den andra under "*Vågens*" stjernbild, och båda hänga, som om de vägdes i Zeniths hand, så länge etc.

V. 9. "*Den ljusa punkten:* Gud.

V. 10—12. I Gud, i den ljuspunkten, der hvarje "*när*" och "*hvar*" står att läsa, såg Beatrix de frågor, på hvilka Dante önskade sig svar.

V. 13—15. Guds skapande verksamhet har icke det ändamålet, att skaffa sig sjelf någon fördel, ty Gud behöfver ej sina verk, utan den är ett utflöde från hans oändliga godhet och meddelsamhet, i kraft af hvilken den utstrålar sin fullkomlighet på andra väsen, för att uppenbara för sina med förnuft begåfvade skapelser sin tillvaro liksom i ett återsken.

V. 18. "*En ny kärlekskrans:*" neml. de nio englachörerna, som lågande i kärlek omgifva den Evige. Englarne

voro de första skapade varelserna och blefvo skapade *"förr'n tid, förr'n rum än fanns."*

V. 19—21. *"I begynnelsen skapade Gud himmel och jord. Och jorden var öde och tom och mörker var på djupet och Guds ande sväfvade öfver vattnet."*

V. 22—24. Dante syftar med de trenne skotten, som utgingo från tresträngad båge (en treenig Gud), på de skapade tingens indelning i trenne slag: 1) *creatura rationalis & spiritualis;* 2) *creatura corporalis & rationalis;* 3) *creatura corporalis*, eller englar, menniskor och den kroppsliga naturen. Det första slaget, Englarne, äro rena former *(särskilt form)* utan egentligt ämne. Det andra slaget, menniskorne, är *blandadt form och ämne* i förening. Det tredje slaget, den kroppsliga naturen, är *(särskilt ämne)* rent ämne, stoff. *"Och Gud såg på allt det han gjort hade, och si, det var ganska godt."*

V. 32—33. Englarne, som undfått ren form, fingo himlen till sitt hemvist.

V. 34. *"Det rena ämnet:"* jordmassan.

V. 35. *"Och de:"* himlarne.

V. 36. *"I midten:"* mellan Empyréen och jorden.

V. 37. Sedan Dante v. 13—36 talat om hela verldens samtidiga skapelse, talar han från och med denna vers i synnerhet om Englarnes skapelse och utvecklar grunderna för denna skapelses liktidighet med de öfriga skapelseakterna och vederlägger de invändningar, som kunna göras deremot.

Den helige Hieronymus har beskrifvit Englarne såsom skapade långt före den öfriga delen af verldsalltet; en åsigt, som Thomas ab Aqvino bestrider. Denne senare har, enligt Dantes mening, skriften på sin sida. Hieronymus säger i sin *Epist. ad Titum: "Sex millia nondum nostri orbis implentur anni; et quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, Throni, Dominationes, ceteræque Virtutes servierint Deo; et*

absque temporum vicibus atque mensuris Deo jubente substiterint." Thomas ab Aqvino i sin bok" *Summa Theol. P. I:ma Qu. 61. art. 3"* säger: *"Dicendum, quod supra hoc invenitur duplex sanctorum doctorum sententia, illa tamen probabilior videtur, quod angeli simul cum creatura corporea sunt creati. Angeli enim sunt quædam pars universi. Non enim constituunt per se unum universum, sed tam ipsi quam creatura corporea in constitutionem unius universi conveniunt. Quod apparet ex ordine unius creaturæ ad aliam. Ordo enim rerum adinvicem est bonum universi. Nulla autem pars perfecta est a suo toto separata. Non est igitur probabile, ut Deus, cujus perfecta sunt opera, ut dicitur Deuteron. 32, creaturam angelicam seorsum ante alias creaturas creaverit. Quamvis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipue propter sententiam Greg. Naziani, cujus tanta est in doctrina christiana authoritas, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præsumpserit, sicut nec Athanasii Documentis, ut Hieronymus dicit.*

V. 41. De Bibliska skriftställarne: såsom i Genesis c. 1 v. 1 och Syrachs bok c. 18 v. 1 enl. Vulgata: *"Qui vivit in æternum, creavit omnia simul."*

V. 43—45. Antager man, enligt det system, som Dante gillar, att Englarne äro de, som leda himlakropparnes rörelse, ligger det väl närmast att antaga, att de skapats liktidigt med verlden, då det icke är sannolikt, att Gud skulle hafva skapat Englarne så långt förr än deras ändamål kunde träda i verksamhet.

V. 46. *"Dessa kärleksband:"* Englarne.

V. 48. *"Tre eldar:* de trenne frågorne, hur, hvar och när Englarne skapats.

V. 49—51. Talet *"tjuge"* anser Kopisch användas här derföre, att Englarne föllo genom nio Englakretsar och nio himlakretsar till den nittonde, jorden, och nu äro liksom på den tjugonde platsen. *Våra element förvirrades af de fallna:* d.

v. s. de hindrade det jordiska ämnet i sin utbildning till den fullkomlighet, hvilken det ernått, om de ej fallit.

V. 52. "*Den andra,*" neml. Englaskaran, blef qvar i sin herrlighet. — "*Den konst etc.:* se föregående sång v. 25 o. ff. De svängde kring den lysande punkten, kring Gud.

V. 56. "*Hos honom:*" hos Dis, Lucifer se Helv. S. 34 v. 20 o. ff.

V. 58. "*De, som etc.:*" de goda Englarne.

V. 62. "*Sin förtjenst:*" Thomas ab Aqvino, hvars åsigter Dante hyllar, anser Englarnes liksom menniskornas *förtjenst* ligga endast i emottagandet af Guds nåd till sin förädling och i den fria viljans medverkan med densamma.

V. 64—66. Jfr. v. 112—113 i föregående Sång.

V. 70—81. Då de goda Englarne beständigt se *allt* i Gud, från hvilken de aldrig bortvända sitt ansigte, och då intet föremål ställer sig mellan deras syn och Gud, behöfva de ej något särskilt minne. Härmed förkastar Beatrix de stridigheter, som bland dåvarande Theologer voro gängse rörande Englarnes särskilta egenskaper.

V. 82—90. Beatrix klandrar i dessa terziner det fåfängliga sträfvandet, att vilja synas lärd, hvilket icke blott, vare sig med eller utan afsigt, öppnar vägen för falska och förvända meningar af mångfaldig art i philosophien, utan äfven, hvad hon förklarar vara svårare och värre, bringar Theologerne derhän, att de tillbakasätta och till och med förvrida den heliga skrifts enkla mening.

V. 103. "*Lap och Binder:*" Lapo och Bindi voro tvenne mycket vanliga förnamn i Florens på Dantes tid.

V. 106—108. De åhörare, som lemna sitt bifall åt sådana dåraktiga predikningar, vilja väl icke se den skada, som dessa vålla dem, men den skall dock icke uteblifva. Milton säger i sin Lycidas:

The hungry sheep look up and are not fed,
But swoll'n with wind and the rank mist they draw,
Rot inwardly, and foul contagion spread.

V. 109—111. Se Marc. cap. 16 v. 15. *"Går ut i hela verldene, och prediker Evangelium allom kreaturom."* — *"Den sanna grundval:"* evangelium, vår tros grundval.

V. 115—117. Jfr. Helv. S. 15. anm. vid v. 114. — Abraham a Sancta Claras predikningar äro anlagda på att väcka löje.

— "Tis pitiful
To court a grin, when you should woo a soul."
Cowper. Task. 6. 2.

V. 124—126. S:t Antonius, Eremiten, som väl bör skiljas från *S:t Antonius af Padua*, var stiftaren af Eremitlifvet i Ægypten. Hans qvarlefvor skola mer än hundrade år efter hans död hafva blifvit på ett underbart sätt återfunna och öfverförda till Constantinopel. I elfte århundradet blef en del af dem förd till Vienne i Provence. Legenden om detta öfverförande af Antonii qvarlefvor är följande. En mäktig grefve i den nejden, vid namn *Joscelin*, hade förbundit sig till en pilgrimsfärd till Jerusalem, men likväl alltjemnt uppskjutit uppfyllandet af sitt löfte. När han en gång, dödligt sårad i en drabbning, hade blifvit förd till en gammal den helige Antonii kyrka, drömde han, att en mängd af demoner kom, för att taga hans själ med sig för detta ouppfylda löftets skull; men den helige kom honom till hjelp och gaf honom befallning, att öfverföra sina qvarlefvor från Orienten. Underbart botad, skyndade grefven nu att anträda sin pilgrimsfärd och utbad sig på sin hemresa af den Grekiska kejsaren, hvilken han gjort stora tjenster, den helige Antonii reliqvier som belöning. Någon tid förde han och hans arftagare dessa omkring med sig, liksom en borgen för lycklig utgång, på alla deras tåg. Ändtligen fordrade påfven af dem, att de skulle nedlägga reliqvierna på något heligt rum. En viss grefve *Hugo*, byggde derföre till detta ändamål en stor kyrka icke långt från Vi-

enne. Snart berättades många underverk från detta ställe. Särdeles verksamma ansågos den heliges förböner för dem, som ledo af den såkallade heliga eldens onda. Äfven för den boskap, som blifvit angripen af dylik sjukdom, anropade man den helige Antonius. Vid kyrkan i Vienne uppstod fördenskull ett hospital för dem, som ledo af sådan sjukdom, och en orden inrättades till deras vård.

Den helige Antonius afbildas med ett svin vid sin sida. Grunden till denna symbol är måhända ursprungligen den makt öfver onda andar, som tillskrifves den helige i striden med dem. Måhända är det hans egenskap, som kreaturens beskyddare mot sjukdomar, hvilken gifvit anledning dertill. Af denna tro uppkom på flera ställen det besynnerliga bruket att underhålla ett svin på communens bekostnad, hvilket man då kallade den helige Antonii svin. Härpå syftar Dante och vill derigenom bestraffa det vinningslystna utbjudandet af vantro, då det under löftet om öfvernaturlig hjelp eller syndaförlåtelse söktes att komma åt folkets penningar och spannemålsbodar. Med "*andra ej så goda,*" som Antonii svin, menas de frillor, som underhöllos af den vinst, som vantron beredde munkarne. Med "*det falska mynt*" menas deras löften om syndaförlåtelse och andra deras försäkringar om nåd. — Dante rigtar med Antonii svin en pil mot föremålet för sin inrotade fiendskap, Bonifacius den 8:de, af hvilken dessa munkar år 1297 erhöllo sin ordensstadga stadfästad. Jfr. Mosheim Hist. Ecclesiæ Interna Sæc. XI Pars 2. cap. 2. §. 28.

V. 130. "*Den helga slägten:*" Englarne.

V. 133—135. Daniel säger, då han talar om Guds herrlighet: "*Och af honom utgick en lång eldstrimma: Tusende sinom tusende tjente honom och tio sinom hundrade tusende stodo för honom.* Daniels B. cap. 7 v. 10. Dermed antydes ett oräkneligt antal.

V. 136. "*Det första ljus:*" Gud.

V. 137—145. Hos hvar och en af dessa englar (*skim-*

mer), som emottagit ljus af Gud, blifver, i mån af dess älskande och verksamma åskådning, ingjuten mer eller mindre varmt brinnande fröjd. Här kunde Dante se fullheten af Guds rikedom, då Gud skapat så många speglar, hvarifrån Hans ljus lyser, och i hvilka han evigt utgjuter det, och likväl förblifver oförminskad densamme och evigt Ene.

Trettiende Sången.

Uppstigandet till Empyréen. — Den himmelska strömmen. — Den himmelska rosen.

Innehåll.

Liksom man icke mer ser stjernorna lysa, när solen gått upp i sin herrlighet, så försvinner nu för Dantes blick den himmelska härskaran för glansen från *en* punkt; men den öfvermäktiga herrligheten förbländar hans ögon, så att han ser intet. Dante vänder sig nu mot Beatrix (den Gudomliga läran) och ser henne klädd i sådan skönhet, att den öfversteg all mensklig fattning. Han är med henne i Empyréen. Sedan han återfått sin synförmåga, ser han liksom en ström af ljus, på hvars stränder skimrar en underbar vår. Ur strömmen flyga lifliga gnistor, som nedsänka sig i blommornas kalkar, återvända till strömmen, hvarur nya gnistor alltjemt uppflamma. Beatrix ser Dantes trängtande begär att begripa detta och säger till honom, att han, för att vinna ljus deri, måste dricka ur strömmen. Genast nedböjde han hufvudet till den, och knappt har han berört den med sina ögonlock, förrän strömmen får för honom ett helt annat utseende; gnistorne förvandlas till Englar och blommorna till gudfruktigas saliga själar, som intaga rundt omkring otaliga säten, hvilka omsluta hvarandra liksom bladen i en ros och blifva, liksom

dessa, ju ytterligare desto större. Som blomsterkullen speglar sig i vattnet vid dess fot, så spegla sig själarna i det ljus, som sväfvar öfver dem, i Herrans klarhets sken. Så otaliga och vida kretsarne än äro, kan Dante likväl se tydligt allt, det mest aflägsna så väl som det närmaste; ty der Guds klarhet omedelbart herrskar, der upphöra de lägre naturlagarnes kraft. Beatrix inför Dante i rosens midt och säger honom, att endast få platser ännu stå lediga. På en af dessa ser han en krona, som är bestämd för kejsare Henrik den sjunde. Med denne ädle kejsare jemför han den vinningslystne påfven Clemens den femte.

Anmärkningar.

V. 1—13. *Den sjette timman* är middagstimman. När denna timman inträder på 6000 mils afstånd från oss, så går solen upp för oss (Italien). När jordens omkrets indelas i 360 grader, och hvarje grad belöper sig till 60 mil, så har det hela ett omfång af 21,600 mil. Vid solens omlopp kring jorden, enligt Ptolemæiska och äfven Danteska systemet, falla på sex timmar 5,400 mil, hvilka här menas med de 6000 milen. När således den trakt af jorden, som är aflägsnad från oss vid pass en fjerdedel af jordperiferien, d. v. s. Indien, har middag, dagas det för oss. Här talas således om tiden före soluppgången. Derföre är talet 6000 så mycket mera passande, som det uttrycker noga taget 40 minuter före soluppgången. Vid soluppgången ligger skuggan vågrät (v. 2—3). — Stjernorna försvinna småningom för den annalkande solen. *Solens herrligaste tärna* (v. 7) är Aurora, morgonrådnaden. *Triumfen* (v. 10) är Englahären eller den segrande församlingen. *Punkten* (v. 11) är Gud. Englahären *(triumfen) tycktes* omgifva Gud, som dock *omger allt*. Gud är större än allt, fastän vi ej kunna tänka oss verlden annorlunda, än som om den omgaf Honom. Gud är på en gång liksom verldsalltets medelpunkt och periferi.

V. 14—15. **Så väl brist på någonting synligt som trängtan förde åter hans blick till Beatrix.**

V. 16—33. Detta sista stadium af Beatrix' stigande skönhet och förklaring betecknar uppstigandet till Empyréen. Dante bemödar sig här på allt sätt att öfverbjuda sina förra uttryck rörande den Gudomligas skönhet. Det mest karakteristiska härvid är det, som säges i v. 21. Får man nemligen här betrakta Beatrix som en symbol af den fullkomnande nåden *(Gratia perficiens)*, förmedelst hvilken menniskan hinner till den himmelska herrligheten, till åskådandet af Gud, och tilltager detta åskådandet allt mera, ju mera hon närmar sig Gud, så måste det i den högsta himmeln uppnå den högsta graden af klarhet. Men detta högsta åskådande af Gud i Hans väsende kan endast Gud sjelf njuta i den fullkomligaste grad. Väl är målet för detta åskådandet af Guds väsende detsamma hos Gud och hos de salige andarne, men graden deraf är skiljaktig: hos Gud heter det *comprehensio*, hos de salige andarne *visio*. *(Philalethes)*. — Det högsta, som föresväfvar skalden, (*idealet*, v. 33), förmår han ej att framställa.

V. 38 - 39. *„Den största sfer:"* primum mobile; från denna den nionde och den största sferen uppstego de till Empyréen, som är endast ljus.

V. 43—45. *„Paradisets dubbla skara:"* *Kopisch* tror, att dermed förstås Englarne och de saliga menniskosjälarne; *Philalethes* deremot ser i denna dubbla skara de helige af gamla och nya Testamentet: — *„den ene"* skulle i förra fallet syfta på Englarne, i senare fallet på de helige af gamla Testamentet, hvilkas antal ej mera tillväxer, utan är sådant, som det blifver på den yttersta dagen.

V. 52—54. Beatrix' ord till Dante. *„Kärleken"* (v. 52) är Gud; *facklan* (v. 54) är hvarje enskilt bland de salige andarne.

V. 55—60. Dante nalkas nu sitt högsta mål, åskådandet af Gud till Hans väsende *(secundum suam essentiam)*, och det

torde derföre vara tid, för att förstå de efterföljande underbara bilderna och djupsinniga utvecklingarne, att göra klart för sig, huru theologerna på Dantes tid tänkte rörande detta ämne. Att de saliga andarne (menniskor och englar) igenkänna eller andeligen åskåda Gud genom hans substans, slutar Thomas ab Aqvino först af menniskans medfödda trängtan efter denna kännedom, hvilken icke kan blifva ouppfylld, och sedan af skriftställen, såsom detta: "*Nu se vi genom en spegel, men då ansigte mot ansigte*," och: "*vi skola se honom sådan, som han är.*" Vi skola således känna Honom, icke utaf Hans verkningar såsom här nere, utan till Hans eviga väsende. Svårare var det dock att ådagalägga *huru* en sådan kännedom är möjlig. Detta sker på följande sätt.

Till hvarje åskådning såväl kroppslig som andlig fordras tvenne ting, nemligen synkraften *(virtus visiva)* och det seddas förening med synen *(unio rei visæ cum visu)*.

Hvarje synkraft, synnerligast den andliga, förutsätter en viss förvandtskap med det, som skall ses; ty hvarje kändt är hos den kännande blott efter denne sednares beskaffenhet *(omne cognitum est in cognoscente in modis cognoscentis)* och kan således icke helt och hållet vara skiljaktigt från denna. Derföre är kännedomen om sinnliga ting lämpadt efter vår sinnligt andliga natur; kännedomen om skiljda substanser, som icke äro i ett stoff, utan bestå för sig sjelfva, men som dock icke äro sitt vara, utan blott hafva detsamma, är äfven naturlig för dessa substanser. Deremot måste kännedomen af Gud, som sjelf är sin tillvaro, blott vara egen och naturlig för denna. De saliga andarne af båda arterna kunna derföre blott känna Gud till Hans väsende, då Gud förlänar dem en öfvernaturlig (om än skapad) färdighet, som höjer dem öfver deras egentliga väsende, och denna tillkomna färdighet blifver till skillnad från förståndets naturliga ljus kallad herrlighetens ljus *(lumen gloriæ)*.

Det seddas förening med denna så upphöjda synkraft kan dock icke här ske hvarken såsom vid de sinnliga föremålen

genom några *species sensibiles*, ej heller genom abstraction från desamma, ej heller genom ett intryck i själen af *species intellectuales*, ej heller, som några vilja, derigenom, att icke egentligen den gudomliga essensen utan ett återsken *(fulgur)* och en stråle *(radius)* af densamma blifver kännbar; ty allt detta skulle icke motsvara begreppet af kännandet till väsendet, aldraminst hos Gud, hvars tanke är hans väsende, och der derföre dylika afbilder eller *species* kunde gifva blott en ganska aflägsen bild. Denna förening måste derföre verkas af den gudomliga substansen sjelf, således att vid kännedomen af Gud till hans väsende, det som blifver kändt *(quod intelligitur)*, och det, hvarigenom det blifver kändt *(quo intelligitur)*, är ett och detsamma.

Men huru är en sådan omedelbar förening af vårt förstånd, af vår andeliga synkraft, med det högsta väsendet tänkbar, då ju det ändliga förståndet står utom allt förhållande *(proportio)* med det oändliga. Här göres nu en sådan åtskillnad. Ett förhållande, såsom af en qvantitet till en annan, finner väl icke rum dem emellan, men väl kommer af det enas förhållande till det andra en proportio eller snarare proportionalitas, såsom t. ex. orsakens förhållande till verkningen, formens till stoffet, och i ett sådant förhållande kan äfven det oändliga stå till det ändliga.

Hvarje kännedom är ett förhållande till det kända, som liknar materiens förhållande till formen; ty förståndets fullkomlighet är sanningen, och genom kännandet af ett föremål som sannt blifver *intellectus possibilis* fullkomnadt till *intellectus actu* och erhåller liksom sin form. De ändliga tingen kunna nu icke genom sig sjelfva blifva förståndets form, ty de *äro* icke sjelfva en form, *äro* icke sitt eget *esse* och sin egna sanning, utan *hafva* blott sitt vara och sin sanning. Men Gudomen, som *är* sitt eget vara och sin egen sanning, kan äfven genom sig sjelf vara det förståndets form, af hvilket det blifver kändt.

Ett substantiellt tings form kan Gudomen alldeles icke

vara, ty dertill måste den blifva en natur med stoffet. Detta är åter icke fallet vid den intelligibla formgifningen, vid hvilken blott ett fullkomnande af förståndet eger rum, som lemnar den formgifvande naturen oförändrad. Kännedomen af Gud till Hans väsende är fördenskull verkligen en följd af en omedelbar Gudomlig act, som frambringar denna själens förening med Gud, hvilken man kallar den saliggörande föreningen *(unio beatificans)*.

Härvid är ännu att besinna, att det oaktadt medgifver denna Gudskännedomen åtskilliga grader, ja är ännu alltid oändligt aflägsnad från den kännedomen, med hvilken Gud känner sig sjelf. Väl blifver af alla, som blifva delaktiga af denna kännedom, samma föremål kändt genom samma medel, men skillnaden ligger i måttet af detta öfvernaturliga, likväl skapade ljus, som mer eller mindre tilldelas den ändliga anden. Hos Gud åter är förståndet, det, som blifver kändt, och det, hvarigenom det blifver kändt, ett och detsamma. Liksom Han sjelf kan oändligen kännas, känner Han sig äfven med oändlig klarhet. Han känner sig derföre, såvidt Han öfverhufvud kan kännas, hvilket icke är möjligt för något ändligt om äfven än så mycket upplyst förstånd. Och just detta kännande kallas *comprehensio* i motsättning till de ändliga själarnas *visio*.

Summa Theol. Pars I Quæst. 12 Suppl. Part III Quæst. 92 (vel 94.) Summa contra gentiles. Lib. III cap. 51, 52.

På det ställe, som vi nu hafva för oss, antydes uppenbarligen med det ljus, som kringstrålar Dante vid inträdet i empyréen, just detta *lumen gloriæ*, som gör de förklarade andarne skickliga till åskådandet af Gud eller, som Beatrix säger v. 54, förbereder facklan (förståndet) för den flamma, som skall upptändas i den (på det gudomliga väsendets omedelbara inverkan), under det det naturliga ljuset liksom försvinner för den gudomliga åskådningens glans. Denna *unio beatificans* följer sedan gradvis i den ännu återstående delen af dikten.

V. 61—63. *"Ljus, som vore det en ström:" Och han viste mig ena klara älf med lefvande vatten, klar som christall, den gick ifrå Guds stol och lambsens. På båda sidor vid älfvena stod lifsens träd,"* Upp. B. cap. 22 v. 1—2.

Underneaht a bright sea flow'd
Of Jasper or of liquid pearl.
Milton Par. L. B. 3 v. 518.

V. 64—66. Ljusströmmens *gnistor* antyda Englarne; *blommorna* antyda de saliga själarne, åt hvilka englarne meddela salighet. Denna mening framträder tydligare i Par. S. 31 v. 1—18.

V. 70—81. Innan Dante känner något af denna *Unio beatificans*, visar det himmelska riket sig för honom liksom i en bild, som Dante säger i v. 78. Skillnaden mellan denna förebild och verkligheten, såsom den blifver skildrad i den senare delen af denna sång och i den följande sången, består deruti, att ljuset, hvilket, som det säges i v. 100, gör skaparen synbar för den skapade varelsen, är *här* i form af en ström och synes der i en ljus strålande cirkelform; vidare, att de förklarade själarne, som omgifva denna krets, synas som blommor, och att englarne, som än sväfva hän till de förklarade andarne, än, höjande sig till Gud, försänka sig i honom, synas som lefvande gnistor. Det är klart, att härigenom skall i Dantes själ blifva nedlagd en aning om det Gudomliga riket, liksom menniskan känner den redan på jorden i stunder af den högsta andakt. Att för öfrigt det Gudomliga ljuset synes här i form af en ström, betecknar enligt Philalethes, att själen på denna grad, då den ännu på intet sätt blifvit delaktig af den saliggörande föreningen, kan åskåda Gud endast i hans verk, således på visst sätt i tiden, hvars sinnebild är en flytande ström, och ännu icke i Hans väsende, i Hans evighet och oändlighet, hvilka hafva cirkeln, kretsen, till sin sinnebild. Till början af denna saliggörande förening *unio beatificans)* kommer Dante nu, då hans ögonlock vidrör

den ljusa strömmen och hans förstånd på sådant sätt kommer i omedelbar beröring med ljuset, som gör skaparen synbar för honom. Att för öfrigt Gud i sig, till sitt väsende, kan kännas af förnuftet, är visadt i anm. vid denna sångs v. 55-60. — "*Mina ögons sol:*" (v. 75) Beatrix. — "*Topaserna:*" (v. 76) de liffylda gnistorna, englarne.

V. 90. "*Att den etc.:*" neml. strömmen; med *längd* menas det Gudomliga väsendets utströmmande i skapelsen; med *rund* menas detta utströmmandets återvändande till och i Gud, dess första källa och dess sista mål.

V. 96. "*Himlens båda hof:*" Englarne och de saliga menniskosjälarne, gnistorna och blommorna.

V. 106. "*En stråle:*" neml. från Gud.

V. 107. "*Den först rörda sferen:*" den nionde himlen, *primum mobile.*

V. 112—114. "*Tropp vid tropp etc.:*" af salige, som från det jordiska fremlingslandet vändt till det himmelska hemmet.

V. 115—117. Det är redan sagdt, att rosen bildats af de salige, som spegla sig i den Gudomliga ljusströmmen, kring hvilken de lägrats, fröjdande sig öfver sin salighet. Om nu de mindre och lägre sittande bladen ("*den lägsta graden*") hafva en sådan glans, hvilken rikedom af glans skall då ej stråla från de större, de högst sittande bladen?!

V. 121—123. Gud bor i ett ljus, till hvilket ingen kan komma. De salige känna mera eller mindre de ting, som Gud gjort eller kunde göra, i Gud eller, närmare uttryckt, "*i ordet,*" allt efter måttet af det herrlighets ljus, som blifvit dem förlänadt. Men allt, hvad Gud gör eller kan göra, känner Gud allena. Hvad likväl de salige känna, det känna de icke i tidsföljd efter hvartannat, utan på en gång, emedan de icke få kunskap medelst åtskilliga *species intelligibiles* eller *sensibiles*, utan i dess *ena* orsak. Liksom fördenskull *ingen tid* gör någon skillnad i denna kunskaps inhämtande, så äfven ej

heller något rum. Den naturlagen, att man ser det, som är nära, tydligare, och det, som är aflägset, otydligare, gäller icke här.

V. 124. "*I kalken af den ros etc.:*" i midten af den ros, som de helige bildade.

V. 126. "*Solen:*" Gud.

V. 129. "*Hvita kläder:*" se Joh. Upp. cap. 7 v. 14. "*Dessa äro de, som komne äro utur stor bedröfvelse och hafva tvagit sin kläder och gjort dem hvit i lambsens blod.*

V. 133--138. Dessa terziner innehålla den sista minnesvård, som Dante upprest åt den ädle kejsaren Henrik den sjunde, som dog den 24:de Augusti 1313. Dante dog först d. 14 Sept. 1321.

V. 142. "*En sådan etc.:*" påfven Clemens den femte, som var emot Henrik den 7:de.

V. 145. Clemens den 5:te regerade blott ungefär åtta år, från 1305 till 1314 och dog några månader efter Henrik den 7:de. Hans död inträffade d. 12 Maj 1314.

V. 137—148. "*Simon Magus:*" se Helv. 19:de sången. — Med *Alagnesen* menas påfven Bonifacius den åttonde, som var född i Alagna (se Helv. 19:de S. v. 53 och anm. dervid). Rörande den bestraffning, som väntade påfven Clemens den 5:te i Simonisternas syndsäck, se Helv. S. 19 v. 66—87 och anm. dervid.

Trettiondeförsta Sången.

Den himmelska rosen. — S:t Bernhardus. — Jungfru Maria.

Innehåll.

Dante ser i den hvita himmelska rosen de återlöstas härskara, och huru Englarne, liksom en bisvärm, sväfvande mellan Gud och rosen, medföra och utdela paradisisk sötma. Deras gestalt beskrifves. Alla, utan att bortskymma hvarandra, skåda upp till Gud, till stjernan med trefaldigt ljus, och liksom Barbarerna från norden, när de sågo det jordiska Rom, häpnade för all dess glans, så blef Dante förvånad vid åsynen af den himmelska herrligheten. Dante betraktar först det hela och känner sig saliggjord vid anblicken deraf; men då han önskar få upplysningar rörande det enskilta och vill vända sig till Beatrix, för att fråga henne, är hon försvunnen, och han finner i hennes ställe bredvid sig den helige Bernhardus, som hon skickat till honom, för att än vidare undervisa honom. Bernhardus visar honom Beatrix på den plats, som är hennes i den himmelska rosen, hvarmed Dante vill hafva sagt, hur Bernhardus visat honom den sanna läran i dess herrligaste klarhet. Dante rigtar ännu sina tankar och sitt tal till Beatrix och betraktar sedan på Bernhards anvisning himlens drottning, Jungfru Maria, der hon på den högsta platsen i den paradisiska rosen förbreder en glans, som öfverträffar alla de andras glans, och som skalden icke vågar ens försöka att skildra. När Bernhard ser, med hvilken andaktsfull hänryckning Dantes blickar stå fästade på denna skäraste af alla flammor, gör han honom genom sitt eget kärleksfulla åskådande af henne ännu djerfvare i betraktandet af himladrottningen, och "med rätta," tillägger Kopisch; "ty ingen har djupare inträngt i det menskligas Gudomliggörelses mysterium, än Bernhardus. Det Gudomliga kan icke blifva frambragt af menni-

skan, men väl rent mottaget. Denna rena mottaglighet för det Gudomliga förebildas i Maria."

Anmärkningar.

V. 1—3. De af Christus återlösta själarnes härskara fyller den hvita rosens blad. Hos Syrach säger visheten i cap. 39 v. 17: "*Hörer mig, J helige barn, och växer såsom rosor, vid bäckar planterade.*"

V. 4. "*Den andra:*" Englarnes härskara.

V. 5. "*Hans:*" Guds.

V. 7—12. De andar, som njuta Guds åskådande, äro af tvenne slag, — förklarade själar, som efter öfverstånden jordisk kamp hafva genom förlossningen i Christo kommit till saligheten, och Englar. De förra bilda den andeliga rosens blad, de senare sjunga och sväfva, än nedsänkande sig till de förra, än höjande sig till Gudomen, som flammar öfver rosen. Efter analogien med det, som ofvan blifvit sagdt om ljusströmmen, skulle man lätteligen kunna tro, att de försänkte sig i denna ström, som bildar rosens kärnhus, sedan de smugit sig ned bland bladen, men detta antagande motsäges af ordet "*risalire*" på detta ställe och af det, som säges i v. 19.

Betydelsen af detta Englarnes upp- och nedflygande torde för öfrigt vara denna. Fastän alla saliga andar njuta Guds åskådande, så är dock graden af den kännedom, som de erhålla, olika; synnerligen känna de *högre* andarne det, som de känna i Gud, ur högre och allmännare orsaker, än de *mindre höga*. Men då de taga del i den Gudomliga godheten, till hvars väsende det hör, att meddela sig åt andra, så upplysa de äfven de lägre ordningarne bland salige, i det de å ena sidan genom sitt inflytande öka dessas kunskapsförmåga, å andra sidan meddela dem de sanningar, som de tillfölje af sin natur ej kunde eljes fatta. Dock blifva dessa aldrig i så fullt mått fattade af de lägre ordningarne, som af de högre. Detta säger Thomas ab Aqvino väl blott om Englarnes olika ord-

ningar sinsemellan; men det måste med lika, ja med ännu större rätt gälla om Englarnes förhållande till de förklarade själarne. Derföre se vi dem här städse åter försänka sig i Guds åskådande, och, när de hämtat der, medföra det till de salige i den himmelska rosen. Att Englarne liknas vid bi och det de hemta vid honung har sin grund i den heliga skrift. Se Davids Ps. 19, v. 11; 81, v. 17; 119, v. 103. Syrachs bok cap. 24, v. 27.

V. 13—15. Sannolikt betecknas i dessa versar med *elden* Englarnes kärlek, med *guldet* deras oföränderlighet och med *snön* deras renhet.

V. 16—18. "*Och hären etc.:*" Englarnes här, som hämtat af Guds åskådande ny kärlek och frid, spridde denna kärlek och frid bland de själar, som hade sin plats i rosen.

V. 19—24. Lika litet, som rum och tid, kunna andra mellanliggande ting hämma ljusets utströmmande. Det tränger dit, der en varelse är värdig att emottaga det.

V. 25. "*Det riket:*" den himmelska rosen.

V. 26. *De gamla lederna* äro Englarne; *de nya lederna* äro menniskosjälarne, emedan de sednare befolkat himlen.

V. 27. "*Mot samma mål:*" till Gud.

V. 28. "*Trefaldigt ljus!*" Treenige Gud!

V. 30. "*Våra stormar:*" våra strider på jorden.

V. 31—33. "*Calisto:*" en nymf, enligt fabeln förvandlad till en björninna (se Ovid. Met. lib. 2, fab. 5 & 6), hvilken hennes son Arcas en gång mötte på en jagt och hade nära genomborrat med sin pil, då hon med kärleksfyllda blickar ville närma sig honom; men Jupiter förhindrade mordet dermed, att han förvandlade både moder och son i stjernbilder (stora och lilla björn), hvilka ännu båda liksom kärleksfullt följa hvarandra, omkretsande polen. *Den region*, öfver hvilken *Calisto* (stora björn) beständigt står, är jordens nordliga trakt, hvarifrån Barbarerna kommo till Rom.

V. 35. "*Lateran:*" ett torg i Rom, kalladt så efter en gammal Romersk familj, sedermera namnet på den kyrka, som Constantinus den store der uppbyggde och helgade åt den helige Johannes. Från en altan öfver stora ingången meddelar påfven välsignelsen, och vid storaltaret får endast påfven läsa messan. Här betyder Lateranen sjelfva Rom (*pars pro toto*). Om folkvandringens tider talas väl näppeligen här, utan om de äldre tider, då främmande gesandter blefvo förvånade, att i Roms senat se en församling af konungar.

V. 39. Ett bittert utfall mot *Florens*, som här framställes såom en motsats till det, *som är sant och godt.*

V. 49—51. Här skådar han icke mera endast flammor; han ser sjelfva ansigtena i Guds klarhets sken. De salige få "*ljus från ofvan,*" återglansen af den Gudomliga åskådningen; och "*fröjd från innan,*" af den fulländning, som de ernått.

V. 58—66. Beatrix har här lemnat Dante och den helige *Bernhard af Clairveaux* står i hennes ställe vid hans sida. Detta försvinnande och denna ersättning äro beggedera icke tillfälliga. Skalden kunde icke lemna sin Gudomliga visions höga skådeplats, utan att hafva sett och visat för läsaren den upphöjda qvinnan, som på jorden haft hans kärlek och som efter sin förklaring blifvit för honom den himmelska visheten och ledsagarinnan ur lifvets mörker till högre regioners eviga ljus, i hennes herrlighet på den upphöjda plats, som tron och dygden beredt åt henne. Först härmedelst hafva den önskan och det hopp blifvit fullkomligt uppfyllda, hvilka han yttrar i slutet af sitt "*vita nuova:*" nemligen att säga om henne ting, som aldrig blifvit sagda om någon och att se henne förherrligad och förklarad. Beatrix' bild var först fulländad, när hon, sedan hon fört skalden till målet, sjelf intagit sin plats i den himmelska rosen. Den, som blef sänd af henne, för att än vidare undervisa skalden, (ty en ledare behöfde han ej numera, då han redan hunnit resans mål), är *Bernhard af Clairveaux*. Denne man, född i *Fontaine* år 1091 af en ansedd

Burgundisk familj, ingick år 1113, dragen af sin kärlek till ett contemplatift lif, i klostret Citeaux, der han öfvade sig i den strängaste askes, och blef tre år derefter abbot i klostret Clairveaux *(Claraevallis)*, sedan moderkloster för 160 andra Cistercienser — eller till Bernhards ära kallade — Bernhardiner kloster. Känd för ifrande sanning och fromhet var han en allmänt vördad, nästan dyrkad man. Luther säger om honom: "Om det någonsin har funnits en sann, Gudfruktig och from munk, så var det S:t Bernhard, hvilken ende jag anser för mer, än alla munkar och prelater på jorden." — Bernhard förtjenar verkligen att kallas en stor man. Medelst djupet af sin andeliga kunskap, vidden af sin erfarenhet och den med hjertlig ödmjukhet förenade energien i hela sitt väsende drog han till sig en mängd af högt ansedda lärjungar från alla länder och bildade sig, under det han afslog anbuden af de högsta andeliga äreställen, en verkningskrets, hvars storhet och betydelse för kyrkan öfverträffade allt, hvad någon man före honom kunnat tillvägabringa. Såsom abbot i klostret Clairveaux var han konungars och påfvars rådgifvare och skiljodomare, vördad äfven af de senare, fastän han uppträdde som den strängaste censor af missbruken inom kyrkan. "Påfven" — skref han till Eugenius den fjerde — "herrskar blott, på det att det må finnas en tro i verlden och frid på jorden. Hvarje annat slag af makt är den farligaste fiende, det förderfligaste gift för påfven; ty en biskops namn uttrycker blott ett embete och icke något jordiskt herravälde, och den, som får förlåta synder, får icke trakta efter det verldsliga goda." En man af denna beskaffenhet, hvars grundsatser så helt och hållet öfverensstämma med Dantes, måste nödvändigt stå högt i hans aktning, och framför alla andra anses värdig, att, sedan Beatrix stigit upp till sin herrlighets thron, uppenbara för honom de himmelska mysterierna. Men för denna uppenbarelse behöfde han en ännu högre medlarinna, den heliga Jungfrun, hvars dygder och företräden Bernhard med brinnande kärlek prisat i sina skrifter och hvilken äfven Dante betrak-

tade med den frommaste andakt. Då Beatrix betecknar den Gudomliga visheten, theologien, i motsats till den verldsliga, philosophien, som representerats af Virgilius, så är Bernhard symbolen af en särskilt del af theologien, af den äkta mystiken, af den upplysta andaktsifvern, i hvilken vetande och känsla förena sig och den innerliga religiositeten framträder i ett sådant yttre, som det här beskrifves v. 61—63. Bernhards skrifter äro, fjerran från all skolastisk spetsfundighet, nästan alla blott uppbyggelseskrifter och bevittna författarens enfaldiga, barnsliga tro, hans djupa känsla och hänryckning, och det heliga nit, hvarmed han bekämpade och utfor mot all irreligiositet. Bernhard dog 1153. Huru kär han än hade Jungfru Maria, satte han sig dock med den största kraft och ifver mot läran om hennes obefläckade aflelse, som om hon skulle vara ärad med en företrädesrätt, som tillkommer Christus allena. Se *Mosheim Hist. Eccles. Sæc. 12, Pars 2, cap. 3. §. 19.*

V. 67. "*Tredje raden:*" man får tänka sig den himmelska rosen såsom concentriska kretsar, amphitheatraliskt omgifvande ljusströmmen, dess kärna. På dess högsta bänkar sitta de högsta, mest förklarade själarne.

V. 68—69. Hemvänd från sin beskickning till Dante, hade Beatrix nu åter intagit sin plats i den himmelska rosen.

V. 77—78. Jfr. föregående sång v. 121—123 och anm. dervid.

V. 79—90. Dantes bön till Beatrix.

V. 92. "*Evig källa:*" Gud.

V. 94. "*Gubben:*" Bernhard.

V. 103—108. "*Vår svettduk:*" I Veronica i Rom förvarades en svettduk, kallad "*vera icon,*" (sann afbild), hvaraf *Veronica* fått sitt namn. Legenden säger, att en qvinna räckt denna duk åt den till korset gående Frälsaren och att Han,

för att belöna henne, aftryckt sitt anlete i den och återlemnat duken åt henne.

V. 111. *"En smak:"* en försmak.

V. 112. *"Du nådens son:"* Dante, hvilken Bernhard tilltalar.

V. 116. *"Drottningen:"* Jungfru Maria, som intog högsta platsen i den himmelska rosen.

V. 121. *"Ur dalen:"* från det lägsta i rosens kalk.

V. 122—126. Det ställe, der Maria öfverst i rosen har sin plats, är mera lysande än hela den öfriga randen af rosen, och midt i denna plats synes åter *"en punkt,"* hvars ljus är särdeles skimrande, liksom vid soluppgången östra himlaranden är ljusast, och i den ljusaste delen af himmeln synes åter en punkt, der solen uppgår (*"der vi stången bida"*) och hvilken öfverskimrar skenet, som omgifver den.

V. 127. *"Oriflamm:"* Oriflamme eller *Auriflamma* är en eldfärgad krigsfana, hvilken, enligt legenden, skall såsom ett oöfvervinnerligt Christenhetens tecken hafva blifvit af en engel nedförd från himmelen och öfverlemnad åt Constantini son. Sedermera blef den, som Frankrikes riksfana, förvarad i klostret S:t Denis. Ludvig den sjunde, Frankrikes konung, bar den i andra korståget. Då frid och seger äro den följaktiga, kan den här stå som en passande symbol af Madonnan, den fridsälla himladrottningen Maria.

V. 139—142. Se innehållet.

Trettiondeandra Sången.

Det gamla och det nya Testamentets Helige.

Innehåll.

Bernhard genomgår den himmelska rosens afdelningar och visar Dante andra förherrligade själar, både af Gamla och Nya Testamentets helige, hvar på sin thron, de förra till venster och de senare till höger om himladrottningen, och låter honom veta, att platsarne blifvit dem tilldelade af nåd och icke för deras egna förtjenst. Sedan Dante fått denna upplysning, visar Bernhard honom det anletet, som mest liknar Frälsarens, och till hvilket engeln Gabriel nedsväfvar, sjungande sitt "*Hel*," den himmelska helsningen, i hvilken sång hela Paradiset rundtomkring instämmer och hvarvid allas ögon blifva förklarade. När Dante har betraktat hela himlarosen, visas honom Lucia, som underrättat Beatrix om hans nöd. Slutligen säger Bernhard honom, att den Gudomliga vision, som blifvit honom förunnad, nalkas nu sitt slut; att han icke mera genom forskning kan stiga högre i åskådning; att han kan det endast genom bön till Maria, till den heliga medlarinnan mellan den Gudomliga och menskliga naturen. Bernhard säger sig vilja sjelf bedja denna bön och uppmanar Dante att med hjertlig andakt deltaga i den.

Anmärkningar.

V. 1. "*Vid sin fröjd:*" vid kärleken till Jungfru Maria.

V. 2. "*Fritt:*" utan att jag inverkat på honom medelst min bön.

För att kunna göra sig en tydlig föreställning om det, som Bernhard nu i denna sång lärer Dante, får man hafva klar för sig den himmelska rosens bild. Rosen innehåller, som vi se, hela paradiset, och i detta alla själar, hvilka så väl *före* som *efter* Christus trott på Honom. Med anledning af

denna tidsskilnad delas rosens hela af många concentriska kretsar bestående rund i tvenne halfsferer. Skiljoväggen emellan båda bilda ända ned till sjunde kretsen (den sjunde bladraden) de från 4:de till 36:te versen nämnda personer, hvilkas säten nedstiga det ena under det andra till rosens midt. Att der finnes i denna ros flera än sju kretsar af bladrader eller af bredvid hvarandra sittande blad synes af v. 16, 17 och 36. På den högsta platsen i den öfversta kretsen sitter Jungfru Maria och under henne de namngifna och icke namngifna Hebreerinnorna. På andra sidan på den högsta platsen midt emot henne sitter Johannes Döparen och under honom de i v. 35 namngifna christna troshjeltarne och andra icke namngifna. Nedåt från denna stege midt i rosen, (der i den jordiska blomman de minsta och minst utvecklade bladen finnas), befinna sig barnen, som det synes, icke indelade, då det annars skulle, enligt v. 76—84, vara trenne afdelningar deraf. Derföre tyckes skiljoväggen nedstiga endast till den inre barnkretsen. De själar, som trott på den *kommande* Frälsaren, sitta som man ser af v. 121, till venster om Maria, följaktligen, till höger om Döparen, då han har sin plats på kretsens motsatta höjd och liksom Maria har ansigtet vändt mot skalden; framför båda sitta på den andra sidan de, som blifvit salige i tron på den *redan komne* Frälsaren. Den förstnämnda samlingen är redan fulltalig; i den sistnämnda samlingen finnas platsar för dem, som ytterligare skola komma.

V. 4—6. *"Den, som etc.:"* Eva, som sårade menniskoslägtet, den menskliga naturen, genom sin olydnad mot Gud; Maria vårdade och botade dessa sår derigenom, att hon födde verldens Frälsare, Christus. Constructionen är denna: Hon, den sköna, som sitter vid Marias fot, har slagit de sår, hvilka Maria botat.

V. 7—9. *"I raden etc.:"* i tredje kretsen, uppifrån och ned, vid Evas fot och bredvid Beatrix sitter Rachel, jfr Helv. S. 2 v. 102.

V. 11. *"Stammor till sångaren:"* Psalmisten Davids stammor är Ruth.

V. 16—18. *"Från denna sjunde grad:"* från denna sjunde krets, (uppifrån Marias krets ned till Ruth), rakt nedåt throna blott Hebreerinnor och *"bena blommans hår."* Som vi redan i förväg nämnt och nu strax få se, är rosen delad i tvenne hälfter, af hvilka den ena innehåller de heliga af gamla testamentet, och den andra de heliga af nya testamentet. Båda hälfterna blifva på ena sidan frånskilda medelst en rad af fromma qvinnor bland Guds egendomsfolk. Bland dem nämnas blott de öfversta sju från Maria till Ruth. Grunden, hvarföre en sådan plats blifvit inrymd åt dessa, är den, att de som Christi stammödrar på visst sätt bilda öfvergången från gamla till nya testamentet.

V. 22—24. De heligas antal, som trott på den kommande Frälsaren, är redan fyldt; den delen af rosen är *"redan mognad."*

V. 25—33. På den andra sidan bildar en rad af heliga män (*"de andra hvilostöden"* v. 29.) gränsen emellan rosens tvenne hälfter. Öfversta platsen intager här med skäl *Johannes Döparen*, som i sjelfva verket står liksom emellan det gamla testamentets profeter och det nya testamentets apostlar, och om hvilken det säges, att han förkunnat Christus såsom kommande och visat Honom såsom närvarande (*et cecinit adfuturum et adesse monstravit*). Dante tänkte tilläfventyrs äfven dervid på Frälsarens ord: *"Ibland dem, som äro födde af qvinnor, är ingen uppkommen, som är större än Johannes Döparen,"* (Matth. 11, 11.), och satte honom derföre midt emot den välsignade bland qvinnor. När det för öfrigt säges, att Johannes led tvenne år i helvetet, så menas naturligtvis härmed, att han led i helvetets förgård, i *Limbus*, hvarest han måste dröja, till dess förlossningen blef fulländad genom Christi död på korset. Christus dog vid Påsktiden i tredje året af sitt läroembete; i andra året af Hans läroembete vid Påsk-

tiden var Johannes redan död. *(Jfr. Matth. cap. 14 v. 1 o. ff. med Johannes cap. 6 v. 4)*. Då nu Johannis Döparens halshuggning enligt den katholska kyrkans festcyclus inträffat d. 29 Augusti, räknar Dante förmodligen Johannis vistande i Limbus från den 29 Augusti i första året af Christi offentliga läroembete till det tredje årets Påska.

V. 34—36. *"Franz:"* den helige Franciscus *(se Par. S. 11)*, stiftaren af Tiggaremunkarnes Orden; — *Benedictus*, stiftaren af Benedictiner-Orden. Här uppfylles Dantes önskan att få se honom ansigte mot ansigte (se Par. S. 22 v. 58—63); — *Augustinus*, Biskop i Hippo i 4:de århundradet, den namnkunnige skriftställaren och grundläggaren af vetenskaplig theologie, nämnd i Par. S. 10, v. 120. — Då vi här återfinna en helig, som vi sågo redan i sjunde himlen, Benedictus, må vi erinra oss, att alla heliga hafva här i Empyréen sin plats, om de än uppenbara sig i andra himlasferer. (Jfr. Par. S. 4, v. 28 o. ff. och anm. dervid).

V. 37—39. Fastän Skolastikerna fasthålla den läran, att de utvaldas antal icke blott är förutsedt af Gud, utan äfven förut bestämdt, finner jag dock icke, säger Philalethes, någon antydning hos dem, hvilken skulle ge stöd åt det antagandet, som ligger till grund för detta ställe, nemligen att antalet af de utvalda, som lefvat före Christus, är lika med deras, som lefvat efter Honom; snarare förklara de enhälligt nådavalet såsom något, hvars grund hvilar endast i den Gudomliga viljan och är fördold för all mensklig, ja för hvarje skapadt väsendes insigt. Vid första påseendet har också detta antagande något stötande och tyckes nästan tillintetgöra återlösningens kraft och verkan. Vid närmare belysning uppgår dock omisskänneligt en djupare mening deraf. Är Christus (hvad hans betydelsefulla nedstigande till helvete lär oss) likasåväl deras återlösare, hvilka lefvat före Honom, som deras, hvilka lefvat efter Honom, så är det icke otroligt, att äfven Hans verksamhet har haft lika följd i båda rigtningarne. Härtill kommer,

att, enligt ett i medeltiden mycket allmänt antagande, verlden skulle endast stå 2000 år efter Christi födelse, och således endast hälften så länge som den stått förut. Antages detta, skulle de utvaldas antal efter Christus vara förhållningsmessigt större än före Honom. — Kopisch anser detta ställe bevisa i en märkvärdig grad Dantes känsla för rättvisa. Han ställer, säger han, Frälsarens uppenbarelse i midten af all historia, så att antalet af dem, som blifvit helige genom Honom, blifver lika före och efter Honom. — De flesta commentatorer gå i tysthet eller ock ogillande förbi detta *"liktaligt beggedera."*

V. 40—45. I rosens nedersta kretsar från midten nedåt befinna sig sådana barns själar, hvilka hafva lemnat denna verlden, innan de kommo till bruket af sin fria vilja. Genom någon egen förtjenst kunna de icke blifva salige, då en sådan äfven så litet kan finnas utan nåden som utan den fria viljan, men genom Christi förtjenst kunna de blifva det, dock under vissa villkor. Jfr. v. 76 o. ff.

V. 49—51. Dante ser barnen intaga högre och lägre platsar, och detta väcker hans tvifvel och ger honom anledning till den tysta frågan, om barn kunna ärfva en olika grad af salighet. Bernhard ser denna tysta fråga och besvarar den i det följande.

V. 52—54. Olikheten af barnens salighetsgrader kan ej härröra af någon tillfällighet, emedan ingenting är tillfälligt i himmelriket.

V. 57. Verkligheten uppfyller här ett tings hela möjlighet.

V. 58—60. De barn, som tidigt dött, hafva "ej utan skäl," men till följe af den eviga lagen (v. 35), fått olika grader af salighet.

V. 61—66. *"Den kung:* Gud. — Gud meddelar sin nåd af fri vilja åt en mera och åt en annan mindre. Vi måste nöja oss med verkan. Orsaken kunna vi ej utforska. Hvarje

benådad njuter den för honom, tillfölje af hans mottaglighet, möjligen största mått af salighet.

V. 67—69. Se 1 Mos. B. cap. 25 v. 22. "*Och barnen stötte sig med hvarannan i hennes (Rebeckas) lif.*" Redan Paulus anför i brefvet till de Romare cap. 9 v. 10—15 tvillingarne Esau och Jacob, om hvilka det var sagdt, "*den större skall tjena den mindre,*" såsom Gudomlig prædestination.

V. 70—72. "*Allt som nåden har gett håret färg:*" d. v. s. i mån af de egenskaper Guds nåd meddelat dem. Uppenbarligen är detta en anspelning på Isaks söners olika hår.

V. 76—84. I dessa terziner framställas de villkor, under hvilka tillegnandet af Chrisi förtjenst ägt rum på olika tider. Philalethes lemnar till upplysandet af dessa versar följande anmärkningar. "Tron och dopet äro salighetens villkor hos uppvuxne, och det så, att sjelfva tron allena, om dopet icke kunde erhållas, trädde i det senares ställe, i hvilket fall man antog ett så kalladt Botdop. Hos barnen träder nu den troshandling, som blifver förrättad af föräldrar, faddrar och hela kyrkan medelst dopet, i dopbarnets tros ställe. Men denna främmande akt ville dock medeltidens strängare theologer icke tillägga kraften att träda i dophandlingens ställe, om denna ej verkligen kunde äga rum.

Här stöta de nu strax på en svårighet beträffande de barn, som dött före Christus, hvilka de likväl icke gifva samtligen förlorade. De gåfvo fördenskull åt omskärelsen i hufvudsaken dopets verkningar, blott med den skilnad, att den icke strax öppnar himlens port, utan först sedan återlösningen genom Christus var fullbordad, och ej heller skänker någon sådan nådens fullhet, som den dopet skänker. De äldre skolastikerna t. ex. *Petrus Lombardus*, tillskrifva omskärelsen endast utplånandet af arfsynden, icke dopets positiva nådeverkningar, hvaremot *Thomas ab Aqvino* äfven tillerkänner den dessa, men endast på olika sätt. I dopet blifver nemligen nåden gifven medelst sjelfva sacramentets kraft, som derigenom med-

delar densamma, att den är verktyget, genom hvilket Christi lidande verkar på oss; i omskärelsen åter verkar trons kraft på Christi tillkommande lidande, hvars tecken den är.

Men hvad är gällande med hänseende till barn af qvinnokönet; hvad för tiden före omskärelsens införande?? Här, menade de, gör föräldrarnes tro tillfyllest, i kraft af hvilken de bådo Gud för sina barn, eller på något sätt framhade dem inför Honom. Detta må äfven hafva varit tillfyllest på den tid, då Guds omedelbara uppenbarelse på de första menniskorna ännu var lefvande och det sedan inträffade sedeförderfvet ännu icke inträdt. Men från Abrahams tid hade ett yttre tecken blifvit nödvändigt för att afsöndra Guds barn från de öfrige. Det var äfven lämpligt, att detta tecken blef inskränkt blott till mankönet, då det blef förlänadt Abraham, som trodde sig blifva Christi stamfader efter köttet, och skulle tjena till utplånandet af arfsynden, som härrör mera af fadern än af modern. Ur denna lära torde meningen af ifrågavarande ställe hos Dante tillfyllest hämta sin förklaring.

Härvid är det för öfrigt märkvärdigt, att just den helige Bernhard, hvilken Dante här inför talande, tyckes åtminstone icke utesluta en mildare mening beträffande de barn, som dö utan dop, när han säger: "*Sane parvulis et necdum ratione utentibus, quibus sola nocere creditur peccati contagio, non etiam prævaricatio, tamdiu credendum est antiqua valuisse sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse constiterit. An vero ultra, penes Deum est, non meum definire.* (Det är troligt, att de gamla sacramenterna (omskärelsen och föräldrarnes i dopets ställe trädande tro) så länge, som de icke uppenbarligen blifvit förbjudna, gagnat barnen, som ännu icke kunnat bruka sitt förnuft, och hvilka endast syndens smitta, icke Guds buds öfverträdelse, anses skada). I sjelfva verket ligger en inconseqvens i den åsigten, som tillskrifver föräldrarnes tro en större kraft före Christi ankomst, än efter densamma."

V. 85. Jungfru Marias anlete.

V. 86—87. Först då, när du genom betraktandet af Jungfru Maria uppväckt hos dig en sinnesstämning, liknande hennes i ödmjukhet och hängifvenhet för Gud, är du beredd att se Christus.

V. 88—90. *"Öfver det:"* Marias anlete. I det afspeglas englarnes fröjd, hvilka sväfvade mellan Rosen och Gud.

V. 94. Engeln Gabriel, som frambar till Jungfru Maria det budskapet, att hon skulle föda verldens frälsare.

V. 95. Engeln Gabriels helsning till Maria, se Luc. cap. 1 v. 28.

V. 100—105. Dantes ord till Bernhard.

V. 106. *"Den vise:"* Bernhard.

V. 109. Från denna vers till och med versen 150 talar Bernhard.

V. 111. *"Än denne:"* än engeln Gabriel.

V. 114. Då Christus lagt på sig våra synders börda.

V. 118—120. *"De två etc.:"* Adam och S:t Petrus. Dante kallar dem tvenne rosens rötter, emedan den förre är menniskoslägtets stamfader, och den senare den förste herde, som Christus insatt öfver den christna hjorden.

V. 121. *"Den:"* Adam.

V. 124. *"Kyrkans gamle far:"* *quel Padre vetusto di Chiesa:* S:t Petrus.

V. 126. *"Nycklarne till denna sköna ros:"* himmelrikets nycklar.

V. 127—129. *"Se'n den etc.:"* Evangelisten Johannes förutsåg kyrkans, Christi bruds, öden och nedskref dem i Uppenbarelseboken. — *"Med lans och spik blef bruden vunnen:"* d. v. s. med Christi korsfästelse och död grundlades den christna kyrkan.

V. 130—132. Moses.

V. 133—135. *"Lycklig Anna:"* Marias moder.

V. 136—138. *"Den förste husfadren:"* Adam. — *"Lucia etc.:"* se rörande detta Helv. S. 2 v. 97—108 och anm. dervid.

V. 140—141. Dantes dikt skulle endast innehålla 100 sånger, och dessa voro snart fullskrifna. Han afbryter derföre sin skildring af rosen. Bilden är dock en af de få i detta skaldestycke, som måhända kan synas mindre ädel, och vid ett så högtidligt tillfälle knappast värdig den helige Bernhard.

V. 142. *"Den första kärleken:"* Gud.

Trettiondetredje Sången.

Den saliggörande åskådningen.

Innehåll.

Den helige Bernhard beder Jungfru Maria, att hon måtte med sin bön utverka kraft åt Dante att skåda Gud, och att hon sedan måtte bevara hans hjerta rent. Vid Bernhards bön hopknäppa Beatrix och alla heliga deras händer. Då ser himladrottningen i nåd ned till den bedjande, och liksom Bernhard bedit för skalden, så blickar Maria för honom upp i det eviga ljuset så Gudhängifvet, att Dante dervid uppfylles af samma Gudhängifvenhet och blifver så beredd, som Bernhard önskade sig honom. Då blifver den ödmjukt undergifne och förtröstansfulle skaldens blick i det klara ljuset allt säkrare och säkrare; det förbländar honom icke mera; honom vederfares nåden, att allt skarpare blicka in i ljuset och att se, hvad ingen tunga kan uttala och intet minne bevara. Han berättar likväl, huru den Gudomliga ljusstrålen uppehöll honom och styrkte hans synkraft, så att han såg, huru allt, som är ofullkomligt i verlden, är fullkomligt i Gud, och huru substans och accidens förenas i en flamma. Om man en gång fått nåden att skåda in i det eviga ljuset, så kan man icke mera vända sig derifrån, emedan det är det evigt goda och alla önsknin-

gars mål. Slutligen har han sett i det ena ljuset trenne kretsar af lika storlek, men af olika färg. I den andra kretsen upptäckte han en bild af mensklig gestalt. Förgäfves bemödade han sig att finna, huru det menskliga här förenats med kretsen, bilden af fullkomlig Gudomlighet; förgäfves hade han ansträngt sina sinnen, lik geometern, som söker att mäta cirkeln, om icke en nådens stråle, som en blixt, berört honom och afslöjat för honom denna hemlighet. Men vid denna åskådning förlamas hans fantasis vingkraft; skalden förmår ej att fortsätta sin skildring; men han känner sin vilja vändas kring den eviga kärlekens vilja, som hvälfver solen och de andra stjernorna.

Anmärkningar.

V. 1. "*O jungfru-moder:*" Chaucer i "*The Second Nonnes Tale*" har nästan ordagrannt begagnat denna bön

Thou maide and mother, daughter of thy son etc.

V. 3. Från evighet utsedd till moder åt verldens Frälsare.

V. 4—6. Maria var en så upphöjd mensklig varelse, att Jesus Christus, som skapat allt ("*Gud hafver all ting skapat genom Jesum Christum,*" Eph. cap. 3 v. 9), fann det icke ovärdigt, att i hennes qved blifva en skapelse. På denna tanke hvilar antagandet inom katholska kyrkan af Jungfru Marias obefläckade aflelse (*immaculata conceptio*), nemligen, att hon som bevärdigades att blifva Guds moder, måste vara fri från arfsynd.

V. 7—9. Genom Christi menniskoblifvande i Marias qved blef kärleksbandet mellan Gud och menniskan åter knutet, hvilket gjort de utvalda skicklige, att uppstiga till denna herrlighet. Denna kärlek är liksom den solvärma, som i Paradiset framlockat den himmelska rosen ur dess frö.

V. 10. I det hon uppfyller de salige med kärlek.

V. 12. Jfr. Helv. S. 2 v. 94 o. ff., der vi sågo Dantes hopp å nyo lifvas af Maria.

V. 22. *"Nu denne:"* Dante.

V. 25—27. Om man jemför denna terzin med det, som säges i v. 32, finner man, att den icke skall förstås så, som om Maria af egen kraft kunde förläna en sådan nåd; hon kunde endast med sin förbön söka att utverka den.

V. 34. *"O Du, som kan allt hvad du vill:"* Äfven detta får icke förstås så, som om Bernhard ansåg Maria hafva denna allmakt. De salige liksom deltaga i Guds allmakt derigenom, att de vilja endast det, som Gud vill, och derföre sker allt hvad de vilja. Detsamma gäller ock om de sannt trogne och Gudfruktige på jorden.

V. 39. Philalethes anmärker här: "I Bernhards verk finna vi många Panegyriker öfver Jungfru Maria och böner till henne, men ingen, som är så fri från falsk prydnad, så tankediger och så upphöjd, som denna." Mig har den förekommit så poetiskt skön, att jag tviflar på, att någon annan skald, än Dante, kunnat skrifva den.

V. 46—48. *"Det mål, der önskningar försvinna:"* Gud. Först då har en menniska bedit rätt, då bönen, att jag så må säga, förflyttat henne inom Guds sfer, och således utom sferen af sina egna önskningar. Med det verkliga åskådandet af Gud, hvilket är målet för all menniskoandens trängtan, måste naturligtvis denna trängtan upphöra.

V. 55—57. Jfr. Par. S. 1. v. 7—9.

V. 61—62. Hvarken den högsta fröjd eller den högsta smärta qvarlemnar något klart minne af sig.

V. 65—66 Helenus säger i Æneiden om Sibylla:

Quæcumque in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit:
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
Verum eadem verso tenuis cum cardine ventus
Impulit, et teneras turbavit janua frondes,
Numquam deinde cavo volitantia prendere saxo

Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
Inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllæ.
Virg. Æn. Lib. 3. v. 445—452.

(Bladen, på hvilka dess hand de förkunnande märkena ristat,
Bragta i ordning, hon strax afsöndrade lemnar i grottan;
Der de, i läge och skick orubbade, sedan förblifva.
Men om en fläkt, när den öppnade dörr'n omvrides kring axeln,
Pustar igenom dess gap, och förvirrar de luftiga löfven,
Drar hon ingen försorg att, strödda, samla dem åter,
Eller till sammanhang förnya de spridda oraklen.
Oupplyste de spörjande gå från dess hatade boning.)
Adlerbeths öfversättning.

Vid denna Sibyllas bok liknar Dante sin vision, hvaraf han i sitt minne kunnat bevara endast några strödda osammanhängande blad.

V. 76—78. Detta påminner om Jesu ord i Luc. cap. 9 v. 62. "*Hvilken, som sätter sin hand till plogen och ser tillbaka, han är icke beqväm till Guds rike.*"

V. 79—84. Det högsta ljuset sjelf gifver Dantes ögon kraft att fördraga anblicken deraf. Den första anblicken af Gud måste kännas som den högsta smärta, nära nog som ett förintande, men om menniskan dock fortfar att hålla sitt öga stadigt fästadt på Gud, växer dess kraft i Guds kraft, tills menniskans syn får sin fulla styrka i föreningen med Honom. Genomträngd och höjd öfver sig sjelf af detta *Lumen gloriæ*, begynner Dante nu att inträda i fulla njutningen af sin saliggörande vision.

V. 85—93. Ett af de sublimaste ställen i Divina Comedia! — utropar härvid Philalethes. Liksom hela verlden och allt, hvad den innehåller, tingen och deras egenskaper, Substanser och Accidenser, utgå från Gud och framställa Hans fullkomligheter mångfaldigt och särskilt (*multipliciter et divisim*), så innehålles allt detta förut i Gud såsom i sin verkande orsak (*causa effectiva*) enformigt och enkelt (*uniformiter et*

simpliciter) och är förenadt till ett stort helt genom Guds oändliga godhet och kärlek. (Jfr. uppsatsen i inledningen. — Thom. de Aqvin. Summa Theol. Pars 1. Qu. 4 Art. 2). De salige känna nu tingen i Gud såsom i deras *causa effectiva* (verkande orsak); de kasta liksom en blick i den stora verldsplanen, i hvilken alltet gestaltar sig till ett organiskt helt.

V. 94—96. Lombardi förklarar denna terzin sålunda: "ett efter denna syn försvunnet ögonblick förorsakade hos Dante en större glömska af hvad han sett än de 25 århundraden, som förgått mellan Argonauter-tåget och den tid, då Dante skref sin dikt, hafva vållat glömska af de händelser, som timat under detta tåg." — De 25 seklerna från Dantes tid tillbaka till Arganauter-tåget beräknas på följande sätt:

	1300	år till Christi födelse,
	750	„ till Roms uppbyggande,
	431	„ till Trojas förstöring,
	42	„ till Argonautertåget.
S:ma	2523	år.

V. 99. Detta påminner om den salige Gregorii yttrande: "*Augent spirituales deliciæ desiderium in mente, dum satiant.*

V. 102. Emedan detta ljus (Gud) är alla önskningars mål och det högsta goda.

V. 109—120. I dessa terziner skildrar Dante, huru den djupaste af alla mysterier, Guds treenighet, uppenbarades för honom. Till belysning af detta ställe har Philalethes utvecklat denna dogm, följande den framställning deraf, som lemnats af Petrus Lombardus och Thomas ab Aqvino, hvilka till största delen hemtat den ur de latinska Kyrkofädernas, Augustini, Hilarii m. fl. skrifter.

Gud är till sitt väsende *(essentia)* och sin natur *en*, men trefaldig *(trinus)* till personen. De tre personerna äro *en* Gud, och den *ene* Guden tre personer.

Ordet "*person*" uttrycker ett för oss icke helt och hållet

begripligt förhållande; på Grekiska återgifves det med "ὑπόστασις," hvilket till härledningen är temligen liktydigt med det latinska ordet "*substantia.*" Likväl undviker man detta latinska ord, emedan det vanligtvis blifver brukadt samtydigt med ordet "*essentia,*" fastän det egentligen kan i Gud ej vara tal om någon *substantia* utan blott om en *essentia;* ty *Han* är ej någon substantia, hvilken vissa accidentier tillskrifvas. Allt är hos Honom essentielt; Hans vara är Hans väsende; Han är hvad Han har. På det högsta brukar man om de Gudomliga personerna ordet "*subsistentia.*" De tre personerna få alldeles icke uppfattas som trenne delar, hvilka blott gemensamt utgöra den *ene* Guden; snarare är i hvar och en af dem den hela Gudomliga essensen till finnandes. Äfvenså litet förhålla de sig till denna senare som *species* till *genus* eller som *individua* till *species*, liksom om den Gudomliga essensen vore ett fjerde öfver och jemte de tre personerna. Ännu mindre äro de tre essenser, tre väsenden, tre Gudar, då de evigt äro oskiljbara, Fadren i Sonen, Sonen i Fadren, den Helige Ande i båda och båda i honom. Alla substantiela egenskaper, andelig fullkomlighet, evighet etc. tillkomma de tre personerna i lika mått, ja dessa egenskaper, såsom tillhörige den Gudomliga essensen, tillkomma dem så gemensamt, att vi väl, när vi specielt omnämna de tre personerne, tala om tre eviga, allsmäktiga etc. personer; men när vi uttrycka oss substantift och absolut, tala blott om en allmakt, en evighet etc., blott om en allsmäktig, en evig o. s. v. Detta blifver äfven så uttryckt: Fadren är väl en annan *(alius)* än Sonen o. s. v., men icke något annat *(aliud).*

Likväl finnes en egendomlighet *(proprietas)* hos personerna, och denna egendomlighet är en realitet och icke ett blott tanketing, som *Sabellius* ville. Den består i vissa relationer, i hvilka de tre Gudomliga personerna stå sinsemellan och hvilka redan äro antydda i S. 10 v. 1—3 och anm. dervid. Fadrens egendomlighet är Hans ickevarande född *(innascibilitas)*, att Han nemligen har grunden till sitt vara i sig

sjelf, och hans faderskap *(paternitas)*, i kraft af hvilken Han födt Sonen i evighet. Sonens egendomlighet är hans sonskap, *(filiatio)*, förmedelst hvilken han blifvit född af Fadren; den Helige Andes egendomlighet är utgåendet *(processio)*, i anseende till hvilken han är utgången från Fadren och Sonen.

Denna lära tyckes vid första påseendet vara i strid med Guds egenskaper, Hans enhet och Hans oföränderlighet. Så är det likväl icke. Enkelt kalla vi ett väsende, när det har hvarken delar eller accidentier, såsom det förra är fallet med den kroppsliga naturen och det senare med denna och de skapade andarne. Men i Gud finnas hvarken delar eller accidentier, ty alla egenskaper, som vi omtala hos Honom, höra till Hans väsende: vara god, vara stor, vara evig är hos Honom detsamma som i allmänhet vara. Han är, som vi nyss sade, allt, hvad Han har. Men när vi säga om de Gudomliga personérna, att de hafva något, som de icke äro, t. ex. att Fadren har en Son, och likväl icke är Son, så är detta just något relatift, ett förhållande till en annan personlighet, och icke något, som är i honom sjelf, och gör derföre ej något ingrepp i hans enhet.

Äfvenså förhåller det sig med oföränderligheten. Genom Sonens födelse, genom den Helige Andes utgående blifver Gudomsväsendet icke förändradt, ty denna födelse och detta utgående var från evighet, ja man kan säga, att det evigt fortfarande består. Sonen var alltid född och blifver äfven alltid född; Anden har alltid utgått och utgår äfven alltid. Fadren är evigt grunden för Sonens tillvaro, och Fadren och Sonen för den helige Andes tillvaro.

Af detta förhållande träffa vi liksom spår eller afbilder i vår egen själ, i hvilken minne, förnuft och vilja bilda en hemlighetsfull *trias;* dock blifver detta alltid blott en bild, ty midt emot dessa tre står menniskoandens väsende söndradt, hvilket icke är fallet med den Gudomliga essensen. Vår själ har dessa trenne krafter, men de äro icke vår själ. Man kommer detta förhållande närmare, om man föreställer sig en själ, som kän-

ner sig sjelf och, kännande sig sjelf, älskar sig sjelf. I Gud måste detta kännande och denna kärlek vara de aldrafullkomligaste och hos det Gudomliga väsendets oändliga realitet vara en realitet, och detta är just de tre personerna.

När vi efter dessa allmänna betraktelser öfvergå till förklarandet af det enskilta i ifrågavarande terziner, må först anmärkas, att uti v. 109—111 antydas de båda egenskaperna, Guds enhet och oföränderlighet, hvilka måste hållas fast, för att bevara treenighetsläran från misstydning.

Terzinen v. 112—114 kunde få den vilseledande uttydningen, som om Dante hyllat den Sabellianska åsigten, att personernas trefaldighet ej var någon realitet, utan blott ett olika åskådningssätt af den *ena* Gudomen. Men detta är säkerligen långt från Dante; han vill snarare här endast säga, att personernas mysterium blifver för menniskorna till en viss grad tillgängligt endast och allenast genom ett djupare, af högre ljus belyst inträngande i Gudomsväsendet, men i synnerhet, som många heliga kyrkolärare säga, medelst ett fromt och rent hjerta.

Ordet "*substans*" (v. 115 i originalet står "*sussistensa*") står här säkerligen liktydigt med *essentia*. De trenne kretsarne (v. 116) äro nu uppenbarligen de tre personerna, och liksom deras *lika vidd* (v. 117) uttrycker likheten i makt och herrlighet, så uttrycker deras *olika färg* (v. 117) *proprietas personæ*, personens egendomlighet. Röra sig (och annorlunda kan jag ej tänka mig saken) de trenne kretsarne på ett ställe, så försinligar detta tillika de Gudomliga personernas varande i hvarandra. Att den följande terzinen uttrycker förhållandet af födelse (*generatio*) och utgående (*processio*) behöfver jag knappt säga. (*Thom. de Aqu. Sum. Theol. Pars 1. Qu. 27–42*).

V. 118—120. De trenne kretsarne, som afspegla hvarandra, beteckna Fadern, Sonen och den Helige Ande, således allmakten, visheten och kärleken. *Visheten* är enligt Vishetsbokens 7:de cap. 26:te v. "*ett sken af det eviga ljuset, och*

Guds krafts obesmittade spegel och hans godhets beläte." Den tredje kretsen, den helige Ande, "*utgår lika ur båda*" de andra. Den Helige Ande utgår icke mera från Fadern än från Sonen. Detta öfverensstämmer äfven med Petri Lombardi åsigt, som låter Augustini uttryck, enligt hvilket den helige ande företrädesvis utgår af Fadren, blott så till vida gälla, att Sonen har allt, således äfven den Helige Andes utgående, af Fadren. *Petr. Lombardi Sent. Lib. 1. Di. 3—34.*

V. 124—126. Här häntydes åter på de tre Gudomliga personernas förhållande till hvarandra. Fadren "*är allt i sig sjelf;*" han har grunden till sitt vara blott i sig; Sonen blifver född af Fadren i det Fadren känner sig sjelf (*"blott du dig känner"*), och den helige Ande utgår från bådas ömsesidiga kärlek, "*ljuset ler mot sig sjelft med kärleksfylda strålar.*" Allmakten (Fadren) och visheten (Sonen) betraktade hvarandra, och ur detta betraktande utströmmade kärleken (den helige Ande).

V. 127. "*Då på den krets, som etc.:*" Sonen.

V. 130—131. I dessa terziner skildras uppenbarandet af christna religionens andra stora mysterium, ordets menniskoblifvande. Det är liksom motsatsen till treenighetens mysterium; ty liksom i det senare *ett* väsende är i *tre* personer, så äro i det förra *tvenne* naturer förenade i *en* person.

Denna förening som ett fulländadt factum kallas *Unio;* handlingen, hvarigenom den sker, *assumptio*, upptagande. Under det den förra är något ömsesidigt, kan upptagandet endast blifva sagdt om det Gudomliga i Christo, ty detta har upptagit det menskliga till sig; det menskliga har icke neddragit till sig det Gudomliga. Men detta upptagande (*assumptio*) är icke något upptagande af natur i natur, så att begge liksom blandats till en tredje. Snarare har det Gudomliga förblifvit Gudomligt, det menskliga menskligt. Man kan äfven icke tala om upptagandet af en person i den andra, ty föreningen skedde i ögonblicket af Christi menskliga naturs skapande, så

att hans själ icke redan förut var förenad med hans kropp till *en* person. Här talas således alldeles icke om en mensklig person, snarare har den andra Gudomliga personen, Ordet, oskiljbart förenat med sig den menskliga naturen och verkar medelst densamma, som medelst sin organ.

Hela denna dogm finna vi i dessa terziner utvecklad i märkvärdig conseqvens med det föregående. Först uppdagas i v. 127—128 Jesu menskliga naturs speciella förening med den andra Gudomliga personen. I v. 130 blifver åter personen betecknad medelst färgorne; naturen medelst gestalten.

Arten af dessa naturers förening har bland Theologerna blifvit framstäld på en mängd olika sätt. Petrus Lombardus känner tre af dem, utaf hvilka Thomas ab Aqvino förkastar två såsom kätterska. Det är således en ganska passande bild, när Dante jemför sitt begrundande af detta föremål med mathematikerns begrundande af *qvadratura circuli.* I de båda uttrycken "*förenad med krets*" och "*finner sin plats*" v. 137-138 antydas ändtligen *assumptio* och *unio.* Men alla dessa speculationer öfver detta djupa mysterium kunna icke föra till målet, blott en plötslig inverkan af det gudomliga ljuset kan ändtligen skänka Dante åskådandet af detsamma, föremålet för hans själs trängtansfulla önskan, (v. 141). — (Philalethes).

V. 142—145 *). Flera gånger har det i denna 3:dje delen blifvit omtaladt, huru saligheten tager sin början med åskådandet och i kärleken uppnår sin fulländning. Se Sång. 28 v. 109—111.

Så se vi äfven här vid diktens slut, huru Dante, sedan han kommit till den djupaste åskådning af Gudomen och dess mysterier, äfven kommer till delaktighet af sin viljas fullkomliga öfverensstämmelse med Guds vilja. Hans önskan, hans vilja blifver styrd af den kärlek, som kringsvänger *pri-*

---

*) Då jag så ofta under skrifvandet af dessa anmärkningar följt Philalethes, må jag äfven göra det i denna slutanmärkning.

mum mobile och med den alla de öfrige himlasfererna, af kärlek och trängtan till det eviga orubbliga *ena*.

För öfrigt är här vid slutet att anmärka, att Dante slutar hvar och en af sin dikts 3:ne delar med samma ord "*stelle*," stjernor, med hvilket enkla och vackra ord jag för rimmets skull ej kunnat sluta, utan nödgats göra det med det mindre enkla och vackra "stjernors ring." Det är helt och hållet öfverensstämmande med de äldre skaldernas vana att sluta en krans af canzoner, (och canzone kallar Dante sjelf första delen af Divina Comedia, se Inf. S. 20 v. 3), som höra tillsammans, med samma ord. Men valet af detta ord har äfven en djup betydelse. Äro nemligen stjernorna de saligas hemvist, symbolen af det saliga lifvet i Gud, så är helvetet likt det själarnes tillstånd, då ingen aning om detta heliga lif uppgår i själen; det slutar fördenskull i det ögonblick, då menniskan

"går ut att åter skåda stjernors ring,"

eller då denna aning och trängtan åter uppgår i själen. Skärselden är symboliskt ett tillstånd af strid emellan jordiska begär och himmelsk trängtan; det slutas derföre med rätta med det ögonblick, då denna sednare segrar hos menniskan, eller då hon känner sig

"ren och beredd till flygt mot stjernerigen."

Paradiset åter är uppfyllandet af denna trängtan, hvilken då har uppnått sitt mål, när vår vilja och våra önskningar sättas i rörelse af den kärlek, *"som svänger*

den höga sol och hvarje stjernas ring."

Chronologisk Öfversigt

af

Dantes tid.

År e. Chr.

1265. Maj. *Dante*, son af Alighieri degli Alighieri och Bella, föddes i Florens. Om sina föräldrar talar han i 15:de och 16:de Sången af Paradiset.

Målaren Giotto, Dantes förtrogne vän, föddes. Sk. 11, 96.

Samma år blef Manfred, konung af Neapel och Sicilien slagen af Carl af Anjou i drabbningen vid Benevento, der han stupade. Sk. 3, 103 o. ff.

Guido Novello af Polenta blifver allenastyrande i Ravenna. Sk. 27, 40 o. ff.

1266. Tvenne Frati Godenti, Loderingo och Catalano, valdes till makthafvande *(Podesta)* i Florens. H. 23, 103 o. ff.

Gianni Soldanieri anställde blodbad bland folket i Florens. Han nämnes i H. 32, 121.

Roger Baco sänder en copia af sitt *Opus Majus* till påfven Clemens den 4:de.

1268. Carl af Anjou låter afrätta Konradin och blifver konung i Neapel. Sk. 20, 68.

1270. Ludvig den 9:de (den helige) af Frankrike dör under belägringen af Tunis. Hans enka, Margaretha, dotter af Rajmund Berengar, lefde till 1295. Sk. 7, 128; Par. 6, 133.

År e. Chr.

1271. Guido af Montfort mördade Henrik d. 3:dje af England under messan i Dômen i Viterbo. H. 12, 118—120.

1272. Henrik den 3:dje af England efterträddes af Edward d. 1:ste. Sk. 7, 130 o. ff.

Abulfeda, den Arabiske skriftställaren, föddes.

1274. Dante ser för första gången *Beatrix*, Folco Portinaris dotter.

Rudolph af Habsburg blifver erkänd som Romersk kejsare.

Philip d. 3:dje af Frankrike förmäles med Maria af Brabant, hans andra gemål, som dog 1321. Sk. 6, 23.

Thomas ab Aqvino dör af förgift i klostret *Fossa Nuova* i Campanien. Sk. 20, 69; Par. 10, 94 o. ff.

Buonaventura dör. Par. 12, 29.

1275. Pierre de la Brosse (Broccia), Philip d. 3:djes af Frankrike handsekter, afrättas. Sk. 6, 19.

1276. Påfven Hadrianus den 5:te dör. Sk. 19, 97.

Guido Guinicelli, skalden, dör. Sk. 11, 97; och 26, 82 o. ff.

1277. Påfven Johannes d. 21 dör. Par. 12, 134.

1278. Ottokar, konung af Böhmen, dör. Sk. 7, 97—100.

1279. Dionysius blifver konung i Portugal. Par. 19, 139.

1280. Albertus Magnus dör. Par. 10, 98.

Vid denna tid föddes Oderisi d'Agobbio, Dantes vän. Sk. 11, 79.

1281. Påfven Nicolaus d. 3:dje dör. H. 19, 70 o. ff.

Dante studerar vid universiteterna i Bologna och Padua.

Vid denna tiden dör Florentinska Annalisten Riccordano Malaspina.

1282. Sicilianska aftonsången (d. 30 Mars). Par. 8, 75.

År e. Chr.

1282. Guido da Montefeltro anställer ett blodbad bland Fransoserna, som under anförande af Jean de Pa belägrade Forli. H. 27, 45 o. ff.

Tribaldello de'Manfredi förråder Faenza. H. 32, 122–123.

1284. Prins Carl af Anjou blifver slagen och gjord till fånge utaf Roger af Laria, Peter d. 3:djes af Arragonien Amiral. Sk. 20, 79–81.

Carl d. 1:ste, konung af Neapel, dör. Sk. 7, 113.

Alphons d. 10 af Castilien dör. Han lät öfversätta Bibeln på Spanska. Han var stor Astronom och har utgifvit Tabulas Alphonsinas. Sancho d. 4:de efterträdde honom.

Philip, (följande året konung i Frankrike, d. 4:de af det namnet, kallad den sköne), förmäler sig med Johanna, dotter utaf Henrik af Navarra. Sk. 7, 106–109.

1285. Påfven Martin d. 4:de dör. Sk. 24, 20—24.

Philip d. 3:dje af Frankrike och Peter d. 3:dje af Arragonien dö. Sk. 7, 103 o. 105. Se anm. dervid.

Henrik d. 2:dre, konung af Cypern, kommer på thronen. Par. 19, 146—148.

Målaren Simon Memmi, besjungen af Petrarca, föddes.

1287. Guido dalle Colonne (omtalad af Dante i hans bok "*De vulgari eloquio*") skrifver sin bok "*det Trojanska kriget.*"

Påfven Honorius d. 4:de dör.

1288. Konung Håkan i Norrige förde krig mot konung Erik Menved i Danmark. Par. 19, 139.

Grefvo Ugolino de'Gherardeschi dör hungersdöden. H. 33, 13 o. ff.

1289. Dante deltager (d. 11 Juni) i drabbningen vid Cam-

År e. Chr.

paldino, der Aretinarne blefvo i grund slagne af Florentinerna. Sk. 5, 91.

1290. Beatrix dör. Sk. 30, 34—36; och 32, 2.

Dante gör tjenst i Florentinska hären i kriget mot Pisanerne och är närvarande, då fästningen Caprona gaf sig i Augusti. H. 21, 95.

Guido dalle Colonne dör.

Wilhelm, markgrefve af Montferrat, tillfångatogs af sina förrädiska undersåtare i Alessandria i Lombardiet. Sk. 7, 133—136.

Michael Scott dör. H. 20, 115—117.

Affällige christne hjelpa Saracenerna att eröfra Acri. H. 27, 89.

1291. Dante gifter sig med Gemma de'Donati. I detta äktenskap hade han fem söner och en dotter.

Can Grande della Scala födes d. 9 Mars. H. 1, 101. Sk. 20, 15. Par. 17, 76; och 27, 145.

Kejsare Rudolph dör. Sk. 6, 103; och 7, 94.

Alphons d. 3:dje af Arragonien dör och efterträdes af Jacob den andre. Sk. 7, 112; och Par. 19, 130—138.

Eleonora, Henrik den 3:djes af England drottning, dör. Par. 6, 133.

1292. Påfven Nicolaus d. 4:de dör.

Roger Baco dör.

1294. Påfven Coelestinus d. 5:te nedlägger påfvevärdigheten. H. 3, 59.

Dante skrifver sin bok "*Vita Nuova.*"

Skalden Fra Guittone d'Arezzo dör. Sk. 24, 56.

1295. Dantes lärare, Brunetto Latini, dör. H. 15, 30 o. ff.

År e. Chr.

1295. Carl Martell, konung af Ungern, besöker Florens, Par. 8, 49 o. s. v. och dör samma år.

Fredrik, son af Peter d. 3:dje af Arragonien, blifver konung i Sicilien. Sk. 7, 118—120 och Par. 19, 130-132.

Thaddæus, en Florentinsk läkare, kallad Hippocraten, dör. Par. 12, 83.

Marco Polo, turisten, återvänder från Orienten till Venedig.

Ferdinand d. 4:de af Castilien bestiger thronen. Par. 19, 124—125.

1296. Forese, Dantes sällskapsbroder, dör. Sk. 23, 48.

Sadi, den namnkunnigaste bland Persiens skriftställare, dör.

Krig mellan England och Skottland, hvilket slutas så, att Skottarne underkasta sig Edward den förste; men Sir William Wallace söker följande året att åter befria Skottland. Par. 19, 121—123.

Kejsare Adolph stupar i en drabbning med sin medtäflare om thronen Albert den 1:ste af Habsburgska huset, som efterträder honom i kejsardömet. Sk. 6, 97—99.

Jacopo da Varagine, Dominicaner-ordens general och erkebiskop i Genua, författare af Legenda aurea, dör.

1300. Bonifacius d. 8:de anställer den första secularfesten inom katholska kyrkan. Sk. 2, 98—99.

Detta är det år, i hvilket Dante säger sig hafva sett sin vision. H. 1, 1; och 21, 112—114.

Det svarta och det hvita partiet (*neri & bianchi*) uppstå mot hvarandra i Pistoja. H. 32, 63.

Dante väljes till förste prior i Florens och fortfar att vara det från d. 15 Juni till d. 15 Augusti.

År e. Chr.

1300. Cimabue, målaren, dör. Sk. 11, 94.

Guido Cavalcanti, Dantes mest älskade vän, dör. H. 10, 60; och Sk. 11, 97.

1301. Det hvita partiet förjagar det svarta från Pistoja. H. 24, 143.

1302. Under Dantes frånvaro i Rom blef han d. 27:de Januari dömd af de svarta i Florens till 8000 livres böter och landsförvist på tvenne år.

Den 10:de Mars dömmes Dante att lefvande brännas, i händelse han kunde fasttagas.

Fulcieri de'Calboli för en skräckregering i Florens och låter fängsla och grymt afrätta många af det hvita partiet. Sk. 14, 59—62.

Carlino di Pazzi öfverlemnar förrädiskt castellet di Piano Travigne i Valdarno åt Florentinarne. H. 32, 69.

Fransoserna förjagades ur Flandern. I den strid, som föregick, spelades hufvudrolen af städerna Lille, Brygge, Donay och Gent. Sk. 20, 46—48.

Jacob, konung af Majorca och Minorca dör. Par. 19, 136—138.

1303. Fransoserna, som sökte åter intränga i Flandern, blefvo i grund slagne vid Courtray af en till största delen af bönder och handtverkare bestående här. Sk. 20, 46—48.

Påfven Bonifacius den åttonde dör. H. 19, 53; Sk. 20, 85—90; — 32, 149—152; och Par. 27, 22 o. ff.

Dante utnämnes af sina landsförviste medborgare till medlem i tolfmannarådet under Alessandro da Romena. Han tyckes hafva varit mycket missnöjd med sina colleger. Par. 17, 61—99.

1304. Dante deltager med sina landsförviste landsmän i ett misslyckadt anfall på Florens.

År e. Chr.

1304. I Maj instörtade bryggan öfver Arno under en representation af de fördömdas plågor, föreställd på floden. H. 26, 8—9.

Petrarcha, hvars fader hade tvenne år förut blifvit bannlyst från Florens, föddes i Arezzo d. 20 Juli.

1305. Venzel den andre, konung i Böhmen, dör. Sk. 7, 100—102; och Par. 19, 125—126.

En sammansvärjning i Florens. H. 26, 9.

Sir William Wallace afrättas i London.

1306. Dante besöker Padua.

Tempelherrarnes arrestering d. 13 October. Philip den sköne, som ville tillvälla sig denna Ordens skatter, lät i samråd med påfven Clemens d. 5:te på en och samma dag arrestera alla tempelherrar i Frankrike.

1307. Dante vistas i Lunigiana hos markisen Marcello eller Morello Malaspina. Sk. 8, 136—138; och 19, 142.

Den fanatiske munken Dolcino blifver lefvande bränd. H. 28, 56.

Jacob Molay, tempelordens stormästare, brännes och förutsäger på bålet, att Philip den sköne och Clemens d. 5:te skulle dö innan årets slut.

Edward den andre blifver Englands konung.

Påfven Clemens d. 5:te dör. H. 19, 82—84; Par. 27, 58; och 30, 142.

Philip den sköne, konung i Frankrike dör. H. 19, 86; Sk. 7, 109; Par. 19, 119.

Ludvig den 10:de efterträder honom.

1308. Kejsare Albert (Albrecht) d. 1:ste mördas af Johannes Parricida. Sk. 6, 100—101; och Par. 19, 115—117.

Corso Donati, Dantes personliga ovän, mördas. Sk. 24, 82—87.

År e. Chr.

1308. Dante söker en tillflygt i Verona under Alboino della Scalas tak. Par. 17, 70—72.

Vid denna tiden besöker han åtskilliga delar af Italien. Han är äfven för andra gången i Paris, och besöker, enligt en af hans yngre commentatorer, Oxford.

Robert, Petrarchas beskyddare, blifver krönt konung af Sicilien. Par. 9, 3.

Duns Scotus dör. Han var född samtidigt med Dante.

1309. Carl den andre af Neapel dör. Par. 19, 127—129.

1310. Tempelherre-Orden afskaffas. Sk. 20, 93.

Vid denna tid dör Johan Clopinel de Mehun, som fullbordade den af de Lorris 40 år förut påbörjade Rosens bok (Roman de la Rose).

Pier Crescenzi af Bologna skrifver på latin sin bok om åkerbruket.

1311. Fra Giordano da Rivalta, från Pisa, en Dominicaner, författare af predikningar, värderade för deras rena Toscanska språk, dör.

1312. Robert, konung af Sicilien, sätter sig emot Henrik den 7:des kröning. Par. 8, 49.

Ferdinand d. 4:de af Castilien dör och efterträdes af Alphons d. 11:te.

Dino Compagni slutar sin tids historia, skrifven på prydlig Italienska.

Gaddo Gaddi, den Florentinske artisten, dör.

1313. Kejsare Henrik d. 7:de, på hvars makt Dante grundade sitt hopp att få återvända till Florens, dör. Par. 17, 82; och 30, 133 o. ff.

Henrik efterträdes utaf Ludvig af Bäjern.

Dante tager sin tillflykt till Ravenna hos Guido Novello da Polenta.

År e. Chr.

1313. Giovanni Boccaccio födes.

1314. Ferdinand d. 4:de af Spanien dör. Par. 19, 124.

Giacopo da Carrara blifver i grund slagen af Can Grande della Scala, som gör sig till herre i Vicenza. Par. 9, 46—48.

1315. Ludvig den 10:de, konung i Frankrike, förmäles med Clemenza, syster till Dantes vän Carl Martell, konung af Ungern. Par. 9, 2.

1316. Ludvig den 10:de af Frankrike dör och efterträdes af Philip d. 5:te.

Johannes d. 22:dre blifver påfve. Par. 27, 58.

Joinville, den Fransyske Historieskrifvaren, dör.

1321. Dante dör d. 14:de September i Ravenna.

Guido da Polenta, Dantes sista beskyddare, höll tal öfver honom och blef sjelf det följande året förvist från sitt land.

Register

öfver alla i detta Verk nämnda och antydda namn.

(H. betyder Helvetet; Sk. Skärselden; P. Paradiset. Första ziffran angifver Sången, andra ziffran versen.)

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

S.

T.

U.

V.

